

DET NORSKE ARBEIDERPARTI

BERETNING 1936

UTARBEIDET VED PARTIKONTORET

OSLO 1937

ARBEIDERNES AKTIETRYKKERI

DET NORSKE ARBEIDERPARTI

BERETNING 1936

UTARBEIDET VED PARTIKONTORET

OSLO 1937

ARBEIDERNES AKTIETRYKKERI

Innholdsfortegnelse.

	Side
Centralstyret og landsstyret	4
Partikontoret	5
Representasjon	6
Utvalg og komitéer	7
Agitasjonen	8
1. mai	41
Landsmøtet	49
Organisasjons- og medlemsoversikt	50
Stortingsvalget	52
Kvinnesekretariatet	71
By- og herredslaget	75
Agitasjonen på moene	76
Nordisk samarbeide	77
Den politiske situasjon etter stortingsvalget	77
«Arbeiderbladet»	78
Partipressen	78
Forskjellige saker	81
Støtteaksjon for de spanske arbeidere	81
Justismord i Tyskland	82
Moskvaprosessen	83
Fredskongressen i Brussel	83
Monument over arbeiderbevegelsens veteraner	84
Arbeidervernet	85
Partiets jordbrukspolitikk	85
Elektrisitetsforsyningen og utbyggingen av vannfallene	85
Yrkesopplæringen	85
Nobels fredspris	86
Conrad Mohrs Legats stipendier	86
Arbeiderne Ungdomsfylking	86
Framfylkingen	87
Socialistisk Skolelag	90
Arbeidernes Justisfond	93
Arbeiderbevegelsens Arkiv	94
Arbeidernes Aktietrykkeri	95

1936.

I 1936 var stortingsvalget årets store begivenhet. Det var imøtsett med voldsom interesse og spenning fra alle hold og blev et politisk oppgjør som artet sig som en kamp for eller mot Det norske Arbeiderparti. Under slagordet «Norge for folket — arbeid og trygge kår for alle», gikk vårt parti inn i valgkampen for å vinne flertallet i Norges Storting. Partiets og arbeiderregjeringens krisepolitikk dannet sammen med arbeidsprogrammet og stortingsprogrammet det sterke og saklige politiske grunnlaget for partiets valgkamp. Alle partiets organisasjoner og medlemmer, og for øvrig hele arbeiderbevegelsen i Norge, satte kreftene inn og gjennomførte en valgkamp som i intensitet og pågåenhet overgår alle partiets tidligere valgkamper. Partiet blev møtt av en samlet borgerlig front, som i åpenbar frykt for en arbeiderseier overgikk sig selv i negativ og usaklig valgagitasjon.

Deltagelsen i valget blev større enn ved noget tidligere valg, nemlig 84,02 pct. Det norske Arbeiderparti mønstret i alt 618 616 stemmer, en fremgang fra 1933 på 118 000 stemmer og en procentvis andel av de avgitte stemmer på 42,51 pct. Det kan fastslåes at resultatet innebærer en strålende fremgang for vårt parti, som efter dette viktige valget i høi grad har styrket og befestet sin stilling.

Politisk har året for øvrig vært preget av arbeiderregjeringens initiativ og arbeide. Det kan konstateres at regjeringen Nygaardsvold fra alle hold får anerkjennelse for sin aktivitet og dyktighet, og blandt de arbeidende befolkningslag over hele landet er det stor tilfredshet med arbeiderregjeringens innsats.

Gjennom hele året har det vært drevet et omfattende agitasjons- og opplysningsarbeide i forbindelse med det regulære organisasjonsarbeide i partiets forskjellige organisasjoner. Samarbeidet med de øvrige arbeiderorganisasjoner har vært det aller beste.

Partiets organisasjonsmessige stilling er betraktelig styrket. Året bragte 424 nye foreninger og 20 783 nye medlemmer, således at partiet ved årets utgang hadde 3146 foreninger og 142 790 medlemmer. Partiet går inn i kommunevalgåret med foreninger i 710 av landets 747 kommuner.

Centralstyret og landsstyret.

Sammensetning.

Inntil landsmøtet i mai bestod centralstyret av: Oscar Torp, formann, Magnus Nilssen, viceformann, Martin Tranmæl, redaktør, Halvard Olsen, Eugen Johannessen, Einar Gerhardsen, Alfred Madsen, Valdemar Nielsen, Osvald Johnsen, Eugen Pettersen. Sigrid Syvertsen og Helga Ramstad valgt av Kvinnesekretariatet. Ungdomsfylkingens representant: Gunnar Sand.

Varamenn: Martin Liengen, Halvard M. Lange, Olaf Hansen, Jens Teigen, Helga Karlsen, Erling Anthonsen, Herman E. Stordalen. Suppleanter for Kvinnesekretariatets medlemmer: Rachel Grepp og Inger Kristiansen. Varamann for Ungdomsfylkingens representant: Finn Moe.

Landsstyret: Trygve Lie, Akershus, Magnus Johansen, Østfold, Oscar Nilssen, Hedmark, Bjarne Borgan, Opland, Karl Nedberg, Buskerud, Trygve Bratteli, Vestfold, Johan Magnussen, Telemark, Albert Karlsen, Aust-Agder, Aasmund Kulien, Vest-Agder, Nils Norheim, Stavanger, I. K. Hognestad, Rogaland, Mons Lid, Bergen, Jakob Kolrud, Hordaland, Hans Kvam, Sogn og Fjordane, M. Landstad, Møre, Johan Nygaardsvold, Sør-Trøndelag, Ole Øisang, Tromsheim, Wilhelm Flotvik, Nord-Trøndelag, Andreas Moan, Nordland, Sverre Stople, Nordland, Gitta Jönsson, Troms, Gustav Engedal, Finnmark.

Varamenn: Ivar Opsahl, Drammen, Albert Vang, Østfold, Oscar Andersen, Telemark, Andreas Otting, Nordland, Ida Nordahl, Nord-Trøndelag, Harald Skutvik, Møre, Bertrand Bakke, Rogaland, Kr. Fjeld, Hedmark.

Landsmøtet i mai valgte følgende centralstyre: Oscar Torp, formann, Magnus Nilssen, varaformann, Einar Gerhardsen, sekretær, Martin Tranmæl, redaktør, Olav Hindahl, Eugen Johannessen, Trygve Lie, Eugen Pettersen, Osvald Johnsen, Ingvald Haugen. Valgt av Kvinnesekretariatet er Sigrid Syvertsen og Johanne Reutz. Gunnar Sand valgt av Ungdomsfylkingens centralstyre.

Varamenn: Alfred Ljøner, Neimi Lagerstrøm, Halvard Manthey Lange.

Suppleanter for Kvinnesekretariatets representanter: Rachel Grepp og Lilli Hervig, for Ungdomsfylkingens representant: Finn Moe.

I forbindelse med valg av centralstyret besluttet landsmøtet at Johan Nygaardsvold tiltrer centralstyret i den tid han opholder sig i Oslo.

Landsstyrets øvrige medlemmer: Magnus Johansen, Østfold, Valde-

mar Nielsen, Akershus, Oscar Nilssen, Hedmark, Egil Hernæs, Opland, Karl Nedberg, Buskerud, Carl Gulbrandsen, Vestfold, Johan Magnusen, Telemark, Aani Rystad, Aust-Agder, Aasmund Kulien, Vest-Agder, G. Natvig Pedersen, Stavanger, I. K. Hognestad, Rogaland, Nils Langhelle, Bergen, Kr. Mugaas, Hordaland, Hans Kvam, Sogn- og Fjordane, M. Landstad, Møre og Romsdal, Johan Nygaardsvold, Sør-Trøndelag, Ole Øisang, Trondheim, Wilhelm Flotvik, Nord-Trøndelag, Andreas Moan, Nordland, Halvdan Vasshaug, Nordland, Gitta Jønsson, Troms, P. Rabbås, Finnmark.

Varamenn: Olav Watnebryn, Drammen, Ida Nordahl, Nord-Trøndelag, Albert Vang, Østfold, Jens Steffensen, Nordland, Martin Smeby, Opland, Kr. Fjeld, Hedmark, Bertrand Bakke, Rogaland, Harald Skutvik, Møre og Romsdal.

Møter.

Centralstyret har holdt 29 møter og behandlet 365 saker. Centralstyret har dessuten holdt 2 fellesmøter med stortingsgruppen, 2 med Regjeringens medlemmer og 1 med Landsorganisasjonens sekretariat.

Landsstyret har vært samlet 2 ganger og holdt 7 møter. I alt er holdt 40 møter.

Landsstyremøtet 21. og 22. mars behandlet beretningen, regnskapene og budgettene og behandlet innstillingene til landsmøtet.

I møte 21. mai behandlet landsstyret tilleggsinnstillinger til landsmøtet. Det nyvalgte landsstyre holdt møte samme dag som landsmøtet sluttet, 24. mai, og behandlet de saker som var oversendt fra landsmøtet. I landsstyremøtet 6. november blev behandlet de praktiske og politiske erfaringer fra stortingsvalget. Det blev vedtatt retningslinjer for partiets nærmeste arbeidsopgaver og dessuten en uttalelse om den politiske situasjon og arbeiderregjeringens stilling. I møtet deltok Regjeringens medlemmer, Landsorganisasjonens sekretariat og de fleste av partiens presseens redaktører.

Partikontoret.

Oscar Torp var medlem av Regjeringen som forsvarsminister til august og gikk inn i Regjeringen som socialminister i november. Som sekretærer ved kontoret har fungert fra årets begynnelse Hjalmar Dyrendahl, organisasjonssekretær, Bjarne Borgan, kommunalsekretær og Thina Thorleifsen, kvinnesekretær.

På grunn av partiets sterke vekst og det merarbeide som følger med partiets økede virksomhet besluttet centralstyret i møte 20. januar å

ansette inntil landsmøtet partisekretær. Einar Gerhardsen blev ansatt og tiltrådte 1. februar. På landsmøtet i mai blev den gamle ordning med landsmøtevalgt sekretær gjeninnført. Einar Gerhardsen blev valgt.

Landskvinnekonferansen besluttet at det skulde være 2 sekretærer og valgte Aase Lionæs som ny sekretær. Hun tiltrådte 1. august.

Det øvrige personalet ved kontoret har fra årets begynnelse vært kassererske, 2 kontordamer og visergutt. Fra august blev det ansatt centralborddame felles for partiet og Oplysningsforbundet.

Representasjon.

På det svenske socialdemokratiske partis kongress 3.—9. april var partiet representert ved Oscar Torp og Magnus Nilssen.

Bjarne Borgan møtte som partiets representant på Finnlands socialdemokratiske partis landsmøte 25.—28. mai.

Partiet var represenert sammen med Landsorganisasjonen i informasjonsøiemed på den internasjonale fredskongress i Brüssel 3.—6. september av Aase Lionæs og Konrad Nordahl.

På de nordiske arbeiderorganisasjoners samarbeidskomités konferanse i Kjøbenhavn 16. og 17. november møtte som partiets representanter Oscar Torp og Johan Nygaardsvold.

Valdemar Nielsen møtte som partiets representant på Norsk Høvleriarbeiderforbunds landsmøte, Oscar Torp og Magnus Nilssen på Norsk Jernbaneforbunds landsmøte.

Centralstyret har vært representert på de fleste fylkes- og krets- partiers årsmøter. På Nordmøre Kretspartis årsmøte 8.—9. februar møtte Trygve Bratteli, Rogaland Fylkespartis årsmøte 12. april Aasmund Kulien, Hordaland 18.—19. april Bjarne Borgan, Vest-Agder Valdemar Nielsen, Vestfold Oscar Torp, Vest-Opland 19. april Martin Tranmæl, Namdal 25.—26. april Bjarne Borgan, Hedmark 25.—26. april Oscar Torp og Eugen Johannessen, Østfold 26. april Einar Gerhardsen og Eugen Pettersen, Buskerud 2.—3. mai Oscar Torp, Telemark 10. mai Andreas Moan, Aust-Agder 10. mai Bjarne Borgan, Sunnmøre og Romsdal 10. mai Einar Gerhardsen, Sør-Trøndelag 9.—10. mai Martin Tranmæl, Inn-Trøndelag 13.—14. juni Halvard Mathey Lange, Gudbrandsdalen 27.—28. juni Oscar Torp, Sogn og Rjordane 26. juli Arnfinn Vik, Nordre Salten 19. juli Bjarne Borgan, Nordland 25.—26. juli Bjarne Borgan.

Utvalg og komitéer.

I første centralstyremøte efter landsmøtet blev det foretatt valg på faste udvalg og komitéer.

Til å representere centralstyret i stortingsgruppen blev valgt Oscar Torp, Martin Tranmæl og Einar Gerhardsen. I kvinnesekretariatet: Eugen Pettersen og Arnfinn Vik med Osvald Johnsen som varamann. I Ungdomsfylkingens centralstyre: Hjalmar Dyrendahl med Per Lie som varamann. I Fram-Fylkingen: Per Lie, Dag Bryn og Georg Hagelien.

Agitasjonsutvalg: Einar Gerhardsen, formann, Oscar Torp, Martin Tranmæl, Arnfinn Vik, Thina Thorleifsen, Hjalmar Dyrendahl som sekretær.

Internasjonale utvalg: Oscar Torp, formann, Magnus Nilssen, Martin Tranmæl, Olav Hindahl, Haakon Meyer, Halvard Manthey Lange, Finn Moe, sekretær.

Kooperative utvalg: Jens Teigen, formann, Sven Svensson, Sigrid Syvertsen, Bjarne Jullum og Osvald Johnsen.

Kulturutvalg: Birger Bergersen, formann, Hans Amundsen, Aase Lionæs, Halvard Manthey Lange og Haakon Lie.

Antimilitære landsutvalg: Hjalmar Dyrendahl, formann og Einar Gerhardsen valgt av partiets centralstyre, Gunnar Sand, sekretær, og Arne Hagen valgt av Fylkingens centralstyre.

Samarbeidskomitéen: Oscar Torp og Martin Tranmæl med Einar Gerhardsen som varamann. Landsorganisasjonens medlem av komitéen har vært Olav Hindahl og Torbjørn Henriksen med Konrad Nordahl som varamann. Lars Evensen har vært komitéens sekretær.

Justisfondet: Einar Gerhardsen og Arnfinn Vik med Hjalmar Dyrendahl som varamann. Landsorganisasjonens medlemmer av komitéen har vært Lars Evensen, formann, Albert Raaen og Martin Fladeby. Dagfinn Bech har vært komitéens sekretær.

«Arbeiderbladet»s kontrollkomité: Oscar Torp, formann, Ingvald Haugen og Jens Teigen. Oslo Arbeiderpartis representant i komitéen har vært Arnfinn Vik med Anette Pettersen som suppleant. Samorganisasjonen Gunnar Disenaaen med Rolf Olsen som varamann. Akers Arbeiderparti Karl Andersen med Ole Hagen som varamann. Ekspedisjonspersonalet, Alf Agnor. Redaksjonspersonalet, Hans Amundsen, O. Kirkvaag, sekretær.

Bibliotekutvalg: Utvalget er opnevnt i 1935. H. J. Hjartøy, formann, Halvard Manthey Lange, sekretær, Kolbjørn Fjeld og Haakon Meyer. Utenbys korresponderende medlemmer er Johan Johnsen, Hal-

den, Olav Steinnes, Kristiansand, Johs. Johnsen, Stavanger, John Barstad, Volda.

Forlagskomité: Komitéen er valgt i 1935. Oscar Torp, formann, Haakon Lie, Einar Gerhardsen og Kolbjørn Fjeld.

Arbeidernes Aktietrykkeris styre: Valgt av trykkeriets generalfor-samling: Oscar Torp, formann, Valdemar Nielsen, Jens Teigen, Torbjørn Henriksen, Max Madle og Johs. Hulthin som personalets repre-sentanter. Disponent Øverlie, sekretær.

Agitasjonen.

Beretningen om agitasjonen er beretningen om valgkampen og der-for utførlig omtalt under avsnittet om stortingsvalget. Alt fra begyn-nelsen av året blev det en planmessig bearbeidelse av de distrikter som organisasjonsmessig lå lengst tilbake — Vest-Agder, Rogaland og Helge-land. Likeledes Indre Østfold og Valdres, hvor organisasjonene efter Østlands-forhold var lite utbygget.

Landsstyret behandlet i møte 6. november de praktiske erfaringer fra valgkampen.

Fra centralstyret forelå følgende forslag til retningslinjer for par-tiets nærmeste arbeidsopgaver, som blev tiltrådt i hovedtrekk:

Nyorganisering og agitasjon.

I kystdistriktene på Sørlandet og Vestlandet settes det i gang et planmessig arbeide med sikte på å få dannet nye partiorganisasjoner. Det ydes bidrag til de lokale partiorganisasjoner for å sette dem i stand til å anvende lokale krefter i agitasjonen. Dessuten benyttes en del faste agitatorer som får i oppdrag å arbeide i disse distrikter et bestemt tids-
rum.

Partiet søker samarbeide med Arbeidernes Ungdomsfylking om dan-nelsen av ungdomslag i distriktene.

I forståelse med Landsorganisasjonen optas snarest mulig arbeidet med den faglige organisering av fiskerne og småbrukerne.

Kvinnesekretariatet har allerede besluttet å sette i gang en lands-omfattende agitasjonsmåned i tiden 15. februar til 15. mars neste år.

Arbeidet i partiorganisasjonene.

Med sikte på å nå fram til større aktivitet i partiorganisasjonene sendes det ut veiledninger og instruksjer i forbindelse med det praktiske og politiske arbeide. De politiske informasjoner sendes herefter også til partiavdelingene.

I opplysningsarbeidet legges hovedvekten på kurser og sirkler om den almindelige politiske situasjon og om partiets fremgangslinjer.

Den utadvendte politiske situasjon.

I forbindelse med særlig aktuelle politiske situasjoner, f. eks. ved fremleggelsen av arbeiderregjeringens budgettforslag, anmodes partiorganisasjonene om å arrangere offentlige møter. Det utarbeides i hvert enkelt tilfelle disposisjon for foredragsholderne.

Spørsmålet om å utgi en eller flere småbrosjyrer om partiet og dets politikk overveies. Brosjyrene bør i tilfelle selges for en rimelig pris gjennom partiorganisasjonene.

Kommunegruppene.

Blandt annet med sikte på å forberede grunnlaget for kommunevalgkampen anmodes by- og herredslaget om å tilrettelegge kommunegruppens arbeidsoppgaver ved utsendelsen av informasjoner og veiledninger.

Partipressen.

Partipressen må så langt som mulig settes i stand til på fyldestgjørende måte å kunne ivareta sin viktige politiske og organisatoriske oppgave. For hver enkelt partiavis bør man gjennomgå den redaksjonelle, tekniske og forretningsmessige stilling.

«Arbeiderbladet»s ukeutgave «Fram» søkes forbedret ved å sette op særskilt en del av stoffet. Det bør gis nogen plass for inserater av lokal art, telegramstoffet bør bearbeides m. m.

Partijubileet i august 1937

må benyttes til en omfattende partiagitasjon.

Umiddelbart etter landsstyremøtet blev det planlagt agitasjon for de nærmeste måneder på Sørlandet og Vestlandet. Det blev truffet avtale med partifeller til å ta foredragsturnéer i disse distrikter og den første turnéen blev lagt til Aust-Agder fra 22. november til 16. desember med Eivind Reiersen som taler. I de nedre distrikter i Telemark reiste Oscar Andersen i desember. Etter nyttår fortsatte Eivind Reiersen på Sørlandet og skal reise der til i midten av juni. Oscar Andersen fortsatte i Telemark i januar og reiste så til Sogn og Fjordane og Hordaland på en turné som skal vare til i juni.

Foruten disse turnéer er planlagt agitasjonsreiser som partifeller i distriktene skal ta i Vestlandsfylkene.

I årets løp har det i alt vært 85 agitasjonsturnéer med tilsammen 2 292 foredrag.

Efter de rapporter som partikontoret har fått er det holdt 5 384 enkeltforedrag. Dessuten 521 foredrag 1. mai.

I alt er det i årets løp holdt 8 197 foredrag. I forrige stortingsvalgår blev det holdt 5 578 foredrag.

Foredragsturneer.

Eivind Reiersen i Østfold.

I januar—februar reiste *Eivind Reiersen* i Østfold. Han holdt foredrag på disse steder: Mysen, Eidsberg (6), Trøgstad (4), Rødnes (3), Øymark (2), Spydeberg (3), Hobøl (3), Askim, Borge (4), Fredrikstad (2), Torsnes, Hvaler (2). Tilsammen 32 foredrag.

Oscar Nilssen i Hedmark.

Fra 17. september til 18. oktober reiste *Oscar Nilssen* på turné i Hedmark. Han holdt foredrag i disse kommuner: Branddal (4), Grue (2), Hof (2), Åsnes (3), Kvikne, Tolga, Tynset (3), Os (2), Foldal (3), Alvdal, Sollia, Ytre Rendal (3), Trysil (4), Våler (4), Ringsaker. Tilsammen 35 foredrag.

P. E. Vorum i Hedmark.

Den siste uke før valget reiste *P. E. Vorum* på turné i Hedmark. Han holdt foredrag på disse steder: Åsnes (2), Våler, Trysil (2), Engerdal (3), Stor-Elvdal, Øvre Rendal (3). Tilsammen 12 foredrag.

Bjarne Borgan i Opland.

I februar reiste *Bjarne Borgan* i Valdres og holdt foredrag i disse bygder: Vestre Slidre (2), Nordre Aurdal (3), S. Aurdal (5), Etnedal (3). Tilsammen 13 foredrag.

Martin Smeby i Opland.

I oktober reiste *Martin Smeby* i Opland. Han holdt foredrag i disse bygder: Fluberg (5), Ringeby (2), Øyer (2), Nord-Fron (3), Fåberg (3), N. Land, Brandbu, Gran, Lunner (2), Jevnaker, Søndre Land (4). Tilsammen 25 foredrag.

Olav Meisdalshagen i Opland.

I oktober reiste *Olav Meisdalshagen* på turné i Opland. Han talte i disse bygder: S. Land, Ø. Toten, Biri, Fåberg, Ringeby, N. Fron, S. Fron, Dovre (2), Sell (2). Tilsammen 11 foredrag.

Lars Moen i Opland.

I siste halvdel av september reiste *Lars Moen* på Vest-Opland. Han holdt foredrag i disse kommuner: Vardal, Sør-Aurdal (3), Vestre Slidre (2), Vang (2), Øystre Slidre (2), Søndre Land, Nord-Aurdal (3). Tilsammen 16 foredrag. På en 10 dagers turné i Gudbrandsdalen i oktober

talte han på møter i disse kommuner: Vågå (2), Østre Gausdal (2), Lom, Skjåk (2), Ringeby, Øyer, Nord-Fron (2), Heidal (2), Lesja (2), Dovre, Sel (2). Tilsammen 18 foredrag. I alt 34 foredrag.

Olaf Johansen i Opland.

Siste uken før valget reiste *Olaf Johansen* i Valdres og holdt foredrag på 7 steder.

Egil Hernæs i Opland.

I oktober reiste *Egil Hernæs* i Vest-Opland. Han holdt foredrag i disse kommuner: Eina (2), Kolbu (2), Ø. Toten (2), V. Toten (3), Vardal (2), Biri (2), Snertingdal (2). Tilsammen 15 foredrag.

Johan Jensen i Opland.

I siste halvdel av september reiste *Johan Jensen* i Gudbrandsdalen. Han holdt foredrag i disse bygder: Lalm, Vågå, Lom, Fåberg (3), Ø. Gausdal, V. Gausdal, Ringeby. Tilsammen 9 foredrag.

Johan Jensen i Buskerud.

De siste 3 uker før valget reiste *Johan Jensen* på en turné i Buskerud. Han holdt foredrag i disse bygder: Gol (5), Hol, Geilo, Ål, Votnedalen, Rukkedalen, Nesbyen, Flå, Krødsherad (4), Hole, Åsbygda, Veme, Adal, Uvdal, Nore, Rollag, Veggli, Flesberg, Fiskum, Ø. Sandsvær, Norderhov, Vegårsfjordingen, Nakkerud, Tyristrand. Tilsammen 31 foredrag.

Konrad Knudsen i Buskerud.

Under valgkampen foretok *Konrad Knudsen* en 3 ukers agitasjonsreise i Buskerud. Han holdt foredrag i disse bygder: Modum, Hurum (4), Røyken (6), Lier (6), N. Eiker (2), Ø. Eiker, Norderhov (2), Tyristrand (2), Ø. Sandsvær (2), Ål (2), Hol (2). Tilsammen 30 foredrag.

Nils Steen i Buskerud.

Nils Steen reiste på turné i Buskerud i september—oktober. Han holdt i alt 27 foredrag på turnéen.

T. Haavardstad i Telemark.

T. Haavardstad reiste på en 3 ukers turné i september. Han holdt foredrag på disse steder: Lunde, Fjågesund, Kviteseid, Nissedal, Treungen, Fyresdal, Lårdal, Dalen, Skafså, Vinje (2), Rauland, Øyfjell, Høydalsmo, Morgedal, Brunkeberg, Seljord, Flatdal, Bø, Tørdal. Tilsammen 20 foredrag.

Olav Versto i Telemark.

I september—oktober reiste *Olav Versto* på turné i Telemark. Han holdt foredrag på disse steder: Tinn (9), Gransherad, Sauherad (2), Bø, Gjerpen, Bamle, Drangedal (7), Nissedal (2), Fyresdal (3), Kviteseid (4), Lårdal (3), Mo (3), Rauland (2), Vinje (3). Tilsammen 42 foredrag.

Olav Oksvik i Aust-Agder.

I september reiste *Olav Oksvik* på en 2 ukers turné i Setesdal. Han holdt foredrag på følgende steder: Bygland, Araksbø, Ose, Hyllestad, Valle, Bykle, Hovden, Byglandsfjord, Evje, Hornnes, Moisund, Iveland, Vatnestraumen, Skreiros, Engesland, Mykland. Tilsammen 16 foredrag.

Gunnar Sand i Aust-Agder.

Gunnar Sand reiste på turné i Aust-Agder i januar og holdt foredrag på disse steder: Gjerstad, Gjøvdal, Åmli, Grimstad, Tromøy, Tvedestrand, Froland, Vegårshei, Stokken, Fjære, Birkenes. Tilsammen 11 foredrag.

T. Haavardstad i Aust-Agder.

I oktober måned reiste *T. Haavardstad* i Aust-Agder og holdt foredrag på følgende steder: Hornnes, Krabbesund, Søndeled, Gjerstad (2), Tvedestrand, Dypvåg, Bøylestad, Froland, Salterød, Eydehamn, Tromøy, Hisøy, Østre Moland, Øyestad, Fjære, Grimstad, Eide, Vestre Moland, Landvik, Lillesand, Birkenes, Høvåg, Åmli, Bykle, Valle, Bygland, Evje (4). Tilsammen 31 foredrag.

Nils Hjelmteit i Aust-Agder.

Nils Hjelmteit reiste i Aust-Agder 1 uke i september og 1 uke i oktober. Han talte i disse kommuner: Tovdal, Åmli, Gjøvdal, Froland, Østre Moland, Vegårshei, Søndeled, Dypvåg, Tvedestrand, Tromøy, Arendal, Eydehamn, Birkenes, Høvåg, Landvik, Øyestad. Tilsammen 16 foredrag.

Eivind Reiersen i Aust-Agder.

I november—desember reiste *Eivind Reiersen* på en 3 ukers turné i Aust-Agder. Han talte på møter på disse steder: Risør, Søndeled (4), Størset, Sandøya, Gjeving, Holt (4), Flostad (2), Fjære (2), Grimstad (2), Øyestad (2), Eide, Birkenes, Moland, Lillesand, Høvåg, Arendal. Tilsammen 26 foredrag.

Eivind Reiersen i Vest-Agder.

Fra 27. februar til 13. mars reiste *Eivind Reiersen* i Vest-Agder. Han holdt foredrag på følgende steder: Vågsbygda, Mosby, Vennesla,

Bjelland, Grindheim, Åseral, Konsmo, Vigmostad, Holum, Øyslebø, Lau-
dal, Halse, Lista (3), Hegebostad, Lyngdal, Eiken, Kvinesdal, Knaben
(3), Bakke, Nes, Austad, Søgne, Kristiansand, Øvrebø, Randesund,
Tveit, Farsund, Stjernøya, Mandal. Tilsammen 33 foredrag.

Olaf Johansen i Vest-Agder.

I hele september reiste *Olaf Johansen* i Vest-Agder. Han holdt fore-
drag i disse bygder: Søgne (3), Holum, Vikeland (2), Lyngdal, Fedal,
Nes (2), Hitra (3), Lista (3), Herad, Austad (2), Spind, Farsund, Span-
gereid (3), Halse (3), Vågsbygda, Mosby, Randesund (2), Tveit, Øvrebø,
Greipstad, Finsland. Tilsammen 35 foredrag.

P. Thorvik på Sørlandet.

P. Thorvik reiste på en ukes turné på Sørlandet i oktober. Han talte
på følgende steder: Dypvåg (4), Tromøy, Oddernes, Halse, Spangereid,
Farsund, Lista (2), Hidra. Tilsammen 12 foredrag.

Konrad Nordahl på Vestlandet og Sørlandet.

Konrad Nordahl har foretatt 2 agitasjonsreiser på Vestlandet. Fra
20. til 27. september holdt han foredrag i Bergen (2) og på disse steder
i Hordaland: Haus, Fana, Kyrkjebø (3), Kvam, Odda, Røldal og Os.

På en ukes turné i Rogaland i oktober holdt *Nordahl* foredrag på
disse steder: Haugesund, Sauda, Jørpeland, Stavanger og Flekkefjord.

Turnéen fortsatte til Sørlandet, hvor han holdt foredrag i Kristian-
sand, Eydehamn, Fjære, Risør, Kragerø. Tilsammen 21 foredrag.

Halvdan Koht på Vestlandet.

Fra 19. til 26. juli reiste *Halvdan Koht* i Sogn og Hordaland. Han
talte på disse steder: Leikanger, Vik, Lavik i Sogn, Voss, Ytre Arna,
Leirvik, Øystese. Tilsammen 7 foredrag.

Nils Hjelmteit på Vestlandet.

I dagene 20.—27. september reiste *Nils Hjelmteit* på en turné i
Hordaland og Rogaland. Han talte på disse steder: Manger, Skånevik,
Ølen, Bryne, Stavanger, Egersund, Haugesund, Bergen og Voss. Tilsam-
men 9 foredrag.

Eivind Reiersen i Rogaland.

Fra 1. mai til 12. juni reiste *Eivind Reiersen* i Rogaland. Han holdt
foredrag på disse steder: Tasta, Rennesøy, Sjernarøy (2), Hervik, Skjold,
Vats, Sandeid, Vigedal, Imsland, Sand, Suldal (3), Finnøy (2), Ned-
strand (2), Kjølevik, Hjelmeland, Årdal, Brusand, Egersund, Eigersund,

Helleland, Bjerkreim, Heskestad, Åkra, Kopervik. Tilsammen 29 foredrag.

A. G. Tothammer i Rogaland.

I tiden 1. september til 18. oktober reiste *A. G. Tothammer* i Rogaland. Han holdt foredrag på disse steder: Utsira, Røvær, Torvastad, Haugesund, Avaldsnes, Tyssvær (2), Skjold (2), Vats (2), Sandeid, Vikedal, Imstrand, Sauda (2), Sand, Åkra, Skudenes, Skudeneshavn, Kopervik, Hetland (3), Riska, Hjelmeland, Høgsfjord (2), Forsand, Høle, Tananger, Kvitsøy, Sola (2), Randaberg, Sandnes, Høyland (2), Gjesdal (2), Bjerkreim, Klepp (3), Time (2), Nærbø, Vigrestad, Ognå, Jørpe-land, Strand, Moi (2), Sokndal (2), Nedstrand (2). Tilsammen 57 foredrag.

I. K. Hognestad i Rogaland.

Fra 15. september til 18. oktober reiste *I. K. Hognestad* på sammenhengende turné i Rogaland. Han holdt 40 foredrag på turen.

Sverre Krogh i Hordaland.

I oktober reiste *Sverre Krogh* i Hordaland. Han holdt foredrag i disse kommuner: Askøy (3), Meland (2), Stord (2), Fjell (3), Sund (7), Austevoll (4), Tysnes (2). Tilsammen 23 foredrag.

Neimi Lagerstrøm i Hordaland.

I september reiste *Neimi Lagerstrøm* i Hordaland. Hun holdt foredrag på disse steder: Voss, Dale, Vaksdal, Laksevåg, Bergen (2), Nesttun, Osøren, Ytre Arna, Stord (2), Innboja, Åkra, Odda. Tilsammen 14 foredrag.

Olav Vegheim i Hardanger.

Fra 26. august til 10. september reiste *Olav Vegheim* i Hardanger. Han holdt foredrag på disse steder: Ulvik, Eidfjord, Ringøy, Lofthus, Tyssedal, Odda, Nå, Kinsarvik, Utne, Ålvik, Granvin, Herand, Jondal, Øystese, Bakke, Tørvik, Nordheimsund. Tilsammen 17 foredrag.

Isak Flatabø i Hordaland.

Under valgkampen reiste *Isak Flatabø* på en 6 ukers turné i Hordaland. Han holdt foredrag på disse steder: Masfjorden (7), Varaldsøy (3), Kvinnherad (11), Hålandsdal (3), Tysnes (3), Jondal (3), Strandedarm, Kvam (2). Tilsammen 33 foredrag.

Bjarne Borgan i Hordaland.

Bjarne Borgan reiste på turné i Hordaland 5 uker før valget. Han talte på følgende steder: Fana (2), Alverstraumen, Alversund, Sæbø,

Lindås (2), Laksevåg, Os, Innbjoa, Valestrand, Sveio, Vikebygd, Ølen, Etne, Skånevik, Vaksdal, Evanger (2), Voss (5), Ålvik, Tyssedal, Røldal, Odda, Lofthus, Ulvik, Granvin, Vossestrand (3), Lillebergen, Åsane, Stord (3), Fitjar. Tilsammen 40 foredrag.

Alfred Hjellestad i Hordaland.

I oktober reiste *Alfred Hjellestad* på turné i Hordaland. Han holdt foredrag i disse bygder: Vossestrand (3), Voss (2), Evanger, Samnanger (4), Håus (2), Fana (3), Os (2), Laksevåg (2), Alversund (2). Tilsammen 21 foredrag.

K. Bergsvik i Hordaland.

I oktober måned reiste *K. Bergsvik* på turné i Hordaland. Han holdt foredrag i disse kommuner: Åsane (2), Hamre (2), Alversund (2), Strandebarm, Kvinnherad (3), Fjellberg (2), Hålandsdal, Fusa, Strandvik, Bergen (2), Os, Laksevåg, Fana (2), Bømlo (2), Bremnes (2), Lindås (2), Meland (2), Haus (4). Tilsammen 33 foredrag.

Ole Jensen Rong i Hordaland.

Fra 15. august og frem til valget reiste *Ole Jensen Rong* på turné i Hordaland. Han holdt foredrag på disse steder: Bruvik (3), Modalen, Fjell (2), Sund, Austevoll (3), Masfjorden (8), Austrheim (3), Manger, Hordabø, Hjelmar (3), Hordla (7), Tysnes. Tilsammen 34 foredrag.

Trygve Bratteli i Sogn og Fjordane.

I oktober reiste *Trygve Bratteli* på turné i Sogn og Fjordane. Han holdt foredrag på disse steder: Lærdal, Fresvik, Leikanger, Feios, Blåfjord, Aurland, Luster, Øfstedal, Vik, Høyanger, Vadheim, Dale, Førde, Nordfjordeid, Rugsund, Skatestraumen, Bryggja, Kalvåg, Stongfjord, Flora. Tilsammen 20 foredrag.

Gunnar Sand i Sogn og Fjordane.

I mars reiste *Gunnar Sand* i Sogn og Fjordane og holdt foredrag på disse steder: Askvoll (2), Bru, Bremanger, Førde, Kyrkjebø, Gloppen, Eid. Tilsammen 8 foredrag.

Anders Lothe i Sogn og Fjordane.

Anders Lothe reiste på en sammenhengende turné i Sogn og Fjordane fra 22. august til 18. oktober. Han holdt foredrag i disse bygder: Hyllestad (7), Lavik (5), Brekke (5), Gulen (11), Solund, Bru (9),

Vevring (4), Naustdal (5), Askvoll, Fjaler (5), Gaular (2), Vik, Balestrand, Sogndal (2), Hafslo (2), Luster (2), Jostedal (2), Borgund, Lærdal, Aurland, Leikanger (3), Jølster, Breim, Innvik, Hornindal (2), Eid (2), Nord-Vågsøy, Sør-Vågsøy (2), Selje (2), Davik. Tilsammen 84 foredrag.

Lars Moen i Sogn og Fjordane.

I første halvdel av september reiste *Lars Moen* i Sogn og Fjordane. Han holdt foredrag i disse kommuner: Eid, Davik (3), Hornindal (2), Stryn (3), Innvik (2), Breim, Jølster, Gloppa (2). Tilsammen 15 foredrag.

Sigrid Syvertsen i Sogn og Fjordane.

I april måned reiste *Sigrid Syvertsen* i Sogn og Fjordane og holdt foredrag på disse steder: Lærdal, Aurland, Fredsvik, Leikanger (2), Vik, Høyanger (2), Førde, Florø, Måløy. Tilsammen 11 foredrag.

Sverre Krogh i Sogn og Fjordane.

Sverre Krogh har reist på to turnéer i fylket. I mars—april talte han i disse kommuner: Florø, Bremanger, Kinn, Sør-Vågsøy, Nord-Vågsøy, Selje (2), Davik (3), Gloppen, Førde, Fjaler, Askvoll, Leikanger (2), Vik. I september reiste Krogh i disse kommuner: Fjaler, Askvoll (9), Hyllestad, Vik (3), Kyrkjebø (2), Jølster, Bremanger, Kinn, Bygstad, Førde. Tilsammen 38 foredrag.

Johan Jensen i Sogn og Fjordane.

I dagene 19. august til 9. september reiste *Johan Jensen* på agitasjonstur i Sogn og Fjordane. Han holdt foredrag på disse steder: Borgund, Lærdal, Sogndal (2), Jostedalen (2), Gaupne, Luster, Skjolden, Marifjøra, Veitestrand, Hafslo, Solvorn, Årdal, Flåm, Gudvangen, Hermannsverk, Fresvik, Feios, Fjerland, Sværefjord, Vik, Framfjord. Tilsammen 23 foredrag.

Johs. Bøe i Sunnmøre.

I september reiste *Johs. Bøe* på en 3 ukers turné i Sunnmøre. Han holdt foredrag på disse steder: Hjørundfjord, Barstadvik, S. Vartdal, Håvoll, Ørsta, Åmos, Haugsbygda, Standal, Sæbø, Bjerke, Urke, Geiranger, Hellesylt, Vallidal, Tafjord, Nordal, Ytterdal, Stranda, Liabygda, Stordal, Dyrkorn. Tilsammen 21 foredrag.

Oskar Andersen i Sunnmøre og Romsdal.

Oskar Andersen reiste på en 5 ukers turné i september—oktober på Sunnmøre. Han holdt foredrag på disse steder: Haddal, Hasund, Eik-

sund, Leikong, Hjørungavåg, Barstadvik, Ramstaddalen, Straumegjerde, Sykkylven, Vaksvik, Sjøholt, Skodje, Hildre, Gamlem, Bratvåg, Tenfjord, Ellingsøy, Måseidvåg, Langevåg, Spjelkavik. Tilsammen 20 foredrag.

I Romsdal talte Oskar Andersen på disse steder: Måndalen, Vågstranda, Vestnes, Tresfjord, Tomra, Fiksdal, Rekdal, Nesjestranda, Sekken, Røvika, Årø, Kleive, Gussiås, Malme, Molde. Tilsammen 15 foredrag. I alt 35 foredrag.

Lars Sandnes i Sunnmøre.

I dagene 16.—27. september reiste *Lars Sandnes* på Sunnmøre. Han holdt foredrag på disse steder: Gurskevågen, Breivik, Larsnes, Hakallestrand, Almklovdaalen, Sylte, Fiskåbygd, Eidså, Rovde, Lauvstad, Dravlaus, Folkestad, Bjørkedalen, Straumshamn, Kålfossen, Førde, Volda. Tilsammen 17 foredrag.

Peder Alsvik i Møre og Romsdal.

Under valgkampen foretok *Peder Alsvik* en agitasjonsreise i Møre og Romsdal. I Romsdal talte han på disse steder: Bud, Sundsbø, Råkvåg, S. Heggdal, Misund, Ona, Orten, Steinshamn, Finnøy, Sandøy. Han fortsatte sin turen til Sunnmøre. Her talte han på disse steder: Myklebust, Fjørtoft, Longva, Austnes, Lepsøy, Blindheim, Valderøy, Giske, Haugsbygda, Larsnes, Hakallestrand, Åheim, Sylte i Vannylven, Fiskåbygd, Syvdsbotn, Fosnavåg, Moltustranda, Gjeråsvika, Sandshamn, Måseidvåg, Hareide. Tilsammen 31 foredrag.

Johan Wiik i Romsdal.

I september reiste *Johan Wiik* på en 2 ukers turné i Romsdal. Han holdt foredrag på disse steder: Hjelset, Elnesvåg, Tornes, Bud, Farstad, Hustad, Nordre Bjørnsund, Søndre Bjørnsund, Aukra, Aureosen, Malme, Julsund, Åre, Bolsøy, Sekken, Daustad, Tresfjord. Tilsammen 17 foredrag.

N. P. Skrede i Møre og Romsdal.

I september—oktober foretok *N. P. Skrede* 3 agitasjonsreiser i fylket. Han holdt 15 foredrag i Nordmøre, 6 i Romsdal og 10 på Sunnmøre. I alt 31 foredrag.

Ivar Aarseth i Romsdal.

Ivar Aarseth reiste på turné i Romsdal i 3 uker i september. Han holdt foredrag på 20 steder.

Bjarne Borgan på Nordmøre.

Fra 15. august reiste *Bjarne Borgan* på en 3 ukers turné på Nordmøre. Han holdt foredrag på disse steder: Sunndal (3), Øksendalen, Todalen, Ålvundeid, Ålvundfjord, Angvik, Øre (3), Gjemnes, Bremsnes (3), Kvernes, Eide, Kornstad (2), Frei, Brattvær, Hopen, Edøy, Kristiansund (2). Tilsammen 25 foredrag.

Eivind Reiersen på Nordmøre.

Øre, Gimnes, Lyngstad i Eide, Kornstad, Lillemork, Bremsnes (2), Surnadal, Rindal (2), Stangvik (2), Ålvundeid, Ålvundfjord, Grøa i Sunndalen, Åsskard, Henden i Valsøyfjord, Engjan, Foldfjorden, Stems-
haug (2), Aure. Tilsammen 22 foredrag.

Oscar Nilssen i Nordmøre.

I august reiste *Oscar Nilssen* på en 10 dagers turné i Nordmøre. Han holdt foredrag på disse steder: Rindal, Surnadal, Kvarme, Åsskard, Halså, Valsøyfjord (2), Foldfjord (2), Tustna, Nordheim, Stramsnes, Tingvoll. Tilsammen 13 foredrag.

A. R. Skarholt i Trøndelag.

I første halvdel av september reiste *Skarholt* i Nord-Trøndelag. Han holdt foredrag på disse steder: Grong (2), Namsskogan (2), Harran, Sørli, Nordli (2), Høylandet, Overhalla (2), Vemundvik (2), Klinga (2), Otterøy (2).

Han fortsatte så til Sør-Trøndelag og reiste der til valgdagen. Han holdt foredrag i disse bygder: Strinda (2), Hemne, Vinje, Snillfjord (2), Heim (5), Agdenes, Statsbygd, Rissa (2), Stjerna (4), Ørland (2), Bjugn (2), Nes (2), Jøssund (2), Å (3), Stoksund (2), Roan (4), Osen (3), Selbu (4), Malvik (2), Hølanda (2), Flå, Orkdal (4), Orkanger. Tilsammen 70 foredrag.

Thina Thorleifsen i Trøndelag.

Efter en 3 ukers turné i Nord-Norge fortsatte *Thina Thorleifsen* i Trøndelag på en 14 dagers turné. Hun holdt foredrag på disse steder: Løkken, Orkanger, Hommelvik, Heimdal, Selbustranda, Vikservet, Byåsen, Trondheim, Opdal. I Nord-Trøndelag holdt hun foredrag i: Stjørdal, Levanger, Verdal, Snåsa, Vestbygden, Brekkvasselv, Harran, Grong, Namsos, Klinga, Bangsund. Tilsammen 20 foredrag.

Harald Langhelle i Sør-Trøndelag.

I oktober måned reiste *Harald Langhelle* på en ukes turné i Sør-Trøndelag. Han holdt foredrag på disse steder: Geitastrand, Fannrem,

Svorkmo, Løkken, Å, Storås, Stamnan, Nordskogen, Soknedal (2), Støren. Tilsammen 11 foredrag.

Adolf Salnbæk i Sør-Trøndelag.

Adolf Salnbæk reiste i Sør-Trøndelag under valgkampen. Han holdt tilsammen 54 foredrag i disse kommuner: Orkanger, Orkdal, Orkland, Skaun, Strinda, Klæbu, Glåmos, Røros, Ålen, Holtålen, Bynes, Buvik, Lensvik, Agdenes, Sandstad, Hitra, Fillan, Kvenvær, Sør-Frøya, Nord-Frøya, Ørland, Stjørna, Rissa.

Johan Wiik i Nord-Trøndelag.

I september—oktober reiste *Johan Wiik* i Nord-Trøndelag og holdt foredrag på disse steder: Snåsa (2), Ogndal, Stod, Sparbu (2), Verdal, Frol, Skogn (2), Frosta, Lånke, Hegra, Leksvik, Mosvik, Høylandet (2), Vemundvik, Spillum, Otterøy, Nord-Stattdal, Røyrvik, Harran, Namsos. Tilsammen 24 foredrag.

Sverre Støstad i Nord-Trøndelag.

Sverre Støstad reiste i Nord-Trøndelag på en 2 ukers turné i oktober. Han holdt foredrag i disse kommuner: Stjørdal, Åsen, Levanger, Verdal, Inderøy, Namdalseid, Steinkjer, Namsskogan, Grong, Overhalla, Bangsund, Namsos, Snåsa, Egge, Skogn. Tilsammen 15 foredrag.

E. Åsgard i Nord-Trøndelag.

E. Åsgard reiste på en sammenhengende turné i Namdal fra midten av august til valget. Han talte på 44 møter.

Gunnar Sand i Nord-Norge.

I tiden 26. juli—10. september reiste *Gunnar Sand* på turné i Nord-Norge. Han holdt foredrag på disse steder: Alta (2), Kistrand (2), Karasjok, Vadsø, Sør-Varanger (3), Vardø (2), Berlevåg, Gamvik, Lebesby, Kjelvik, Tromsøysund, Lyngen (2), Astaffjord, Harstad, Narvik, Tysfjord (2), Ballangen (3), Evenes (3), Tjeldsund (3), Bodø (6), Fauske (5), Bodin, Stamnes (2), Mosjøen, Brønnøysund, Velfjorden (2), Bindalen, Tromsø, Lenvik (2), Balsfjord, Målselv, Øverbygd, Sørreisa (2). Tilsammen 59 foredrag.

Alfred Madsen i Nord-Norge.

I tiden 8. august—4. september reiste *Alfred Madsen* på sammenhengende turné i Finnmark, Troms og Nordland. Han holdt foredrag på følgende steder i Finnmark: Hammerfest, Kistrand, Olderfjord, Karasjok, Tana, Vadsø, Kirkenes, Vardø, Mehamn, Gamvik, Berlevåg, Honningsvåg, Øksfjord, Alta, Talvik. I Troms talte han på disse steder:

Langfjordbotn, Skjervøy, Tromsø, Harstad, Bjarkøy, Gryllefjord. I Nordland holdt han foredrag i Svolvær, Bogen, Ballangen og Narvik. Tilsammen 25 foredrag.

Eivind Reiersen i Nordland.

Eivind Reiersen tok fatt på en turné i Nordland 5. juli og reiste til 27. september. I Søndre Helgeland holdt han foredrag på disse steder: Toft, Vevelstad, Sæterlandet, Vik (2), Harrangfjord, Vega (2), Brønnøy (3), Bindalseidet, Helstadløkka, Åbygda, Årsandøy, Hommelstø, Horn, Skillebotn, Torget. I Nordre Helgeland talte han i disse kommuner: Leirfjord, Lurøy (5), Rødøy (4), Træna (3), Dønnes (3), Nordvik (3), Herøy (2), Tjøtta, Alstahaug, Stamnes, Nesna (3). Turen gikk så til Søndre Salten. Her talte han i disse bygder: Skjærstad (4), Bodin, Kjerringøy, Nordfold (5), Leiranger, Sørfold (3), Steigen (4), Hamarøy (6), Beiarn (2). Tilsammen 73 foredrag.

John Kristoffersen i Nordland.

John Kristoffersen har foretatt 2 agitasjonsturnéer på Helgeland. Første tur i januar—februar og holdt da foredrag i disse bygder: Træna, Rødøy (2), Stamnes (2), Alstahaug (2), Tjøtta (3), Leirfjord (3), Nesna (4), Mosjøen, Hattefjelldal (2), Grane (2), Vefsn (4), Drevja (2), Elsfjord, Korgen, Hemnes, Sør-Rana, Nord-Rana (2), Mo. I oktober holdt han foredrag på disse steder: Brønnøy, Vevelstad, Velfjorden, Vega, Stamnes, Alstahaug, Herøy, Nordvik, Dønnes (2), Lurøy (2), Meløy (4). Tilsammen 51 foredrag.

H. O. Wika i Nordland.

Under valgkampen reiste *H. O. Wika* på turné i Helgeland. Han talte på møter i disse bygder: Lurøy (3), Tjøtta, Alstahaug, Herøy (2), Leirfjord, Dønnes, Mosjøen, Hattefjelldal, Grane (2), Bindal (8), Vik, Vevelstad (2), Velfjord (2), Brønnøy, Brønnøysund, Vega. Tilsammen 29 foredrag.

Hans Ystgaard i Nordland.

I august måned reiste *Hans Ystgaard* på en ukes turné på Helgeland. Han holdt foredrag på disse steder: Vega, Brønnøysund, Vik, Sandnessjøen, Alstahaug, Velfjord, Hemnes, Rana, Mosjøen, Grane. Tilsammen 10 foredrag.

Alfred Skar i Nordland.

I oktober måned reiste *Alfred Skar* i Nordland. Han holdt foredrag i disse kommuner: Meløy (10), Gildeskål (3), Rødøy (4), Alstahaug (2),

Tjøtta (2), Dønnes (2), Nesna, Nordvik (3), Stamnes, Leirfjord (2). Tilsammen 30 foredrag.

Bjarne Borgan i Nordland.

I juli måned reiste *Bjarne Borgan* på en 2 ukers turné i Nordland. Han holdt foredrag på disse steder: Ballangen (3), Tysfjord, Lødingen, Tjeldsund (2), Evenes, Ankenes, Bodø (3), Meløy (2). Tilsammen 14 foredrag.

Jens Steffensen i Nordland.

I september—oktober foretok *Jens Steffensen* 2 agitasjonsreiser i Nordland. På turné i Helgeland talte han i disse kommuner: Vega (5), Brønnøysund (5), Bindal (4), Vik, Velfjord, Vevelstad. I Vesterålen talte Steffensen på disse steder: Bø (11), Øksnes (3), Hadsel, Dverberg, Langenes. Tilsammen 34 foredrag.

Andr. Moan i Nordland.

Andreas Moan reiste i Nordland fra 8. september til valgdagen. Han holdt foredrag i disse kommuner: Lurøy (2), Sør-Rana (3), Elsfjord (2), Hattfjelldal (2), Vefsn, Drevja, Tjøtta (3), Korgen (2), Leines (3), Bodin (4), Gildeskål (8), Beiarn (3), Skjærstad (4), Steigen (2), Nordfold (2), Sørfold. Tilsammen 43 foredrag.

Aldor Ingebrigtsen i Nordland.

Siste halvdel av august reiste *Aldor Ingebrigtsen* på turné i Nordre Salten. Han holdt foredrag i disse kommuner: Tjeldsund (4), Lødingen (5), Tysfjord (5), Ankenes (4). Tilsammen 18 foredrag.

Thina Thorleifsen i Nordland og Troms.

I september reiste *Thina Thorleifsen* på en 3 ukers turné i Nordland og Troms. Hun holdt foredrag på disse steder: Tverlandet, Kosmo, Kvitblik, Sulitjelma, Rognan, Bodø, Stamsund, Storfjord, Undstad, Gimsøysund, Svolvær, Henningsvær, Ballangen, Bøstranden, Narvik, Ankenes, Melbo, Sortland (2), Eidsfjord, Tromsø, Harstad, Brønnøysund. Tilsammen 23 foredrag.

Sverre Støstad i Nordland og Troms.

Sverre Støstad reiste i Nordland fra 28. august til 17. september og fortsatte i Troms til 27. september. I Nordland holdt han foredrag i disse kommuner: Brønnøy, Brønnøysund, Nesna, Dønna, Leirfjord, Nord-Rana (2), Mo, Korgen, Hemnesberget, Meløy, Gildeskål (3), Bodin, Bodø, Hol, Borge (2), Buksnes, Moskenes, Flagstad, Vågan, Lødingen (2), Evenes (2), Ankenes (2), Narvik, Sortland, Hassel, Bø (2), Øksnes (2),

Andenes, Bjørnskin. I Troms holdt han i alt 22 foredrag i disse kommuner: Trondenes (2), Harstad, Sandtorg (2), Skånland, Lavangen (2), Salangen (2), Sørreisa, Lenvik (2), Kåfjord (4), Nordreisa, Lyngen, Målselv, Malangen, Tromsø. Tilsammen 60 foredrag.

Halvdan Koht i Troms og Nordland.

Halvdan Koht reiste på sammenhengende turné i Troms og Nordland fra 2. til 13. september. Han talte på følgende steder i Troms: Tromsø, Balsfjorden, Målselva, Bardu, Salangen, Gratangen, Harstad, Skånland, Fauskevåg, Kvæfjord, Ibestad. På følgende steder i Nordland: Hassel, Sortland, Svolvær, Rusånes og Rognan i Saltdalen, Fauske, Bodø, Sandnessjøen, Vik. Turen blev avsluttet med foredrag i Namsos. I alt 21 foredrag.

Aldor Ingebrigtsen i Troms.

Fra 6. september til 18. oktober reiste *Aldor Ingebrigtsen* på 2 turnéer i Troms. Han holdt foredrag på møter på følgende steder: Vengsøy, Grøtffjord, Bogen, Nordfjord, Austein, Øyfjordvær, Senjenhopen, Steinfjord, Skaland, Medby, Rødsand, Torsken, Buvik, Å i Tranøy, Stanglandseidet, Skatvik, Vinje, Kastneshamn, Langhamn, Espejord, Russevåg, Kårvikhamn, Vangshamn, Tenskjer, Botnhamn, Bakkejord, Volstad, Segelvik, Jøkelfjord, Spildra, Alteidet, Rakkenes, Badderer, Bakkeby, Oksfjordhamn, Rotsund, **Normannvik**, Breivikseidet, Sjursnes, Sørstrømmen, Sørfjord, Skittenelv, Finkroken, Nordlenangen, Keianes, Målsnes, Gryllefjord, Vangsvik, Skøelv, Andenes, Slåtnes, Strømsbugt, Kraksletta, Krabbenes, Storbukt, Sletta, Ersfjord, Kalfjord, Tromsøysund (2). Tilsammen 60 foredrag.

Alfons Johansen i Troms.

I september—oktober reiste *Alfons Johansen* på en 4 ukers turné i Troms. Han holdt foredrag i disse kommuner: Trondenes (5), Bjarkøy (2), Kvæfjord (5), Sandtorg (7), Gratangen, Andørja (3), Ibestad (4), Skånland (2), Astafjord, Salangen (2), Balsfjord, Målselv, Overbygd (3), Harstad, Tromsø. Tilsammen 39 foredrag.

Kristian Berg i Troms og Finnmark.

Første halvdel av september reiste *Kristian Berg* på turné i Troms. Han holdt foredrag i disse kommuner: Helgøy (6), Tromsøysund (4), Hillesøy (5), Torsken (5), Berg (3). Tilsammen 23 foredrag. Berg fortsatte så turen til Finnmark og reiste her til 18. oktober. Han holdt foredrag i disse kommuner: Gamvik (5), Berlevåg (2), Vardø (5),

Nordvaranger (5), Vadsø by, Sørvaranger (2), Nesseby (3), Loppa (6), Hasvik (4), Måsøy (3), Kjelvik (4), Sørøysund, Kvalsund (2), Talvik (5), Alta (4), Kistrand (4). Tilsammen 56 foredrag. I alt 79 foredrag.

A. K. Mikola i Finnmark.

I september—oktober reiste *A. K. Mikola* på turné i Finnmark. Han talte på møter i disse bygder: Karasjok (2), Kistrand (2), Kvalsund (2), Alta (2), Nesseby (2), Polmak (4), Tana (4), Nord-Varanger (2), Sør-Varanger (4). Tilsammen 24 foredrag.

Gitta Jønsson i Finnmark.

I oktober reiste *Gitta Jønsson* i Finnmark. Hun holdt foredrag på disse steder: Hammerfest, Vardø, Vadsø, Ekerøy, Birkenes, Bonnakas, Vestre Jakobselv, Kiberg, Martesnes, Skalelv. Tilsammen 10 foredrag.

Alfons Johansen i Finnmark.

I første halvdel av september reiste *Alfons Johansen* i Finnmark. Han talte i disse kommuner: Nuvsvåg, Bergsfjord, Øksfjord, Kviby, Korsfjord, Kvalsund, N. Honningsvåg, S. Honningsvåg, Kjøllefjord, Sjøtningberg, Elvenes, Jakobsnes, Ropelv, Vadsø, Vestre Jakobselv, Nesseby, Karlebotn, Barsnes, Leirpollen, Bonnakas. Tilsammen 20 foredrag.

Enkeltforedrag.

Oskar Andersen: Ålesund (14), Kleive (3), Spjelkavik (2), Langevåg, Vestnes, Ørskog, Vigra (2), Bergsøya (2), Eidsvåg (2), Veblungnes (2), Kragerø (2), Molde, Fiskå (2), Vatne, Verma, Bud, Bjørnsund, Farstad, Hellandsvik, Dryna, Austnes, Haramsgrend, Godøya, Hareid, Ulsteinvik, Ørsta, Volda, Sylte, Aheim, Kilen, Tåtøy, Seteren, Helle, Sannidal, Krabberødstrand, Heire. Tilsammen 58 foredrag. Dessuten på en turné i Sunnmøre og Romsdal 35. I alt 93 foredrag.

Martin Tranmæl: Oslo (28), Bærum (4), Moss (2), Son, Asker, Gjøvik, Aker (2), Fredrikstad, Nord-Fron, Sør-Fron, Støren (2), Lillesand, Lillestrøm, Trysil, Mysen, Raufoss, Os, Ulefoss, Lærdal, Iløyanger, Sanne, Dale, Førde, Sandane, Innviken, Holmestrand, Sandefjord, Tønsberg, Lena, Totenviken, Gran, Brandbu, Torvikbukt, Kristiansund, Ørsta, Ålesund, Molde, Åndalsnes, Samnanger, Bryne (2), Kvål, Trondheim (2), Nittedal, Askim, Herland, Lier, Modum, Lørenskog, Lisleby, Nabbetorp, Strømmen, Sarpsborg. Tilsammen 87 foredrag.

Hans Ystgaard: Verdal, Egge, Sparbu (4), Nerøy (2), Stjørdal, Ålen, Soknedal, Opdal, Strinda, Rennebu, Meldal, Selbu (2), Melhus,

Ørlandet, Jevnaker, Nordre Land, Torpa, Dokka, Fåberg (3), Lesja (2), Saksumdal, Gausdal, Øier, Tretten, Romedal, Tolga, Tynset, Alvdal, Ringsaker, Sør-Odal, Nes, Lørenskog, Enebakk, Ullensaker, Rakkestad, Berg, Skjeberg, Onsøy, Ramsøy, Kvelde, Styrvold, Brunlanes, Hedrum, Lunde, Bø, Heddal, Sauherad, Tinn, Kvinesdal, Oslo (2). Tilsammen 59 foredrag. Dessuten 10 foredrag på en turné i Helgeland. I alt 69 foredrag.

Håkon Lie: Oslo (18), Tønsberg, Kongsvinger, Aker (4), Drammen, Lillestrøm, Fåvang, Bærum, Sarpsborg (2), Askim, Skotterud, Grue, Brummunddal, Bergen (3), Trysil (3), Engerdal (2), Uvdal, Rollag, Flesberg, Lyngdal, Greåker, Ørje, Rødnes, Hobbøl, Løten, Ytre Rendalen, Nordre Osen, Stavn, Flå, Nesbyen, Farvollen, Akkerhaugen, Hjartdal, Flatdal, Nissedal, Treungen, Felle, Høydalsmo, Brunkeberg, Ålesund, Molde, Rena, Neslandsvatn. Tilsammen 69 foredrag.

Trygve Lie: Nittedal, Frogn, Sørum, Blaker, Eidsvoll, Feiring, Drøbak, Hurdal, Bærum, Ås, Nesodden, Nes, Aurskog, Son, Kråkstad, Setskog, S. Høland, Lørenskog, Rælingen, Fet, Oppegård, Ski, Vestby (2), Skedsmo (2), N. Høland (2), Sarpsborg, Fredrikstad, Arendal, Aker (16), Oslo (21), Larvik, Sandefjord, Lillestrøm, Nannestad, Ullensaker (2), Asker, Os, Tolga, Røros, Elverum, Løiten, Bergen. Tilsammen 81 foredrag.

Olav Øksvik: Vartdal, Ørsta (4), Hjørundfjord (4), Sunnølv (2), Nordal (4), Stordal (2), Stranda, Voll (2), Grytten (5), Eid (2), Veøy (3), Erisfjord (3), Nesset (2), Brattvær (2), Hopen (2), Edøy, Tustna (2), Strømsnesset, Tingvoll (2), Stangvik, Rindal, Surna (2), Sør-Aukra, Vannylven, Tresfjord (3), Bolsøy (4), Bremsnes (3), Molde (2), Kristiansund, Oslo (6), Aker, Bergen, Laksevåg, Alversund, Ringsaker, Fåberg (3). Tilsammen 78 foredrag. Dessuten på en turné i Setesdal 16 foredrag. I alt 94 foredrag.

Thina Thorleifsen: Lørenskog (2), Gjerdrum, Årnes, Sarpsborg, Skedsmo, Norderhov, Tåsen, Høvik, Høybråten, Ulefoss, Drammen (2), Moelv, Ringsaker, Østensjø, Moss, Notodden (2), Nesodden, Høkksumd, Rena, Nymoen, Gran, Levanger (2), Simensbråten (2), Jaren, Strømmen, Son, Ottestad, Kongsberg, Åssiden, Grorud, Abildsø, Borge, Fredrikstad, Oslo (17). Tilsammen 55 foredrag. Dessuten 23 foredrag på en turné i Nord-Norge og 20 i Trøndelag. I alt 98 foredrag.

Einar Gerhardsen: Bærum (2), Tofte, Aker (2), Notodden, Tønsberg, Sarpsborg, Molde, Nesttun, Bergen, Slemmestad, Asker, Moss, Porsgrunn, Stavanger (2), Bryne, Sandnes, Glemmen, Kråkøy, Jevnaker, Hønefoss, Viul, Ask, Mjøndalen, Langesund, Stathelle, Brevik, Ulefoss,

Fredrikstad, Rolvsøy, Halden, Vardal (2), Trondheim, Oslo (66). Tilsammen 102 foredrag.

Bjarne Borgan: Ski, Ø. Toten, Gjøvik, Vestre Gausdal (3), Østre Gausdal (2), Jevnaker, Høksund, S. Land (3), Asker, Lillestrøm, Bærum (2), Notodden, Vestby, Lørenskog (2), Borge (2), Odda (2), Namsos (3), Vemundvik (2), Arendal, Drammen, Jessheim, Skånevik, Finnås, Dalen, Lårdal, Oslo (7), Aker (8), V. Toten, Oppegård. Tilsammen 54 foredrag. Dessuten 13 foredrag på en turné i Valdres, 14 på en turné i Nordland, 25 i Nordmøre og 40 i Hordaland. I alt 146 foredrag.

Magnus Johansen: Eidsvoll, Dovre, Oslo, Askim (2), Rakkestad (3), Spydeberg (2), Berg (4), Skjeberg (5), Onsøy (3), Eidsberg (4), Borge (4), Torsnes, Tune (3), Våler (2), Aremark (2), Sarpsborg, Idd (4), Kråkerøy (2), Varteig, Mysen, Rygge (2), Rolvsøy, Hvaler (2), Jeløy (3), Hobøl (2), Røhskog, Skiptvedt, Råde (2), Tilsammen 61 foredrag.

Gunnar Sand: Melhus, Trondheim (3), Fluberg (5), Oslo (27), Sarpsborg (3), Aker (7), Skotselv, Bærum, Larvik (2), Bergen (3), Røros (2), Lillestrøm, Kongsvinger (2), Grytten (2), Fjære (2), Grimstad, Orkanger, Tune (2), Fredrikstad (2), Sørums, Gjøvik, Lørenskog (2), Moss, Steinkjer (2). Tilsammen 75 foredrag. Dessuten 11 foredrag på en turné i Aust-Agder, 18 på en turné i Sogn og Fjordane og 59 på en turné i Nord-Norge. I alt 153.

Oscar Torp: Oslo (25), Aker, Åsnes, Modum (2), Stryn, Spangereid, Drøbak, Horten, Nesodden, Fagernes, Gjøvik, Søndre Land, Dokka, Skotterud, Våler, Mysen, Trøgstad, Mandal, Vennesla, Kristiansand, Arendal, Grimstad, Lillehammer, Fåberg, Vestnes, Molde, Høksund, Andebu, Nøtterøy, Holmestrand, Drammen. Tilsammen 56 foredrag.

Olav Vegheim: Hjørtdal, Sauland (2), Moss, Oslo (5), Lørenskog, Trondheim, Nissedal, Rauland, Tuddal, Tinn (5), Kragerø, Borgestad, Haukås, Lurås, Tessungdalen, Porsgrunn, Gulset, Luksefjell, Solum, Mælum, Akkerhaugen, Gvarv, Hørte, Fehn, Ulefoss, Langesund. Tilsammen 35 foredrag. Dessuten på en turné i Hardanger 17 foredrag. I alt 52 foredrag.

Sigrid Syvertsen: Ilseng, Sandvika, Øvre Eiker, Arendal (3), Strømmen, Ådalsbruk, Kongsvinger, Askim, Ski, Froland, Østre Tromsø, Rykene, Grimstad, Evje, Lillesand, Aamli, Halden, Kongsberg, Gjøvik, Kvikne, Tolga, Tynset, Alvdal, Koppang, Son, Oslo (22), Aker (4). Tilsammen 53 foredrag. På en turné i Sogn og Fjordane 11 foredrag. I alt 64 foredrag.

Trygve Bratteli: Oslo (51), Aker (9), Nesset, Bærum (3), Horten (2), Kristiansund (3), Lørenskog, Muggerud, Høksund (2), Brandbu (2), Gjøvik, Arendal (2), Rena (3), Drammen, Sarpsborg (2), Lierbyen,

Fevik, Ringsaker, Bø (2), Tjølling, Høyanger (3), Larvik, Skarnes. Tilsammen 95 foredrag. Dessuten på en turné i Sogn og Fjordane 20 foredrag. I alt 115 foredrag.

Bernt Korslund: Hakadal (2), Sørum, Ullensaker (2), Aker (2), Storelvdal, Trysil (2), Rygge, Jeløy, Aurskog, Hoff, Nordre Land, Fluberg, Nannestad, Ås, Vestby, Kråkstad, Ski, Bærum (2), Oppegård, Nes (3), Gjerdrum. Tilsammen 28 foredrag.

Harald Halvorsen: Aker (11), Eidsvoll (8), Ullensaker (3), Nannestad, Høland, Enebakk, Fet, Strømmen, Hakadal, Nittedal, Frogn, Ski, Kråkstad, Asker, Oppegård (3), Nesodden, Rælingen (2), Matrand, Skarnes, Rygge, Trysil, Harestua. Tilsammen 44 foredrag.

Halvdan Koht: Trondheim (2), Oslo (2), Aker (2), Kongsvinger, Borre, Torsnes, Tune, Nes, Ås, Notodden, Skien, Porsgrunn, Volda, Spelkavik, Ålesund, Kristiansund (2), Molde, Åndalsnes. Tilsammen 22 foredrag. På en turné i Sogn og Hordaland 7 foredrag og på turné i Nord-Norge 21. I alt 50 foredrag.

Ola Solberg: Arendal (5), Spikkestad, Brevik, Brumunddal, Høvgå, Tromøy, Stokken, Iveland (2), Gjerstad, Risør, Skien, Porsgrunn, Felle i Nissedal, Treungen, Landvik, Flosta, Notodden, Herefoss, Rykene i Øiestad, Fjære, Åmli. Tilsammen 26 foredrag.

Aslak Nilsen: Aker (2), Kristiansand, Rolvsøy, Skien (9), Rakkestad, Lørenskog, Nordagutu, Rauland, Ski, Støren, Mosby, Vegårdshei, Drangedal (5), Ulefoss, Stathelle, Heddal, Skåtøy (4), Bamble (4), Brevik, Eidanger, Kragerø. Tilsammen 40 foredrag.

Johs. Bøe: Jevnaker (6), Lunner (3), Brandbu (3), Gran, Eina (4), Kolbu (3), Ø. Toten (4), V. Toten (4), Vardal, Biri (2), Snertingdal, Gjøvik (2), Oslo, Sjøk, Vågå, Nord-Fron, Geilo. Tilsammen 39 foredrag. Dessuten på en turné i Sunnmøre 21 og 6 på en turné i Gudbrandsdalen. I alt 66 foredrag.

Alfons Johansen: Oslo (7), Vegårdshei, Tvedestrand, Molde, Arø, Isfjord, Rælingen, Langhus, Kolbotn, Krapfoss, Gashus, Kambo, Jeløy, Grorud, Dovre, Jessheim, Rjukan, Ottestad, Holmestrand, Lillestrøm. Tilsammen 26 foredrag. Dessuten på en turné i Troms 39 foredrag og på en turné i Finnmark 20. I alt 85 foredrag.

Kristian Mugaas: Landsvik, Husebø, Rosslandsvåg, Marøy, Haugland, Sæbø, Nordangervåg, Laksevåg, Voss, Florvåg, Loddefjord, Myksvoll, Hundven, Salhus, Ekenes, Bjørsvik, Alversund, Leirvik, Telenes, Fjell (2), Valestrandsfossen, Hjelmås, Bakkesund, Nesttun, Sundvor, Strandvik, Hettevik, Balesheim. Tilsammen 29 foredrag.

Asbjørn Bakke: Drammen, Tolga (3), Vingelen, Tynset (5), Auma, Røros, Bellingmo, Trondheim, Åssiden, Strømsgodset (2), Kroken, Prestestrand. Tilsammen 19 foredrag.

Jonas Brunvoll: Bærum (10), Mjøndalen, Lørenskog (2), Skedsmo (2), Nittedal (2), Ås, Vestby, Ullensaker (3), Asker, Skoger, Aker, Sørums, Fett, Røyken (3), Borge, Sarpsborg, Drøbak, Oslo (12). Tilsammen 45 foredrag.

Ole Hjelt: Ås (3), Ski (6), Vestby (4), Aker (3), S. Høland, Setskog, Lørenskog, Son, Hølen, Skedsmo, Blaker, Aurskog, Sørums, Nes (3), Eidsvoll (7), Nesodden (2), Oslo (3). Tilsammen 40 foredrag.

K. M. Nordanger: Aker, Oslo (2), Stange, Øvre Rendal, Nes, Løten (4), Furnes, Ringsaker, Røros, Røros landsogn, Singsås, Opdal (2), Hamar (3), Vang (2), Storelvdal (3), Trysil, Elverum. Tilsammen 27 foredrag.

Ivar Opsahl: Tønsberg (9), Stokke (4), Holmestrand (3), Horten (2), Hof (2), Skoger (2), Nøtterøy (2), Sem, Ramnes (2), Åsgårdsstrand, Botne, Andebu (2), Sande, Sandar, Våle, Borre, Larvik. Tilsammen 36 foredrag.

Albert Christiansen: Larvik (5), Horten (2), Kvelde, Borre, Styrvold, Langesund, Våle, Sandefjord, Holmestrand, Stavern, Brunlanes, Tønsberg, Slagen, Tjømmø, Husvik, Raufoss, Biri. Tilsammen 22 foredrag.

Alfr. Udland: Oddernes (4), Øyslebø (2), Konsmo (3), Sør-Audnedal, Halse, Lista, Nes, Hidra, Bakke, Tonstad (2), Kvinesdal, Spind, Herad (2), Mandal, Gyland (2), Feda, Aurland. Tilsammen 26 foredrag.

Lars Evensen: Ålesund, Lørenskog, Romedal (2), Høksund, Moelven, Ottestad, Arendal, Horten, Fredrikstad, Oslo, Sarpsborg, Greaker, Selbak, Larvik, Rjukan. Tilsammen 16 foredrag.

P. Rumohr Aarvold: Aker (2), Asker, Lørenskog, Nannestad (2), Nes (2), Kløfta, Oppegård (2), Ski (2), Ås, Vestby (2), Svelvik, Horten, Åsgårdsstrand, Våle, Sem, Tønsberg, Bærum (12). Tilsammen 34 foredrag.

Konrad Knudsen: Lier (2), Modum (2), Norderhov (6), Hurum (4), Tyristrand (2), Sigdal (2), Nesbyen, Drammen (2), Krødsherad, Al, Flå (2), Hole, Hønefoss (4), Nore, Rollag og Veggli. Tilsammen 32 foredrag. Dessuten 30 foredrag på en turné i Buskerud. I alt 62 foredrag.

Daniel Vefald: Brunlanes (6), Stavern (2), Larvik (2), Hedrum (3), Lardal (4), Sandar (3), Tjølling (3), Stokke, Sem, Våle, Sande, Tjøme, Skoger, Sandefjord (2), Horten, Tønsberg. Tilsammen 33 foredrag.

Hartvig Svendsen: Aker (10), Bærum (5), Oppegård (4), Nesodden, Son (2), Nordby, Nannestad, Nes (3), Eidsvoll, Kråkstad, Ski (6), Rælingen, Enebakk, Trysil (2), Ås, Hvidsten. Tilsammen 41 foredrag.

Ingvald Førre: Haugesund (5), Mosterøy (2), Skudeneshavn, Vestre Åmøy, Østre Åmøy, Egersund, Sandnes, Vassby, Roaldsøy, Veavåg, Bokn, Fosen, Bjoa, Ferkingstad, Åkra, Sveio. Tilsammen 21 foredrag.

Johan Wiik: Ski, Arendal, Grimstad, Nøtteøy, Tjøme, Sande, Åsgårdsstrand, Snarum, Sem. Vikna (2), Bangsund (2), Beitstad (2), Grong, Namsos (5), Verdal. Tilsammen 22 foredrag. Dessuten 17 foredrag på en turné i Romsdal og 24 på en turné i Nord-Trøndelag. I alt 63 foredrag.

Fredrik Haslund: Kolbotn, Rjukan (3), Horten (3), Hamar, Drammen, Vestnes (3), Fredrikstad, Borge, Torp, Halden, Vestre Slidre, Oslo (31), Asker (5), Bærum (2), Aker. Tilsammen 56 foredrag.

Leif Granli: Åsen (2), Innerøy (2), Verdal (5), Røra, Snåsa (2), Ogdal, Beitstad (2), Namsskogan, Skogn, Verran (3), Levanger, Namdalseid, Sparbu (3), Frol (3). Tilsammen 30 foredrag.

Nils Hønsvald: Sarpsborg (10), Fredrikstad (3), Kilevold (3), Nabbetorp (2), Fredrikstad, Rakkestad, Skjeberg (3), Selbak (2), Torp (2), Elverhøi, Tønsberg, Borge, Halden, Tune (4), Borgenhaugen. Tilsammen 36 foredrag.

Anna Anthoni: Hovland, Ulvik, Trengereid, Espeland, Sunde, Rosendal, Sveio (2), Valestrand (2), Stord, Skånvik, Søllesvik, Skånevikstrand, Birkenes, Frette, Sørstranda, Etnesjøen. Tilsammen 18 foredrag.

Ivar Aarseth: Horten, Fredrikstad, Kråkerøy (2), Brandbu (2), Strinda, Leirsstrand, Soknedal, Flå, Trondheim (7). Tilsammen 17 foredrag. Dessuten 20 foredrag på en turné i Romsdal. I alt 37 foredrag.

Klaus Sunnanå: Bømlo, Espevær, Løkling, Bremnes, Rubbestadnes, Mosterhavn, Nordheimsund, Øystese, Hellesøy, Breivik, Rong, Blomvåg, Torsvik, Alvheim, Nautnes. Tilsammen 15 foredrag.

Aani Rysstad: Bykle (2), Valle (2), Hærefoss, Froland (2), Østre Moland, Holt, Vegårshei, Åmli (4), Tovdal, Mykland (2), Vegusdal (2), Iveland (2), Evje, Bygland (5), Hylestad (2). Tilsammen 31 foredrag.

Paul Bentsen: Hoff, Tjølling, Kongsberg, Skoger, Holmestrand, Notodden, Sande (2), Tønsberg (2), Larvik (2), Sem (2), Lardal (3), Sandefjord (3), Borre (4), Horten (21). Tilsammen 45 foredrag.

Erling Traaholt: Ålesund (14), Syvde (2), Borgund (4), Molde (2), Vartdal, Haram, (5), Tafjord, Ørskog (3), Vigra, Vestnes, Bolsøy, Sande (2), Herøy, Vannylven (2). Tilsammen 40 foredrag.

Arne Drogseth: Horten (5), Tønsberg (3), Sandefjord, Larvik, Vale, S. Slagen, Hillestad, Bekkestranden, Sande, Skoger, Oslo, Drammen, Moss, Råde. Tilsammen 20 foredrag.

Olav Hindahl: Arendal, Horten, Drammen, Oslo (2), Strømmen, Sandefjord, Tønsberg, Aker (3), Notodden, Kragerø, Brevik, Skotfoss, Porsgrunn, Skien. Tilsammen 17 foredrag.

Olav Sæter: Våler (2), Stange, Elverum (15), Ringsaker (6), Furnes, Åndalsnes (2), Bøherad, Fåberg, Storelvdal (3), Trysil (3), Høff (4), Nes, Solli. Tilsammen 41 foredrag.

Aldor Ingebrigtsen: Kirkenær, Roverud, Ringeby, Aker, Lier, Gvarv, Melhus, Tromsøysund (2), Karlsøy, Tromsø (4). Tilsammen 14 foredrag. Dessuten 18 foredrag i Nordre Salten og 60 på to turnéer i Troms. I alt 92 foredrag.

Tjøll Oftedal: Sandnes (2), Stavanger (4), Hetland (2), Sirnes, Sandeid, Time (2), Skudeneshavn, Åkra, Kopervik, Forsand. Tilsammen 16 foredrag.

Alb. Moen: Fosnes, Kolvereid, Vikna, Leka, Røra, Skogn, Hegra, Meråker, Sandvollan, Sparbu, Steinkjer, Levanger, Namsos. Tilsammen 13 foredrag.

Jacob Frøs: Lyngdal, Farsund (2), Kvinesdal, Flekkefjord, Knaben, Vennesla, Øyslebø, Konsmo, Mosby, Hægeland, Lillesand, Arendal, Kristiansand (6), Oslo (2). Tilsammen 21 foredrag.

E. O. Solbakken: Oslo (11), Holmestrand, Stange (2), Sørums, Gro-rud, Brandval, Strømmen, Lysaker, Vestre Toten (3), Skarnes, Eidskog (4), Gran (5). Tilsammen 32 foredrag.

Alfred Madsen: Oslo (4), Slemmestad, Gvarv, Notodden, Skien, Kopervik, Haugesund, Stavanger, Måløy, Florø, Askvoll, Eivindvik, Sund, Vestfossen, Onsøy, Moss, Bergen, Austrheim. Tilsammen 21 foredrag. Dessuten på turné i Nord-Norge 25 foredrag. I alt 46 foredrag.

Jon Andraa: Vardø (4), Tana (2), Bodø, Tromsø, Hammerfest, Narvik, Mehamn, Nyborg, Ekerøy, Vadsø. I alt 14 foredrag.

Halvard M. Lange: Oslo (15), Tønsberg, Lena, Porsgrunn, Stjørdal, Trondheim, Sjøholt, Lillesand, Arendal (2), Dypvåg, Holmestrand, Sande. Tilsammen 27 foredrag.

Rakel Solberg: Oslo (17), Aker (11), Follo (3), Fenstad, Fredrikstad (2), Drammen (2), Geilo, Drangedal, Torpa (2), Kristiansand S., Horten, Mysen. Tilsammen 43 foredrag.

Bjarne Dietz: Berg (3), Borge, Halden (9), Fredrikstad (4), Hobøl, Hvaler (5), Idd (4), Kråkerøy, Moss, Sarpsborg (3), Skjeberg (9), Tistedal. Tilsammen 42 foredrag.

Herman Thornæs: Kolvereid, Skomsvold, Namsos (9), Namdalseid (2), Klinga, Nærøy, Namsskogan, Høylandet, Grong (3), Harran, Verdal. Tilsammen 22 foredrag.

Paul Løseth: Asker, Bærum (4), Odnes, Aker (4), Ås, Holmestrand, Oslo (11), Kråkstad, Syvdsbotn. Tilsammen 25 foredrag.

Anton Jenssen: Oslo (3), Aker (2), Bærum, Lillestrøm, Sarpsborg, Tønsberg (3), Sandefjord (2), Tjølling (2), Horten (3), Borre, Holmestrand. Tilsammen 20 foredrag.

G. Natvig Pedersen: Stavanger (16), Heland (3), Bryne (2), Kristiansand, Mandal, Haugesund, Egersund, Sauda, Mosterøy (2), Moi. Tilsammen 30 foredrag.

Olaf Johansen: Stange, Vang, Oslo, Kragerø, Nordby, Aker, Sandefjord, Gjøvik, Aurskog, Rygge (2). Tilsammen 11 foredrag. Dessuten på en turné i Vest-Agder 35 foredrag og i Opland 7. I alt 53 foredrag.

Arne Magnussen: Jeløy (5), Moss (10), Skiptvedt, Råde, Borge, Tune (3), Lillestrøm, Sarpsborg, Halden, Rygge, Askim (2). Tilsammen 27 foredrag.

Martin Smeby: Søndre Land (7), V. Toten (2), Fluberg (2), N. Land (2), Torpa (3), Snertingdal (3), Nord-Aurdal, Sør-Aurdal (2), Etnedal (3), Gran, Råde. Tilsammen 27 foredrag. Dessuten 25 foredrag på en turné i Opland. Tilsammen 52 foredrag.

E. P. Huse: Rundøy, Fosnavåg, Kvalsund, Leinøy, Frøystad, Kvalvik, Moltustrand, Gjersvik, Sandshamn, Voksøy, Kvamsøy. Tilsammen 11 foredrag.

O. A. Aurdal: Liabygda, Sjøvikdal, Aure-Sykkylven, Straumsgjerde, Vatne, Gamlem, Hildre, Bjørkedalen, Strømshamn. Tilsammen 9 foredrag.

Anton Alvestad: Brandal, Hareide, Flø, Ulsteinvik, Ålesund (2), Langevågen, Osnes, Ørskogfjellet. Tilsammen 9 foredrag.

Paulus Loc: Hildrestranda, Haram, Hellesylt, Geiranger, Brattvåg, Mørkeseth, Godø, Molde, Skårbøvika, Ålesund (2), Veblungsnes. Tilsammen 12 foredrag.

Carl J. Westerlund: Avaldsnes, Kopervik, Skåre, Åkra, Skudesneshamn, Haugesund (2), Vats, Vikedal, Skjold, Skånevik, Vikebygd, Sandnes, Egersund. Tilsammen 14 foredrag.

Aagot Poppe Jensen: Flekkefjord, Stavanger, Sauda, Kopervik, Åkra, Haugesund (3), Ølen, Etne, Sandeid, Vikedal (2). Tilsammen 13 foredrag.

Carsten Sjøiland: Skudeneshamn, Skudesnes, Åkra, Kopervik, Avaldsnes (2), Skåre, Vikebygd, Haugesund. Tilsammen 9 foredrag.

Sigurd B. Vandvik: Avaldsnes (4), Kopervik, Skåre, Åkra (2), Haugesund, Skånevik, Ølen, Vikebygd, Vikedal, Vats, Torvastad. Tilsammen 15 foredrag.

Harald Langhelle: Trondheim (21), Strinda (3), Stjørna (2), Selbu (2), Hommelvik, Dale, Meråker (2), Stjørdal, Steinkjer, Egge (2). Tilsammen 36 foredrag. Dessuten på en turné i Sør-Trøndelag 11 foredrag, — ialt 47 foredrag.

Sverre Støstad: Trondheim (5), Oslo (2), Holmestrand, Hoff, Sandefjord, Tjølling, Levanger, Snåsa, Selsbakk, Rørвик. Tilsammen 15 foredrag. På en turné i Nordland og Troms 60 foredrag og på en turné i Sør-Trøndelag 15. Ialt 90 foredrag.

Ingvald Jaklin: Balsfjord (2), Målselv (2), Øverbygd, Sørreisa, Helgøy (3), Tr.sund (5), Kåfjord, Skjervøy (2), Nordreisa, Tromsø (12). Tilsammen 30 foredrag.

Hjalmar Dyrendahl: Alversund, Aker (2), Spikkestad, Ski, Høvik, Nittedal, Oslo (2), Levanger, Skedsmo, Fredrikstad. Tilsammen 12 foredrag.

Lars Moen: Froland, Rykene, Fåberg, Dovre (6), Vågå, Askim, Sør-Fron, Sel (3), Østre Gausdal, Øyer. Tilsammen 17 foredrag. Dessuten på 2 turnéer i Opland 34 foredrag og på en turné i Sogn og Fjordane 15. Tilsammen 66 foredrag.

Thorbjørn Dahl: Askim (9), Øymark (5), Rødenes (3), Båstad (2), Trøgstad (3), Spydeberg (2), Skiptvedt, Mysen, Rakkestad (2), Eidsberg (2). Tilsammen 30 foredrag.

Egil Hernæs: Sør-Fron (10), Ringeby (9), Øyer (11), Fåberg (3), Ø. Gausdal (3), V. Gausdal (2), N. Fron (2), Lesja, Vågå (4), Lom (5), Skjåk (3). Tilsammen 53 foredrag. Dessuten på turné i Opland 15 foredrag. Ialt 68 foredrag.

Johan Nygaardsvold: Oslo (5), Fredrikstad, Horten, Gjøvik, Østre Toten, Kongsvinger, Hamar, Strinda, Trondheim (2), Hommelvik (2). Tilsammen 16 foredrag.

Gitta Jønsson: Tromsø (7), Balsfjord, Lyngen, Malangen (3), Tromsøysund (4), Målselv, Lenvik (4), Harstad, Fauskevåg, Narvik. Tilsammen 24 foredrag. Dessuten 10 foredrag på en turné i Finnmark. Ialt 34 foredrag.

I. B. Aase: Odda, Kristiansund, Sunndal, Surna, Valsøyfjord, Eide, Tingvoll, Halden, Idd. Tilsammen 9 foredrag.

K. Fonstad: Hanestad, Elverum (2), Våler, Furnes, Espa, Tangen, Stange, Ottestad, Ringsaker (10). Tilsammen 19 foredrag.

Adolf Indrebø: Larvik, Drammen (2), Hønefoss, Halden, Tønsberg, Stokke, Nesodden, Vennesla, Kristiansand. Tilsammen 10 foredrag.

J. Mathiassen: Sandar (4), Stokke (3), Ramnes (3), Brunlanes, Hedrum, Vivestad, Hillestad, Kvelle, Hvarnes. Tilsammen 16 foredrag.

Per Lie: Oslo (39), Aker (5), Tønsberg Horten, Lørenskog, Bærum, Nesodden, Ski, Norderhov. Tilsammen 51 foredrag.

Arnfinn Vik: Oslo (22), Hasle, Sandefjord, Røyken, Sarpsborg, Lørenskog, Bærum, Drøbak, Simensbråten. Tilsammen 30 foredrag.

Per Almaas: Strinda (5), Horg, Levanger, Brekken (2), Agdenes, Støren, Skaun, Singsås (2), Ålen. Tilsammen 15 foredrag.

A. R. Skarholt: Vågå, Lom, Vestre Toten (2), Eina, Gran, Opdal (3), Horg. Tilsammen 9 foredrag. Dessuten 17 foredrag på en turné i Nord-Trøndelag og 53 på en turné i Sør-Trøndelag. Tilsammen 79 foredrag.

Peder Alsvik: Bremsnes (10), Frei (4), Kristiansund (8), Grip (2), Tustna (3), Kornstad (3), Kleve, Årø. Tilsammen 32 foredrag. Dessuten 31 foredrag i Møre og Romsdal. Ialt 63 foredrag.

Godtfred Gran: Arendal (7), Tromøy (3), Lillesand (2), Øyestad (2), Gjerstad (2), Hisøy, Stokken, Evje, Røldal. Tilsammen 20 foredrag.

G. B. Forstrøm: Ullensvang, Kinsarvik (2), Kvam (5), Ulvik, Eidfjord (2), Haus (2), Fana (2), Os (2). Tilsammen 17 foredrag.

Konr. Karlsen: Hadsel (5), Meløy, Saltdal (2), Bodø, Fauske, Svolvær (2), Sortland, Narvik. Tilsammen 14 foredrag.

M. Høgåsen: Dovre (4), Sel, Øyer (3), Fåberg (3), Ø. Gausdal (2), Ringeby (3), Sør-Fron, Nord-Fron (17). Tilsammen 34 foredrag.

Karl Rosenløv: Kristiansand, Mandal, Flekkefjord, Oddernes, Halset, Søgne, Austad, Lista. Tilsammen 8 foredrag.

Torbj. Henriksen: Bergen, Fredrikstad, Lunner, Tønsberg, Kristiansand, Trondheim, Hamar, Moss. Tilsammen 8 foredrag.

Sigrid Bryn: Krokstadellen, Ås, Setskog, Bjørkelangen, Oslo, Skjeberg, Bærum (3), Gran, Aker (4). Tilsammen 14 foredrag.

Nils Hjelmteit: Oslo (3), Drammen (2), Kongsberg, Kragerø, Søndeled, Ørlandet, Stokken (2). Tilsammen 11 foredrag. Dessuten på turné i Aust-Agder 16 foredrag og på Vestlandet 9 foredrag. Ialt 36 foredrag.

Oscar Nilssen: Ringsaker (3), Helgøy, Tynset (2), Vinger (2), Grue, Løten (2), Stange, Elverum (2). Tilsammen 14 foredrag. Dessuten på en turné i Hedmark 35 foredrag og i Nordmøre 13. Ialt 62 foredrag.

Ivar Skjånes: Trondheim (17), Strinda, Røra, Åsen, Klæbu, Horg, Leinstrand. Tilsammen 23 foredrag.

Hans Sundrønning: Oslo (13), Akershus (14), Østfold (6), Bergen (3), Opland, Hedmark (2), Buskerud (4). Tilsammen 43 foredrag.

T. Fjermestad: Hietland (3), Strand (2), Gjesdal (2), Høyland, Finnøy, Egersund, Sandnes (3). Tilsammen 13 foredrag.

Olav Larssen: Oslo (4), Lørenskog, Oppegård, Vang, Stange, Romedal (2), Furnes. Tilsammen 11 foredrag.

Eivind Reiersen: Jaren, Oslo. Dessuten 73 foredrag på en turné i Nordland, 32 foredrag på en turné i Østfold, 33 på en turné i Vest-Agder, 29 i Rogaland og 26 på turné i Aust-Agder, på Nordmøre 22. Ialt 217 foredrag.

Olav Meisdalshagen: Vang (2), Slidre, V. (2), Ø. Slidre (6), N. Aurdal (5), S. Aurdal (5), Etnedal (3). Tilsammen 23 foredrag. Dessuten på en turné i Opland 11 foredrag. Ialt 34 foredrag.

N. P. Skrede: Hareid, Langevåg, Fosnavåg, Sæbø, Vormå. Tilsammen 5 foredrag. Dessuten på 3 turnéer i Møre og Romsdal 31 foredrag. Ialt 36 foredrag.

P. E. Vorum: Ringsaker (3), Romedal, Ytre Rendal (2), Grue, Åmot (3), Elverum (4), Stor-Elvdal. Tilsammen 15 foredrag. Dessuten på en turné i Hedmark 12 foredrag. Ialt 27 foredrag.

L. Grønland: Sande, Drammen, Konnerud, Nøtterøy, Sandar, Botne, Strømsgodset. Tilsammen 7 foredrag.

Håkon Hoff: Ringsaker (7), Furnes (5), Nes, Vang (3), Stange (6), Løten, Romedal. Tilsammen 24 foredrag.

Ole Øisang: Trondheim (46), Sør-Trøndelag (38), Nord-Trøndelag (26), Nordland (18), Møre og Romsdal (7), Telemark, Aust-Agder og Vest-Agder (16), Oslo. Tilsammen 152 foredrag.

Nils Steen: Krogstadellen, Mjøndalen (3), Oslo (2), Drammen (4), Høksund (2), Nesbyen, Gol. Tilsammen 14 foredrag. Dessuten på en turné i Buskerud 27 foredrag. Ialt 41 foredrag.

S. O. Øraker: Levanger (2), Verdal, Stjørdal, Trondheim, Skogn, Melhus. Ialt 7 foredrag.

Rachel Grepp: Oslo (2), Aker (5), Horten (2), Halden, Bærum, Drammen (2). Tilsammen 13 foredrag.

Joh. Samuelsen: Kråkerøy, Torp, Langesund, Stathelle, Fana (3), Haas, Bergen (5). Tilsammen 13 foredrag.

Kristian Hansen: Rjukan (3), Tinn (8), Eidanger (5), Seljord, Ytre Vrådal, Kviteseid. Tilsammen 19 foredrag.

Olav Steinnes: Mosby, Sandefjord, Rjukan, Oddernes, Kristiansand, Flekkefjord. Tilsammen 6 foredrag.

T. Haavardstad: Ål, Gol, Bergen, Kapp, Jeløy, Eide. Dessuten på en turné i Telemark 20 foredrag og i Aust-Agder 31. Ialt 57 foredrag.

Gunnar Bakke: Bergen (5), Kvam (2), Os (2), Fana (2), Haas, Herdla (2). Tilsammen 14 foredrag.

J. Stubberud: Halden (8), Idd (4), Skjeberg (2), Berg, Fredrikstad, Aremark. Tilsammen 17 foredrag.

Alfr. Nilsen: Vadsø, Vardø, Hammerfest, Tromsø, Bodø, Narvik, Ankenes (2). Tilsammen 8 foredrag.

Vilh. Ullmann: Oslo (6), Sauland, Heddal, Brevik, Ulefoss, Siljan. Tilsammen 11 foredrag.

Joh. L. Johannesen: Fredrikstad (6), Glemmen (2), Tune (2), Borge (2), Onsøy. Tilsammen 13 foredrag.

Alfr. Hjellestad: Kvam, Herdla (2), Laksevåg (6), Stord, Bergen (3). Tilsammen 13 foredrag. Dessuten 21 foredrag på turné i Hordaland. Ialt 34 foredrag.

K. Bergsvik: Fana, Laksevåg, Asker, Løten, Oslo. Dessuten 33 foredrag på en turné i Hordaland. Ialt 38 foredrag.

Sverre Gann: Drammen, Stabekk, Sandvika, Kongsberg, Oslo (15). Tilsammen 19 foredrag.

Harald Hansen: Eidsvoll (2), Setskog (2), Skedsmo (2), N. Høland, Lillestrøm. Tilsammen 8 foredrag.

Karl Flod: Aker (6), Kløfta, Nesodden, Asker, Oppegård (2). Tilsammen 11 foredrag.

Odd Brekke: Nordre Land (11), Etnedal (3), Fluberg, Brandbu, Gran. Tilsammen 17 foredrag.

K. T. Sjøli: Elverum (3), Eidskog (2), Sør Odal (3), Vinger, Nord-Odal (3). Tilsammen 12 foredrag.

P. Thorvik: Fredrikstad, Hvaler (5), Idd (2), Onsøy, Skjeberg (2). Tilsammen 11 foredrag. Dessuten på turné på Sørlandet 12 foredrag. Ialt 23 foredrag.

Konrad Nordahl: Tønsberg, Oslo, Ørskogfjell. Dessuten på en turné på Vestlandet og Sørlandet 21 foredrag. Ialt 24 foredrag.

I. K. Hognestad: Nærbø, Time, Sandnes, Oslo. Dessuten på en turné i Rogaland 40 foredrag. Ialt 44 foredrag.

A. G. Tothammer: Sør-Fron (3), Nord-Fron (2), Sell, Dovre. Tilsammen 7 foredrag. Dessuten på turné i Rogaland 57 foredrag. Ialt 64 foredrag.

Omar Gjesteby: Bergen (2), Oslo (2), Moss, Jeløy (3). Ialt 8 foredrag.

Gunnar Bråthen: Trysil, Stange (2), Åmot (2). Dessuten på en turné i Hedmark under valgkampen 56 foredrag. Ialt 61 foredrag.

L. O. M. Braseth: Bodø (6), Gildeskål (3), Fauske (2), Kjerringøy. Tilsammen 12 foredrag.

Anders Lothe: Førde, Eikefjord (4). På en turné i Sogn og Fjordane 84 foredrag. Ialt 89 foredrag.

Andr. Moan: Lesjaskog, Bodin, Fauske (2). Dessuten på en turné i Nordland 43 foredrag. Ialt 47 foredrag.

Albert Kvammen: Nord-Fron (7), Ringeby, Øyer, Fåberg (2). Tilsammen 11 foredrag.

Alfred Skar: Tjølling, Grue, Lunner (2). Dessuten 30 foredrag på en turné i Nordland. Ialt 34 foredrag.

Isak Flatabø: Kvam (6), Eidsfjord (2), Ullensvang (2). Dessuten 33 foredrag på en turné i Hordaland. Ialt 43 foredrag.

Kristian Berg: Kjelvik (2), Sørøysund (2). På en turné i Troms 23 foredrag og 56 på en turné i Finnmark. Ialt 83 foredrag.

A. Mosbæk: Øymark (4), Rødenes (3), Trøgstad. Tilsammen 8 foredrag.

Magnus Nilssen: Kongsvinger, Aker (2), Oslo (12). Tilsammen 15 foredrag.

Ulrik Olsen: Kristiansund (10), Molde, Ålesund. Tilsammen 12 foredrag.

A. Nygaard: Drammen (3), Kongsberg (3), Øvre Sandsvær (2). Tilsammen 8 foredrag.

Ivar Viken: Sør-Varanger (10), Polmak, Vadsø (2). Tilsammen 13 foredrag.

Sivert Måen: Rundøy, Kvalsvik, Kvalsund, Dale, Lauvstad, Hjorthaug, Austefjord. Tilsammen 7 foredrag.

Johan E. Pedersen: Talvik (2), Kvalsund, Sørøysund, Hammerfest (3), Kjelvik. Tilsammen 8 foredrag.

A. Menssen: Hasvik (4), Kvalsund (2), Havøysund (2), Hammerfest (3). Tilsammen 11 foredrag.

Hans Rønbech: Kjøllefjord (9), Kjelvik (8), Måsøy (8), Kvalsund (2), Sørøysund (5). Tilsammen 32 foredrag.

Neimi Lagerstrøm: Oslo (2), Sørumsand. På en turné i Hordaland 14 foredrag. Ialt 17 foredrag.

Jens Steffensen: Hvaler, Eide. Dessuten 34 foredrag på to turnéer i Nordland. Ialt 36 foredrag.

Gustav Engedal: Alta, Kistrand, Kvalsund (2), Kjelvik, Hammerfest (5). Tilsammen 10 foredrag.

B. Berentsen: Raknes, Fotlandsvåg, Tyssebotn, Voss, Valestrandsfossen.

Nils Hansen: Skaftå, Trengereid, Vaksdal, Dale, Finse, Stamnes.

Olav Sætre: Vaksdal, Eidslandet, Stamneshella, Dale.

Olaf Kårby: Måsøy (10), Kvalsund (2), Talvik (3), Alta (2).

Harald Thoresen: Humla, Borgund, Volda, Austefjorden, Ørsta.

Karen Westerland: Vikebygd, Avaldsnes (3), Åkra, Torvastad.

E. Åsgard: Namdal (10). På turné i Nord-Trøndelag 44. Tilsammen 54 foredrag.

Olav Smedsvik: Bratholmen, Knarrevik, Kvinnherad, Fjellberg, Skånevik, Ølen.

Egil Halvorsen: Norderhov (6), Hønefoss (6), Modum (4), Tyritsrand (2), Røyken (3), Hurum, Krødsherad, Ådal, Drammen. Tilsammen 25 foredrag.

Ole Modalen: Norderhov (5), Modum (6), Ådal (2), Øvre Eiker, Sigdal, Hole, Hønefoss. Tilsammen 17 foredrag.

Leif Berg: Hønefoss (6), Norderhov, Lier, Drammen, Krødsherad. Tilsammen 10 foredrag.

Ernst Ringstad: Modum (6), Ådal (4), Hedalen, Kongsberg, Flesberg, Roilag og Veggli (2), Nore, Krødsherad (2), Norderhov. Tilsammen 19 foredrag.

Per Kleppa: Asker, Nes, Aas, Nannestad (2), Eidsvoll (4). Tilsammen 9 foredrag.

Oskar Stav: Setskog, Eidsvoll, Son, Skedsmo, Aurskog (4). Tilsammen 8 foredrag.

Hallvor Smeland: Øyestad, Søndeled (2), V. Moland, Lillesand, Fløstad.

Arne Strøm: Ullensaker, Gjerdrum, Vestby, Fet (2), Eidsvoll (2).

G. Auestad: 11 foredrag på en turné i Hordaland.

Tørris Espeland: Ølen (2), Etne (2).

Lars Fosstveit: Gjøvdal, Birkenes (3), Holt.

Johs. Kinserdahl: Fløsta, Lillesand, Tromøy (3).

Petter Pettersen: Tromøy, Hisøy, Grimstad, Lillesand.

Erling Dahlen: Søndeled (2), Åmli (4), Vegårshei.

Th. Albrigtsen: Kvalsund, Talvik, Hammerfest (2).

H. J. Olsen: Loppa (2), Hammerfest (2), Kjelvik (2).

Peder Sivertsen: Kistrand (6).

O. Berg Hansen: Loppa (2), Hammerfest (5).

B. Torbergesen: Alta (8), Talvik (4).

H. Sætrum: Hammerfest (3).

Olaf Knutsen: Søndeled (3).

Paul Sunde: Tromøy.

Finn Kullerud: Gjerstad (2), Dypvåg.

Ansgar Hansen: Dypvåg (2), Holt.

Leif Tyse: Fjell, Telnessjøen.

Berge Ellingsen: Myking og Solberg i Haus.

J. Kolrud: Trengereid, Ytre Arna, Minde.

Sigurd Madsen: Alversund, Manger, Hordabø, Sunde.

Arvid Hasund: Ulsteinsvik, Hasund.

Georg Rønnestad: Rovde, Folkestad.

Nils Langhelle: Odda, Alversund.

Ture Johanson: Bysseheim.

Elisabeth Stange Nygaard: Vikebygd, Avaldsnes (2).

Trygve Andersen: Skåre (3), Tysvær (2).

Gunvald Hauge: Skåre (2), Tysvær (2).

Halvdan Svenning: 11 foredrag i Namdalen.

Oluf Prestvik: 7 foredrag i Namdalen.

Alf Reitan: 3 foredrag i Namdalen.

E. Thun: 8 foredrag i Namdalen.

Halvor Haavelmo: Aurskog, Skedsmo (2).

Helga Ramstad: Rælingen, Nes.

P. Bergsvik: Enebakk (3).

John Moe: Bærum.

Haakon Lundgaard: Aurskog, N. Høland, S. Høland (2).

Arnt Moss: Drammen (8), Hønefoss (2), Kongsberg.

Georg Lorentzen: Tromsø (2), Lyngen (4), Kåfjord.

O. Solumsmoen: Oslo (5), Oppegård.

Johan E. Pettersen: Sarpsborg (6), Skiptvedt (2).

Sig. Solheim: Brandbu, Torpa.

Edv. Endresen: Fåberg (5), Lillehammer (3).

G. Ousland: Bergen (65), Hordaland (15).

Henrik Brekke: Jevnaker (2), Biri (4).

Valdemar Nielsen: Aker (9), Rjukan.

Edvard Smistad: 4 foredrag i Nordre Salten.

Naftali Nilsen: 2 foredrag i Nordre Salten.

Alfred Nilsen: 3 foredrag i Nordre Salten.

Nils Hoff: 1 foredrag i Nordre Salten.

Marian Markusson: 4 foredrag i Nordre Salten.

Halvard Lid: 4 foredrag i Nordre Salten.

A. Molvik: 8 foredrag i Nordre Salten.

Odd Finseth: 4 foredrag i Nordre Salten.

Th. A. Strømsnes: 4 foredrag i Nordre Salten.

Kr. Lenvik: 3 foredrag i Nordre Salten.

Haakon Breivoll: 28 foredrag i Sør-Troms.

Johs. Lund: 11 foredrag i Sør-Troms.

Sigvart Isachsen: 12 foredrag i Sør-Troms.

Magnus Elvevoll: 2 foredrag i Sør-Troms.

Berg Moen: 29 foredrag i Nord-Troms.

Leif Blixgaard: 19 foredrag i Nord-Troms.

Anton Johansen: 15 foredrag i Nord-Troms.

Andr. Asbjørnsen: 15 foredrag i Nord-Troms.

- Lars Storslett*: 15 foredrag i Nord-Troms.
G. S. Tyldum: 10 foredrag i Nord-Troms.
Terje Wold: 11 foredrag i Troms, 3 i Øst-Finnmark.
Kr. Simonsen: 10 foredrag i Nord-Troms.
Alfred Henriksen: 9 foredrag i Nord-Troms.
Emil Larsen: 8 foredrag i Nord-Troms.
Ove Myrland: 5 foredrag i Nord-Troms.
Magne Sagelv: 7 foredrag i Nord-Troms.
Peder Holt: 23 foredrag i Øst-Finnmark.
Karl Holt: 10 foredrag i Øst-Finnmark.
Sverre Dølvik: 2 foredrag i Øst-Finnmark.
Hj. Bellika: 5 foredrag i Øst-Finnmark.
Bjarne Pedersen: 2 foredrag i Øst-Finnmark.
Bj. Olsen: 2 foredrag i Øst-Finnmark.
Ole Eliseussen: 11 foredrag i Øst-Finnmark.
Per Fokstad: 3 foredrag i Øst-Finnmark.
P. Rabbås: 11 foredrag i Øst-Finnmark.
P. Mentzen: 2 foredrag i Øst-Finnmark.
Alfr. Thomassen: 3 foredrag i Øst-Finnmark.
Sig. M. Eriksen: 6 foredrag i Øst-Finnmark.
Ole Andr. Olsen: 3 foredrag i Øst-Finnmark.
Trond Livden: 7 foredrag i Hedmark.
Hans Kisen: 1 foredrag i Hedmark.
Eivind Rasten: 8 foredrag i Hedmark.
T. O. Fuglerud: 8 foredrag i Hedmark.
Kristine Andreassen: 7 foredrag i Hedmark.
Eyvind Grimstad: 10 foredrag i Hedmark.
Per O. Kalfos: 4 foredrag i Hedmark.
Sverre Sand: 7 foredrag i Lofoten.
Johan Walle: 5 foredrag i Lofoten.
Alf Nielssen: 5 foredrag i Lofoten.
Lars Lie: 3 foredrag i Lofoten.
Kaare Tolo: 3 foredrag i Lofoten.
Chr. Winje: 2 foredrag i Lofoten.
Birger Benjaminsen: 2 foredrag i Lofoten.
Edgar Gundersen: 2 foredrag i Lofoten.
Haakon Mevik: 2 foredrag i Lofoten.
Ole Rasmussen: 1 foredrag i Lofoten.
Torgeir Valle: 1 foredrag i Lofoten.
I. Steinkjønli: 1 foredrag i Lofoten.
Asm. Gjerv: 4 foredrag i Inn-Trøndelag.

Andr. Graven: 10 foredrag i Inn-Trøndelag.
Halfdan Solheim: 4 foredrag i Inn-Trøndelag.
Alfred G. Langnes: 7 foredrag i Inn-Trøndelag.
Olav Rangnes: 2 foredrag i Inn-Trøndelag.
Kr. Rothaug: 16 foredrag i Inn-Trøndelag.
Wilh. Hultgren: 3 foredrag i Inn-Trøndelag.
Ottar Hognes: 12 foredrag i Inn-Trøndelag.
L. O. Sætran: 6 foredrag i Inn-Trøndelag.
G. Engelstad: 8 foredrag i Inn-Trøndelag.
Odin Rostad: 8 foredrag i Inn-Trøndelag.
N. Hallan: 5 foredrag i Inn-Trøndelag.
Kr. Skautel: 3 foredrag i Inn-Trøndelag.
Th. Høilund: 2 foredrag i Inn-Trøndelag.
Ingv. B. Jacobsen: 2 foredrag i Inn-Trøndelag.
Nils Grande: 16 foredrag i Nordre Salten.
Martin Aune: 12 foredrag i Nordre Salten.
Pedro Edvardsen: 9 foredrag i Nordre Salten.
P. Moe-Jakobsen: Hammerfest (3), Sørøysund.
Martin Wold: 8 foredrag i Hedmark.
Erling Audensen: 1 foredrag i Hedmark.
T. Sønstehagen: 8 foredrag i Hedmark.
Sig. Pedersen: 16 foredrag i Hedmark.
Reidar Hedemann: 14 foredrag i Hedmark.
Arne Juland: 2 foredrag i Hedmark.
Johs. Borchgrevink: 15 foredrag i Hedmark.
Olav Hovde: 5 foredrag i Hedmark.
Peter Bækkelund: 4 foredrag i Hedmark.
Arild Solberg: 3 foredrag i Hedmark.
M. A. Nordli: 1 foredrag i Hedmark.
Kr. Fjeld: 14 foredrag i Hedmark.
Martin Hestnæs: 14 foredrag i Hedmark.
Th. Fretheim: 1 foredrag i Hedmark.
Joh. Tornes: 6 foredrag i Hedmark.
Oskar Kjonerud: 20 foredrag i Hedmark.
Arne Kristiansen: 12 foredrag i Hedmark.
Harald Lunghol: 5 foredrag i Hedmark.
Gunder Enersen: 8 foredrag i Hedmark.
M. Nordal: 5 foredrag i Hedmark.
Olav Borchgrevink: 1 foredrag i Hedmark.
Enok Sletengen: 17 foredrag i Hedmark.
M. Røkeberg: 16 foredrag i Hedmark.

Bjarne Larsen: 8 foredrag i Hedmark.
Harald Løbak: 20 foredrag i Hedmark.
Harald Hultvorsen: 10 foredrag i Hedmark.
Knud Kristiansen: 6 foredrag i Hedmark.
Knut Wardenær Brøten: 10 foredrag i Hedmark.
Magne Myrvang: 2 foredrag i Hedmark.
B. Telneset: 7 foredrag i Hedmark.
Magne Sandnes: 7 foredrag i Hedmark.
Kr. Øien: 3 foredrag i Hedmark.
Per B. Støen: 8 foredrag i Hedmark.
Ole Beck: 5 foredrag i Hedmark.
Reidar Åmo: 18 foredrag i Hedmark.
Kasper Dalermoen: 3 foredrag i Hedmark.
Ole Colbjørnsen: Oslo og Aker (26).
Adolf Holm: 11 foredrag i Namdalen.
Eldor Bjørn: 12 foredrag i Nord-Helgeland.
Sig. Carson: 7 foredrag i Nord-Helgeland.
Å. Selfors: 9 foredrag i Nord-Helgeland.
Friis Bull: Manger, Nøtlevåg.
E. Bjørsvik: Alversund.
Aasmund Kulien: Vest-Agder (39).
H. Solås: Gudbrandsdal (13).
Oscar Johansen: Rogaland (17).
Knut Dalasøl: Tinn (10).
H. E. Stokke: Akershus (19).
Corn. Holmboe: Tromsø (5).
Sverre Hjertholm: Sandar (3).
Leif Karlson: 1 foredrag i Øst-Finnmark.

Samlet oversikt:

1. mai	521	foredrag.
Agitasjonsforedrag	2292	—
Enkeltforedrag	5384	—

I alt 8197 foredrag.

Tilsvarende tall i stortingsvalgåret 1933 var:

1. mai	406	foredrag.
Agitasjonsreiser	1303	—
Enkeltforedrag	3869	—

I alt 5578 foredrag.

1ste mai.

Det blev en folkemønstring som aldri før på 1. maidagen. Fra alle kanter av landet meddeltes om større deltagelse enn nogen gang tidligere. Mange nye steder var kommet med i feiringen av dagen. 1. mai-merket som var et rødt flagg med inskripsjonen: Norge for folket, blev sendt ut i et antall av 160 000. Det var demonstrasjoner, møter og fester på 521 steder. I 1935 blev dagen feiret på 449 steder som inntil da var det største antall steder med arrangementer. Landsorganisasjonen og partiet sendte ut følgende opfordring om forberedelsene av arrangementer:

Vi nærmer oss 1. mai, den internasjonale arbeiderklassens demonstrasjonsdag. Dagen vil i år bli feiret under alvorligere og vanskeligere forhold enn nogen gang siden verdenskrigen. Stormaktene rustet og det truer med en ny og omfattende verdenskrig. I en slik situasjon må 1. mai-dagen gå inn som et ledd i kampen mot krigen og rustningene.

Hier i landet står arbeiderbevegelsen sterkere enn nogen gang. 1. mai-dagen må benyttes til å manifestere arbeiderbevegelsens styrke. Vi står foran et stortingsvalg som kan føre arbeiderklassen fram til den politiske makt i landet. Mønstringen 1. mai må bli et viktig ledd i denne kamp. Men fremfor alt gjelder det at 1. mai-demonstrasjonene kan manifestere arbeiderklassens samhold og enhet.

Forberedelsene til 1. mai-arrangementene må begynne i god tid. Resultatet er avhengig av godt forarbeide. Begynn derfor idag og forbered alt til 1 mai. Og la mønstringen stå i enhetens og samdrettighetens tegn.

Landsorganisasjonens sekretariat og partiets centralstyre har besluttet å tilråde at følgende regler blir fulgt ved 1. mai-arrangementene:

1. Ledelsen av 1. mai-arrangementene bør overtas av de faglige samorganisasjoner alene — eller i fellesskap med Det norske Arbeiderpartis avdelinger.
2. Der hvor faglige organisasjoner ikke finnes, må partiavdelingen alene overta arrangementet.
3. Der bør bare benyttes en taler på hvert enkelt sted.
4. Det skal benyttes felles demonstrasjonsmerke. Merket er et rødt flagg med inskripsjonen: Norge for folket!

Landsorganisasjonens og partiets 1. mai manifest.

Samlet og fulltallig må den norske arbeiderklasse i år mønstre under fanene 1. mai. Tidens alvor maner til samling og mønstring av alle byggende krefter.

Krigen raser i Øst-Afrika. Det fascistiske Italia fortsetter sin hensynsløse og umenneskelige kamp mot det etiopiske folk. I det fjerne Østen er Japan en stadig trusel mot freden, og i Europa er Nazi-Tyskland ved siden av Italia urocentret. Rustningsfeberen griper om sig, og en ny og fryktelig verdenskrig kan når som helst bryte løs.

Krigsfaren truer først og fremst fra de reaksjonære og diktatur-

styrte stater. Arbeiderklassens kamp mot krigen må derfor i første rekke være en kamp mot fascismen og diktaturet.

Ved de siste valg i Spania led fascismen og reaksjonen et avgjørende nederlag. Forhåpentlig innebærer dette resultat varsel om en kursendring som kan tas som bevis for at den internasjonale arbeiderklasse går bedre og lysere tider i møte. I de demokratiske land er den sosialistiske arbeiderbevegelse i sterk og sikker fremgang. Ved de siste valg i England samlet det engelske arbeiderparti over 8 millioner stemmer. I Frankrike blev den reaksjonære regjering tvunget til å tre tilbake og gi plass for en radikal regjering støttet av arbeiderne og deres organisasjoner. De tre skandinaviske land har fremdeles sosialistiske regjeringer, og arbeiderklassens makt i disse land er ytterligere befestet. I Sovjet-Samveldet fortsetter arbeidet med å bygge op et sosialistisk samfund, og arbeiderstatens sterke stilling er av den største betydning for den internasjonale arbeiderbevegelse.

I Norge er arbeiderbevegelsen sterkere enn noen gang. Fagbevegelsen har 225 tusen medlemmer, og de siste tariffrevisjoner forteller at arbeiderne igjen er kommet over på offensiven. Året 1935 bragte de organiserte arbeidere over 7 millioner kroner i lønnsforbedringer, og i de første måneder av 1936 er det allerede opnådd lønnsforbedringer som overstiger det samlede beløp for fjoråret.

Det norske Arbeiderparti står i brennpunktet i dagens kamp. Partiets og arbeiderregjeringens kamp mot krisen og arbeidsløsheten har gitt gode resultater. De brede arbeidende befolkningslag i by og bygd slutter op om Det norske Arbeiderparti og dets politikk. Klassefronten er dannet, og den norske arbeiderbevegelse går med godt håp om seier inn i kampen for å erobre den politiske makt i Norge.

Et arbeiderflertall i Stortinget vil, i samarbeide med de sterke faglige og politiske organisasjoner, gå inn for å løse nye og viktige oppgaver for arbeidsfolket i landet. Kampen mot krisen og arbeidsløsheten må fortsettes inntil alle ledige er skaffet varig arbeide. Lønns- og levestandarden må heves. 40 timers arbeidsuke gjennomføres. Sociallovgivningen utbygges.

Kapitalismen har ført til krig, arbeidsløshet og usikkerhet for alle. Arbeiderklassen må vinne makten i landet og bygge op et nytt, sosialistisk samfundssystem. Arbeiderstyre og socialisme betyr fred og frihet.

La 1. mai-demonstrasjonen bli optakten til ny fremgang og nye seire for arbeiderklassen i Norge.

Fram til mønstring 1 mai

— for fred og frihet,

— for bedre lønns- og levevilkår,

— for arbeiderseier ved stortingsvalget.

Norge for folket!

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon.

Olav Hindahl.

Det norske Arbeiderparti.

Oscar Torp.

1ste maitalere

- Abildsø: Ivar Knutzon.
 Agdenes: Ole Blomli.
 Alta: B. Torbergsen.
 Alvdal: Oscar Nilssen.
 Ankenes: Edv. Smistad.
 Arendal: Martin Tranmæl.
 Ask: Trygve Nilsen.
 Asker: Arthur Ruud og Bjørn Eriksen.
 Askim: Alfred M. Nilsen.
 Atna: Arild Solberg.
 Aune i Opdal: A. R. Skarholt.
 Aure: Peder Alsvik.
 Aurland: Emil Andersen.
 Aurskog: Aasmund Kulien.
 Austmarka: Hans Kisen.
 Bagn: Johan L. Johannesen.
 Ballangen: Naft. M. Nilsen.
 Bamle: Alfred Wold.
 Bangsund: Bjarne Borgan.
 Beitstad: John Aalberg.
 Bekkestrand: Paul Bentzen.
 Bergen: Olav Hindahl.
 Bergestå: Hans Helgesen.
 Berlevåg: Ole Eliseussen.
 Biri: Omar Gjestebý.
 Bjørkelangen: Aasmund Kulien.
 Bjørnstad: Olav Fransvaag.
 Blaker: Gunnar Bech.
 Bodø: Corn. Holmboe.
 Bolga: P. O. Branem.
 Bolstadøyri: Sigurd Madsen.
 Borgestad: P. Rumohr Aarvold.
 Borre: Ingjald Nordstad.
 Brandbu: Odd Brekke.
 Brandval: Harald Løbak.
 Bratvåg: Paulus Loe.
 Brekkvasselv: Harald Langhelle.
 Bremsnes: K. F. Dahl.
 Brennhaug: M. Høgåsen.
 Brevik: Johan Schvingel.
 Brummunddal: Johan Ødegaard.
 Brønnøysund: Adolf Holm.
 Brøttum: O. Enersen.
 Bustrak: Marthinius Karlsen.
 Buvik: Ole B. Garberg.
 Byafossen: Hans Ystgaard.
 Byåsen, Strinda: Trygve Hansteen.
 Bysheim: Ture Johanson.
 Bø: Olav Versto.
 Bømlo: Gunvald Auestad.
 Bøverbru: Thv. Ulsnes.
 Dal: K. Bergsvik.
 Dale: Ola Lunde.
 Dale i Sunnfjord: Kåre Fostervold.
 Dahle: B. Ludv. Jonassen.
 Deset: G. Braathen.
 Dikemark: Dag Bryn.
 Dokka: Per Lie.
 Dombås: P. E. Vorum.
 Dovre: M. Høgåsen.
 Drammen: Halvdan Koht.
 Drangedal: Alfred Ljøner.
 Drag i Salten: A. Kildal.
 Drevsjø: Magne Sandnes.
 Driva i Opdal: A. R. Skarholt.
 Drolsum: Gunnar Kyrkjebø.
 Drøbak: Hans Hegg.
 Edland: Karl Bratsberg.
 Egersund: Eyvin Dahl.
 Egge: Rolf E. Pettersen.
 Eggesbønes: Oskar Andersen.
 Eide: Hans Hovde.
 Eidfjord: Berge Ellingsen.
 Eidsfoss: Rolf Gerhardsen.
 Eidskog: Jonas Brunvoll.
 Eidsvoll: Wilh. Ullmann.
 Eik i Slagen: Sverre Hjertholm.
 Eiken: Eirik Gunningheim.
 Eina: Aslak Slette.
 Ekeberg, Aker: Birger Aamot.
 Elverum: Haakon Hoff.
 Enebakk: Edv. Stenklev.
 Engerdal: Magne Sandnes.
 Ernstgruben: John Kojen.
 Espa: Sig. Pedersen.
 Etnadal: Per Lie.
 Etne: G. B. Forstrøm.
 Evje: Chr. Henriksen.
 Eydehavn: Andr. Nygaard.
 Fagernes: Olav Meisdalshagen.
 Farsund: E. Jubskaas.
 Fauske: L. O. M. Braseth.
 Fellingfors: Nils Hillestad.

- Fetsund: Chr. Systad.
 Figgjo: Nils Norheim.
 Finneid: L. O. M. Braseth.
 Fjeldstrand: J. Fosse Stavnem.
 Flateby: Edv. Stenklev.
 Flekkefjord: G. Natvig Pedersen
 og Magnus Karlson.
 Flensburg: A. Fjerdingstad.
 Florø: Gunnar Sand.
 Fluberg: Thina Thorleifsen.
 Flåm: Emil Andersen.
 Foldafoss: A. Kristiansen.
 Foldal: Martin Hestnæs.
 Follebu: Anton Jensen.
 Fon: E. Frogner.
 Fredrikstad: Sverre Gann.
 Fresvik: Harald Jansen.
 Frol: C. V. Lange.
 Froland: Kr. Fløgstad.
 Frosta: Kristian Halsan.
 Frøya: Bjarne Myrvang.
 Furnes: Johan Ødegaard.
 Furuset: Torbjørn Dahl.
 Fyresdal: Johan Olsen.
 Førde: Kr. Mugaas.
 Fåvang: A. Kvammen.
 Galterud: Eivind Grimstad.
 Gansdalen: H. Dyrendahl.
 Garmo: Gunnar Hagerup.
 Gaupen: K. Thornes.
 Geilo: Anders Lothe.
 Geithus: Trygve Engebretsen.
 Gjerdrum: Edv. Bull.
 Gjøvik: Omar Gjestebø.
 Glomfjord: Konrad Karlson.
 Gol: Hans Johansen.
 Gransherad: Saamund Bergland.
 Grefsen: Per Kleppa.
 Greåker: Arne Magnussen.
 Grimstad: Martin Tranmæl.
 Grong: Martin Smeby.
 Grorud: Thorbjørn Dahl.
 Grue: M. A. Nordli.
 Grue Finskog: Eivind Grimstad.
 Gryllefjord: Anton Johansen.
 Gudå: Nils Egseth.
 Gulsvik: Ingv. Førre.
 Gvarv: I. K. Hognestad.
 Haga: Gunnar Bech.
 Hakadal: Paul Løseth.
 Halden: Konrad Knudsen.
 Hallingby: Ingolf Paulsen.
 Hamar: K. M. Nordanger.
 Hammerfest: Ingv. Jaklin.
 Hænestad: Karsten Fonstad.
 Harpefoss: L. Aslaksrud.
 Hærran: Martin Smeby.
 Hæstad: P. Mentzen.
 Hæslø: Albert Olsen og Paul Lø-
 seth.
 Hæselvika: Arnold Skogø.
 Hæugesund: Edv. Reiersen.
 Hæuge i Dælene: C. Strøm.
 Hævøysund: Johs. Olsen.
 Hæggedal: Dag Bryn.
 Hægra: Per Almaas.
 Hæidal: Hælgæ Ramstad.
 Hæimdal: A. Hændreassen.
 Hælgøy: K. T. Sjøli.
 Hæmnesberget: Ole Øisang.
 Hæmnes i Høland: Anton Ruud.
 Hæradshbygd: Mads Ringen.
 Hæssdalen: L. L. Kirkbakk.
 Hæstvik: Paul Dahlø.
 Hællestad: Daniel Vefald.
 Hællevåg: Ragnvald Mauritsen.
 Hæjuksebo: John Skarpoðde.
 Hof i Hædmark: T. Sønsthagen.
 Hof i Vestfold: Rolf Gerhardsen.
 Høksund: Hælgæ Karlson.
 Høle: Georg Fossheim.
 Hømedal: Ole Jensen Rong.
 Hømestrand: Daniel Vefald.
 Høltålen: John Bergh.
 Hømmelvika: Olav Sæter.
 Hørdabø: A. Røed.
 Hørg: Johan Karlson.
 Hørt: Hans Amundsen.
 Høvin: Tor Lundtveidt.
 Høndorp: Egil Hærnæs.
 Hørdal: John Bergh.
 Høvaler: Aldor Ingebrigtsen og
 Aksel Mikola.
 Hvittingfoss: Edmund Norén.
 Hyggen: Tormod Ruud.
 Hyllestad: Karl Opseth.
 Hægebostad: Torgils Høedne.
 Høidalsmo: Knut Kramviken.

Hønefoss: Trygve Nilssen.
 Høvik: Rakel Solberg.
 Høyanger: Olav Vegheim.
 Høybråten: Håkon Lie og Sigrid Syvertsen.
 Høylandet: Alf Reitan.
 Inderøy: Albert Moen.
 Indre Bjugn: M. Skogø.
 Innbygda: Oscar Kjonerud.
 Innset: Reidar Aamo.
 Jaren: Odd Brekke.
 Jensvoll: Andreas Solheim.
 Jessheim: Harald Halvorsen.
 Jevnaker: Karsten Torkildsen.
 Jordet: Oscar Kjonerud.
 Jølster: Nils Hellesnes.
 Jømme: Klaus Kjelsrud.
 Jørpeland: Adolf Olsen.
 Kirkenes: Elias Volan.
 Kjelsås: Ommund Ommundsen.
 Kjøsnes: O. Vinje.
 Kjøllefjord: O. Berg Hansen.
 Klemmetsrud, Aker: Harald Olsen.
 Klæbu: Andreas Graven.
 Kolbotn: Øystein Marthinsen.
 Kolbu: Thv. Ullsnes.
 Kolvereid: Petter Pettersen.
 Kongsberg: Magnus Nilssen.
 Kongsvinger: Carl Simonsen.
 Konnerud: Ivar Opsahl.
 Knaben: Alfred Udland.
 Kopervik: Ole Jensen.
 Konsmo: L. Øydegard.
 Koppang: Kr. Fjeld.
 Kopperå: M. Landstad.
 Kragerø: Karl Bjurstrøm.
 Kroken Drangedal: Alfred Ljøner.
 Kråkstad: Ole Colbjørnsen.
 Kristiansand: Sverre Støstad.
 Kristiansund: K. F. Dahl.
 Kvam: Arne B. Nilssen.
 Kvammen i Sandstad: Paul Dahlø.
 Kvande: Andr. Moan.
 Kvikne: Reidar Aamo.
 Kvinesdal: T. Breilid.
 Kvitseid: Hans Helgesen.
 Kyrkseterøra: Johs. Eide.
 Lalm: Ivar Dahle.
 Langangen: Arnt Ødegaard.

Langesund: Henry Harm.
 Langevåg: Harald Thoresen.
 Langset: K. Bergsvik.
 Lardal: Ole A. Kiste.
 Larvik: Finn Moe.
 Leikanger: Knut Opdahl.
 Leira: Kr. Kulstad.
 Leka: Ole H. Leknes.
 Leksvik: Ole Garberg.
 Lensvik: Olaf Kregnes.
 Ler: Nils Aune.
 Lesja: Joh. Mathiasen.
 Levanger: C. V. Lange.
 Lidarende, Strinda: Sverre Svendsen.
 Lier: Eugen Pettersen.
 Lierskogen: Leif Berg.
 Lillehammer: Olav Oksvik.
 Lillesand: Godtfred Gran.
 Lillestrøm: Nils Hønsvald.
 Lista: Hans Jølle.
 Lom: Gunnar Hagerup.
 Lonevåg: Ture Johanson.
 Nærøy: Wilhelm Flotvik.
 Lunde: Nils Høljesen.
 Lunner: Reidar Mausesteth.
 Lysøysund: M. Skogø.
 Lærdal: Meyer Foshaug.
 Løkken Verk: A. Johansen.
 Lørdalen: Sig. Grønsvøbrenden.
 Lørenskog: Haakon Lie.
 Løten: K. M. Nordanger.
 Lånke: W. Hultgren.
 Lårdal: Knut Kramviken.
 Malm: Th. Høilund.
 Malvik: Olav Sæter.
 Mandal: Johs. Johnsen.
 Manger: Kjell Aabræk.
 Marstein: Corn. Enge.
 Mehamn: O. Berg-Hansen.
 Melhus: Nils Steen.
 Mesnali: Alfred Skar.
 Mjøndalen: Dagfinn Bech.
 Mo, Rana: H. Moe-Jacobsen.
 Moi: G. Natvig Pedersen.
 Moelv: Alfred Skar.
 Molde: Ivar Aarseth.
 Mosbø: B. Flood Engebretsen.
 Mosjøen: Magnus Johansen.

- Moss: Arne Drogseth.
 Mosvik: Øistein Langseth.
 Myklerud: J. Fosse Stavnem.
 Mysen: Adolf Indrebø.
 Myrvold: Øystein Marthinsen.
 Måløy: E. Berntsen.
 Nakkerud: Trygve Engebretsen.
 Namdalseid: Sigurd Viken.
 Namsos: Bjarne Borgan.
 Namsskogen: Harald Langhelle.
 Nannestad: Harald Halvorsen.
 Narvik: Nils Grande.
 Nedre Heidal: B. B. Finnsveen.
 Nes, Hedmark: K. T. Sjøli.
 Nes, Romerike: Aksel Braaten.
 Nes Skogbygd: Aksel Braaten.
 Nes i Ådal: Ernst Ringstad.
 Nesbyen: Ingv. Førre.
 Nesseby: P. Rabbaas.
 Nesset i Romsdal: Elias Steffens.
 Nesset, Levanger: A. Nordby.
 Nesttun: Klaus Sunnanaa.
 Nissedal: Haakon Aarneshaugen.
 Nittedal: Arnfinn Vik.
 Nordagutu: I. K. Hognestad.
 Nore: Jon Vraa.
 Nordfjordeid: Alfr. Hjellestad.
 Nord-Odal: Ole Hjelt.
 Nord-Sel: Albert Karlsen.
 Nordskogen, Rennebu: Ingvald
 Togstad.
 Nord-Statland: E. Aasgard.
 Norheimsund: Nils Havdal.
 Nordre Osen: Olav Borchgrevink.
 Notodden: Trygve M. Bratteli.
 Nydalen: Arne Hagen.
 Nøtterøy: Ingv. Haugen.
 Odda: Johan Wiik.
 Oklungen: Arnt Ødegaard.
 Oksvoll i Nes: M. Skogø.
 Olderfjord: G. Selmer Olsen.
 Oltedal: T. Fjermestad.
 Ophaug: August Lien.
 Ophus: Harald Langholen.
 Orkanger: Jens Steffensen.
 Orkdal: Karl Dan.
 Osøra: Magne Oppedal.
 Os i Østerdalen: Erling Audensen.
 Oslo: Trygve Lie.
 Osmarka: G. T. Heggem.
 Otta: Einar Hansen.
 Ottestad: E. O. Solbakken.
 Otnes: K. Wardenær Brøten.
 Porsgrunn: Lars Evensen.
 Prestfoss: Mathias Eide.
 Prinsdal, Aker: Harald Olsen.
 Rakkestad: Arne Magnussen.
 Ramstadlandet: Halvdan Sven-
 ning.
 Ranheim: Karl Tømmeraas.
 Rasta: E. Sletengen.
 Raufoss: Karl Furuskjæg.
 Rauland: Aslak Nilsen.
 Ringebu: O. Vorhaug.
 Ringsaker: Arne Juland.
 Risør: Niels Ødegaard.
 Rjukan: Ola Solberg.
 Rognan: P. Johnsen.
 Rollag: Arne Johnsen.
 Romedal: M. Røkeberg.
 Rubbestadnes: H. J. Hermansen.
 Ruste: Jul. B. Olsen.
 Rykene: Kr. Fløgstad.
 Rølingen: Arthur Bjerkenes.
 Røra: S. O. Øraker.
 Røros: Ivar Skjaanes.
 Råde: Arne Drogseth.
 Råkvåg: Arnold Skogø.
 Sande: Carl Gulbrandsen.
 Sandefjord: B. Olsen-Hagen.
 Sandnes: Jon Andraa.
 Sandvika: Karl Flod og Rakel
 Solberg.
 Sarpsborg: Oscar Torp.
 Sauda: Nils Hansen.
 Sandvåg i Hjelgeland: Jens Ber-
 telsen.
 Sandnessjøen: H. Vasshaug.
 Sauland: Trygve M. Bratteli.
 Sandane: Odd Kvigne.
 Salsnes: Reidar Olsen.
 Sandvollan: Halvdan Solheim.
 Salsbruket: Herm. Thornes.
 Sandåmo: Harald Langhelle.
 Sander: Eivind Grimstad.
 Selbu: Adolf Salbubæk.
 Selvik: Carl Gulbrandsen.
 Sem: Sverre Hjertholm.

- Selsbakk: Haakon Johnsen og
 Trygve Hansteen.
 Simensbråten, Aker: Ivar Knutzon.
 Siljan: Ole A. Kiste.
 Singsås: Alfred Trønsdal.
 Sirnes: Magnus Karlson.
 Sjoa: Herman Solaas.
 Skedsmo: O. M. Gausdal.
 Skjeberg: Oscar Torp.
 Skien: I. B. Aase.
 Ski: Ole Colbjørnsen.
 Skoger: Ivar Opsahl.
 Skotfoss: Johan Samuelsen.
 Skiptvet: Olaf Lislerud.
 Skatval: Ottar Hognes.
 Skage, Namdal: Reidmar Guldal.
 Skudesnes: T. Oftedal.
 Skogn: Gunvald Engelstad.
 Skånland: Gitta Jønsson.
 Skjåk: A. G. Tothammer.
 Skåbu: Ivar Dalen.
 Skåret: Aug. Flenaasen.
 Skarnes: Aksel Zachariassen.
 Skånevik: Ole Jensen Rong.
 Skotselv: Jon Andersen.
 Skjåstad: Henry Karlson.
 Slåstad: Aksel Zachariassen.
 Slemmestad: Oskar Stav.
 Snarum: Oddvar Aas.
 Snåsar: Johan Nordgaard.
 Sokna: Lars Larsen.
 Sokndal: O. K. Sundt.
 Sogndal: Ivar Arneson.
 Son: Sverre Skaug.
 Sortland: O. Steinholt.
 Sparbu: John Skaarvold.
 Spydeberg: Kristian Berg.
 Spjelkavik: Anton Alvestad.
 Spikkestad: Tormod Ruud.
 Steinberg: Dagfinn Bech.
 Storsand: Aase Lionæs.
 Stabekk: A. Bratvold.
 Stavern: Finn Moe.
 Stryn: Edv. Solheim.
 Stongfjord: Sverre Krogh.
 Stokke: Carl Henry.
 Steinkjer: Hans Ystgaard.
 Stjørdal: O. C. Gundersen.
 Støren: Olav Guldal.
 Stend: John Samuelsen.
 Stamnes: Olav Sætre.
 Stavanger: Th. Haavardstad.
 Stange: E. O. Solbakken.
 Steinvik: M. Nordal.
 Strusshamn: Edv. P. Hagen.
 Strømmen: H. E. Stokke.
 Straumsnes: Carl Bonnevie.
 Sunde: Isak Flatabø.
 Sunnan: Einar Landvik.
 Sunndalsøra: Carl Bonnevie.
 Sulitjelma: Martin Aune.
 Surna: Andr. Moan.
 Svolvær: Th. Broch.
 Svelgen: Gunnar Sand.
 Svindal: Olaf Lislerud.
 Søndre Land: Sig. Solheim og
 Hans Haugli.
 Søndre Slagen: Evald Nilsen.
 Sør-Audnedal: Jacob Nygaard.
 Søre Osen: Albert Heien.
 Sørumsand: Herman Haugerud.
 Sæterstøa: O. Sporpind.
 Sætre: Egil Halvorsen.
 Sylling: Henry Karlson.
 Sylte i Vannylven: N. P. Skrede.
 Syvdsbotn: Olav Liset.
 Tangen: Sig. Pedersen.
 Tellneset: Knud Kristiansen.
 Tingvoll: Alf Salvesen.
 Tistedalen: Konrad Knudsen.
 Tjølling: Jens Olsen.
 Tolga: Per B. Støen.
 Torsnes: Johan E. Pettersen.
 Tomter: Kristian Berg.
 Tofte i Hurum: Aase Lionæs.
 Trengereid: K. O. Madsen.
 Tretten: E. Endresen.
 Tresfjord: Petrine Stafseth.
 Treungen: Petter Pettersen.
 Trondheim: Konrad Nordahl.
 Tromsø: Terje Vold.
 Trones: Oskar B. Olsen.
 Trøgstad: Alfred M. Nilsen.
 Tyssø i Samnanger: K. O. Madsen.
 Tyssedal: Johan Wiik.
 Tyristrand: Gunnar Kyrkjebø.
 Tydal: Trygve Nervik.
 Tynset: Knud Kristiansen.

- Tørberget: A. H. Buflod.
 Tønsberg: Ingvald Haugen.
 Tvedestrand: Hjalmar Andersen.
 Tårstad: Sandrup Nilsen.
 Tåsen: Per Kleppa.
 Ubergsmoen: Per Bratland.
 Ulsteinsvik: Oskar Amundsen.
 Ulefoss: J. P. Johansen.
 Ulvik: A. O. Rio.
 Vardal: Rolf Hofmo.
 Vang: Johs. Borchgrevink.
 Vallset: Th. Fretheim.
 Vang, Valdres: Petter Sveen.
 Valsøyfjord: Ulrik Olsen.
 Vadheim: Niels Langhelle.
 Vadsø: P. Holt.
 Vardø: Sig. M. Eriksen.
 Vaksdal: Sverre Bolstad.
 Vågåmo: Ivar Dahle.
 Veldre: Olav Hovde.
 Vennesla: Jakob Friis.
 Vestfossen: Eugen Pettersen.
 Veidholmen: Ole Gjestad.
 Veggli: Arne Johnsen.
 Veme: Trygve Nilsen.
 Vegårdsfjeringen: Gulbr. Johnsrud.
 Vestre Gausdal: Antou Andreasen.
 Verdal: Johan Jensen.
 Verrastranda: Odin Rostad.
 Vegårdshei: Andr. Nygaard.
 Vestnes: Josef Larsson.
 Vestby: Peder Bergsvik.
 Vik i Ådal: Reinh. Halvorsen.
 Vikersund: Oddvar Aas.
 Vingerum: H. Brekke.
 Vingnes: H. Brekke.
 Vinstra: Jul. B. Olsen.
 Vinje: Karl Bratsberg.
 Vikervet, Selbu: O. K. Nordgaard.
 Visnes: Oskar Johansen.
 Vivestad: Arth. J. Olsen.
 Volda: Johs. Bøe.
 Voss: Lars Moen.
 Vuku i Verdal: N. Hallan.
 Vågåmo: Ivar Dahle.
 Våler: Kr. Øien.
 Ytre Rendal: Bernt Korslund.
 Ytterøy: Alfred Langnes.
 Ytre Vinje: Karl Bratsberg.
 Ytre Sandsvær: Edmund Norén.
 Ytre Arna: Olav Hindahl.
 Oksfjord: Olaf Kaarby.
 Ølen: G. B. Forstrøm.
 Ørland: August Lien.
 Ørsta: Erling Traaholt.
 Ørje: Svend Dalen.
 Østby: Harald Halvorsen.
 Østre Jevnaker: Karsten Torkildsen.
 Østensjø: Ole Hagen.
 Østre Toten: Peder Vestad.
 Østre Slidre: Olav Meisdalshagen.
 Øvre Heidal: Ola Rusta.
 Øvrebø: L. Heidenreich.
 Øvre Rendal: Bernt Korslund.
 Øyer: Olaf Johansen.
 Øyslebø: Willie Jacobs.
 Åkrene: H. E. Stokke.
 Ål: Hans Johansen.
 Ålesund: Alfred Madsen.
 Ålvik: Gunnar Bakke.
 Ålen: Johan Falkberget.
 Åmot: Olaf Watnebryn.
 Åmot i Hedmark: Gunnar Braaten.
 Åmli: Aani Rysstad.
 Åndalsnes: Corn. Enge.
 Årdal: Andr. Offerdal.
 Åros: Egil Halvorsen.
 Åsnes: Arnt Moss.
 Åssiden: Rolf E. Pettersen.
 Ås: Aug. Lange.
 Åsen: Trygve Dyrendahl.
 Åsskard: Karl Pape.
 Åsvang i Hedmark: Peter Bækkelund.

Landsmøtet.

Partiets 30. ordinære landsmøte blev holdt i Oslo i dagene 26.—28. mai.

Landsmøtet behandlet beretning, regnskaper og budgett for «Arbeiderbladet», arbeidsprogrammet, retningslinjer for utforming av stortingsprogram, regler for nominasjon av partiets stortingskandidater, partiets nordiske og internasjonale samarbeid, forholdet til arbeideridretten, informasjon og opplysninger fra Sovjet-Samveldet, Mot Dags forhold til partiet, forholdet til andre partier, Fram-Fylkingen. Det blev foretatt lovendringer som går ut på at man må ha 3 måneders medlemsskap i partiet for å ha stemmerett og 6 måneders medlemsskap for å være valgbar til tillitshverv i partiet eller oppstilles som partiets kandidat til offentlig tillitshverv, det blev vedtatt bestemmelse om at det i herreds- og bypartier med 4 eller flere foreninger skal være representantskap, den gamle ordning med landsmøtevalgt partisekretær blev gjeninnført, regler for valg av representanter til landsmøtet blev forandret fra 1 representant for hvert påbegynt 200 medlemmer til 1 for hvert påbegynt 300 medlemmer. Det blev vedtatt bestemmelse om at stortingsgruppen har rett til å velge 1 representant til landsmøtet for hvert påbegynt 10 medlemmer.

I møtet deltok 497 representanter fra fylkes-, krets- og enkeltstående bypartier. Dessuten centralstyret, landsstyret og kvinnesekretariatets medlemmer.

For første gang siden landsmøtet i 1918 var innbudt representanter for de socialdemokratiske partier i Danmark, Sverige og Finland. Disse partier var representert fra Socialdemokratisk Forbund i Danmark med *H. P. Sørensen*, Sveriges socialdemokratiske Arbeiderparti, *Anders Nilsson* og Finnlands socialdemokratiske Arbeiderparti, *Gunnar Andersson*.

Landsorganisasjonen *Olav Hindahl*, *Hans Fladeby* og *Albert Raaen*, Arbeidernes Ungdomsfylking *Gunnar Sand*, *Finn Moe* og *Aase Lionæs*, Arbeidernes Idrettsforbund *Arthur Ruud* og *Rolf Hofmo*, Arbeidernes Avholdslandslag, *Bjørn Eriksen*, Arbeidernes Lytterforbund, *John Bergh*, Arbeidernes Opplysningsforbund *Haakon Lie* og Fram-Fylkingen *Hans Sundrønning*. Dessuten møtte Regjeringens og stortingsgruppens medlemmer.

Centralstyret valgte i møte den 17. februar disse komitéer til å forberede saker til landsmøtet:

Programkomité

med oppdrag å gjennomgå arbeidsprogrammet og å utarbeide forslag til

retningslinjer for stortingsprogram: Oscar Torp, Olav Hindahl, K. M. Nordanger, Ole Colbjørnsen *som arbeidsutvalg*, og som øvrige medlemmer av komitéen: Kristian Berg, Kaare Fostervoll, Johs. Johnsen, Mons Lid, Andr. Moan, Oscar Nilssen, Magnus Nilssen, Johan Nygaardsvold, Nic. Næss, Olav Scheflo, Sverre Støstad, Martin Tranmæl, Ole Øisang, Thina Thorleifsen valgt av kvinnesekretariatet og Trygve Bratteli valgt av Ungdomsfylkingen.

Komité til å utarbeide forslag om partiets stilling til militærspørsmålet:

Oscar Torp, Hans Amundsen, Einar Gerhardsen, Rolf Hofmo, Eugen Johannesen, Alfons Johansen, Magnus Johansen, Olsen-Hagen. Dessuten Finn Moe valgt av Ungdomsfylkingen.

Skoleprogramkomité:

Magnus Nilssen, Hjalvard Lange og Lars Moen som arbeidsutvalg, og som øvrige medlemmer: Bjarne Borgan, Jørgen Borgen, B. Ribsskog, Anna Sethne, Olav Steinnes. Dessuten Hjalmar Helgesen valgt av Ungdomsfylkingen.

Komité til å utarbeide forslag til program for fiskerinæringens organisering:

P. O. Thorvik, formann, Peder Alsvik, Ingvall Haugen, Aldor Ingebrigtsen, Alfred Madsen og Elias Volan.

Skogbrukskomité:

Hans Ystgaard, formann, Haakon Lie, sekretær, Hans Erichsen, Alfred Ljøner, Petter Sveen og Johan Ødegaard.

Organisasjons- og medlemsoversikt.

Nordland Kretsparti som omfattet Søndre Salten, Lofoten og Vesterålen er fra 1. oktober delt i 2 kretspartier, et for Søndre Salten og et for Lofoten og Vesterålen. Året 1936 sluttet sig godt til rekken av rekordår de siste årene har vært i organisasjonsmessig fremgang.

Partiet har hatt en tilgang på 424 foreninger fra 2 722 forrige år til 3 146. Medlemstallet er gått op med 20 783 fra 122 007 til 142 790. Av det samlede medlemstall er 22 288 kvinner. Det er en framgang på 3 469 kvinnelige medlemmer siden 1935. Ved utgangen av 1935 var det 53 kommuner partiet ikke hadde foreninger i. I årets løp er det stiftet foreninger i 16 av disse kommuner, således at partiet ved utgangen av 1936 hadde foreninger i 710 av landets 747 kommuner. Det gjenstår altså 37 kommuner, hvor partiet ikke hadde organisasjoner. Av disse

var følgende 18 kommuner i Rogaland: Heskestad, Helleland, Ogna, Randaberg, Finøy, Rennesøy, Kvitsøy, Sandeid, Imsland, Sjernarøy, Fister, Årdal, Jelsa, Erfjord, Suldal, Utsira, Bokn, Skjold. I Hordaland disse 4: Masfjord, Modalen, Sund og Åsane. I Møre disse 5: Giske, Stranda, Vold, Eid og Stordal. I Vest-Agder er det disse 4: Kvås, Spind, Hidra, Fedal. I Aust-Agder mangler vi forening i Bykle. I Østlandsfylkene har vi forening i alle kommuner undtatt Rømskog i Østfold. I Trøndelagsfylkene har vi forening i alle kommuner undtatt Sørli i Namdal. I de 3 Nord-Norgesfylker mangler vi forening i Steigen i Nordland, Andørja i Troms og Kautokeino i Finnmark.

Organisasjonsoversikt ved årsskiftet 1936—37.

Nr.	Organisasjon	Antall for- eninger	Antall med- lemmer	Derav kvinner
1	Østfold	179	8530	2400
2	Akershus	271	9200	1200
3	Hedmark	267	5567	818
4	Gudbrandsdalen	102	2859	630
5	Opland	157	4004	500
6	Buskerud	239	6156	703
7	Vestfold *)	99	3796	710
8	Telemark	129	5700	1000
9	Aust-Agder	78	2200	320
10	Vest-Agder	80	2250	240
11	Rogaland	52	1206	100
12	Hordaland	91	2406	164
13	Sogn og Fjordane	80	1105	92
14	Sunnmøre og Romsdal	88	2058	156
15	Nordmøre	80	2037	100
16	Sør-Trøndelag	151	3900	700
17	Inntrøndelag	123	2576	591
18	Namdal	85	1813	344
19	Sør-Helgeland *)	12	211	12
20	Nord-Helgeland	49	1212	95
21	Søndre Salten	59	1883	171
22	Nordre Salten	53	1475	210
23	Lofoten og Vesterålen	89	2130	102
24	Sør-Troms	34	837	94
25	Nord-Troms	95	2175	332
26	Vest-Finnmark	36	1196	240
27	Øst-Finnmark	45	2121	354
28	Oslo	157	51588	8561
29	Drammen	39	2005	270
30	Stavanger	24	2596	250
31	Haugesund	15	1492	95
32	Bergen	55	2461	300
33	Trondheim	33	2045	434
Tilsammen		3146	142790	22288

*) Rapport for 1936 mangler, det er derfor ført op samme tall som i oversikten for 1935.

Stortingsvalget.

Programmet.

Landsmøtet i mai vedtok grunnlag for stortingsprogram og bemyndiget landsstyret til å utforme programmet. Landsstyret som holdt møte umiddelbart etter landsmøtets avslutning bemyndiget centralstyret til å foreta endelig utforming av programmet.

Programmet blev av centralstyret vedtatt sålydende:

Under henvisning til sitt prinsipielle program og arbeidsprogram vil Det norske Arbeiderparti med flertall i Norges Storting, i den første 3-års-periode, sette all kraft inn på å løse disse merkesakene:

Hele folket i arbeid.

Reise og organisere arbeidslivet så hele folket kan komme i lønnsomt og produktivt arbeid. Samle kreftene om en sterk utviding i industri, i jord- og skogbruk, i anleggsarbeid og husbygging. Løse jernsaken, reise skibsbygningsindustrien, fremme en planmessig elektrisitetsforsyning og sette øket fart i vei- og jernbanebyggingen.

Plan i næringslivet.

Sikre utviklingen av det økonomiske liv under samfundsmessig regulering og kontroll i bank- og kredittvesen, industri og utenriks-handel. Planmessig arbeid for reising av nye bedrifter. Støtte til igangværende bedrifter hvor dette er forsvarlig og nødvendig for å undgå innskrenkninger eller stans.

Bedre kår i bygd og by.

Trygge livsvilkårene og øke kjøpekraften hos arbeiderne og funksjonærene ved et høiere lønnsnivå, og hos bøndene og fiskerne ved lønnsomme priser på jordbruksvarer og fisk. Virkeliggjøre retten til arbeid og bygge ut socialtrygden slik at alle får forsvarlige levevilkår.

Plass for Norges ungdom.

Gi ungdommen bedre arbeids- og yrkesopplæring og bredere plass i arbeids- og samfundslivet. Fortsatt utbygge vårt skolevesen, fremme folkeoplysningen og styrke det folkelige kulturarbeidet.

Vern om folkestyret og friheten.

Oprettholde og utvide alle de demokratiske rettigheter vårt folk har tilkjempet sig: folkestyre, organisasjonsfrihet, ytringsfrihet, pressefrihet- religions- og åndsfrihet.

Når 3-årsperioden er ute, skal folket i valg avgjøre om dette økonomiske reisingsarbeid og folkelige frigjøringsarbeid skal holde fram i retning mot sterkere sosialisering og økonomisk folkestyre.

Målet er:

Norge for folket! Arbeid og trygge kår for alle!

Nominasjonene.

Alle nominasjoner i landkretsene blev foretatt overensstemmende med de offentlige nominasjonsregler. Likeledes i byvalgkretsene undtatt Oslo, Bergen og Trøndelagsbyene.

Centralstyret godtkjente samtlige nominasjoner.

Landkretsene:

Østfold: 1. P. Thorvik, Idd, 2. Magnus Johansen, Tune, 3. Anton Mosbæk, Øymark, 4. Emil Andersen, Jeløy, 5. Klara Skoglund, Askim, 6. Oscar M. Johannessen, Glemmen, 7. Arthur Arntzen, Borge, 8. Emil Hult, Berg, 9. Olav Strandaas, Skjeberg, 10. Magnus Vestby, Spydeberg, 11. Johannes Djupvik, Rygge, 12. Karl Lande, Torsnes.

Akershus: 1. Trygve Lie, Aker, 2. Harald Halvorsen, Aker, 3. Bernt Korslund, Eidsvoll, 4. Marta Nielsen, Bærum, 5. Hartvig Svendsen, Ski, Olaf Høgden, Lillestrøm, 7. Olga Johansson, Strømmen, 8. Søren Hauge-rud, Nes, 9. Magnus Hansen, Ullensaker, 10. H. Stordalen, Asker, 11. Alfred Nyhus, Blaker, 12. Jonathan Larsen, Skedsmo, 13. Einar Hoff, Aurskog.

Hedmark: 1. Oscar Nilssen, Løten, 2. Olav Sæter, Elverum, 3. K. T. Sjøli, Nord-Odal, 4. P. E. Vorum, Ytre Rendal, 5. Karsten Fonstad, Ringsaker, 6. Kr. Raaberget, Hof, 7. Bersvend Tellnesset, Os, 8. Johanne Pedersen, Brandval, 9. Aug. Aastad, Trysil, 10. Peter Bækkelund, Stange, 11. K. Billerud, Eidskog, 12. Knud Kristiansen, Stor-Elvdal, 13. Valborg Sund, Vang.

Oppland: 1. Johs. Bøe, Jevnaker, 2. Lars Moen, Dovre, 3. Martin Smeby, Søndre Land, 4. Olav Meisdalshagen, Nord-Aurdal, 5. Egil Hernæs, Sør-Fron, 6. Einar Hermanrud, Østre Toten, 7. Hans Bruøtygard, Lom, 8. Torger Hovi, Øystre Slidre, 9. Syver Lindokken, Biri, 10. Thv. Ulsnes, Brandbu, 11. Elise Kolsrud, Gran, 12. Chr. Odden, Fluberg.

Buskerud: 1. Nils A. Steen, N. Eiker, 2. Johan Jensen, Gol, 3. Konrad Knudsen, Norderhov, 4. John Andersen, Hurum, 5. Knut Eidsaaen, Nore, 6. Annie Antonsen, Lier, 7. Ingulf Paulsen, Modum, 8. Alfred Ljø-terud, Ø. Sandsvær, 9. Gunnar Kyrkjebø, Ø. Eiker, 10. Eugen Olsen, Røyken, 11. Olaf Eriksen, Hole.

Vestfold: 1. Johan Mathiassen, Sandar, 2. Lauritz Grønland, Skoger, 3. Daniel Vefald, Brunlanes, 4. Marie Skau, Borre, 5. Johannes Jonassen, Nøtterøy, 6. Ole Jacobsen, Heian, Ramnes, 7. Nils Østby, Tjølling, 8. Syver H. Lie, Lardal, 9. Leif Anfinssen, Våle, 10. Theane Stener, Sem.

Telemark: 1. Olav Versto, Vinje, 2. Olav Vegheim, Gjerpen, 3. Kristian Hansen, Tinn, 4. Tor Lundtveit, Drangedal, 5. Emilie Johansen, Gjerpen, 6. Gustav Hill, Eidanger, 7. Tor Hogga, Lunde, 8. Hans Sandsdalen, Seljord, 9. Gunnar Moen, Nissedal, 10. Anders Nikolaisen, Skåtøy.

Aust-Agder: 1. Thv. Haavardstad, Evje, 2. N. Hjelmtveit, Stokken, 3. Åni Rysstad, Hylestad, 4. Aasmund Lunde, Gjerstad, 5. Emma Borg, Fjære, 6. Ansgar Hansen, Dypvåg, 7. Jakob Moe, Birkenes, 8. Theresia Nilsen, Øyestad, 9. Ommund Hansen, Tromøy, 10. Olav Nylund, Åmli.

Vest-Agder: Aasmund Kulien, Greipstad, 2. Ludvig Hunsbedt, Kvinesdal, 3. Emil Simonsen Ugland, Oddernes, 4. Anton Hansen Jølle, Lista, 5. Karl Bjørnstøl, Hægebostad, 6. Alfred Glendvange, Nes, 7. Bergtor Strisland, Konsmo, 8. Sigurd Olsen, Farsund.

Rogaland: 1. I. K. Hognestad, Time, 2. Olav M. Wikre, Skudesneshavn, 3. J. M. Remseth, Sauda, 4. Olav Skrede, Soknedal, 5. Tønnes Hansen, Eigersund, 6. T. Fjermestad, Sandnes, 7. Kristoffer Kvalavaag, Avaldsnes, 8. Ivar Fiskå, Strand, 9. Om. Larsen, Høyland, 10. Oskar Johansen, Madla.

Hordaland: 1. Kornelius Bergsvik, Haus, 2. Gustav B. Forstrøm, Odda, 3. Ole Jensen Rong d. y., Herdla, 4. Gunvald Auestad, Etne, 5. Isak Flatabø, Kvam, 6. Alfred Hjeltestad, Laksevåg, 7. Gurid Almenningen, Voss, 8. Knut Huset, Stord, 9. M. M. Bolstad, Bruvik, 10. Anton Ulvøy, Austrheim, 11. Lina Berge, Fana, 12. Tørres Espeland, Øien, 13. Ludvik Haugen, Os, 14. Sigvald Dale, Sæbø.

Sogn og Fjordane: 1. Anders A. Lothe, Florø, 2. Botolf Thunshelle, Flåm, 3. Edv. Solheim, Gloppen, 4. Nils Dale, Brekke, 5. Ivar Arneson, Leikanger, 6. Hans Aardal, Måløy, 7. Kristofer Viken, Førde, 8. Anders Offerdal, Lærdal, 9. Knut Bjørlo, Eid, 10. Tor Grønnevik, Bru, 11. Kristian Karlsen, Nord-Vågsøy.

Møre og Romsdal: 1. Olav Oksvik, Bolsøy, 2. Peder Alsvik, Bremsnes, 3. N. P. Skrede, Hareid, 4. Lars Sandnes, Valsøyfjord, 5. G. Rønnestad, Volda, 6. A. O. Aurdal, Ørskog, 7. E. Helland Vestnes, 8. E. P. Huse, Sandøy, 9. Anders Sæterøy, Surnadal, 10. Bjarne Rekdal, Hareid, 11. Arthur Lillevik, Grytten, 12. Johs. Bjøringsøy, Hopen.

Sør-Trøndelag: 1. Johan Nygaardsvold, Hommelvik, 2. Amund R. Skarholt, Orkdal, 3. Adolf Salbubæk, Stjørna, 4. Nicolay Eggen, Kvål, 5. Paul Dahlø, Sør-Frøya, 6. Ole B. Garberg, Selbu, 7. Ole K. Sundt,

Ålen, 8. Per Almaas, Strinda, 9. Ola Riise, Opdal, 10. Oline Pedersen, Røros, 11. Kristian Rathe, Ørland, 12. Oldus Larsen, Orkanger.

Nord-Trøndelag: 1. Albert Moen, Sparbu, 2. Johan Wiik, Namsos, 3. Kristian Rothaug, Meråker, 4. E. Aasgard, Vikna, 5. Gunvald Engestad, Verran, 6. Tora Egge, Egge, 7. Tore Rye, Haran, 8. Olaf Jenssen, Åsen, 9. Angell K. Strøm, Namsos, 10. Andreas Graven, Leksvik.

Nordland: 1. Andr. Moan, Fauske, 2. Jens Steffensen, Bø, 3. H. Vika, Vega, 4. Nils Grande, Ballangen, 5. Asmund Selfors, Nord-Rana, 6. Birger Benjaminsen, Vågan, 7. Arnoldus Molvik, Tysfjord, 8. Ole Hillestad, Glomfjord, 9. A. P. Medby, Bjørnskin, 10. T. Skogsaa, Vefsn, 11. S. Sand, Balstad, 12. Jul. Einan, Beiarn, 13. K. Stenersen, Bodin.

Troms: 1. Meyer Foshaug, Målselv, 2. Aldor Ingebrigtsen, Tromsøysund, 3. Alfons Johansen, Sandtorg, 4. Haakon Breivoll, Ibestad, 5. Lars Storslett, Nordreisa, 6. Berg Moen, Lenvik, 7. Thv. Nordheim, Hillesøy, 8. Kr. Simonsen, Sørreisa, 9. Vidar Pleym, Kvæfjord, 10. Hans Hauan, Sørfjord, 11. Georg Forseth, Bardu.

Finnmark: 1. Kristian Berg, Sørøysund, 2. A. Mikkola, Sør-Varanger, 3. Peder Sivertsen, Kistrand, 4. Hans Hansen, Talvik, 5. Alfr. Thomassen, Mehamn, 6. Joh. Mietinen, Nord-Varanger, 7. Anders Stueng, Karasjok, 8. Hans Hallonen, Polmak, 9. Ole Eliseussen, Berlevåg.

Bykretsene.

Østfold og Akershus: 1. Joh. E. Pettersen, Sarpsborg, 2. Joh. L. Johannesen, Fredrikstad, 3. Hjalmar Olsen, Halden, 4. Jørgen Kr. Jakobsen, Moss, 5. Carl Simonsen, Drøbak, 6. Sigrid Hofseth, Sarpsborg, 7. Henry Jakobsen, Moss, 8. Ole Hansen, Fredrikstad, 9. Bjarne Dietz, Halden, 10. Richard Jensen, Drøbak.

Oslo: 1. Oscar Torp, 2. Alfred Madsen, 3. Magnus Nilssen, 4. Helga Karlsen, 5. Olaf Johansen, 6. Ole Colbjørnsen, 7. Eugen Pettersen, 8. Hjalmar Larsen, 9. Neimi Lagerstrøm, 10. Albert Raaen, 11. Halvard M. Lange, 12. Thyra Hansen, 13. Jørgen Borgen.

Hedmark og Opland: 1. Fr. Monsen, Hamar, 2. Niels Ødegaard, Gjøvik, 3. Edv. Endresen, Lillehammer, 4. Hans Kisen, Kongsvinger, 5. Kristian Bakken, Hamar, 6. Anton Andreassen, Lillehammer.

Buskerud: 1. Arnt Moss, Drammen, 2. Andreas Nygaard, Kongsberg, 3. Floritz Gundersen, Hønefoss, 4. Maren Styrmo, Drammen, 5. Josefine Nilsen, Kongsberg, 6. Martinius Knudsen, Drammen, 7. Karl Bakka, Hønefoss, 8. Hans H. Torgersen, Drammen.

Vestfold: 1. Anton Jenssen, Tønsberg, 2. Albert Christiansen, Larvik, 3. Arne Drogseth, Horten, 4. Adolf Kristoffersen, Sandefjord, 5. Olaf Abrahamsen, Holmestrand, 6. Anna Myhre Carlsson, Tønsberg, 7. Johan

Andersen, Larvik, 8. Otto Christiansen, Horten, 9. J. Oscar Johannessen, Sandefjord, 10. Louise Nilsen, Holmestrand.

Telemark og Aust-Agder: 1. Ola Solberg, Arendal, 2. Aslak Nilsen, Skien, 3. Saamund Bergland, Notodden, 4. Arthur Berby, Porsgrunn, 5. Tor Kivle, Kragerø, 6. Sigurd Stiansen, Risør, 7. Odd Humblen, Brevik, 8. Edvin Foss, Grimstad.

Vest-Agder og Rogaland: 1. G. Natvig Pedersen, Stavanger, 2. Ole Johan Olsen, Kristiansand, 3. Ingvald Førre, Haugesund, 4. Adolf Olsen, Stavanger, 5. Torkjell Breilid, Mandal, 6. Trygve Tønnesen, Flekkefjord, 7. Gunvald Hauge, Haugesund, 8. Andrea Malde, Stavanger, 9. Johan Øydegard, Kristiansand, 10. Ingvald Tvedt, Haugesund, 11. Johs. Johnsen, Stavanger, 12. Karen Gjeruldsen, Kristiansand.

Bergen: 1. Johan Samuelsen, 2. Gunnar Bakke, 3. B. Berentsen, 4. Mons Lid, 5. Anna Anthoni, 6. Joachim Dahl, 7. Jørgen Eliassen, 8. Peder Andersen, 9. Andr. Olsen, 10. Druda Kongerød, 11. Johan Olsen.

Møre og Romsdal: 1. Ulrik Olsen, Kristiansund, 2. Paulus Loe, Ålesund, 3. Lauritz Venge, Molde, 4. Aug. Inderhaug, Kristiansund, 5. Petrine Stavset, Ålesund, 6. Olav Brækken, Molde.

Trondheim og Levanger: 1. Sverre Støstad, 2. Ivar Aarseth, 3. S. O. Øraker, Levanger, 4. Ingebjørg Øisang, 5. Ivar Skjånes, 6. Olaf Bruås, 7. Alfred Trønsdal, 8. Oline Tømmerås, 9. Olaf Skille, Levanger, 10. Conrad Kvikne, 11. K. Tornes.

Nord-Norge: 1. Jon Andraa, Vardø, 2. Alfr. Nilsen, Narvik, 3. Gitta Jønsson, Tromsø, 4. Johs. Jarnæs, Bodø, 5. Magnus Methi, Vadsø, 6. H. Sætrum, Hammerfest, 7. I. Jaklin, Tromsø, 8. Edv. Smistad, Narvik, 9. Albrigtsen, Hammerfest.

Valgkampen.

Det er mange år siden en valgkamp er blitt ført med en intensitet og en styrke som stortingsvalgkampen denne gang. Det norske Arbeiderparti gikk inn i valgkampen under slagordet: «*Norge for folket — arbeid og trygge kår for alle*», og med den faste vilje at alle krefter skulde settes inn på å vinne flertallet for Arbeiderpartiet. Partiets medlemmer og avdelinger ydet en prisverdig innsats og gjennomførte en valgkamp som man har all grunn til å være tilfreds med.

De borgerlige partier var på sin side fullt opmerkssomme på muligheten av en arbeiderseier, og frykten for arbeiderklassens opmarsj sveiset de borgerlige partier fastere sammen enn noen gang før. I alle valgdistrikter undtatt 3 var det inngått et eller annet valgsamarbeide mellom de borgerlige partier. I et ganske betydelig borgerlig valgfond

gav økonomisk støtte til de store borgerlige partier og symboliserte bedre enn noget annet den faste borgerlige blokk som denne gangen møtte Arbeiderpartiet i valgkampen.

Valgkampens ledelse og finansiering.

På samme måten som under de to foregående valgkampene ble valgkampen denne gang ledet av en stor valgkomité, bestående av representanter for partiet, Landsorganisasjonen, forbundene, Arbeidernes Ungdomsfylking, Arbeidernes Oplysningsforbund, Oslo Arbeiderparti og Oslo og Akershus faglige Distriktsorganisasjon. Den daglige ledelsen lå hos partikontoret sammen med følgende arbeidsutvalg: Olav Hindahl, Oscar Torp, Martin Tranmæl, Torbjørn Henriksen, Lars Evensen, Nic. Næss, Jens Tangen, Josef Larsson, Ludv. Buland og Einar Gerhardsen.

Fagorganisasjonen besluttet å bistå med finansieringen av valgkampen gjennom en ekstrakontingent på de fagorganiserte arbeidere. Kontingenten ble satt til 6 kroner for heltbetalende og 3 kroner for halvtbetalende medlemmer. De fleste forbund bevilget sin andel direkte av forbundskassen.

Plan for valgkampen.

Den oprinnelige plan for valgkampen ble utarbeidet av samarbeidskomitéen, behandlet av centralstyret og sekretariatet og fremlagt til endelig behandling i den store valgkomitéen.

Valgkampen pågikk faktisk gjennom hele året og begynte med en møtekampanje i januar med offentlige møter om arbeiderregjeringens budgettforslag og den politiske situasjon. Kampanjen som var meget vellykket, gikk under parolen: «Med arbeiderregjeringen til bedre kår». Til samme tid ble det holdt en rekke forelesningskurser rundt i landet til gjennomgåelse av arbeiderregjeringens budgettforslag og den politiske situasjon.

I uken 15. til 22. mars ble det holdt en landsomfattende arbeiderpressens uke for å samle nye abonnenter på partipressen. Kampanjen ble særdeles vellykket og resultatet var ca. 14 000 nye abonnenter.

1. mai-arrangementene gikk inn som et ledd i valgkampen. «Norge for folket» ble praktisk talt over alt benyttet som dagens parole og 1. mai-arrangementene samlet over hele landet veldig tilslutning.

Partiets landsmøte 22. til 24. mai gikk også inn som et naturlig ledd i valgkampen gjennom den overordentlig store politiske interesse landsmøtets forhandlinger og beslutninger ble fulgt med.

I forbindelse med landsmøtet ble det holdt en konferanse av tilitsmenn for fylke-, krets- og enkelstående bypartier og de av parti-

pressens redaktører og medarbeidere som deltok i landsmøtet. Konferansen behandlet planene for valgkampen og gjennomgikk landsmøtets viktigste beslutninger.

Senere blev det holdt tilsvarende konferanser og kurser for tillitsmennene i de forskjellige distrikter.

Sommermånedene blev benyttet til arrangement av friluftsstevner. Det blev holdt en mengde vellykkede stevner, fortrinnsvis store stevner som samlet deltagere fra større distrikter.

Innspurten i valgkampen.

Den egentlige valgkampen, eller innspurten i valgkampen, foregikk i september og oktober.

Efter den oversikt partikontoret har blev det i valgkampen holdt i alt 6 240 foredrag. Det var ikke mindre enn 73 foredragsturnéer med tilsammen 2 056 foredrag. Tilslutningen til partiets valgmøter var enorm. Det har ikke tilnærmelsesvis vært en slik tilslutning og en slik interesse for Det norske Arbeiderpartis møter og politikk som det var under denne valgkampen.

På storparten av de innendørs valgmøter og på enkelte friluftsmøter blev det fremvist film. Partiet hadde denne gangen 2 valgfiler. En spesielt for landdistriktene som hette «Norge for folket» og en for byene som hette «Vi bygger landet». Av den første var det 39 kopier og av den annen 28, således at det tilsammen var 67 kopier i bruk. Begge filmene blev godt mottatt og gjorde sikkert sin store nytte. Det blev innkjøpt 20 nye filmapparater, lyd-smalfilmapparater, som har mange fortrin og dessuten er vesentlig billigere enn normalfilmapparatene. Foruten disse 20 apparatene var det i bruk 20 smal-stumfilmapparater, 2 normalfilmapparater og 5 lyd-smalfilmapparater som vi fikk låne av det svenske parti. I alt hadde partiet til disposisjon under valgkampen 47 apparater.

I god tid foran valgkampen blev det gitt ut valgstoff til tramgjeng, talekor og teatergrupper. På en rekke steder i landet blev det dessuten holdt instruksjonskurser for ledere av tramgjeng og teatergrupper. Det er spesielt ungdomslagene som tar sig av denne viktige opgaven under en valgkamp, og det var rundt i landet en mengde dyktige tramgjeng og arbeiderteatre i virksomhet. Disse gruppene yder et verdifullt innslag i valgkampen.

Det blev laget 3 forskjellige valgsanger. To av dem, «Norge for folket» og «Vi bygger landet», blev benyttet som gjennomgangsmelodier i filmene av samme navn. Sangene blev trykt på små sangblader som blev spredt på møter og sammenkomster og de blev også innspilt på gram-

mofonplater. På en av grammofonplatene var det på den ene siden opptatt en kort valgtale av Martin Tranmæl.

Av valgmateriale blev utgitt følgende:

Stortingsprogrammet blev trykt på riksmål og landsmål i et oplag på tilsammen 540 000.

Et hefte med det prinsipielle program, arbeidsprogrammet og stortingsprogrammet blev sendt ut i et antall av 50 000.

Materialsamlingen blev trykt i et oplag på 5 000.

Det blev trykt 4 større brosjyrer: «Arbeid og trygge kår for alle», «Den norske Stat», «Fiskeren og valget», «Bonden, jorda hans — og valget». Den siste blev trykt både på riksmål og nynorsk. Samlet oplag på disse brosjyrer var 640 000.

Det blev sendt ut 10 mindre brosjyrer på 4—8 sider, således en for hushjelpen, en for handels- og kontorfunksjonærer, en for handelsdrivende i Oslo, en for arbeiderne i restaurantfaget, en for landarbeidere og en for skogbygdenes folk. Dessuten en for ungdommen. Videre følgende brosjyrer: «Vi eldre», «Trygge kår for barn og hjem», «Renteskatten», «Statens finanser». Disse små brosjyrer blev trykt i et samlet oplag på 1 million. For første gang blev det trykt spesielle distriktsbrosjyrer. Disse var for følgende distrikter: Hedmark, Opland, Vestfold, Vest-Agder, Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Nord-Norge og en for Oslo. Disse brosjyrer blev trykt i et antall av 180 000. En brosjyre om Samfundspartiet blev trykt i 20 000 eksemplarer. Det samlede oplag på brosjyrene var 1 740 000.

Kvinnesekretariatet sendte ut spesiell valgavis i et oplag av 230 000. Valgplakatene — 3 forskjellige — blev trykt i et samlet antall av 40 000.

Et valgmerke med inskripsjonen «Norge for folket» blev solgt i et oplag av 108 000. Utsalgsprisen var 15 øre og partiavdelingene fikk det fra partiet for 7 øre. Differansen tilfalt den partiavdeling som forestod salget av merkene.

«Arbeiderbladet»s ukeutgave «Fram» blev på samme måten som ved foregående valg sendt gratis til adresser som blev sendt inn fra partiavdelingene i landdistriktene. Gjennem et tidsrum på fra 15 til 4 uker blev den sendt ut i et oplag som på det høieste var ca. 70 000. I byene og enkelte andre distrikter blev de lokale partiaviser delt ut gratis de siste ukene før valget.

Et valgkampens pressekontor under ledelse av Olav Solumsmoen forsynte under hele valgkampen partipressen og fagbladene med forskjellig slags valgstoff, artikler, billedstoff, tegninger, klisjéer og lignende.

Det blev gitt ut 3 forskjellige plakater, hvorav den ene, en plakat av Nygaardsvold, også blev sendt ut i kjempeformat.

Arbeidernes Ungdomsfylking og dens lag deltok aktivt under hele valgkampen og fortjener sin del av æren for det gode resultat. Allerede på forsommeren satte Fylkingen i gang en rekke organisasjonsturnéer for på den måten å sette lagene i stand til å kunne gå inn i valgkampen på en helt ut effektiv måte. Under selve valgkampen var det en rekke turnéer med ungdomsbevegelsens folk som talere, Fylkingen gav ut en egen ungdomsplakat. «Arbeider-Ungdommen» kom i stort oplag med et eget valgnummer, det blev gitt ut et lite agitasjonsskrift for ungdom m. m.

Arbeidernes Idrettsforbund hadde også innstillet sig på å ta del i valgkampen på samme måten som ved tidligere valg. Det satte også i gang en del organisasjonsturnéer, men så kom idrettsforliket og dette arbeide måtte avbrytes. De enkelte medlemmer av A. I. F. deltok imidlertid i stor utstrekning i valgarbeidet gjennom ungdomslagene og partiets almindelige agitasjon.

Fagforbundene ydet også sin store innsats. De fleste forbund gav ut spesielle valgnummer av sine fagblad og i alle nummer under valgkampen var det inntatt spesielt valgstoff. Gjennom sirkulerer til avdelingene, ved tillitsmannsbesøk og på annen måte var forbundene på samme måte som de enkelte fagforeninger aktivt med under hele valgkampen.

Arbeidernes Oplysningsforbund deltok i hele valgåret i det daglige arbeide med valgkampen og dens organisering. Det forestod arbeidet med utgivelsen av tramgjeng- og teaterstoff, organisering av kurser og utarbeidelsen av instruksjonsmateriale, det hadde arbeidet med filmopptagelsen og med ekspedering av filmer og filmapparater, bistod med utgivelsen av det skriftlige agitasjonsmateriale o. s. v.

En kan med rette si at hele den samlede arbeiderbevegelse i Norge denne gangen deltok i valgkampen. Det var en innsats av krefter, viljer og evner som er all ære verdt. Til tross for at valgkampen varte lenger enn noen gang tidligere, så blev tempoet øket dag for dag helt frem til siste dag før valget. Og kvelden før valgdagen var det kjempemønstringer i byer og bygder over hele landet.

Og til slutt bør det fremheves at Det norske Arbeiderpartis valgkamp fra først til sist var saklig og positiv, slik at hele valgkampen artet sig som en storstilet opplysningskampanje for Det norske Arbeiderparti og dets program.

Valget.

Av 1 741 905 stemmeberettigede deltok i valget 1 463 468, d. v. s. 84.02 procent.

Antall stemmeberettigede var øket fra forrige stortingsvalg med 98 407. Men det var 208 430 flere som stemte ved valget i 1936; opmøteprocenten steg derfor fra 76.36 pct. ved forrige valg med 7.66 pct. til 84.02 pct. Det er den største valgdeltagelse som nogen gang har vært.

Vårt parti fikk 618 616 stemmer mot sist 500 526. Det er en fremgang på 118 096. I procent gikk vårt parti frem 1.42 fra 40.09 pct. til 42.51 pct.

Stemmene fordeler sig på landdistriktene med 409 641 mot sist 324 639. En fremgang på 85 002. I procent en fremgang på 2.69 fra 38.24 pct. til 40.93 pct.

I bykretsene 208 875 mot sist 175 887. Det er en fremgang på 32 988. I procent en fremgang på 1.99 fra 44 pct. til 45.99 pct.

Vi fikk valgt 70 representanter mot sist 69.

Vårt parti tapte 3 mandater, et i hver av bykretsene Østfold, Møre og Romsdal og i Nordland fylke.

Vi erobret 4 nye mandater, således et i hver av landdistriktene Oppland, Vestfold, Møre og Romsdal og i bykretsen Trondheim og Levanger.

Listeforbundene.

Listeforbund var det i alle landdistrikter, undtatt i Buskerud hvor det var stillet fellesliste av Høyre, Bondepartiet og Venstre.

Listeforbund mellom Høyre og Bondepartiet i alle distrikter undtatt Finnmark, hvor Bondepartiet ikke stillet liste.

I Østfold omfattet dette listeforbund også Venstre. I Aust-Agder omfattet listeforbundet mellom Høyre og Bondepartiet også Fedrelandslaget og i Nordland fellesliste av Frisinnede Folkeparti og Fedrelandslaget. I Oppland mellom Venstre og Radikale Folkeparti og i Møre og Romsdal mellom Venstre og Aktive Fiskarars liste.

I bykretsene var det listeforbund i Østfold og Akershus, Vestfold, og Nord-Norge mellom Høyre og Venstre og i Trondheim og Levanger mellom Høyre, Venstre og Frisinnede Folkeparti. I Bergen listeforbund mellom Venstre og Kr. Folkeparti. I Buskerud fellesliste mellom Høyre og Venstre i listeforbund med fellesliste av Frisinnede Folkeparti og Fedrelandslaget. I Hedmark og Oppland var det fellesliste av Høyre, Venstre og Frisinnede Folkeparti.

Virkningen av listeforbundene viser ved utregningen av representantfordelingen at vårt parti vilde ha fått 1 representant mere enn vi fikk i hver av landdistriktene Østfold, Hedmark, Aust-Agder, Nordland, Troms og i bykretsen Østfold—Akershus. Sammenlignet med forholdet i 1933 tapte vi ved listeforbundene 1 representant i Nordland og 1 i bykretsen Østfold—Akershus.

De valgte representanter for partiet.

I landdistriktene 45:

Østfold: P. Thorvik, Magnus Johansen, A. J. Mosbek. Akershus: Trygve Lie, Harald Halvorsen, Bernt Korslund, Marta Nilsen. Hedmark: Oscar Nilssen, Olav Sæter, K. T. Sjøli, P. E. Vorum, Karsten Fonstad. Opland: Johs. Bøe, Lars Moen, Martin Smeby, Olav Meisdalshagen. Buskerud: Nils Steen, Johan Jensen, Konrad Knudsen. Vestfold: Johan Mathiassen, L. Grønland. Telemark: Olav Versto, Olav Vegheim, Kristian Hansen. Aust-Agder: T. Haavardstad. Vest-Agder: Aasmund Kulien. Rogaland: I. K. Hognestad. Hordaland: K. Bergsvig, G. B. Forstrøm. Sogn og Fjordane: Anders Lothe. Møre og Romsdal: Olav Oksvik, Peder Alsvik. Sør-Trøndelag: Johan Nygaardsvold, A. R. Skarholt, Adolf Salubæk. Nord-Trøndelag: Albert Moen, Johan Wiik. Nordland: Andreas Moan, Jens Steffensen, H. O. Wika. Troms: Meyer Foshaug, Aldor Ingebrigtsen, Alfons Johansen. Finnmark: Kristian Berg, Aksel Mikkola.

I bykretsene 25:

Østfold og Akershus: Johan Pettersen, J. L. Johannessen. Oslo: Oscar Torp, Alfred Madsen, Magnus Nilssen, Olaf Johansen. Hedmark og Opland: Fredrik Monsen, Niels Ødegaard. Buskerud: Arnt Moss, Andreas Nygaard. Vestfold: Anton Jenssen, Albert Christiansen. Telemark og Aust-Agder: Ola Solberg, Aslak Nilsen. Vest-Agder og Rogaland: G. Natvig Pedersen, Ole Johan Olsen, Ingvald Førre. Bergen: Johan Samuelson, Gunnar Bakke. Møre og Romsdal: Ulrik Olsen. Trondheim og Levanger: Sverre Støstad, Ivar Aarseth, S. O. Øraker. Nord-Norge: Jon Andraa, Alfred Nilsen.

Byene.

Sammendrag av stemmer på de forskjellige partier.

	Godkjente stemmer	A.	H. ¹⁾	V.	S. P.	N. S.	K. F.	F. F. (F. V.) Fe.l.	K.	Forskjell.	Ville
Halden	5 773	3 316	1 904	473	3	77	-	-	-	-	-
Sarpsborg . . .	7 335	4 449	1 483	1 249	18	136	-	-	-	-	-
Fredrikstad . .	7 864	3 991	2 876	844	99	54	-	-	-	-	-
Moss	4 736	2 797	1 653	157	73	56	-	-	-	-	-
Drøbak	1 217	458	566	142	4	47	-	-	-	-	-
Oslo	168 426	86 345	69 258	4 475	1 283	6 227	-	-	-	²⁾ 838	-
Hamar }	3 642	1 871	997	223	-	235	-	316	-	-	-
Kongsvinger . }	1 113	479	289	181	-	89	-	75	-	-	-
Lillehammer . }	3 490	1 627	1 231	168	-	158	-	306	-	-	-
Gjøvik }	3 123	1 809	532	256	-	245	-	281	-	-	-
Hønefoss . . . }	1 921	926	790	54	-	32	-	119	-	-	-
Drammen . . . }	15 787	8 095	6 875	296	102	230	-	189	-	-	-
Kongsberg . . }	3 923	2 353	631	856	3	69	-	11	-	-	-
Holmestrand . .	1 177	598	446	117	11	5	-	-	-	-	-
Horten	6 182	2 772	2 438	810	21	141	-	-	-	-	-
Tønsberg . . .	6 415	2 881	3 014	385	43	92	-	-	-	-	-
Sandefjord . .	3 277	997	1 550	694	5	31	-	-	-	-	-
Larvik	5 531	2 935	1 400	1 114	64	18	-	-	-	-	-
Notodden . . .	3 007	1 567	952	437	1	50	-	-	-	-	-
Skien	8 840	4 314	1 674	2 529	72	251	-	-	-	-	-
Porsgrunn . . .	4 957	2 153	1 183	1 348	65	208	-	-	-	-	-
Brevik	1 169	557	275	307	2	28	-	-	-	-	-
Kragerø	2 283	836	727	460	221	39	-	-	-	-	-
Risør	1 570	586	408	549	-	27	-	-	-	-	-
Arendal	5 367	1 902	2 267	944	22	232	-	-	-	-	-
Grimstad . . .	1 247	277	692	203	7	68	-	-	-	-	-
Kristiansand . .	11 120	3 616	2 033	5 177	185	109	-	-	-	-	-
Mandal	2 025	529	582	841	32	41	-	-	-	-	-
Flekkefjord . .	1 278	313	366	500	44	55	-	-	-	-	-
Stavanger . . .	25 962	10 233	6 470	6 455	1 898	906	-	-	-	-	-
Haugesund . . .	8 957	2 732	2 203	2 748	974	300	-	-	-	-	-
Bergen	57 451	18 139	7 727	11 173	6 862	1 195	4 272	⁵⁾ 3 707	4 376	-	-
Ålesund	9 693	3 689	1 805	3 516	672	11	-	-	-	-	-
Molde	1 876	726	468	588	92	2	-	-	-	-	-
Kristiansund . .	7 676	4 023	⁶⁾ 2 924	509	182	37	-	-	-	-	1
Trondheim . . .	30 324	14 933	8 649	1 350	1 557	652	-	3 183	-	-	-
Levanger	938	369	220	196	42	34	-	77	-	-	-
Bodø	3 005	1 183	1 333	364	110	15	-	-	-	-	-
Narvik	4 725	2 622	913	429	680	81	-	-	-	-	-
Tromsø	5 355	2 250	979	1 525	564	37	-	-	-	-	-
Hammerfest . .	1 795	1 091	248	327	102	27	-	-	-	-	-
Vardø	1 827	1 168	325	185	109	40	-	-	-	-	-
Vadsø	987	468	347	104	29	39	-	-	-	-	-
Sum	454 366	208 975	143 703	55 258	16 253	12 426	4 272	8 264	4 376	838	1

¹⁾ Høire og Det Frisinnede Folkeparti i Telemark- og Aust-Agderbyene og i Nord-Norges byer, Høire og Frisinnedes fellesorganisasjon i Vest-Agder og Rogalandbyene. — ²⁾ Derav 694 st. på Norges Kristelig Sociale Folkelag og 144 st. på Fredspartiet. — ³⁾ I Hedmark- og Oplandsbyene hadde Høire, Frisinnede Folkeparti og Venstre Fellesliste. Den opnådde 4 855 st. Og ⁴⁾ I Buskerudbyene hadde Høire og Venstre fellesliste. Den opnådde 9 502 st. Begge steder er stemmene fordelt forholdsmessig i de enkelte byer etter stemmetallet i 1933. — ⁵⁾ Det Frisinnede Venstre og Det Frisinnede Folkeparti. — ⁶⁾ Kristiansunds Samlingsparti.

De enkelte valgdistrikter. (Fylkene).

Arbeiderpartiet, Høire, Venstre, Bondepartiet.

Fylkene	År	Arbeiderpartiet			Høire og Fr. Venstre			Venstre			Bondepartiet			Opmøte pct.
		Stemmer	Pct.	Repre- sent.	Stemmer	Pct.	Repre- sent.	Stemmer	Pct.	Repre- sent.	Stemmer	Pct.	Repre- sent.	
Østfold	1933	24 744	47.3	3	9 339	17.8	1	5 632	10.8	-	11 658	22.2	2	78.13
	1936	29 840	49.0	3	12 370	20.3	2	5 728	9.4	-	11 354	18.6	1	85.16
		+ 5 096	+ 1.7	-	+ 3 021	+ 2.5	+ 1	+ 96	÷ 1.4	-	÷ 304	÷ 3.6	÷ 1	+ 7.03
Akershus	1933	50 619	46.2	4	29 820	27.3	2	6 525	6.0	-	13 698	12.5	1	78.78
	1936	64 483	49.4	4	35 371	27.1	2	4 398	3.4	-	13 235	10.1	1	85.96
		+ 13 864	+ 3.2	-	+ 5 551	÷ 0.2	-	÷ 2 127	÷ 2.6	-	÷ 463	÷ 2.4	-	+ 7.18
Hedmark	1933	34 330	53.8	5	5 889	9.2	-	5 849	9.2	-	13 666	21.4	2	79.80
	1936	43 494	61.1	5	7 011	9.8	1	4 637	6.5	-	13 129	18.4	1	84.89
		+ 9 164	+ 7.3	-	+ 1 122	+ 0.6	+ 1	÷ 1 212	÷ 2.7	-	÷ 537	÷ 3.0	÷ 1	+ 5.09
Oppland	1933	24 381	44.3	3	-	-	-	8 801	16.0	1	18 619	33.8	2	76.38
	1936	30 849	48.7	4	3 084	4.9	-	7 263	11.5	-	19 726	31.1	2	84.63
		+ 6 468	+ 4.4	+ 1	-	-	-	÷ 1 538	÷ 4.5	÷ 1	+ 1 107	+ 2.7	-	+ 8.75
Buskerud	1933	24 702	52.1	3	10 951	23.1	1	3 312	7.0	-	6 907	14.6	1	80.11
	1936	28 957	54.6	3	12 024	22.7	1	3 644	6.9	-	7 599	14.3	1	85.65
		+ 4 255	+ 2.5	-	+ 1 073	÷ 0.4	-	+ 332	÷ 0.1	-	+ 692	÷ 0.3	-	+ 5.54
Vestfold	1933	11 544	30.0	1	13 379	34.8	2	6 397	16.6	1	5 116	13.3	-	71.13
	1936	16 404	35.0	2	16 964	36.2	2	6 869	14.7	-	5 501	11.7	-	80.59
		+ 4 860	+ 5.0	+ 1	+ 3 585	+ 1.4	-	+ 472	÷ 1.9	÷ 1	+ 385	÷ 1.6	-	+ 9.46
Telemark	1933	16 862	44.4	3	3 613	9.5	-	9 111	24.0	1	4 598	12.1	1	73.71
	1936	20 750	46.5	3	4 410	9.9	-	12 940	29.0	1	4 586	10.3	1	83.47
		+ 3 888	+ 2.1	-	+ 797	+ 0.4	-	+ 3 829	+ 5.0	-	÷ 12	÷ 1.8	-	+ 9.76
Aust-Agder . . .	1933	8 323	33.7	1	4 390	17.8	1	7 670	31.1	1	3 887	15.7	1	71.95
	1936	9 582	33.9	1	5 674	20.1	1	7 819	27.7	1	4 605	16.3	1	81.41
		+ 1 259	+ 0.2	-	+ 1 284	+ 2.3	-	+ 149	÷ 3.4	-	+ 718	+ 0.6	-	+ 9.46

Vest-Agder . .	1933	4 435	18.2	1	4 669	19.0	1	8 676	35.4	1	6 760	27.6	1	74.06
	1936	6 188	21.1	1	5 007	17.1	1	11 089	37.9	1	6 530	22.3	1	82.81
		+ 1 753	+ 2.9	-	+ 338	÷ 1.9	-	+ 2 413	+ 2.5	-	÷ 230	÷ 5.3	-	+ 8.75
Rogaland . . .	1933	8 465	19.1	1	6 933	15.6	1	15 846	35.8	2	12 879	29.1	1	75.67
	1936	9 898	18.6	1	11 707	22.0	1	18 626	35.1	2	10 569	19.9	1	84.14
		+ 1 433	÷ 0.5	-	+ 4 774	+ 6.4	-	+ 2 780	÷ 0.7	-	÷ 2 310	÷ 9.2	-	+ 8.47
Hordaland ⁶⁾ .	1933	12 628	21.1	2	⁶ 7 519	12.6	1	15 689	26.3	3	10 010	16.8	1	65.76
	1936	18 354	25.0	2	8 583	11.7	1	19 193	26.0	2	7 872	10.7	1	76.74
		+ 5 726	+ 3.9	-	+ 1 064	÷ 0.9	-	+ 3 414	÷ 0.3	÷ 1	÷ 2 138	÷ 6.1	-	+ 10.98
Sogn og Fjordane	1933	8 195	21.8	1	5 456	14.5	-	12 681	33.7	2	11 104	29.5	2	69.07
	1936	10 141	23.2	1	6 198	14.2	1	15 314	35.0	2	11 198	25.6	1	78.74
		+ 1 946	+ 1.4	-	+ 742	÷ 0.3	+ 1	+ 2 633	+ 1.3	-	+ 94	÷ 3.9	÷ 1	+ 9.67
Møre og Roms- dal	1933	11 393	22.2	1	⁷ 1 591	3.1	-	17 131	33.4	3	15 896	31.0	3	69.94
	1936	15 803	25.5	2	2 773	4.5	-	22 000	35.5	3	15 830	25.5	2	80.26
		+ 4 410	+ 3.3	+ 1	+ 1 182	+ 1.4	-	+ 4 869	+ 2.1	-	÷ 66	÷ 5.5	÷ 1	+ 10.32
Sør-Trøndelag	1933	18 341	37.1	3	6 776	13.7	1	11 715	23.7	1	11 073	22.4	1	72.94
	1936	23 005	38.9	3	9 285	15.7	1	12 204	20.6	1	12 107	20.5	1	82.40
		+ 4 664	+ 1.8	-	+ 2 509	+ 2.0	-	+ 489	÷ 3.1	-	+ 1 034	÷ 1.9	-	+ 9.46
Nord-Trønde- lag	1933	15 307	37.6	2	3 235	7.9	-	9 148	22.5	1	11 990	29.5	2	76.29
	1936	19 348	41.9	2	2 758	6.0	-	9 580	20.7	1	13 175	28.5	2	82.53
		+ 4 041	+ 4.3	-	÷ 477	÷ 1.9	-	+ 432	÷ 1.8	-	+ 1 185	÷ 1.0	-	+ 6.24
Nordland ⁷⁾ . .	1933	24 757	39.0	4	¹ 11 891	18.7	1	11 873	18.7	1	12 101	19.1	2	68.48
	1936	31 263	40.1	3	¹ 16 945	21.8	2	12 426	16.0	1	9 012	11.6	1	79.63
		+ 6 506	+ 1.1	÷ 1	+ 5 054	+ 3.1	+ 1	+ 553	÷ 2.7	-	+ 3 089	÷ 7.5	÷ 1	+ 11.15
Troms	1933	17 593	54.6	3	3 320	10.3	1	7 150	22.2	1	2 479	7.7	0	69.24
	1936	20 047	52.9	3	4 547	12.0	1	6 664	17.6	1	2 017	5.3	0	77.35
		+ 2 454	÷ 1.7	-	+ 1 227	+ 1.7	-	÷ 486	÷ 4.6	-	÷ 462	÷ 2.4	-	+ 8.11
Finnmark . . .	1933	8 020	48.8	2	4 026	24.5	1	2 965	18.1	-	-	-	-	74.87
	1936	11 235	58.7	2	3 767	19.7	1	3 370	17.6	-	-	-	-	79.43
		+ 3 215	+ 9.9	-	÷ 259	÷ 4.8	-	+ 405	÷ 0.5	-	-	-	-	+ 4.56

¹⁾ Fr. V. ikke regnet med. ²⁾ V. og Radikale Folkepartiet felleliste. ³⁾ V. og Radikale Folkepartiet. ⁴⁾ R. F. ⁵⁾ Felleliste H., B. og V. 23 267 st. som er fordelt forholdsmessig på de 3 partier efter deres stemmetall i 1933. ⁶⁾ Kristelige Folkeparti fikk i 1933 10 277 st. og 1 repr. I 1936 fikk dette parti 15 340 st. og 2 repr. ⁷⁾ Samfundspartiet hadde i 1933 2 065 st. I 1936 7 865 st. og 1 repr.

De enkelte valgdistrikter. (Byene).
Arbeiderpartiet. Høire, Venstre, Bondepartiet.

Byene	År	Arbeiderpartiet			Høire og Fr. Venstre			Venstre			Bondepartiet			Opmøte pct.
		Stemmer	Pct.	Repre- sent.	Stemmer	Pct.	Repre- sent.	Stemmer	Pct.	Repre- sent.	Stemmer	Pct.	Repre- sent.	
Østfold og Akershus	1933	13 374	54.8	3	7 660	31.4	1	2 569	10.5	-	1 193	0.3	-	85.24
	1936	15 011	55.8	2	8 482	31.5	2	2 865	10.6	-	-	-	-	89.79
		+ 1 637	+ 1.0	÷ 1	+ 822	+ 0.1	+ 1	+ 296	+ 0.1	-	-	-	-	+ 4.55
Oslo	1933	73 601	49.1	4	60 297	40.2	3	5 460	3.6	-	-	-	-	84.17
	1936	86 345	51.3	4	69 258	41.1	3	4 475	2.7	-	-	-	-	87.99
		+ 12 744	+ 2.2	-	+ 8 961	+ 0.9	-	÷ 985	÷ 0.9	-	-	-	-	+ 3.82
Hedmark og Opland	1933	4 882	48.3	2	3 785	37.5	1	812	8.0	-	-	-	-	87.03
	1936	5 786	50.9	2	4 027	35.4	1	828	7.3	-	-	-	-	91.62
		+ 904	+ 2.6	-	+ 342	÷ 2.1	-	+ 16	÷ 0.7	-	-	-	-	+ 4.59
Buskerud . . .	1933	10 367	52.9	2	8 189	41.8	1	957	4.9	-	-	-	-	85.71
	1936	11 374	52.4	2	8 615	39.7	1	1 206	5.5	-	-	-	-	90.09
		+ 1 007	÷ 0.5	-	+ 426	÷ 2.1	-	+ 249	+ 0.6	-	-	-	-	+ 4.38
Vestfold. . . .	1933	7 958	39.8	2	7 760	38.8	2	3 563	17.8	-	-	-	-	78.67
	1936	10 183	45.1	2	8 848	39.2	2	3 120	13.8	-	-	-	-	85.68
		+ 2 225	+ 5.3	-	+ 1 088	+ 0.4	-	÷ 433	÷ 4.0	-	-	-	-	+ 7.01
Telemark og Aust-Agder	1933	9 751	40.2	2	7 348	30.3	2	5 601	23.1	1	-	-	-	75.54
	1936	12 192	42.9	2	8 178	28.8	2	6 777	23.8	1	-	-	-	85.66
		+ 2 441	+ 2.7	-	+ 830	÷ 1.5	-	+ 1 176	+ 0.7	-	-	-	-	+ 10.12
Vest-Agder og Rogaland	1933	15 308	36.7	3	10 017	24.0	2	13 620	32.7	2	-	-	-	78.89
	1936	17 423	35.3	3	11 654	23.6	2	15 721	31.9	2	-	-	-	87.99
		+ 2 115	÷ 1.4	-	+ 1 637	÷ 0.4	-	+ 2 101	÷ 0.8	-	-	-	-	+ 9.10
Bergen	⁴ 1933	14 393	29.2	2	¹ 9 535	19.3	1	10 525	21.3	1	-	-	-	77.66
	⁵ 1936	18 139	31.6	2	⁵ 11 434	19.9	1	11 173	19.4	2	-	-	-	84.99
		+ 3 746	+ 2.4	-	+ 1 899	+ 0.6	-	+ 648	÷ 1.9	+ 1	-	-	-	+ 7.33

Møre og Romsdal	1933	8 182	48.9	2	3 798	22.7	-	4 056	24.2	1	-	-	-	78.90
	1936	8 438	48.8	1	5 197	27.0	1	4 613	24.0	1	-	-	-	86.50
		+ 256	÷ 5.1	÷ 1	+ 1 399	+ 4.3	+ 1	+ 557	÷ 0.2	-	-	-	-	+ 7.60
Trondheim og Levanger	1933	10 870	38.1	2	11 252	39.5	3	1 365	4.8	-	-	-	-	83.66
	1936	15 302	48.9	3	12 129	38.8	2	1 546	4.9	-	-	-	-	87.23
		+ 4 432	+ 10.8	+ 1	+ 877	÷ 0.7	÷ 1	+ 181	+ 0.1	-	-	-	-	+ 3.57
Nord-Norge .	1933	7 201	47.3	2	3 365	22.1	1	2 961	19.5	1	-	-	-	78.02
	1936	8 782	49.6	2	4 145	23.4	1	2 934	16.6	1	-	-	-	85.09
		+ 1 581	+ 2.3	-	+ 780	+ 1.3	-	+ 27	÷ 2.9	-	-	-	-	+ 7.07

¹⁾ Fr. V. ikke regnet med. ²⁾ Fellesliste H. og V. 4 855 st. som er fordelt forholdsmessig på de 2 partier efter stemmetallet 1933. ³⁾ Fellesliste H. og V. 5 655 st. som er fordelt forholdsmessig på de 2 partier efter stemmetallet 1933. ⁴⁾ Samf.p. 8 278 st. og 1 representant. Kommunistpartiet 4 494 st. ⁵⁾ Samf.p. 6 862 st. tapte sin repr. Kommunistp. 4 376 st.

Fylkene. Sammendrag.

Arbeiderpartiet, Høire, Venstre, Bondepartiet.

År	Arbeiderpartiet			Høire og F. V.			Venstre og R. F.			Bondepartiet			Opmøte pct.
	Stemmer	Pct.	Repre-sent.	Stemmer	Pct.	Repre-sent.	Stemmer	Pct.	Repre-sent.	Stemmer	Pct.	Repre-sent.	
¹⁾ 1933	324 639	38.24	43	132 797	16.04	14	168 522	19.84	19	172 441	20.31	23	74.03
²⁾ 1936	409 641	40.93	45	168 478	16.04	18	183 933	18.38	16	168 038	16.79	18	82.48
	+ 85 002	+ 2.69	+ 2	+ 35 618	-	+ 4	+ 15 411	÷ 1.46	÷ 3	÷ 4 376	÷ 3.52	÷ 5	+ 8.45

¹⁾ Kr. F. 10 272 stemmer, 1.21 pct., 1 representant. ²⁾ Kr. F. 15 340 stemmer, 1.53 pct., 2 repræsentanter. Samf.p. 28 856 stemmer, 2.8 pct., 1 repr.

Byene. Sammendrag.
Arbeiderpartiet, Høire, Venstre, Bondepartiet.

År	Arbeiderpartiet			Høire og F. V.			Venstre			Bondepartiet			Opmøte pct.
	Stemmer	Pct.	Repre-sent.	Stemmer	Pct.	Repre-sent.	Stemmer	Pct.	Repre-sent.	Stemmer	Pct.	Repre-sent.	
1) 1933	175 887	44.0	26	133 006	31.6	17	51 489	12.89	6	1 193	0.30	-	81.85
2) 1936	208 875	45.99	25	151 967	31.7	18	55 258	12.16	7	-	-	-	87.60
	+ 32 988	+ 1.99	÷ 1	+ 18 961	+ 0.1	+ 1	+ 3 769	÷ 0.73	+ 1	-	-	-	+ 5.75

1) Samf.p. 11 782 stemmer, 2.95 pct., 1 representant. 2) Samf.p. 16 253 stemmer, 3.58 pct., tapte sin representant fra 1935.

Hele riket. Sammendrag.
Arbeiderpartiet, Høire, Venstre, Bondepartiet.

År	Arbeiderpartiet			Høire og F. V.			Venstre og R. F.			Bondepartiet			Opmøte pct.
	Stemmer	Pct.	Repre-sent.	Stemmer	Pct.	Repre-sent.	Stemmer	Pct.	Repre-sent.	Stemmer	Pct.	Repre-sent.	
1) 1933	500 526	40.09	69	265 803	22.4	31	220 011	17.62	25	173 634	13.91	23	76.36
2) 1936	618 616	42.51	70	3) 320 445	22.8	36	239 191	16.44	23	168 038	11.55	18	84.02
	+ 118 090	+ 2.42	+ 1	+ 54 642	+ 0.4	+ 0.5	+ 19 180	÷ 1.62	÷ 2	÷ 55.96	÷ 2.36	÷ 5	+ 7.66

1) Kr. F. 10 272 stemmer, 0.82 pct., 1 representant Samf.p. 18 786 stemmer, 1.50 pct., 1 representant. 2) Kr. F. 19 612 stemmer, 1.35 pct., 2 representanter. Samf.p. 45 103 stemmer, 1.83 pct., 1 representant. 3) Fr. V. ikke regnet med i Akershus, Nordland, Hedmark og Oslo hvor partiet hadde listeforbund med andre partier enn Høire.

Hele riket.
Samtlige partier 1936.

Parti	Stemmer	Pct.	Repr.
Det norske Arbeiderparti	618 616	42.51	70
Høire	310 324	21.32	36
Venstre	232 784	16.00	23
Bondepartiet	168 038	11.55	18
Samfundspartiet	45 109	3.10	1
Nasjonal Samling	25 577	1.83	-
Kristelige Folkeparti	19 612	1.35	2
Fr. Venstre og Fedrelandslaget	19 236	1.32	-
Radikale Folkeparti	6 406	0.44	-
Kommunistpartiet	4 376	0.30	-
Forskjellige	4 132	0.28	-
Ville	27		
Tilsammen	1 455 238	100	150

Arbeiderpartiet 1927—1936.

Forholdsprosenten av stemmetallet.

	1936	1933	1930	1927	27-30	30-33	33-36
<i>Fylkene:</i>							
Østfold	49.0	47.3	36.7	45.3	÷ 8.6	+ 10.6	+ 1.7
Akershus	49.4	46.2	40.1	46.2	÷ 6.1	+ 6.1	+ 3.2
Hedmark	61.1	53.8	45.4	40.9	+ 4.5	+ 8.4	+ 7.3
Opland	48.7	44.3	35.7	30.9	+ 4.8	+ 8.6	+ 4.4
Buskerud	54.6	52.1	44.2	48.1	÷ 3.9	+ 7.9	+ 2.5
Vestfold	35.0	30.0	21.0	28.0	÷ 7.0	+ 9.0	+ 5.0
Telemark	46.5	44.4	34.9	41.7	÷ 6.8	+ 9.5	+ 2.1
Aust-Agder	33.9	33.7	26.9	33.9	÷ 7.0	+ 6.8	+ 0.2
Vest-Agder	21.1	18.1	13.3	20.7	÷ 7.4	+ 4.8	+ 2.9
Rogaland	18.6	19.1	12.1	17.3	÷ 5.2	+ 7.0	÷ 0.5
Hordaland	25.0	21.1	15.9	15.8	+ 0.1	+ 5.2	+ 3.9
Sogn og Fjordane	23.2	21.7	15.6	19.0	÷ 3.4	+ 6.1	+ 1.4
Møre og Romsdal	25.5	22.6	14.4	18.9	÷ 4.5	+ 8.2	+ 3.3
Sør-Trøndelag	38.9	37.1	25.7	32.3	÷ 6.6	+ 11.4	+ 1.8
Nord-Trøndelag	41.9	37.6	28.4	31.0	÷ 2.6	+ 9.2	+ 4.3
Nordland	40.1	39.0	24.8	31.0	÷ 6.2	+ 14.2	+ 1.1
Troms	52.9	54.6	40.6	53.2	÷ 12.6	+ 14.0	÷ 1.7
Finnmark	58.7	48.8	36.2	52.2	÷ 16.0	+ 12.6	+ 9.9
<i>Byene:</i>							
Oslo	51.3	49.1	41.8	48.2	÷ 6.4	+ 7.3	+ 2.2
Østfoldbyene	55.8	54.8	42.5	53.0	÷ 10.5	+ 12.3	+ 1.0
Oplandsbyene	50.9	49.8	41.0	52.0	÷ 11.0	+ 8.8	+ 2.6
Buskerudbyene	52.4	53.0	45.5	54.9	÷ 9.4	+ 7.5	÷ 0.5
Vestfoldbyene	45.1	39.8	28.9	41.3	÷ 12.4	+ 10.9	+ 5.3
Byene i Telemark og Aust-Agder	42.9	40.0	28.8	29.3	÷ 0.5	+ 11.2	+ 2.7
Byene i Vest-Agder og Rogaland	35.3	36.7	26.8	36.6	÷ 9.8	+ 9.9	÷ 1.4
Bergen	31.6	29.1	26.1	25.2	+ 0.9	+ 3.0	+ 2.4
Mørebyene	43.8	48.9	34.4	43.9	÷ 9.5	+ 14.5	÷ 5.1
Trøndelagsbyene	48.9	38.1	27.3	35.5	÷ 8.2	+ 10.8	+ 10.8
Nord-Norges byer	49.6	47.3	43.4	51.7	÷ 8.3	+ 3.9	+ 2.3

Arbeiderpartiet 1927—1936.

1927			1930			1933			1936		
Stemmer	Pct.	Repr.	Stemmer	Pct.	Repr.	Stemmer	Pct.	Repr.	Stemmer	Pct.	Repr.
368 106	36.82	59	374 854	31.38	47	500 526	40.09	69	618 616	42.51	70

Kvinnesekretariatet.

Siden landskvinnekonferansen i mai har sekretariatets medlemmer vært følgende: Sigrid Syvertsen, formann, Lilly Hervig, viceformann, Thina Thorleifsen og Aase Lionæs, sekretærer, Rachel Grepp, Sigrid Løwe, Johanne Reutz, med Anette Pettersen, Neimi Lagerstrøm, Thyra Hansen, Rakel Solberg og Anna Nilsen som suppleanter.

Centralstyrets representanter i sekretariatet er Arnfinn Vik og Eugen Pettersen med Osvald Johnsen som varamann.

Sekretariatets representanter i centralstyret er Sigrid Syvertsen og Johanne Reutz, med Rachel Grepp og Lilly Hervig som varamenn.

I årets løp har sekretariatet holdt 11 møter og behandlet 82 saker.

Landskvinnekonferansen blev holdt i dagene 18., 19., 20. og 21. mai. I konferansen deltok 174 representanter.

«Arbeiderkvinnen».

«Arbeiderkvinnen» er utkommet med 11 nummer i 1936, idet august-septembernummeret blev utgitt som dobbeltnummer. Avisens oplag har gått jevnt og sikkert opover. Efter landskvinnekonferansen i mai valgte sekretariatet Aase Lionæs som redaktør for avisen og Thina Thorleifsen til å forestå det forretningsmessige med bladet.

Ved siden av de ordinære nummer av «Arbeiderkvinnen» utgav kvinnesekretariatet en egen avis «Kvinnenes Valgavis» til stortingsvalget. Valgavisen blev spredt i et oplag på 230 000 eksemplarer.

Representasjon.

Kvinnesekretariatet har vært representert på Akershus kvinnekongressen den 14. juni ved Sigrid Syvertsen og Thina Thorleifsen. Og på kongressen den 6. desember samme sted ved Sigrid Syvertsen. På Aust-Agder fylkeskvinnekonferanse i Arendal i mai og i Grimstad i september ved Sigrid Syvertsen. På Østfold kvinnekongressen den 15. april, Buskerud kvinnekongressen 18. april, på Hedmark den 25. april, Telemark 9. mai, på Inn-Trøndalags Kvinnegruppes årsmøte den 7. juni samt på fellesmøte av Hadelands kvinneavdelinger den 27. mai ved Thina Thorleifsen. Dessuten har sekretariatet efter innbydelse vært representert på Sveriges socialdemokratiske Kvinneforbunds årsmøte ved Sigrid Syvertsen.

I den departementale komité som er nedsatt for å utrede spørsmålet barnetrygd er sekretariatets representant Sigrid Syvertsen.

I kostholdsmessens demonstrasjonskomité var sekretariatet representert ved *Thina Thorleifsen*.

Agitasjonen.

Sekretariatets kvinnelige medlemmer har holdt følgende antall foredrag: Thina Torleifsen 23 foredrag på en turné i Nord-Norge og 20 på en turné i Trøndelag. Dessuten 55 enkeltforedrag. I alt 98 foredrag.

Sigrid Syvertsen 11 foredrag på en turné i Sogn og Fjordane. Dessuten 55 enkeltforedrag. I alt 64 foredrag. Rachel Grepp har holdt 13 foredrag. Aase Lionæs har holdt 10 foredrag på en turné på Vestlandet og 25 enkeltforedrag. I alt 35 foredrag.

38 nye kvinneavdelinger.

Nye kvinneavdelinger er i årets løp blitt tilsluttet partiet på følgende steder: Etter foredrag av Helga Karlsen er det dannet kvinnegruppe i Solbergelven. Etter foredrag av Elise Kolsrud, Gran, er det dannet kvinnegruppe i **Nordre** Brandbu, dessuten er det fra samme fylke kommet meddelelse om at det er dannet kvinnegruppe i Bøverbru, Vestre Toten. Ilov i **Søndre** Land samt Nordre Land, Breiskallen, Kap og Jaren. I Sør-Trøndelag er Strindheim og Stavne kvinnegruppe dannet i Strinda. I Trondheim er Vestbyen og Lademoen kvinneforeninger dannet. Etter foredrag av Kristina Holm, Namsos, er det dannet kvinneforening i Overhalla. Etter foredrag av Thora Egge, Stensviken pr. Steinkjer, er det dannet kvinnegruppe på Malm. Etter foredrag av Mathilde Næss, Asker, er Janseløkken Kvinneforening dannet, dessuten er i samme fylke dannet kvinneforening i Hurdal og kvinnegruppe tilsluttet Grefsens Kretslag. Etter foredrag av Marie Skau, Horten, er i **Vestfold** dannet kvinnegruppe i Våle, Østre Halsen og Stavern. Etter foredrag av Ingrid Knapstad, Sarpsborg, er Nordre Borge og Vesten Kvinnelag av Borge Arbeiderparti dannet. Etter foredrag av Magnhild Jul-Hansen, Porsgrunn, er det dannet kvinnegruppe på **Herøya**, dessuten i samme fylke dannet kvinnegruppe i Drangedal. Etter foredrag av Aase Lionæs er det dannet kvinnelag på Vegårshei i Aust-Agder. Etter foredrag av Sigrid Syvertsen er det dannet kvinnegruppe i **Førde** og Fresvik i Sogn og på Koppang og i Gjøvik. Etter foredrag av Thina Thorleifsen er det dannet kvinnegruppe i Ringsaker og Moelv på Hedmark og i Svolvær og Storfjord i Lofoten og i Sortland, Vesterålen. Dessuten er det kommet meddelelse om at det er dannet kvinneforening i Spildra, Lærdal, Røldal, Åsbygden i Buskerud, Todalen og Vågå's Kvinnelag i Nordmøre. Til sammen 38 nye kvinneavdelinger.

*Kvinnenes krav til myndighetene.**Syketrygden.*

Fra landskvinnekonferansen blev det sendt Socialdepartementet følgende henstilling:

«Det norske Arbeiderpartis landskvinnekonferanse, som avholdtes 18., 19., 20. og 21. mai d. å., besluttet enstemmig å henstille til det ærede departement å forandre syketrygdlovens § 37 slik:

at mødrehygienekontorene kan bevilges bidrag uten hensyn til reservefondets størrelse. Og at mødrehygienekontorene over hele landet blir organisert gjennom trygdekassene. Likeledes henstiller konferansen å forandre loven derhen at kvinner over 50 år som har mistet sin forsørger, gis adgang til å tegne trygd uten å betale tilleggspremie. Videre at trygdeloven forandres således at der hvor trygdepliktig medlem står som forsørger for sin mor må sistnevnte bli å regne som biperson.

Dessuten vil konferansen anmode det ærede departement om å ta under overveielse om ikke barselsbidraget kan forhøies fra 48 til 100 kroner, som svarer bedre til våre nuværende prisforhold.»

*Beslutninger vedtatt på landskvinnekonferansen.**Giftede kvinners rett til arbeide.*

Med 76 mot 57 stemmer blev følgende forslag i spørsmålet giftede kvinners rett til arbeide, vedtatt av landskvinnekonferansen:

«Adgangen til å søke og til å få arbeide må være lik for kvinner og menn. Giftede som ugiftede. I henhold hertil henstiller kvinnekongressen at landsstyrets siste vedtak i spørsmålet opheves.»

41 representanter undlot å stemme.

Forsorg for evnefattige og åndssvake barn.

Landskvinnekonferansen vedtok følgende uttalelse enstemmig:

Landskvinnekonferansen krever at det rundt om i landet i den utstrekning det er nødvendig, opprettes arbeidsanstalter og pleiehjem for åndssvake barn og voksne.

Det er bare de større byer som har særskoler og disse slipper barna allerede ved barneskolens avslutning uten å gi disse barn noen videre utdannelse, så de sendes ut i livet usikket til å forsørge sig selv.

Hvor det er særskoler trengtes fortsettelsesskoler, hvor barna undervises og om fornødent får opphold så lenge som påkrevet til å lære et arbeide, hvorved de kan forsørge sig selv.

På landsbygda opprettes internatskoler hvor barna kan få fullt opphold fra den skolepliktige alder og til de er fullt erhvervsdyktige. Som det nu er, går disse barn ofte uten noen slags undervisning, da normalskolen hverken har tid eller anledning til å ta sig av deres opplæring.

Internatskolene bør være arbeidshjem, hvor barna lærer de arbeider som de viser sig best skikket for, og internatene bør ikke være

større enn at de beholder karakteren av *hjem*. Derved vil hvert barn få den individuelle behandling som passer for dem.

Landskvinnekonferansen uttaler at den beste ordning for *opfostring av barn* som står uten hjem i navn eller gagn, er små barnehjem på høist 12 barn under ledelse av fullt utdannede barnevernsarbeidere, enten en kvinne som mor eller et ektepar som far og mor for hjemmet, og hvor barna kan bli til de er erhvervsdyktige.

Barnehjemmene opprettes av stat, fylke eller kommune, enkeltvis eller i fellesskap, og konferansen krever opprettelse av slike hjem.

I den tid som må gå til så kan skje, bør barna anbringes i de bestående barnehjem eller for friske normale barns vedkommende, i fosterhjem. Men i begge tilfelle efter minst 3 måneders prøvetid i et optagelseshjem.

I særlige tilfelle kan barn anbringes i fosterhjem hos enslige eller barnløse som oppfyller de betingelser som må stilles til et godt hjem.

Alle barnehjem og fosterhjem må ufravikelig være underkastet offentlig, hyppig og alltid uanmeldt kontroll.

Kvinnesekretariatets fremtidige arbeidsprogram.

Landskvinnekonferansen påla Kvinnesekretariatet å arbeide efter følgende arbeidsprogram:

«*Barnelovene* utbygges og revideres. Forskuddsbetaling av det offentlige (stat og kommune) til vanskeligstilte mødre. *Morspensjonering* for hele landet.

I *edruelighetsarbeidet* fremheves våre særlige krav. Bevilgninger av Statens alkoholomsetning skal ikke bare komme den drikkfeldige til gode, men i like høi grad det hjem som er ødelagt.

Lettere adgang til skilsmisse ved dom, fra en alkoholist.

Tilfluktssted for mødre hvor de kan ty hen under katastrofer i hjemmet, hvor den fulle bruker trusler og vold.

Organisering av *svangerskapshygiene* og av *ernæringsproblemet* for det norske folk.

Det settes snarest i gang en kostholdsundersøkelse for hele landet. I forbindelse med en plan for norsk kosthold der tilfredsstillter kravene til kalorivitamin og mineralbehov.

Samarbeide med Landbruksdepartementet så overskuddet av melk, smør og flesk og frukt fortrinnsvis kommer de barnerike og ubemidlede til gode.

Alle skoler skal ha kostlære og barnestell.

Trygd. Folketannpleien utbedret. Tannpleie for svangre.

Bolipolitikk. Landets bolighygiene tilgodesees. Kvantitativ forbedring. Vannledning til kjøkkenet. Lekestuer for barn i alle nye bygg. 2 værelser er minimum for familier. Hvert menneske sin seng. Hver mor sin seng.

Oplysning (en bok) om kvinnes rettigheter i samfundet.

Et Statens institut for mor og barn.»

I den anledning har sekretariatet opnevnt 3 komitéer til å arbeide med spørsmålene:

1. *Til revidering av barnelovene:*

Sigrid Syvertsen, Sigrid Løwe og Aaslaug Aasland.

2. *Edruelighetsarbeidet:*

Rachel Grepp, dr. Tove Mohr og Thina Thorleifsen.

Komitéen har hatt møte og utarbeidet et forslag til endring av lovforslaget om skilsmiselloven. Kvinnesekretariatet har sendt uttalelsen til Justisdepartementet.

3. *Kostholdundersøkelse over det hele land:*

Dr. Tove Mohr, dr. Karl Evang og Aase Lionæs.

By- og herredslaget.

Beretning fra arbeidsutvalget.

Den lysning for kommunene som påtagelig viste sig i 1935 har fortsatt i stigende grad også i 1936. Arbeidet med kommunale gjeldsoppgjør har fortsatt og bragt gode resultater for kommunene. Ved siden herav har arbeidet med overføring av utgifter fra kommunene til Staten bevirket at det i 1936 var lettere å finne frem til reell budgettering enn det har vært på lang tid. I samme retning virker selvfølgelig også den almindelige opgangstid, arbeidslivet er styrket og skattegrunnlaget blitt bedre.

Arbeidet for å rette op kommunene har ført til at efter hvert har også flere av de *administrerte kommuner* fått sin handlefrihet tilbake.

I alt har 39 kommuner vært satt under offentlig administrasjon. Av disse var 17 frigitt ved utgangen av 1936.

Det intense arbeide som blev nedlagt i anledning stortingsvalget bidrog naturlig til at de kommunale spørsmål blev trengt noget i bakgrunnen. Dette gjelder så vel det almindelige arbeide ute i kommunene, som det organisasjonsmessige arbeidet i Arbeiderpartiets By- og Herredslag. Allikevel er det i 1936 utført et betydelig arbeide. Og man har inntrykk av at for hvert år som går blir arbeidet fastere og mere konsolidert innenfor partiets kommunale virksomhet.

Arbeidsutvalget har i 1936 hatt 8 møter, landskommunalutvalget har holdt 1 møte.

Av saker som er behandlet kan av de viktigste nevnes følgende:

Forandringer i kommunevalgloven.

Forandringer i skattelovene.

Arbeidere som søker arbeide utenfor hjemstavnskommunen.

Den kommunale revisjonsordning.

Salg eller feste av kommunale tomter.

Jordformidlingsspørsmålet.

Forskjellige spørsmål i forbindelse med nødsarbeidsmidlenes anvendelse.

Arbeidsmuligheter i kommunene.

Minimumssatser for forsorgsvesenet.

Salg av kommunegaranterte boligbruk.

Kommunale jakt- og fiskentvalg.

Kommunal stemmerett og valgbarhet.

Skoletannpleien.

Dessuten er behandlet en rekke spørsmål innbragt fra kommunegruppene.

Kommunalsekretæren har deltatt i flere konferanser og møter til behandling av kommunale spørsmål. Dessuten er der samarbeidet med Arbeidernes Oplysningsforbund, Arbeidernes faglige Landsorganisasjon, Norsk Kommuneforbund samt en rekke av partiets representanter i forskjellige institusjoner.

Av sirkulærer utsendt fra kommunalkontoret i 1936 kan nevnes:

Retningslinjer for elektriske tariffer (i samarbeide med Tekniske Forening av D. N. A.).

Retningslinjer for den dagsaktuelle forsgspolitikk i landkommunene.

Salg eller feste av kommunale tomter.

Arbeidsmuligheter i kommunene.

Jordformidlingsspørsmålet.

Kommunejubileet.

De nærmeste arbeidsoppgaver for kommunegruppene.

Arbeide og opplæring for ungdommen (i samarbeide med A. U. F.).

Landskommunalutvalgets sammensetning har vært som i 1935. Likeså for arbeidsutvalgets vedkommende.

Agitasjonen på moene og i flåten.

Beretning fra landsutvalget.

Landsutvalget har bestått av Hjalmar Dyrendahl, formann, Einar Gerhardsen fra partiet, Gunnar Sand, sekretær, og Arne Hagen opnevnt av Fylkingen.

Utvalget har utgitt landsutgaven av «Soldat-Avisen», en agitasjonsbrosjyre og sanghefte. Ungdomsfylkingen trykte spesielt nummer av «Arbeider-Ungdommen» for rekruttene.

Materiellet blev utdelt på alle ekserserplasser og blandt gastene på Horten. Utvalget for Trandum og Gardermoen gav ut 3 nummer av «Soldat-Avisen» for disse moer.

«1. Mai» i Stavanger hadde under hele rekruttsamlingen egen spalte for rekruttene på Madlamoen.

Møter blev holdt på de fleste moer og på Horten, og det blev avholdt stevner på Veblungsnes, Os og Sætermoen.

De lokale utvalg utførte et riktig godt arbeide og de hadde god hjelp i agitasjonen fra rekruttene.

Nordisk samarbeide.

Partiet var representert på Den nordiske Samarbeidskomitées konferanse i Kjøbenhavn 16.—17. november.

I konferansen deltok fra Danmark: Chr. Jensen, Hans Jacobsen, Knut V. Jensen og Lauritz Hansen fra Landsorganisasjonen. Th. Stau-ning, Alsing Andersen, C. Klüver og Hedtoft Hansen fra partiet. Fra Finnland Karl A. Fagerström og Edvard Huttunen fra Landsorganisa-sjonen. V. Tanner og K. O. Wiik fra partiet. Fra Sverige Gunnar An-dersen, Per Bergmann, Albert Forslund og O. Lindberg fra Landsorgani-sasjonen og Per Albin Hanson, Gustav Möller, Richard Sandler og Anders Nilsson fra partiet. Fra Norge Olav Hindahl og Konrad Nor-dahl fra Landsorganisasjonen og Oscar Torp og Johan Nygaardsvold fra partiet.

Konferansen behandlet følgende dagsorden: 1. Beretninger om de økonomiske og politiske forhold i hvert land. 2. Det nordiske økonomiske samarbeide. 3. Samarbeide angående arbeidskonferansene i Genève. 4. Utveksling av arbeidere mellom de nordiske land. 5. Arbeidstidens innskrenkning. 6. Den verdensøkonomiske situasjon og foranstaltningene til imøtegåelse av næste krise i de nordiske land.

I tilslutning til behandlingen av spørsmålet Det nordiske økonomiske Samarbeide, blev det besluttet å nedsette en studiekomité til å overveie prinsipielle retningslinjer for produksjon og handel de nordiske land imellem. Det var forutsetningen at man hver for sig i de enkelte land undersøger spørsmålet om egne representanter til komitéen. I spørs-målet om utveksling av arbeidere mellom de nordiske land blev det gitt tilslutning til at man i de enkelte land behandler saken og at spørs-målet om en senere innførelse av fri vandring mellom de nordiske land undersøkes. I de andre spørsmål blev det ikke fattet beslutning.

Den politiske situasjon efter stortingsvalget.

Landsstyret behandlet i møte 6. november den politiske situasjon efter valget. I møte deltok Regjeringen, Landsorganisasjonens sekre-tariat og partipressens redaktører.

Landsstyret vedtok følgende uttalelse:

Valgkampen i høst, som i første rekke dreiet sig om arbeiderregjeringens politikk og de arbeidsoppgaver og retningslinjer som er trukket op i Arbeiderpartiets program, resulterte i en ny, mektig fremgang for Det norske Arbeiderparti. Efter det tillitsvotum folket i valg dermed har gitt arbeiderregjeringen, er dens stilling styrket.

Den må derfor på grunnlag av den politikk som er drevet siden den tiltrådte og under henvisning til Arbeiderpartiets stortingsprogram fortsette sin positive, økonomiske politikk og sitt sociale og kulturelle reiserarbeide.

Arbeiderbladet.

Avisen har også i 1936 fortsatt sin fremgang. Oplaget som ved årets begynnelse var 58 000 — var ved årets slutt vel 62 000. Annonsemengden er også øket betraktelig. Fra 25. november blev annonseprisene forhøiet fra 25 øre til 28 øre pr. mm. og med en forholdsvis forhøielse for spesialsidene. Det er i årets løp ansatt en ny journalist — Tor Gjesdahl og en journalist og fotograf — Per Bratland. Budchef Isak Lundsrud fratrådte sin stilling i bladet den 31. januar for å overta stillingen som hovedstevnevidne i Oslo, som ny budchef blev ansatt Waldemar Nielsen fra begynnelsen av mai.

«Norsk Idrett».

Fra februar gikk «Arbeiderbladet» til å utgi særskilt sportsavis som utkom hver mandag morgen. Utgivelsen skjedde i forståelse med Arbeidernes Idrettsforbund og var også et meddelelsesblad for forbundet.

Da idrettsforliket kom i stand i oktober ophørte den som særskilt avis og gikk inn i «Arbeiderbladet» som sportsbilag hver mandag.

Landsutgaven «Fram».

Før stortingsvalget var det heller ikke i år nogen nevneverdig bevegelse i «Fram»s abonnentantall. Foran valget blev «Fram» sendt ut som valgabonnement i et antall av ca. 70 000. Efter valget tegnet ca. 7 000 av valgabonnentene sig som betalende abonnenter på «Fram».

Partipressen.

I årets løp er det utgitt nye aviser og ingen er innstillet. «Arbeidets Rett» er utvidet i september fra 2 ganger ukentlig til 3 ganger. Det utkom i alt 42 godkjente aviser. 26 aviser var dagblad, en kom ut 4 ganger i uken, 8 kom ut 3 ganger i uken. Dertil kommer partiets tidskrift «Det 20. Århundre» med 10 nummer årlig, «Arbeiderkvinnen» 1

gang hver måned, «Arbeider-Ungdommen» hver 14. dag og «Fram-Kameraten» 10 ganger årlig.

I samarbeide med Arbeidernes Oplysningsforbund blev det i tiden 15.—22. mars gjennomført en Arbeiderpressens uke. Agitasjonen blev gjennomført ved hjelp av en omfattende pressekampanje, med oprop, uttalelser, artikkelstoff, serieannonser m. m. Flyveblad og brosjyrer blev trykt i store oplag. En stor flerfarvet plakat blev sendt ut. Kringkastingen blev benyttet til en serie annonser. «Arbeiderbladet» laget sin egen reklamefilm. Egen foredragsdisposisjon blev utarbeidet av Axel Zachariassen. En møtekampanje blev satt i gang for å støtte abonnentsamlingen. Det blev stillet op en premie i form av en Moskva-reise til beste abonnentsamler. Dessuten blev det delt ut en rekke bok-premier. Eget program for tramgjengene og teatergruppene blev også utarbeidet.

Hele kampanjen blev ført under slagordet «Følg med! — Nye tider — Nye tanker!»

Resultatet av kampanjen var bra. I alt blev holdt 178 møter i agitasjonsuken med 37 100 deltagere, og avisene fikk i alt 11 941 nye abonnenter. «Kongsvinger Arbeiderblad» la sin kampanje på et senere tidspunkt. Legger vi de nye abonnenter for denne avisen til de som blev vunnet i pressekampanjen, kommer antallet nye abonnenter op i 13 954.

Partiaviser ved årsskiftet 1936—37.

Dagblader:

- «Arbeiderbladet», Oslo, redaktør Martin Tranmæl.
- «Arbeider-Avisen», Trondheim, redaktør Ole Øisang.
- «Bergens Arbeiderblad», Bergen, redaktør Gunnar Ousland.
- «Dagningen», Lillehammer, redaktør Gunnar Hagerup.
- «Folkets Røst», Askim, redaktør Torbjørn Dahl.
- «Fremover», Narvik, redaktør Martin Aune.
- «Fremtiden», Drammen, redaktør Henry Karlsen.
- «Haldens Arbeiderblad», Halden, redaktør Johs. Stubberud.
- «Hamar Arbeiderblad», Hamar, redaktør Haakon Hoff.
- «Hortens Arbeiderblad», Horten, redaktør Paul Bentsen.
- «1ste Mai», Stavanger, redaktør T. Oftedal.
- «Kongsvinger Arbeiderblad», Kongsvinger, redaktør Aksel Zachariassen.
- «Nybrotts», Larvik, redaktør Ingjald Nordstad.
- «Nordlys», Tromsø, redaktør Ingvald Jaklin.
- «Opland Arbeiderblad», Gjøvik, redaktør Niels Ødegaard.
- «Rjukan Arbeiderblad», Rjukan, redaktør Knut Dalastøl.

«Romsdal Folkeblad», Molde, redaktør Jacob Bolstad.

«Sarpsborg Arbeiderblad», Sarpsborg, redaktør Nils Hønsvald.

«Smålenenes Social-Demokrat», Fredrikstad, redaktør P. Moe-Johansen.

«Sunnmøre Arbeideravis», Ålesund, redaktør Erling Traaholt.

«Sørlandet», Kristiansand, redaktør Olav Scheflo.

«Telemark Arbeiderblad», Skien, redaktør Olav T. Vegheim.

«Tiden», Arendal, redaktør Ola Solberg.

«Tidens Krav», Kristiansund, redaktør Alf Salvesen.

«Vestfold Arbeiderblad», Tønsberg, redaktør Carl Gulbrandsen.

«Vestfold Fremtid», Sandefjord, redaktør Sverre Hjertholm.

4 ganger ukentlig:

«Nordland Fremtid», Bodø, redaktør L. O. Braseth.

3 ganger ukentlig:

«Arbeidets Rett», Røros, redaktør Reidar Aamo.

«Akershus Arbeiderblad», Lillestrøm, redaktør Oskar Gystad.

«Folkeviijen», Harstad, redaktør Magne Jønsson.

«Fram», Oslo, redaktør Martin Tranmæl.

«Haugarland Arbeiderblad», Haugesund, redaktør S. B. Vandvik.

«Moss og Omegns Arbeiderblad», Moss, redaktør Nils Gjerset.

«Namdal Arbeiderblad», Namsos, redaktør Herm. Thornes.

«Vestfinnmark Arbeiderblad», Hammerfest. H. Moe Jacobsen.

2 ganger ukentlig:

«Eidsvold Arbeiderblad», Eidsvoll, redaktør Hans Baarli.

«Finnmarken», Vardø, redaktør Peder Holt.

«Folkets Frihet», Kirkenes, redaktør Ivar Viken.

«Helgeland Arbeiderblad», Mosjøen, redaktør Torfinn Skogsaas.

«Follo», Ski, redaktør Ole Hjelt.

«Romerike Blad», Jessheim, redaktør Jul. Halvorsen.

«Vadsø Arbeiderblad», Vadsø, redaktør Bjarne Olsen.

Tidsskrift, uke- og månedsblad:

«Det 20de århundre» (10 nummer årlig). Redaktør Finn Moe.
Redaktør for kommunal-avdelingen Bjarne Borgan.

«Arbeiderkvinnen» (1 gang månedlig). Redaktør Aase Lionæs.

«Arbeider-Ungdommen» (2 ganger månedlig). Redaktør Trygve M. Bratteli.

«Fram-Kameraten» (10 ganger årlig). Redigeres av en komité.

Forskjellige saker.

Støtteaksjon for de spanske arbeidere.

Landsorganisasjonens sekretariat og partiets centralstyre besluttet like etter at oprøret i Spania brøt ut i juli å sette i gang en innsamling til støtte for det spanske folks kamp mot oprørerne. Den 1. august blev det fra partiet og Landsorganisasjonen sendt følgende skrivelse til Spanias socialistiske Parti og den faglige landsorganisasjon:

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon i Norge og Det norske Arbeiderparti har besluttet å igangsette en solidaritetsaksjon til støtte for det spanske folks kamp mot de fascistiske oprørere. Arbeidernes faglige Landsorganisasjon har besluttet å bevilge kr. 25 000 som bidrag til denne kamp. Den norske arbeiderbevegelse følger med spent oppmerksomhet og med den største beundring de spanske arbeideres og bønders heroiske motstand mot de fascistiske kupmakere og mot den internasjonale reaksjon. Vi vet at dere kjemper for det arbeidende folks skjebne og for socialismens fremtid. I denne verdenshistoriske frihetskamp vil de norske arbeidere følge dere og støtte dere så langt våre evner rekker.

Landsorganisasjonen og Arbeiderpartiet vil gjennom arbeiderpressen rette en opfordring til fag- og partiforeninger og andre arbeider-sammenslutninger og antifascistiske organisasjoner om å sette i gang innsamlinger til støtte for de spanske arbeiderorganisasjonene i deres kamp mot fascismen og for folkestyre.

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon

Olav Hindahl.

Det norske Arbeiderparti

Einar Gerhardsen.

Til samtlige partiforeninger sendte partiet følgende cirkulære om innsamling:

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon og Det norske Arbeiderparti har besluttet å sette i gang en solidaritetsaksjon til støtte for arbeiderklassen i Spania. Landsorganisasjonen har bevilget kr. 25 000.00 og forbundene og fagforeningene er anmodet om å yde bidrag.

Det norske Arbeiderparti vil hermed henstille til alle partiforeninger og ungdomslag å yde et bidrag i form av en bevilgning eller innsamling til fordel for arbeiderklassen i Spania. Bidragene kan sendes til Det norske Arbeiderparti, som sender dem videre gjennom de internasjonale arbeiderorganisasjoner.

Våre klassefeller i Spania kjemper en alvorlig kamp mot de militaristiske og fascistiske undertrykkere. Utfallet av denne kamp vil få betydning for arbeiderklassen og dens organisasjoner i hele Europa. Arbeiderklassen i Norge bør gå inn for å støtte de spanske arbeidere og deres familier i den kamp de fører for friheten og folkestyret.

Med partihilsen

Det norske Arbeiderparti

Oscar Torp. Einar Gerhardsen.

Justismord i Tyskland.

Et av de mange justismord i Tyskland som vakte den største opsikt i utlandet var dødsdommen og drapet på Edgar André.

Edgar André blev fengslet i 1933 og anklage reist mot ham angivelig for å ha vært fører for Det røde Frontkjemperforbunds demonstrasjon utenfor Hamburg i 1930, hvor SA-grupper fremprovoserte sammenstøt og en av SA-førerne blev drept.

Justisfondets styre foranlediget bevisoptagelse her i landet blandt tyske emigranter og det blev avgitt vidneprov som viste at anklagen var falsk.

Protokoll for bevisoptagelsen blev sendt rettsmyndighetene i Tyskland.

Edgar André blev dømt til døden i juli måned.

Da den oprørende dødsdom blev kjent, blev det sendt følgende protestskrivelse til rikskansler Hitler, undertegnet av Landsorganisasjonen, partiet, Ungdomsfylkingen, Idrettsforbundet og samtlige fagforbund:

Undertegnede organisasjoner har med forbitrelse mottatt meddelelsen om dødsdommen over Edgar André i Hamburg. Så vel våre organisasjoner som deres medlemmer har den hele tid fulgt prosessen, og har erfart at forsvareren i sin prosedyre fastslo:

1. at Edgar André ikke har vært distriktsleder for Det røde Frontkjemperforbund,
2. at sammenstøtene i Sternschanzenstrasse ikke var fremprovosert av kommunistene, og videre at man ikke har kunnet fastslå at Edgar André var delaktig i drapet på Dreckmann,
3. at det ikke har kunnet fastslås at Edgar André var i Geesthacht den dag da urolighetene der foregikk.

Videre må vi fastslå at en hel del materiale i denne sak, som er fremkommet gjennom undersøkelser i utlandet, overhodet ikke er blitt påaktet i prosessen.

Allikvel er André blitt dømt til døden.

På vegne av samtlige våre medlemmer protesterer vi mot dette justismord og forlanger at dommen blir ophevet.

Kopi av denne protestskrivelse blev også sendt de forskjellige funksjonærer ved retten i Hamburg og til 35 bedriftsråd ved Hamburgs største bedrifter.

Den 5. november blev André henrettet. Landsorganisasjonen og partiet sendte den 7. november følgende protest til Hitler:

Vi mottok idag den oprørende meddelelse, at Edgar André iforgårs blev henrettet i Hamburg. Vi vil ikke undlate å gjøre Dem bekjent med den dype forferdelse og avsky dette justismord har vakt innenfor alle kretser av det norske folk.

Edgar André var ingen forbryter i almindelig forstand. Han er dømt til døden fordi han hadde en annen politisk opfatning enn makt-haverne. Det blev under prosessen ikke ført et eneste bevis for at André hadde gjort sig skyldig i noget straffbart.

Den norske arbeiderklasse vil ære Edgar Andrés minne. Og vi uttaler på dens vegne vår harme over den skjensel som det tyske rettsvesen har gjort sig skyldig i. Henrettelsen av André er en skam både for tysk rettsvesen og for det politiske system som idag har makten i Tyskland.

Det norske Arbeiderparti

Einar Gerhardsen.

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon

Olav Hindahl.

Moskva-prosessen.

Da den første prosess i Moskva mot medlemmer av Det kommunistiske Parti blev innledet sendte Landsorganisasjonen og partiet 20. august følgende henvendelse telegrafisk til Socialistiske Arbeider-Internasjonale og Den faglige Internasjonale:

I betraktning av den store betydning som prosessen i Moskva har for den internasjonale arbeiderbevegelse anmoder vi den Socialistiske Arbeider-Internasjonale (Den faglige Internasjonale) om i samarbeide med Den faglige Internasjonale (Den socialistiske Arbeider-Internasjonale) å henvende sig til de russiske arbeiderorganisasjoner for å opnå at socialistiske advokater får adgang til å følge prosessen og til om nødvendig å bistå de anklagede.

Det norske Arbeiderparti.

Arbeidernes faglige Landsorganisasjon.

Fredskongressen i Brüssel.

Partiet var representert sammen med Landsorganisasjonen av Aase Lionæs og Konrad Nordahl på den første internasjonale fredskongress i Brüssel 3.—6. desember. Initiativet til kongressen var tatt av Robert Cecil og den franske luftfartsminister Pierre Cot. Kongressens formål var over partigrenser, raser og nasjonaliteter å samle og å organisere alle de krefter som vil arbeide for freden. Kongressens grunnlag var formulert i følgende 4 hovedpunkter:

1. Respekt for inngåtte avtaler.
2. Reduksjon og begrensning av rustningene ved internasjonal overenskomst, og arbeid for ophevelse av profitten ved produksjon og salg av våben.
3. Styrkelse av Nasjonenes Forbund for gjennom det å forhindre og stanse krigen ved organisering av den kollektive sikkerhet.

4. Innenfor rammen av Nasjonenes Forbund å skape virksomme midler til å bedre de internasjonale forhold som kan føre til krig.

Det møtte ca. 5 000 deltagere fra ca. 40 land. Italia, Tyskland og Japan var ikke representert.

Fra kongressen blev sendt ut et manifest som hadde form av et opprop til alle krefter i verden som vil arbeide for freden og som vil organisere den i tilslutning til kongressens 4 grunnprinsipper. Videre blev det besluttet å sende en delegasjon til Nasjonenes Forbunds møte i Genève og søke å få møtet til å arbeide for kongressens syn.

Efter kongressen blev det optatt arbeide for dannelsen av en gruppe her i landet i tilslutning til organisasjonen. Centralstyret valgte Aase Lionæs til å delta i informasjonsøiemed i den forberedende komité.

Monument over arbeiderbevegelsens veteraner.

Centralstyret besluttet i møte den 26. november å opta arbeidet med å få reist et monument over arbeiderbevegelsens veteraner. Det blev nedsatt en komité som fikk i oppdrag å forestå innsamlingen av midler og å forestå arbeidet med reisingen av monumentet. Til medlemmer av komitéen blev valgt: Oscar Torp, Magnus Nilssen, Olav Hindahl, Johan Nygaardsvold, Martin Tranmæl, Trygve Nilsen, Sigrid Syvertsen, Eugen Johannessen, Gunnar Disenaaen, Josef Larsson, Torbjørn Henriksen, Jens Tangen, Birger Bergersen og Einar Gerhardsen.

Oslo kommune har gitt samtykke til at monumentet reises på Youngstorvet.

I desember sendte komitéen dette cirkulære til fag- og partiforeningene om bidrag:

Det norske Arbeiderpartis centralstyre har nedsatt en komité til å foreta innsamling av midler og til å forestå arbeidet med reisingen av et monument over arbeiderbevegelsens pionerer. Oslo kommune har gitt samtykke til at monumentet reises på Youngstorvet og plasseres midt i gateløpet Torvgaten, rett ut for Folketeaterpassasjen. Det er hensikten å få monumentet reist til 50 års dagen for Det norske Arbeiderpartis stiftelse, den 21. august 1937.

Komitéen har besluttet å utskrive konkurranse blandt norske kunstnere om utkast til monumentet, og det er nedsatt en jury av sakkyndige til å bedømme de utkast som kommer inn. Det er komitéens forutsetning at man må få et monument som kan bli et verdig minnesmerke over vår bevegelses veteraner, og et symbol på arbeiderbevegelsens vekst og utvikling og på dens betydning for det arbeidende folk i Norge.

Fagforbundene og alle fag- og partiforeningene hele landet over anmodes om å yde bidrag til reisingen av dette monumentet over den norske arbeiderbevegelse og dens veteraner. Hver eneste organisasjon innenfor norsk arbeiderbevegelse bør yde sitt bidrag. La det i sannhet bli den samlede norske arbeiderbevegelse som reiser dette monumentet.

Arbeidervernet.

I april måned vedtok Stortinget etter forslag av arbeiderregjeringen bestemmelse i den nye politilov om forbud mot private vern.

Partiet har gjennom flere år reist krav om å vedta forbud mot private vern. Under forutsetning av at Samfundsvernet og lignende organisasjoner blev forbudt og oppløst, erklærte arbeiderbevegelsen sig beredt til å oppløse Arbeidervernet. Ved vedtagelsen av forbudet besluttet Landsorganisasjonen og partiet i mai måned å oppløse Arbeidervernet, som da hadde bestått siden 1932.

Partiets jordbrukspolitikk.

Landsmøtet besluttet at det skulde opnevnes en spesialkomité for nærmere å utrede partiets jordbrukspolitikk. Videre at utredningen blir å behandle og avgjøre av landsstyret.

Landsorganisasjonen hadde på forhånd nedsatt en komité til å utrede spørsmålet om forholdsregler for å sikre og bedre landarbeidernes lønns- og arbeidsvilkår.

Centralstyret sendte derfor landsmøtets beslutning over til samarbeidskomitéen. Samarbeidskomitéen foreslo at den av sekretariatet nedsatte komité blev utvidet og at komitéens mandat også skulde omfatte de spørsmål som var reist på landsmøtet. Komitéen bestod av Andreas Moan, Gunnar Braathen, Lars Evensen og Johan Ødegaard. Centralstyret tiltrådte samarbeidskomitéens forslag og opnevnte som medlemmer av komitéen Hans Ystgaard, Oscar Nilssen og Magnus Johansen.

Elektrisitetsforsyningen og utbyggingen av vannfallene.

Landsmøtet besluttet at det nedsettes en komité til å utrede spørsmålet om elektrisitetsforsyningen og utbyggingen av vannfallene. Centralstyret valgte i møte 22. juni som komité: K. M. Nordanger, formann, E. Frogner, sekretær, Sverre Støstad, Henry Karlsen, Magnus Johansen, Trygve Nilsen og Einar Gerhardsen.

Yrkesoplæringen.

Efter initiativ av Arbeidernes Ungdomsfylking blev det i januar opnevnt en komité med representanter for Ungdomsfylkingen, Landsorganisasjonen og partiet med oppdrag å utarbeide plan for fagoplæring i alle yrker.

Som medlemmer av komitéen valgte Fylkingens centralstyre Trygve Bratteli og Dag Bryn, Landsorganisasjonens sekretariat I. B. Aase og

Josef Larsson og partiets centralstyre Arne Drogseth og Sigrid Syvertsen.

Komitéens innstilling blev behandlet på landsmøtet.

Nobels fredspris.

Centralstyret besluttet i møte 20. januar å foreslå for Nobelkomitéen at fredsprisen for 1935 tildeltes Carl von Ossietzky. Carl von Ossietzky fikk fredsprisen.

Conrad Mohrs legats stipendier.

Til Conrad Mohrs legats stipendium for studie av socialismen innstillet centralstyret Rolf Gerhardsen, Haakon Hoff, Konrad Nordahl og Edmund Norén.

Stipendiene blev tildelt Rolf Gerhardsen og Konrad Nordahl.

Innstillingskomitéen bestod av Oscar Torp, Magnus Nilssen, Martin Tranmæl, Alfred Madsen og Johan Nygaardsvold.

Arbeidernes Ungdomsfylking.

Beretning fra centralstyret.

Det er i 1936 dannet 122 nye lag. 23 er lagt ned eller sluttet sammen med andre. Ved årsskiftet er lagstallet 693. Medlemstallet er ca. 32 000. Lagene i Inn-Trøndelag er skilt ut fra Trøndelag Distriktslag og dannet eget distriktslag. Lagene i Øvre Gauldal og Nordre Østerdal er skilt ut henholdsvis fra distriktslagene i Trøndelag og Østerdal og har dannet Dovre Distriktslag. Ungdomsfylkingen er nu delt op i 26 distriktslag.

Det er i året arrangert en rekke agitasjonsturnéer og formidlet utallige enkeltforedrag. Små brosjyrer og agitasjonsskrifter er gitt ut, og en rekke instruksjoner og veiledninger for virksomheten er tilstillet lagene, bl. a. «Håndbok i lagsarbeid». Foran stortingsvalget blev det gitt ut en ungdomsbrosjyre i et oplag på 290 000, valgplakat, oplag 20 000, møteplakat oplag 4 000, og dessuten kom Arbeider-Ungdommen ut med et spesielt valgnummer i et oplag på 150 000.

I anledning forslaget til ny arbeidervernlov arrangertes en møtekampanje over hele landet for å understreke ungdommens krav til den nye loven, og de henvendelser som blev vedtatt på de ca. 200 møter som blev holdt, blev overrakt Stortingets Socialkomité ved en deputasjon. Efter undersøkelser av overenskomster som skal revideres i 1937 har A. U. F. til samtlige forbund sendt forslag til bestemmelser for ungdom

som det burde stilles krav om. Det er innledet samarbeide med Norsk Skog- og Landarbeiderforbund om arbeidet blandt ungdommen på landsbygda. Etter henstilling fra A. U. F.s centralstyre blev det nedsatt en komité for å utarbeide forslag til program for yrkesopplæring. Dette forslag blev vedtatt på partiets landsmøte. Lagene er sendt en utførlig redegjørelse om arbeid for ungdom, arbeidskurser m. v. med støtte fra stat og kommuner.

Landsstyret vedtok på sitt møte i februar at A. U. F. tiltrer den nordiske samarbeidskomité som består av de socialdemokratiske ungdomsforbund i Danmark, Sverige og Finnland.

Årets landsleir blev holdt ved Fevik i tiden 5.—19. juli. Den samlet 600 deltagere.

Centralstyret har hatt følgende sammensetning:

Gunnar Sand, formann, Finn Moe, næstformann, Trygve Bratteli, redaktør, Aase Lionæs, Ivar Fossberg, Ørnulf Egge, Alf Ottesen, Arne Hagen. 1. og 2. varamann Rakel Solberg og Dag Bryn har møtt fast i centralstyret.

Partiets representant har vært Hjalmar Dyrendahl, med Halvard M. Lange som varamann inntil partiets landsmøte i mai. Etter landsmøtet har Per Lie vært varamann.

Forretningsfører Sverre E. Pettersen har sete i centralstyret.

Landsstyret har bestått av:

Arthur Arntzen, Østfold, Willy Moe, Akershus, Eivind Rasten, Solør—Odal, Harald Løbak, Østerdalen, Arne Kristiansen, Hamar og Omegn, Oskar Dahl, Gudbrandsdalen, Ole Bergum, Opland, Harald Aase, Telemark, Egil Halvorsen, Buskerud, Paul Hovd-Nilsen, Aust-Agder, Olav Brunvand, Vest-Agder, Andreas Fjelde, Rogaland, Th. E. Thoresen, Vestfold, Olav Smedsvik, Bergen og Hordaland, Sigurd Opthun, Sogn og Fjordane, Arthur Lillevik, Sunnmør og Romsdal, Ivar O. Gulla, Nordmøre, Ingv. Harborg, Dovre, Ole Garberg, Trøndelag, Gunvald Engelstad, Inn-Trøndelag, Erling Thun, Namdalen, II. Vasshaug, senere Jacob Sandvik, Helgeland, Gunvald Olsen, senere Kristian Munkeby, Nordland, Sandrup Nilsen, Nordre Salten, Oskar Pauken, Troms og Aksel Olsen, Øst-Finnmark.

Ungdomsfylkingens forretningsfører er Sverre E. Pettersen.

Framfylkingen.

Virksomheten har i 1936 vært drevet etter de samme retningslinjer som foregående år. Landsrådet har fortsatt vært av den mening at det jevne og sikre oppbyggingsarbeid har vært å foretrekke. Selv un-

der hensyntagen til dette er imidlertid ikke interessen blandt eldre klassefeller til stede i den grad man skulde ønske, dette skyldes ofte ganske enkelt manglende forståelse for barnearbeidets betydning, men det er også ofte økonomiske vanskeligheter som kan ligge til grunn. Hertil kommer også mangelen på habile lederkrefter i Framlagene. Fortsatt er det mange som sender sine barn til borgerlige barneorganisasjoner.

Framfylkingen er imidlertid gått fram også i 1936, de bestående lag er styrket, virksomheten er utvidet og organisasjonen på vei inn i det rette spor. Tallmessig uttrykkes framgangen i 22 nye lag og 700 medlemmer.

Stortingsvalget og den kampen som vår bevegelse førte, virket også på vårt agitasjonsarbeide. Lagenes spesialgrupper tok del i valgkampen med tramgjenger, talekor m. v., noget som virket på det ordinære lagsarbeide. En rekke av lagene utførte et utmerket arbeide på den måten under valgkampen på sine steder, det skapte agitasjon utad for lagene og det styrket de unge selv i høi grad.

Vi vil også her peke på den forståelse flere fagforbund i siste året viste oss ved bevilgninger til vårt arbeid. Ved siden av partiets og Landsorganisasjonens bevilgninger har dette tjent til å styrke vårt arbeid i betydelig grad. En tilslutning som må hilses med glede i mere enn en forstand.

Organisasjonen.

Ved årsskiftet 1935—36 hadde Framfylkingen 53 lag med 3 000 medlemmer.

I løpet av 1936 er det altså dannet 22 nye lag og ved årsskiftet 1936—37 teller Fram-Fylkingen 75 lag med 3 700 medlemmer, hvorav temmelig nøiaktig halvparten er jenter. Over halvparten av lagene har spesialgrupper (tramgjeng og teatergrupper samt grupper i nevenyttig gjerning).

Fylkesvis fordeler lagene sig således, årets nye lag er anført i parantes:

Oslo 8 lag (2) — Akershus 17 (4) — Østfold 12 (3) — Hedmark 2 (1) — Opland 3 (1) — Telemark 2 — Vest-Agder 2 — Rogaland 4 (2) — Buskerud 5 (1) — Bergen 3 (1) — Hordaland 2 (1) — Sogn og Fjordane 1 — Møre 2 (1) — Trøndelag 8 (3) — Nord-Norge 2 — Vestfold 2 (2).

Kurser og agitasjon.

I året som gikk er det avviklet flere kurser til utdanning av Framførere, et område det nok kan utrettes adskillig mere på ved hjelp av flere penger og flere disponible lærerkrefter.

De største kurser er holdt i Bergen, Østfold, Odda, Trøndelag og Nordstrand.

Flere lag har holdt mindre kurser. Foruten disse har vi da sommerkurset ved Arbeidernes Høiskole på Malmøya som også i år blev meget vellykket. I kurset deltok 20 stykker.

Fra kontoret er det formidlet 43 foredrag til forskjellige deler av landet. Foredrag er holdt så vel i gamle lag som i arbeiderorganisasjoner på steder hvor dannelse av lag er tatt op til drøftelse.

Instruksjonsmateriell.

«Fram-Kameraten» er gitt ut med 5 åttesidige og 3 sekstensidige nummer i et oplag av 2500. Det har vært vanskelig å få salget inn i faste former, og det er vanskelig å få regelmessige oppgjør. Imidlertid må en av de nærmeste oppgaver bli å gjennomføre en ordning også på dette område.

Det er utsendt arbeidsanvisning på bygging og bruk av Kasper-teatret, som har vist sig å være et ypperlig middel både til underholdning og i agitatorisk øiemed. Det er videre utarbeidet leker så vel for innendørs som utendørs bruk. Under utarbeidelse er også forskjellige ballspill og lettere tabeller for mosjons og opmykingsgymnastikk. Det arbeides for tiden med stoff for tramgjeng, teater og talekor, instruksjon for modellfly m. v.

Internasjonalt

har vi hatt forbindelse med broderorganisasjonene i Sverige og Danmark og Oplysningsinternasjonalen. Vi blev innbudt til «Unga Ørnar»s landsleir i Sverige, men måtte gi avkall på deltagelse av økonomiske grunner. Det samme var tilfelle med deltagelsen i den internasjonale barnerepublikk ved Paris.

Vi valgte i stedet å la oss representere ved «De Unges Idræt»s landsleir i Aalborg i Danmark med en tropp på 12 jenter og gutter.

Landsleir 1937.

Landsrådet har fattet vedtak om å arrangere en landsleir 1937. I samband hermed blev vedtatt å søke fag- og partiforeninger over det hele land om økonomisk støtte, således at det kan sikres deltagelse fra hele landet. Leiren er fastsatt til å vare 10 dager i begynnelsen av juli.

Agitasjonsmåneden.

Landsrådet har gjort vedtak om fra midten av januar til midten av februar å arrangere en landsomfattende agitasjonsmåned. Hensikten er å gjøre Framfylkingen mere kjent, å stabilisere de bestående lag, å undersøke mulighetene for nye og å agitere for deltagelse i landsleiren.

Økonomien.

Takket være bevilgningene fra Landsorganisasjonen og partiet har det vært mulig ved forsiktighet å holde tritt med den økede virksomhet. Inntektene forøvrig er fortsatt små, noget mere i den retning kan man neppe heller vente.

Styret har bestått av:

Fra Det norske Arbeiderparti: Dag Bryn, Georg Hagelin og Per Lie.

Fra Landsorganisasjonen: Erling Kiil og Valdemar Nielsen.

Fra Arbeidernes Ungdomsfyking: Werna Gerhardsen og Knut Asbjørnsen.

Fra Arbeidernes Idrettsforbund: Ola Brandstorp og Harald Olsen.

Fra Arbeidernes Avholdslandslag: Bjørn Eriksen.

Som formann i landsrådet har fungert Ola Brandstorp, sekretær er Hans Sundrønning.

Sosialistisk skolelag.

Beretning fra styret.

Sosialistisk Skolelag blev stiftet i møte i Oslo 28. mai 1933 efter tiltak av Arbeidernes Oplysningsforbund. Til stede var lærere og andre skoleinteresserte deltagere i D. N. A.s landsmøte, og lærere tilsluttet partiets avdelinger i Oslo og omegn. Lagets første styre bestod av: Olav Steinnes, formann, Marta Nielsen, sekretær og kasserer. Halvard M. Lange, Kaare Fostervoll og Bjarne Borgan.

I årsmøte i Oslo 20. november 1934 blev laget rekonstruert. Mens det fra først av hadde vært lagt an hovedsakelig som en samskipnad av lærere, kom det nu inn i lovene bestemmelser om at Skolelaget også skulde samle medlemmer blandt partiets skolestyre- og tilsynsutvalgs-medlemmer. I det nye styret blev valgt: H. M. Lange, formann, Arthur Bjerkenes, sekretær og kasserer, Marta Nielsen, Aase Gruda Skard og Karsten Kjelberg.

Skolelagets annet årsmøte blev holdt i Oslo 11. august 1936. Som nytt styre blev valgt: Haakon Sommerset, formann, August Lange, sekretær og kasserer. Karsten Kjelberg, Borghild Musum, Aase Gruda Skard. Dette styret fungerer fremdeles.

Lagets lover lyder slik:

§ 1.

Formålet med laget er å samle:

- a) Skolestyremedlemmer og tilsynsutvalgsmedlemmer av Det norske Arbeiderparti.
- b) Lærere, foreldre og andre skole- og opdragelsesinteresserte medlemmer av Arbeiderpartiet, i en samskipnad til arbeid for socialistisk skolepolitikk og socialistisk opdragelse og opplysning.

§ 2.

Som sine nærmeste oppgaver ser laget:

- a) å virke som opplysningscentral og rådgiver for våre skolestyregrupper og tilsynsutvalg, som rådgiver for partiet i skolesaker, og som pedagogisk rådgiver for Fram-Fylkingen,
- b) å vinne skolefolk for socialismen,
- c) å få medlemmene til å delta aktivt i det socialistiske opdragelses- og opplysningsarbeide.

Laget formidler artikler om skole spørsmål til pressen, gir ut et tidsskrift så snart det er høve til det, organiserer socialistiske lærerkurser og korrespondansekurser i samarbeid med Arbeidernes Opplysningsforbund.

§ 3.

Skolelaget er organisert som et landslag.

I distriktene dannes kretser, i større kommuner en for hver kommune, ellers for flere kommuner som naturlig hører sammen. Kretsene står direkte under landslaget.

Hver krets avgjør selv hvordan den vil spesialisere arbeidet for skolestyregruppe og tilsynsutvalgsmedlemmer og for lærere, foreldre og andre som arbeider direkte med undervisning og opdragelse.

I distrikter der det ennå ikke er dannet kretsorganisasjon, kan medlemmene melde sig direkte til landslaget.

Årspengene til landslaget er kr. 2.00 for medlemmer direkte tilsluttet landslaget, og kr. 1.00 for medlemmer av en krets. Kretsene fastsetter selv årspengene til kretsen.

§ 4.

Laget har et styre på 5 medlemmer. Av dem blir formannen valgt ved direkte valg, og de andre styremedlemmer med 3 varamenn under ett. Styret velger selv næstformann, sekretær og kasserer. Styret tiltredes av en representant for Arbeidernes Opplysningsforbund. Årsmøtet velger 2 revisorer.

§ 5.

Laget holder årsmøte helst hvert år. På årsmøtet legger styret frem melding og regnskap. Årsmøtet velger alle tillitsmenn for laget. Forslag til årsmøtet må være kommet til styret minst en måned før møtet. Inntil videre har alle medlemmer møte- og stemmerett på årsmøtet.

Alle saker blir avgjort ved almindelig flertall. Utenbys medlemmer av laget skal ha anledning til å stemme skriftlig over forslag som skal behandles på årsmøtet.

Medlemstallet er for tiden ca. 500. Derav er 100 direkte tilsluttet Landslaget, fordelt over hele landet. Av kretsagenes 400 medlemmer faller 250 på Oslo og Omegns Krets. Forøvrig er følgende kretslag i arbeid: Bergen, Halden og omegn, Høyanger, Rjukan, Sarpsborg og omegn, Solør—Odal. Oslo og Omegns Krets har egne grupper for folkeskolelærere, lærere i de høiere skoler og foreldre, og holder dels fellesmøter, dels særskilte gruppemøter. Dessuten driver Oslo-kretsen studiecirklér og foredrags-serier så vel for lærere som for foreldre.

På en rekke steder er kretslag under forberedelse, bl. a. i Drammen, Hamar, Kristiansand S., Odda, Skedsmo, Stavanger, Sørum.

I Aker og i Jeløy er det dannet skoleorganisasjoner av D. N. A., som omfatter partiets medlemmer av skolestyret og av tilsynsutvalgene for folkeskolene. Disse organisasjoner er ikke kollektivt tilsluttet Socialistisk Skolelag, men skoleorganisasjonenes medlemmer er i stor utstrekning også medlemmer av Skolelaget.

Skolelaget har holdt 2 sommerkurser, i Feiring ved Mjøsa juli 1935, og i Oslo august 1936. Spørsmålet om eget tidsskrift for laget er ikke enda løst. Derimot blev boken «Ny disiplin i skole og hjem», utarbeidet av en gruppe innen Oslo-kretsen, sendt ut høsten 1936 som første hefte i Socialistisk Skolelags skriftserie. Som nr. 2 i serien kommer en brosjyre om partiets skolepolitikk og skolelagets opgaver.

Blandt de saker som landslagets styre arbeider med, kan nevnes lærebokspørsmålet. For å kunne gi råd til partiets skolestyregrupper i valg av lærebøker, har styret anmodet forlagene om å sende til Skolelagets kontor de lærebøker som er autorisert. En del forlag har etterkommet denne henstilling, slik at Skolelaget har skaffet sig grunnstammen til et lærebok-bibliotek, som efter hvert vil bli utvidet, og som fagkyndige medlemmer av laget vil gå igjennem og avgi uttalelser om.

Skolelaget har tidligere gjennom Arbeiderpartiets By -og Herredslag fått tilsendt de undervisningsplaner som er i bruk i landets folkeskoler. En komité har gått igjennem disse planer, og har avgitt innstilling om de retningslinjer som bør følges ved planrevisjoner inntil

den departementale plankomités utredning foreligger. Videre er det nedsatt en komité som skal utrede spørsmålet om statsforlag for lærebøker. En annen komité arbeider med spørsmålet om lærerutdannelsen for alle skolearter.

I samarbeid med medlemmene i kretsene utarbeidet det foregående styre et forslag til skoleprogram for D. N. A. Forslaget blev oversendt centralstyret og lagt til grunn for det skoleprogram som blev vedtatt på landsmøtet 1936.

Først i november 1936 fikk Skolelaget fast kontor, slik at formann og sekretær kan holde kontortid om eftermiddagen. Kontoret besvarer forespørsler fra lagets medlemmer og fra partiets skolestyremedlemmer for øvrig, og formidler foredrag om skole- og opdragelses-spørsmål til partiforeninger.

Socialistisk Skolelag har hittil ikke hatt noen lønnet hjelp på kontoret. Arbeidsmengden vokser efter hvert som laget utvider sitt arbeidsområde, og det er lite trolig at Skolelaget i lengden vil kunne fylle sin opgave dersom det bare skal bygge på det arbeid som styrets medlemmer kan rekke å utføre i sin fritid.

Lagets adresse er: Nytorvet 2, IV, Oslo. Telefon 31 239.

Kontortid lørdag kl. 15—17, andre dager kl. 18—20.

Arbeidernes Justisfond.

Beretning fra styret.

Styret i Arbeidernes Justisfond har i årets løp bestått av: Lars Evensen, formann, Einar Gerhardsen, Oscar Torp, Albert Raaen, Hans Fladeby og Dagfinn Bech, sekretær.

Fra 27. mai har Det norske Arbeiderpartis medlemmer av komitéen vært: Einar Gerhardsen, Arnfinn Vik og Hjalmar Dyrendahl.

Styret har avholdt 16 møter, derav 6 fellesmøter med Flyktningskomitéen, og behandlet 130 saker, hvorav ca. 100 angikk de politiske flyktninger.

Fondets faste sakfører har prosedert 5 straffesaker, derav 1 for lagmannsrett. 3 saker er bortfalt.

Fondet har ydet støtte til straffesaker på Lillehammer, i Kristiansand S., Narvik, Arendal, Bergen og Salangen. 8 andragender er avslått under henvisning til fondets statutter.

Efter anmodning har Justisfondet skaffet 11 medlemmer av det østerrikske arbeidervern opholdstillatelse her i landet. De fleste har også fått fast arbeid.

I forbindelse med kampanjen for Edgar André, Hamburg, har Justisfondet bidradd med innsamling av bevis gjennom forhør av vidner, protestaksjoner og skriftveksling med forsvarer og rettspresidenten i saken.

Fondet har i orienteringsøiemed vært representert på Internasjonal Asylretts konferanse i Paris 13. juni ved Lars Evensen og Finn Moe.

På grunn av det overhåndtagende arbeid med flytningene har Flyktningsskomitéen vært nødt til å ansette egen sekretær, Arne Mønnesland. Det er nedsatt egne flyktningsutvalg i Bergen og Trondheim.

Ved årsskiftet blev det i Oslo understøttet 29 flyktninger, i Bergen 7 og i Trondheim 3.

Til understøttelse av de herværende flyktninger er det i 1936 av fondets midler i alt utbetalt ca. kr. 39 400.00, mens det til forsvarsutgifter m. v. i samme tidsrum er utbetalt ca. kr. 2 800.00. Sammen med den resterende ekstrakontingent fra Landsorganisasjonen er det i årets løp innkommet i alt ca. kr. 12 000.00.

Fondets utgifter i alt beløper sig til kr. 50 926.84.

Arbeiderbevegelsens arkiv.

Beretning fra styret.

Arkivets styre har i året 1936 bestått av de samme personer som i 1935, nemlig A. E. Gundersen og Jens Teigen fra Landsorganisasjonen, og Waldemar Nielsen og Ø. Marthinsen fra Det norske Arbeiderparti.

Høsten 1936 fikk arkivet sine lokaler i Folkets Hus betydelig utvidet, og det gjennomgår for tiden en hel omorganisering med H. J. Hjartøy som arkivar. Arkivets rum er ominnredet og oppusset. Det er anskaffet nytt og hensiktsmessig inventar, og alt ordnes efter moderne prinsipper. Denne reorganisering vil medføre at arkivets effektivitet og praktiske nytte vil øke betraktelig — til fordel for landets arbeiderbevegelse.

Som i tidligere år har arkivet mottatt en vesentlig del av partiets og fagbevegelsens publikasjoner, herunder også aviser, tidsskrifter og fagblad. Nogen spredte mangler blir rettet på efter hvert. Samarbeidet med arkivene i de andre skandinaviske land fortsetter med utveksling av trykksaker som har interesse for arbeiderbevegelsen.

Arkivets samlinger av innen- og utenlandsk litteratur om arbeiderbevegelsen og sociale spørsmål øker jevnt og sikkert, vesentlig gjennom gaver og deponeringer. Foreningen Mot Dags tidligere bibliotek er nu overført til arkivet. Denne samling vil bli gjennomgått og ordnet i løpet av våren.

Arkivet er åpent alle hverdager — undtatt lørdager — fra kl. 17 til kl. 19. Etter ominnredningen er arkivets leserum en rummelig og tiltalende arbeidsplass for interesserte som vil søke opplysninger i Arbeiderbevegelsens arkiv.

Ø. Marthinsen,
styrets formann.

H. J. Hjartøy,
arkivar.

Arbeidernes Aktietrykkeri.

Beretning fra trykkeriets styre.

Bruttoinntekten (omsetningen) har i året utgjort for trykkeriet kr. 1 018 410.12, for bokbinderiet kr. 78 407.88, for klisjéanstalten kr. 132 859.50 og inngått på tidligere avskrevne fordringer kr. 494.56, tilsammen kr. 1 230 172.06.

Bruttofortjenesten er på samme tid for trykkeriet kr. 127 956.53 bokbinderiet kr. 5 239.68, klisjéanstalten kr. 38 736.64, tilsammen kr. 171 932.85.

I årets løp utgjør nyanskaffelsene på inventar og innredning kr. 44 573.79. De viktigste nyanskaffelser er 1 settemaskin, 1 cirkelsag og kantfresemaskin, 1 avtrykkspresse, 1 sprøitepistol, settemaskinutstyr for ca. kr. 5 200.00, 1 sag og bormaskin, 1 etsemaskin. Utgiftene til innredning er regning for maling, ny elektrisk stigeledning samt ventilasjon i støperiet etc.

Stortingsgruppens beretning 1936.

Gruppens konstituering.

Det norske Arbeiderpartis stortingsgruppe holdt møte 13. januar sammen med centralstyret til valg av styre for gruppen. Møtet blev ledet av partiets formann, Oscar Torp, som ønsket vel møtt til arbeidet.

Enstemmig gjenvalgtes til formann Sverre Støstad, næstformann Anton Alvestad, sekretær B. Olsen-Hagen og til øvrige styremedlemmer Chr. Hornsrud, Magnus Nilssen, Olav Steinnes, Olav Sæter, Johs. Bergersen og Meyer Foshaug. Likeså gjenvalgtes varamennene Andr. Moan, Lars Moen, Anton Jenssen, Samuelsen, Versto og Berg.

For Regjeringens medlemmer møtte, som i forrige sesjon, varamennene Nic. Eggen for Nygaardsvold, K. F. Dahl for Alfr. Madsen, Rong for Bergsvik og Endresen for Monsen.

I Regjeringens sammensetning var for øvrig inntrådt den forandring, at Oscar Torp i statsråd 20. desember 1935 blev konstituert som statsråd og overtok Forsvarsdepartementet under Fr. Monsens sykdom. I Nygaardsvolds fravær fra Regjeringen på grunn av sykdom fungerte utenriksminister Koht samtidig som statsminister.

Ved Johs. Bergersens og Thv. Svendsens død senere i sesjonen tok Magnus Johansen og Emil Andersen, begge fra Østfold, sete som representanter og deltok som medlemmer av gruppen.

Stortingets sammmentreden.

Det gamle storting — det 84de — møtte 10. januar til referat av grunnlovsforslag for derefter offisielt å oppløses og gi plass for det nye storting — periodens siste — som trådte sammen for å konstitueres 11. januar.

Ved valgene stemte Arbeiderpartiet på Magnus Nilssen som president i Stortinget, Sverre Støstad i Odelstinget og Anton Jenssen i Lagtinget.

Som Arbeiderpartiets medlemmer av presidentskapet blev valgt vicepresident i Stortinget Magnus Nilssen og odelstingspresident Støstad. I Lagtinget opnådde vi bare å få varapresidenten.

Efter de foretatte valg fikk høre to av presidentene og Arbeiderpartiet en, mens Arbeiderpartiet, venstre og bondepartiet fikk hver en vicepresident. Partimessig blev presidentskapets sammensetning uforandret.

Trontalen.

Det 85de storting blev åpnet 13. januar. Det var første gang en arbeiderregjering møtte ved Stortingets åpning, og begivenheten samlet stor og almindeelig interesse, både innen og utenfor Stortinget.

Efter at trontalen var lest, blev meldingen om rikets tilstand, avfattet på nynorsk, lest av statsråd Hjelmteit. De blev besluttet utlagt til behandling senere.

Regjeringens trontale var av følgende innhold:

Forholdet til fremmede makter er vennskapelig.

Folkeforbundets virkeområde er minsket ved at Det tyske Rike efter sin utmeldelse for to år siden nu definitivt er trådt ut. Allerede tidligere i året var også Japan trådt ut.

Som medlem av Folkeforbundet har Norge i henhold til forbundspakten sett sig forpliktet til å være med på økonomiske sanksjoner mot Italia i anledning av krigen mot Etiopia, og det er i anledning herav utferdiget provisoriske anordninger om lån og kreditt til Italia, om utførselsforbud for forskjellige varer til Italia og om innførselsforbud for varer fra Italia.

De handelspolitiske forhold i verden er fremdeles vanskelige. Det har vært en viktig opgave å søke å vinne så gunstige vilkår som mulig for Norges utførsel til andre land ved avtaler som trygger et regulært varebytte og gir full betalings-sikkerhet. For dette formål er sluttet nye avtaler med Italia, bygget på en gjensidig clearingsordning. Av hensyn til viktige eksportnæringers interesser har det vært nødvendig å gjennomføre importregulering for kaffe og sukker.

Med Spania blir det ført forhandlinger om ordningen av handelssamkvemet for inneværende år, og også med Portugal er forhandlinger optatt med sikte på å opnå en mer tilfredsstillende løsning av enkelte av de handelsspørsmål som var gjenstand for tilleggsavtalen fra 1934.

Til vern om vårt fiske utenfor de nordlige kyster er i samsvar med vedtak av Stortinget utferdiget en resolusjon som fastsetter nøiaktige grenser for det norske fiskeområde fra Vestfjorden til Varanger.

Den fremgang som kunde spores innen norsk næringsliv i 1934 har holdt sig, og på de fleste områder gjort sig enda sterkere merkbar i 1935.

Jordbrukets stilling er betydelig bedret, blandt annet ved forskjellige tiltak som er satt i verk for å øke lønnsomheten. Skogbruksnæringen arbeider fremdeles under trykkende kår.

Det har i 1935 ikke vært større arbeidskonflikter. Industriproduksjonen har fortsatt øket, særlig innen hjemmeindustrien. Fiskeeksporten har tross restriksjonspolitikken i en rekke land stort sett foregått tilfredsstillende og har til dels øket. Forholdene for fiskeribefolkningen er dog fortsatt vanskelige. For hvalfangsten er stillingen bedret, idet fangsten for inneværende sesong er solgt på forhånd til fordelaktige priser.

Utenrikshandelens verdi er steget både for innførselens og utførselens ved-

kommende, dog sterkest for innførselen. Skipsfarten har især i siste halvår arbeidet under bedre vilkår. Skibsoplegget er praktisk talt ophørt. Vår betalingsbalanse med utlandet antas i 1935 å ville ha en saldo i vår favør, hvilket blandt annet gir sig uttrykk i en styrkelse av våre valutabeholdninger. Kursen for den norske krone har hele året kunne holdes konstant i forhold til pund sterling.

For bankvesenet må året 1935 karakteriseres som godt og rolig. Nedgangstendensen i privatbankenes innskudd er ophørt.

Konverteringen av Statens og de statsgaranterte bankers høiprocentlige lån er fortsatt. Det er dessuten optatt et nytt statslån i Sverige. Norges Banks diskonto har vedblivende kunnet holdes på den efter våre forhold lave sats av $3\frac{1}{2}$ procent. Renten for utlån av offentlige fonds er nedsatt til 4 procent.

På tross av at man stort sett kan si at både produksjon, omsetning og fortjeneste har øket i 1935, er antallet av arbeidsledige, ikke minst blandt ungdommen, fremdeles meget stort. Dette skyldes forskjellige forhold, hvoriblandt kan merkes at tilgangen på ny arbeidskraft er særlig stor i årene nu på grunn av befolkningens alderssammensetning. Det blir derfor fremdeles nødvendig å sette i gang ekstraordinære tiltak for å komme de arbeidsledige til hjelp, hvorfor det i budgettforslaget for kommende termin er opført et større beløp til krisebevilgninger enn i inneværende termin.

Tilskuddet til vanskelig stilte kommuner er betydelig forhøiet. Det foreslås anvendt større beløp til nye byggearbeider, til bureising, til støtte for fiskerinæringen, til å sette nye arbeidstiltak i gang eller hindre at eldre bedrifter må stoppe, samt et beløp til fremme av reiselivet. Spørsmålet om hvad som kan gjøres for å fremme innenlandsk skibsbygging er optatt til behandling.

Det vil bli fremlagt en plan for utbedring av våre stamveier og plan for videre elektrisering av Østfoldbanen.

Av nye tiltak vil bli foreslått syketrygd for sjøfolk og trygd for blinde og vanføre.

Det vil dessuten bli fremlagt forslag om en Statens industribank og om en Statens huslånebank for pantelån på annen prioritet.

Både ved landforsvaret og sjøforsvaret foreslås øvelser holdt vesentlig som i 1935.

Det foreslås ingen forhøielse av de gjeldende satser for skatter og avgifter. Fondsskatten vil bli foreslått nedsatt fra 8.8 til 7 procent. Anslaget for omsetningsavgiften, tollintradene og en del andre inntekter har kunnet settes noget op.

Den pengetekniske komité har fremlagt den begjærte utredning om kredittutvidelse. Den vil bli forelagt for inneværende års storting.

Det er nedsatt en komité til å revidere og utbygge vår sociale trygde- og forsorgslovgivning. Komitéen arbeider nu med spørsmål om alderstrygd, og lovforslag vil, om mulig, bli fremmet for inneværende års storting.

Av andre saker som vil bli forelagt for Stortinget, skal nevnes forslag til lover om:

Endringer i folkeskolelovene.

Endringer i trustloven.

Kvinnens adgang til embeder.

Vanføreforsorg.

Endringer i lov i Smdbruk- og Boligbanken.

Endringer i rusdrikklovgivningen med sikte på utvidelse av folkeavstemningsprinsippet.

Endringer i jordloven.

Endringer i millombils lov til å fremja umsetnaden av jordbruksvaror.

Fiske med trål.

Våben og ammunisjon.

Den økonomiske opgang og de tiltak som er satt i gang, gir håp om at det ved samarbeide av alle byggende krefter vil lykkes å overvinne de vanskeligheter som fremdeles er til stede.

Arbeiderregjeringens første budgett.

Regjeringen Nygaardsvolds forslag til statsbudgett for terminen 1936—37 blev fremlagt i Stortinget ved åpningen. Budgettet balanserte med en inntekt og utgift av 481.4 millioner. Dette var en **stigning** på 44.5 millioner i forhold til det budgett som blev vedtatt i 1935.

I forhold til det av venstreregjeringen fremlagte budgettforslag i januar ifjor utgjorde stigningen 72 millioner. Venstreregjeringens budgett lød oprinnelig på 409.4 millioner, men blev forhøiet til 436.95 ved de økede krisebevilgninger arbeiderregjeringen foreslo.

I møte 20. januar gav finansministeren, statsråd *Indrebø*, nærmere redegjørelse for budgettet og belyste den fiansielle situasjon som forelå. Han oplyste herunder at regnskapet for inneværende termins første halvår hadde kunnet gjøres op med et overskudd på 12.9 mill. kroner. I 1. halvår av foregående termin var overskuddet ca. 6.7 mill.

Om det nye budgett uttalte finansministeren i forbindelse med en oversikt over de vesentligste forandringer fra budgettet for inneværende termin — stigninger og nedsettelser:

Med hensyn til budgettets form er det gjort den forandring at alle krisebevilgninger er skilt ut fra de ordinære utgifter og samlet i særskilte avsnitt under drifts- og kapitalutgifter. Krisebevilgningene er dessuten tatt ut av fagbudgettene og samlet i en felles proposisjon, en lignende ordning som man hadde ved arbeiderregjeringens tilleggsbudgett ifjor. Herved opnår man å kunne se alle krisebevilgninger under ett og få dem behandlet i fellesskap av en spesialkomité som i 1934 og 1935.

Det ordinære budgett er steget med 18.8 mill. kroner. Herav er ca. 11 mill. nye utgifter som følge av tidligere beslutninger, nemlig forhøiet bidrag til Statens Pensjonskasse, gjennomførelsen av syketrygden for fiskere, ombyggingen av Rikshospitalet og omordningen av politiet m. v. Det har dessuten vært nødvendig å reservere et betydelig høiere beløp enn tidligere til eventuelle tilleggsproposisjoner, fremsatt i sesjonens løp. Omkring 1 million representerer nye tiltak, som ulykkesforsikring for sjøfolk og erstatning til blinde og vanføre. Resten, 6—7 millioner, er vesentlig helt nødvendige forhøielser av en rekke ordinære driftsutgifter.

De kontraktmessige avdrag på statsgjelden viser en forhøielse av ca. 4.8 mill. til 42.8 mill.; hertil kommer avdrag på det siste svenske lån med anta-

gelig vel 1 million. Ved eventuelle konverteringer vil avdragene antagelig kunne reduseres en del.

På budgettet for inneværende termin er statsgjelden forutsatt å stige med 9.2 mill. kroner. Etter at ca. 6.3 mill. av overskuddet for 1934—35 er disponert til reduksjon av andre kapitalmidler, reduseres stigningen til ca. 2.9 mill. Etter den oversikt man nu har, og hvis intet uforutsett inntreffer, er det grunn til å tro at det ikke vil bli nogen synderlig stigning i gjelden i inneværende termin. Og den gjeldsøkning som budgettforslaget for kommende termin forutsetter, vil i så fall ikke utgjøre mer enn ca. 9.5 mill. ut over den økning som Stortinget regnet med under behandlingen av det siste budgett.

Som nevnt i den gule bok foreslås det ingen forhøielse av de gjeldende satser for skatter og avgifter. Derimot er fondsskatten foreslått nedsatt fra 8.8 til 7 procent. Det foreslås dessuten under driftsinntektene optatt en ny post: «Til inntekt av skattefordelingsfondet» med 16 millioner kroner. Herom redegjøres i særskilt proposisjon. Her skal jeg bare bemerke at forslaget går ut på en delvis omlegging av tidligere skatter. Det er ikke tale om nogen særskutt og heller ikke om nogen forhøielse av den nuværende beskatning.

Anslaget vedkommende den midlertidige omsetningsavgift til kriseformål er satt op med 6.5 mill. kroner. Det er da regnet avgift i 4 kvartaler, mens man i inneværende termin bare får avgift i 3 kvartaler. Tollanslaget er satt op med 3 millioner og veiavgiften med ca. 1 million. En rekke andre inntektsanslag har også kunnet forhøies.

Ved utarbeidelsen av budgettforslaget hadde Regjeringen — fortsatte finansministeren — gått frem efter de samme linjer som ved sitt tillegg til budgettet for 1935—36, og den hadde søkt å føre videre de forskjellige tiltak til fremme av arbeidslivet og bekjempelse av krisen. Men de bevilgninger som var foreslått på budgettet, hadde man ikke funnet tilstrekkelige til en effektiv reising av arbeidslivet; Regjeringen hadde dessuten funnet det nødvendig å foreslå andre *varige foranstaltninger*, som vilde ha den største betydning for arbeidet med å komme ut av arbeidsledighetskrisen. I den forbindelse omtalte han forslaget om opprettelse av den nye *industribank* og *huslånbanken* samt spørsmålet om *kredittutvidelse*, som for tiden var under behandling i Norges Bank.

Støtten til kommunene. — Kriseforliket med bondepartiet.

Finansdepartementet sendte 6. februar en meddelelse til finanskomitéen med forslag om visse *endringer* i statsbudgettproposisjonen — herunder om forhøielse av en del av inntektsanslagene — hvorom det efter fremkomsten av den gule bok var opnådd enighet ved forhandling mellom Arbeiderpartiet og bondepartiet. Forslaget til endringer bygget for øvrig på den fordeling av *skattereguleringsfondet til kommunene* som var lagt til grunn under forhandlingene mellom de to partier. Proposisjon om anvendelse av skatteutjevningsmidlene for kommende termin blev fremsatt i statsråd den følgende dag efter foredrag av Justisdepartementet.

Efter det endrede forslag vilde kommunene få i alt 4 millioner kroner mer enn oprinnelig opført, mens andre utgiftsposter blev satt ned med 3 millioner, således at budgettets sluttsum øket med 1 million til 482.4 mill. kroner.

Denne økede hjelp til kommunene forutsattes gjennomført uten at det i nogen vesentlig grad gikk ut over andre berettigede formål, selv om enkelte foreslåtte byggearbeider ganske visst måtte utstå et år.

Hvad inntektssiden angikk, var endringene her praktisk talt helt av formell karakter. Den midlertidige omsetningsskatt til kriseformål var foreslått forhøiet med 3 mill. kroner til 27 millioner under forutsetning av at man gikk over til innbetaling hver måned mot nu hvert kvartal, idet man da ved overgangen vilde få 1 måneds inntekt mer. På den annen side blev inntektene av skattefordelingsfondet nedsatt med 4 mill. kroner til 12 mill. og inntektsposten statslånemidler redusert med 6.2 mill. fra 61.5 til 55.3 millioner kroner.

Partienes uttalelse i finansinnstillingen.

Arbeiderpartiets fraksjon i finanskomitéen med *Haavardstad* som ordfører uttalte i innstillingen om budgettet:

Det budgettforslag som foreligger, må sees i forbindelse med den erklæring den nuværende regjering kom med ved sin tiltredelse. I denne heter det at Regjeringen er klar over at den partimessig ikke har et flertall i Stortinget bak sig. Men den er båret frem av et sterke og voksende krav ute i folket om at statsmaktene med alvor og plan skal gripe inn i den krise som nu i mange år har rådet i norsk nærings- og arbeidsliv. I samarbeide med Stortinget vil Regjeringen sette all sin evne inn på kampen mot krisen.

Ut fra dette syn var det at Regjeringen kom med forslag om en betydelig økning av statsbudgettforslaget som var fremlagt av regjeringen Mowinkel.

Stortinget gikk ifjor med på en økning av ca. 30 millioner kroner. Det har vist sig i den tid som er gått, at den mer aktive krisepolitikk har skapt bedre økonomiske forhold, større arbeidsvirksomhet og øket kjøpeevne.

Det budgettforslag som nu foreligger, følger den samme linje som ifjor. Men det har vist sig at budgettet for inneværende år er utilstrekkelig for å løse de mange oppgaver som foreligger. Regjeringen har derfor funnet å måtte foreslå en betydelig forhøielse av budgettet for kommende år, og på samme tid er tatt hensyn til den politiske stilling.

Sammenlignet med det budgettforslag som regjeringen Mowinkel kom med ifjor, viser det nu foreliggende budgettforslag en stigning av 73 millioner kroner. I forhold til budgettet for inneværende år viser det en økning på 45.45 millioner kroner.

En del av denne økning kommer av at flere budgettposter før har vært for lavt ansatt, men storparten av økningen kommer av øket tilskudd til kommunene og større bevilgninger til arbeide.

Til tross for den store forhøielse av budgettet, er det ingen økning av de gjeldende skatter og avgifter; derimot er fondsskatten nedsatt fra 8.8 til 7 pct. Av statslånemidler er forutsatt tatt til inntekt 55.3 millioner kroner mot for inneværende termin 47.2 millioner kroner. Til avdrag på statsgjelden er

opført 42.8 millioner kroner. Det blir således en effektiv gjeldsøkning på 12.5 millioner kroner mot 9.2 millioner kroner for inneværende år.

Når hensyn tas til Statens anleggsvirksomhet, må denne gjeldsøkning sies å være finansielt fullt forsvarlig. Det kan bare pekes på dette, at til rentable anlegg som elektrisering av jernbanene og til telegrafvesenets kabelanlegg er budgettert 16.5 millioner kroner. Videre er det budgettert til nyanlegg av veier, havne- og fyranlegg m. v. ca. 25 millioner kroner.

Hvad inntektsanslagene angår, må disse sies å være forsvarlig opsatt.

Som ny inntekstpost på budgettforslaget er opført inntekt av skattefordelingsfondet 12 millioner kroner. Denne inntekstpost knytter sig til den nylig vedtatte skattereform om *beskatning av bankinnskudd*.*) Etter de statistiske oppgaver som forelå, synes over 40 pct. av bankinnskuddene å være unddratt beskatning. Ved den nye lov om beskatning av bankinnskudd, blir alle bankinnskudd beskattet, og da denne skatt i sin helhet skal gå tilbake til kommunene, vil skattereformen skaffe kommunene større inntekter. Det er forsiktig regnet at denne skatt vil gi 16 millioner kroner årlig. Halvparten av denne skatt går automatisk tilbake til kommunene i forhold til de bankinnskudd skattyderne i hver kommune har opgitt. Den andre halvpart fordeles mellom kommunene efter regler Stortinget fastsetter.

For kommende budgettår er det regnet med skatt av bankinnskudd både for 1935 og 1936. Dette gir 16 millioner kroner til skattefordelingsfondet. Av disse er det forslag om å bruke 10 millioner kroner i kommende budgettår til skatteutjevning. Efter planen skulde da ingen kommune få høyere skatteprocent enn 18 og heller ikke dårligere reduksjonstabell enn Normaltabellen + 50 pct. 2 millioner kroner av renteskatten foreslås anvendt til utjevning av fylkenes utgifter til *sinnssyke* og tuberkulose. Resten, 4 millioner kroner, stilles så i reserve til neste år. Derfor er bare av de 16 millioner som forutsettes kommer inn, inntektsført 12 millioner.

Dette arbeide med en skatteutjevning for kommunene må hilses med glede, og det er å håpe at Regjeringen kan fortsette den vei.

Som før nevnt viser budgettforslaget en stigning av 45.45 millioner kroner, sammenlignet med budgettet for inneværende år.

Det ordinære budgett er steget med ca. 27 millioner kroner, og krisebudgettet er opført med 87.95 millioner kroner, en stigning fra ifjor med 18.4 millioner kroner.

For å avhjelpe arbeidsledigheten er posten til jernbane- og veianleggene øket med 3.5 millioner kroner, til fiskeriformål, havne- og fyranlegg er opført over 1 million kroner mer enn ifjor.

Jordbruket får litt større støtte enn for inneværende termin. Det har vist sig at den økede støtte til landbruket har skapt nytt mot, nye arbeidstiltak og større virksomhet og bedre lønnsomhet i jordbruksnæringen.

Med glede sees også at Regjeringen har funnet plass til større bevilgninger for å avhjelpe arbeidsledigheten blandt ungdommen. Under denne post er foreslått 2.5 millioner kroner mot 1.5 millioner kroner i inneværende termin.

Med hensyn til rentespørsmålet vil fraksjonen spesielt peke på at Regjeringens initiativ til å bringe rentenivået ned bør fortsette.

*) Se herom avsnittet side ??

Utenom budgettet blev det av Stortinget stilt 5 millioner kroner til disposisjon for statsgaranti til industrialisering for inneværende år. Hittil er innkommet over 400 ansøkninger om statsgaranti. Ansøkningene fordeler sig over hele landet. Regjeringen har funnet å måtte foreslå denne statsgaranti for høiet med 10 millioner kroner for dermed bedre å kunne reise industrien og styrke landets næringsliv.

Regjeringen gikk inn for å reise landets arbeidsliv på et sunt finansielt grunnlag, og med de midler som for tiden kan skaffes, har Regjeringen stukket op linjene for kommende år i sitt budgettforslag.

Fraksjonen gir dette sin fulle tilslutning.

Bondepartiets fraksjon — ordfører Braadland — bemerket angående bruken av statslånemidler at dette spørsmål stod i direkte sammenheng med gjeldskrisen, og at forsiktighet her var nødvendig for å komme ned til et normalt rentenivå. Det oprinnelig fremlagte budgett lå etter fraksjonens mening høiere og forutsatte et sterkere forbruk av lånemidler enn konjunktorene og den fremtidige utvikling tilsa. Man var tilfreds med at det nu var fastslått at inntekten av skattefordelingsfondet i sin helhet skulde gå til kommunene istedenfor som opført halvparten (8 millioner).

Fraksjonen hadde intet å innvende mot at kriseutgiftene opførtes som en særskilt del av budgettet, både for drifts- og kriseutgifter, men fremholdt at den ikke på alle punkter var enig i den klassifisering som var foretatt i budgettet, uten at den fant det nødvendig å påpeke dette i detalj. I sine avsluttende bemerkninger henviste bondepartiet til de sist foretatte endringer, og uttalte at det fant de forhøiede inntektsanslag å være forsvarlige.

Høires uttalelse, ført i pennen av komitéens formann *Lykke*, var stort sett et opkok av det innlegg partiet leverte i spesialkomitéen ifjor og gikk ut på å skruke budgettet tilbake til hvad det var før regjeringsskiftet. Ut fra dette syn forbeholdt høire sig i spesialkomitéen og i fagkomitéene å foreslå:

En samlet nedskjæring av budgettets utgiftsside med 33 millioner kroner vesentlig på de ekstraordinære krisebevilgninger, for derved å kunne opnå: 1. Hel ophevelse av **omsetningsskatten**. 2. Halv ophevelse av det ifjor pålagte krisetillegg på statsskatten. 3. Nogen forhøielse av bevilgningene til vårt forsvar.

Venstre med *Five* som ordfører hadde en uttalelse som i ingen henseende stod i motsetning til høires, men var svakere i konklusjonen, forsåvidt som Venstre nøiet sig med å uttale visse «ønskemål». Hertil føiet fraksjonen at det vilde vært «nærliggende» for den å foreslå budgettet sendt tilbake til ny behandling, men «da det fremlagte budgett på sett og vis er en fortsettelse og på mange områder en konsekvens av den finanspolitikk som blev innledet ifjor efter at venstre regjeringen var styrtet, finner man det tilstrekkelig å nøie sig med sterkt å markere sin uenighet i denne finanspolitikk.»

Trontale- og finansdebatten.

Trontale- og finansdebatten spendte over tre dager, fra 13. til 15. februar. Den endte med forkastelsen av et forslag fra høire om rasering av krisebevilgningene og om økede utgifter til militærvesenet. Forslaget opnådde bare høires stemmer. Venstre undlot å stille noget eget forslag, og bondepartiet beholdt sig i det store hele til det opsatte budgett og til kriseforliket av 1935.

Under debatten uttalte partiets parlamentariske fører, *Sverre Støstad*, at det fremlagte budgett tilrettela et godt grunnlag for fremme av det produktive, verdiskapende arbeide i vårt land. Det bygde på en sund og naturlig selvbergingspolitikk som skaffet plass for landets egne arbeidere, fremmet en økonomisk utjevning både kommunene og næringene imellem og samtidig gjenoptok arbeidet for sociale reformer og kulturelle fremskritt.

Han pekte videre på at den mangel av parlamentarisk partiflertall som i så mange år hadde skapt usikkerhet og i høi grad hadde preget også de trontaler og budgetter som tidligere var blitt forelagt. Uansett hvilke regjeringer hadde sittet, var slagordet rasering og nedskjæringer. De siste 10—15 år kunde trygt betegnes som en trengselstid, frosttid for alt fremskrittssarbeide i vårt land. I disse årene hadde reaksjonen lagt sin klamme hånd over alt og alle. Ingen nye sociale reformer hadde sett dagens lys, og våre kulturelle, videnskapelige og almindennende institusjoner var ikke satt i stand til å fylle sine oppgaver.

Den trontale og det budgett som var lagt fram i år, innvarslet her gledeligvis en forandring. Trontalen bebudet initiativ og tiltak både på det sociale, kulturelle og industrielle område, slik at søndagsstillheten ophørte både i Socialdepartementet og andre departementer. Både trontalen og budgettet var så sterkt preget av en ny *aktiv innstilling*, ikke bare til krisespørsmålene, men til samfundsproblemene i sin almindelighet, at ingen behøvte å være i tvil om hvilken partifarve regjeringen hadde.

Hvis Stortinget — uttalte Støstad — vil behandle det fremlagte budgett under hensynet til å styrke arbeidslivet og under hensynet til at flest mulig kan komme i arbeide, slik at tvungen lediggang og forsorg bare blir undtagelser, må det gi sin tilslutning til den arbeidslinje budgettet trekker op. Da er Stortinget med på å skape et fundament både for sunde og gode finanser og en social, kulturell og økonomisk utbygging og opbygging som vil komme også fremtiden til gode.

Statsminister *Nygaardsvold* trakk op grunnlaget for den linje som blev knesatt ifjor ved kriseforliket med bondepartiet, og som kunde sammenfattes i følgende punkter: Bedre lønnsomhet i jordbruket, mer arbeide for de arbeidsløse, styrkelse av vårt arbeidsliv slik at beskjeftigelsesgraden kunde økes og det såkalte nødsarbeide efter hvert avvikles, rådbøter for å sikre en rimelig levestandard for dem som hadde fisket som levevei, og videre en oprydning i kommunenes gjeldsforhold og regulering av den unormalt høie skatteprocent.

Om det videre program uttalte statsministeren:

Det som blev innledet ifjor må føres videre. Lønnsomhetslinjen må gjennomføres for de andre næringer. Det må bli lønnsomt å produsere her i landet. Og det må føres et bevisst arbeide for å øke kjøpekraften for å komme arbeidsligheten til livs.

De gode resultater for landbruket skyldes konjunkturerne, sier man. Jeg våger å påstå at hvis ikke kriseforliket hadde kommet i stand, vilde landbruket ikke ha maktet å nyttiggjøre sig konjunkturerne. Lønnsomhetslinjen må fastholdes og befestes. Den har skapt mot og tro på fremtiden. Og ikke minst det er et stort aktivum for folk i disse tider.

Den viktigste oppgave nu er å styrke industrien, slik at den kan fylle sin oppgave, og utføre alt det arbeide som kan utføres her hjemme. Riktignok har vår hjemmeindustri gjennomgått en veldig utvikling, men vi må videre for å skaffe plass for de ledige. Staten har kraftig støttet selvbergingstanken for jordbrukets vedkommende. Vi må gjøre det samme for industrien. Det vil virke tilbake også på fiskeriene og jordbruket og bli til fordel for det hele folk.

Vårt budgett er et arbeidsbudgett. Det er for høit, sier man. Men er det nogen grunn til at et budgett skulde være høit, så er det nu da det gjelder å hjelpe arbeidslivet op av den dvale det lå i da Mowinckel forlot statsroret. Men hvis budgettet er for høit, hvordan skal man da skaffe plass til de bevilgninger til forsvaret som høre krever? Jeg har sagt tidligere at man kan ikke forsvarlig ta av de midler som er ment å komme de nødstedte og arbeidsløse til gode. Og den uttalelse fastholder jeg.

Den politikk vi har ført akter vi å fortsette, det legger jeg ikke skjul på. Tvert imot, den legger vi fram for hele folket. *Den politikk har vist sig å gi resultater, og jeg er sikker på at disse resultater vil øke efter hvert som Regjeringens forslag vedtas og tiltakene settes i verk.*

Med stor opmerksomhet påhørte Stortinget den nye forsvarsminister, Statsråd *Torps* uttalelse om partiets og Regjeringens stilling til militærspørsmålet. Han fremholdt at ønsket om at Regjeringen skulde få fortsette det arbeide den har begynt og som har vist så store resultater, hadde gjort at man ikke hadde villet ta nogen strid på årets militærbudgett. Vi tror, sa han, at vi derved gagnar det arbeidende folks interesser best. Det arbeidende folk i by og på land har ingen interesse av at landet nå kastes inn i en oprivende strid om militærbudgett og forsvarspolitik.

Torp slo fast at Norges politikk må være aktivt arbeide for freden. Nettop nu er det, sa han, større grunn enn før til å gå inn for en sterk fredsaksjon. Så langt vår røst og vårt eksempel når, må vi hevde prinsippet om fred, avrusting og voldgiftsavtaler. Det er her de små nasjoner har sin oppgave. Det er viljen til å være nøytrale og viljen til å kunne møte en kommende krigs påkjenninger i økonomisk og social henseende som må være bestemmende for vår militærpolitikk. Samtidig må det skapes sikkerhet for at hæren ikke kan anvendes i indre politiske kamper og i faglige konflikter. Derfor må militærvesenet bygges op på et demokratisk grunnlag. *Ut fra dette syn vilde spørsmålet om en*

demokratisering av militærvesenet og en forberedelse av omlegging til nøytralitetsvern bli tatt op.

Videre hadde *finansministeren* ordet angående krisemidlenes anvendelse og *justisministeren* om bedringen for kommunene.

I debatten fremkom Hundseid (b) med en uttalelse på vegne av sitt parti i sammenheng med omtalen av de krisetiltak som var satt i verk og deres betydning både politisk og økonomisk. Han sluttet sitt innlegg med å si:

Vi kan konstatere idag hvad kriseforliket mellem de to partier har bragt. Man er nådd så langt at vi anser Statens forpliktelser overfor de kriserammede jordbruk for i stor utstrekning opfyldt. Så stort er dette løft at jeg ser midlene som er anvendt for å nå frem til dette mål som vel anvendt. Vi kan samtidig fastslå at i og med disse tiltak er «krisehjelps-mentaliteten» utryddet i våre jordbruksbygder. På dette grunnlag er det at vi møter velgerne til høsten og gjør åpent rede for vår stilling — og så tar vi dommen som den blir.!

Mowinkel erklærte på venstres vegne at han ikke vilde være med på et demonstrasjonsforslag mot en regjering som efter det siste kriseforlik var sikret parlamentarisk flertall. Men han var meget bekymret for utviklingen og feldte nogen tårer på vegne av folkefriheten.

Ved vateringen som falt efter de 3 dagers debatt, blev først Dybwad Brochmanns mistillitsforslag forkastet mot forslagsstillerens stemme. Derefter blev høires forslag som var knyttet til budgettet og krevde betydelige reduksjoner, forkastet med 109 mot 30 stemmer. Trontalen blev så vedlagt protokollen.

De ekstraordinære krisebevilgninger.

Det blev også i år nedsatt en spesialkomité til gjennomgåelse av de ekstraordinære krisebevilgninger som var foreslått i Regjeringens budgettproposisjon. Partigruppen opnevnte som sine representanter i komitéen Støstad, Nordanger, Oksvik og Thorvik, med Foshaug og Oscar Nilssen som varamenn. Som formann valgte komitéen Støstad. Som ordfører blev Nordanger valgt for sakene under Justis- og Finansdepartementet, Thorvik for Handelsdepartementets saker samt Forsvarsdepartementet og statsgarantien til industrien, Sundby (b) for landbruks-spørsmålene og Moseid (b) for sakene under Arbeids-, Kirke- og Socialdepartementet.

Komitéen hadde sitt første møte 19. februar og avgav sin innstilling 7. mars. I og med innstillingen fra komitéens flertall — Arbeiderpartiet og bondepartiet — kunde Regjeringens krisebudgettforslag ansees for å være bragt i havn. Bondepartiets fraksjon sluttet sig nemlig til Regjeringens forelegg med en del mindre endringer som de to partier var blitt enige om. Og ved behandlingen i Stortinget i dagene 12.—14. mars blev flertallsinnstillingen, som var tiltrådt av Regjeringen, vedtatt med et sterkt flertall — 86 stemmer. mot 53. Mindretallet var venstre og høire samt Ræder av frislinnede, Alf Mjøen (r. f.) stemte med flertallet, mens Lavik (kr. f.) og Dybwad Brochmann (s. p.) var blandt de fraværende.

Høire og venstre møtte i innstillingen og under debatten med sine *nedskjæringsforslag*. Men ved spesialbehandlingen av budgettet blev de fleste dissenser av betydning frafalt. Det vilde jo heller ikke blitt noget annet enn en demonstrasjon å fastholde opposisjonens særstandpunkter overfor de faktiske realiteter som forelå.

I innstillingen fra spesialkomitéen uttalte Arbeiderpartiets fraksjon sin tilfredshet med at mens tyngden av de økede krisemidler for inneværende termin i første rekke måtte gå til å øke lønnsomheten i jordbruksnæringene og til hjelp til kommunene, kom økningen for kommende budgetttermin i høi grad *industrien og anleggsvirksomheten til gode*, samtidig som bevilgningene til jord- og skogbruksnæringene stort sett var holdt på samme høide som ifjor, med en del økning for enkelte posters vedkommende.

I tilslutning hertil pekte komitéens formann, *Støstad*, under den almindelige debatt på den utvikling som hadde funnet sted og fastslo at det var dem som stod bak kriseforliket ifjor som hadde sett rett. Og i forvisningen om at den linje som da blev lagt, var den riktige, var Regjeringen i sitt nye budgettforslag gått videre på samme vei. Den betydelige økning i krisebevilgningene på 18 millioner vilde i første rekke komme vei- og jernbaneanleggsdriften til gode, foruten en rekke påkrevde byggearbeider og nye industrielle tiltak. Videre var foreslått øket den direkte bevilgning under Sosialdepartementet til arbeidsledighetens bekjempelse og til spesielle tiltak til ungdommen. Alt i alt var det et utpreget arbeidsbudgett og et forsvarlig ekstraordinært budgett under de nuværende forhold.

De viktigste poster og voteringer.

Under Sosialdepartementet var foreslått av Regjeringen og flertallet en ekstraordinær bevilgning av 11 350 000 kroner til Regjeringens disposisjon til *lindring av krisen og arbeidsledighetens bekjempelse*. Ved voteringen blev bevilgningen gitt med 91 mot 45 stemmer.

Derefter forelå innstillingen om en bevilgning på budgettet av 2.5 millioner kroner til *hjelp for arbeidsløse ungdom*. Her hadde venstre i spesialkomitéen foreslått bare 1.5 million kroner, men under behandlingen erklærte partiet at det ikke vilde fastholde dette forslag. Ved voteringen blev bevilgningen gitt enstemmig.

Til nye *veiarbeider* var opført 6 485 000 kroner. Venstre foreslo her en bevilgning på 4.5 millioner, mens Lykke erklærte at høire ikke vilde opta sitt forslag fra spesialkomitéen på 5 millioner kroner. Ved voteringen stemte bare 12 representanter for venstres forslag.

Som ekstraordinær krisebevilgning til fordel for *fiskeribedriften* blev det bevilget enstemmig 7 650 000 kroner. Høire hadde i spesialkomitéen stemt for en reduksjon av dette beløp, men tok ikke forslaget op i Stortinget.

Under kapitalutgifter var opført 11 495 600 kroner til *jernbaneanleggene*.

Høyre hadde her i komitéen stemt for 5 495 000 og venstre for 9 495 600 kroner. Dissensene blev imidlertid frafalt og bevilgningen gitt enstemmig.

Vedkommende Telegrafverket (ekstraordinært til *kabelanlegg* m. v.) bevilgedes enstemmig 5 millioner kroner.

Til industrielle tiltak og til fremme av reiselivet bevilges tilsammen 1 760 000 kroner. Midlene hertil forutsattes tilveiebragt av bevertningsskatten, beregnet til omkring tre tiendedeler av skattens utbringende.

Som siste post på krisebudgettet behandledes den foreslåtte bemyndigelse for Regjeringen til å gi en statsgaranti på inntil 10 millioner kroner for å få *nye arbeidsiltak* i gang eller for å hindre at eldre bedrifter måtte stoppe. Bemyndigelsen blev gitt efter en del debatt som særlig dreiet sig om skibsbyggingsindustriens stilling, mot 39 stemmer.

Om behandlingen i *detalj* av krisebudgettene henvises til de særskilte avsnitt i beretningen.

Beskattningen av bankinnskudd.

Høsten 1935 tok Regjeringen op til påskynnet behandling spørsmålet om beskatning av bankinnskudd som hadde vært utredet av den nedsatte kommunallovkomité med K. M. Nordanger som formann. Proposisjonen i saken blev fremsatt i statsråd 20. desember, vesentlig bygd på komitéens utkast, for at de nye bestemmelser kunde gis anvendelse for bankenes regnskapsår 1935 og for den kommunale skatteligning 1936--1937.

På grunnlag av Regjeringens forslag samt innstilling i saken fra Stortingets kommunalkomité blev *loven om beskatning av bankinnskudd på bankenes hånd* behandlet og vedtatt i møter i januar for lukkede dører av Odelsting og Lagting. Skattebeslutningen blev derpå vedtatt i stortingsmøte efter innstilling av finanskomitéen. Loven blev sanksjonert i statsråd 24. januar.

Den nye lov som blev vedtatt under motstand av høyre og delvis fra venstres side, går ut på at det ved utskrivning av skatt til kommunene i henhold til de almindelige skattelover for fremtiden ikke skal tas i betraktning innskudd i innenlandske banker og renter av sådanne innskudd. Til gjengjeld skal det svares en skatt av den rente som en bank godskriver en innskyters konto. Skatten skal gå til et *fordelingsfond*, være ens for det hele land og utgjøre 25 pct. av renteavkastningen på den enkelte innskyters konto og skal betales av banken til fondet.

Fondets midler fordeles til kommunene efter nærmere regler og anvendes dels til å skaffe kommunene kompensasjon for den skatt de taper ved nyordningen og dels til skatteutjevning.

For Statsskattens vedkommende var samtlige som hadde behandlet spørsmålet enig om at skatten skulde svares på samme måte som hittil.

Under behandlingen i Odelstinget fremholdt *Nordanger* de fordeler man opnådde ved å gjennomføre dene reform. Store skattebeløp som kommunene nu var

snytt for, vilde komme frem og man vilde imøtekomme et sterkt krav om rettferdighet i beskatningen. Samtidig vilde man kunne skaffe midler til å hjelpe de vanskeligstilte kommuner, og det uten å ta fra Staten av de almindelige statsinntekter og uten å ta fra de såkalte rike kommuner.

I debatten uttalte finansministeren, statsråd *Indrebø*, bl. a.:

Et par talere har rettet spørsmål om de 16 millioner som er opført på budgettet og som er tatt fra fordelingsfondet. Det har vært slått på at det var et hull i budgettet. Det er selvsagt ikke tilfelle. Men jeg er fullt klar over at det forslag som er fremsatt kan det være meningsforskjell om. Hvad angår beskatning av de små innskudd er det den største svakhet ved hele lovforslaget, men jeg tror at det med god vilje skal være mulig å finne en vei til å løse det spørsmål.

Finansministeren anbefalte sterkt det forslag som forelå. Vi kan ikke, sa han, finne nogen annen brukbar måte å nå fram på hvis vi vil komme skattesnyteriet til livs, og det kan ikke være tvil om i nogen leir at skattesnyteri i forbindelse med bankinnskudd har vi hatt i en urimelig stor utstrekning.

Under lovens behandling oplyste videre justisministeren, statsråd *Lie*, at i følge den statistikk man nu har for 1934—35, er det bare 158 kommuner som har en skattøre på *under* lovens maksimum, mens det er 601 kommuner, det vil si 79 pct. av landets samlede kommunetall som har en skattøre på *over* 15. Av disse ligger igjen 335 mellom 18 og 20 i skattøre og 53 kommuner i en skattøre på over 20. Reduksjonstabellene viser for samme år at 420 skattedistrikter har en reduksjonstabell på normalen minus 50 pct. og derover, mens bare 274 kommuner har en reduksjonstabell som ligger under normalen minus 50 pct. Med den foreslåtte ordning skjerpet man den allerede eksisterende skattelovgivning derhen at bankinnskudd skal komme under *fullstendig beskatning*. Det neste vilde så bli å få istand en effektiv kontroll med beskatningen av ihendehaverobligasjoner, et spørsmål som Regjeringen hadde lovet å ville komme tilbake til.

Efter at et utsettelsesforslag av Knut Jacobsen (h) var forkastet mot 22 stemmer i Odelstinget, fremsatte Mowinckel (v) forslag om at venstreregjeringens proposisjon fra ifjor om utvidet opgaveplikt for bankene skulde legges til grunn for behandlingen.

Det blev votert alternativt mellom Regjeringens forslag og Mowinckels. Regjeringens forslag bifaltes med 78 mot 26 stemmer. De 26 var Ørbæk, Eiesland, Skeibrok, Sven Nielsen, Knut Jacobsen, Bærøe, Gram, J. L. Mowinckel, Sven Svensen, Carl R. Olsen, Joh. A. Scendsen, Mjelde, Præsteng, Fjalstad, Getz, Kleppe, Vinje, Holta, Laberg, Lykke, Signe Swensson, Ræder, Bruun, Sverdrup, Sollie og Undrum.

Efter denne votering erklærte Lykke at da Odelstinget med så stor majoritet hadde avgjort at det var innstillingen som skulde legges til grunn, vilde han ikke ytterligere demonstrere ved å stemme mot de enkelte paragrafer.

Videre var innstilt av komitéen:

Regjeringen anmodes om å arbeide vidare med spørsmålet om en effektiv kontroll med beskatning av ihendehaverobligasjoner — herunder skjerpet kontroll med dødsboers beholdninger av ihendehaverobligasjoner og utenlandske verdipapirer — i forbindelse med strengere bestemmelser om efterligning, og snarest mulig forelegge resultatet for Stortinget.

Dette blev vedtatt mot 24 stemmer som blev avgitt for en foreslått henstilling til Regjeringen om snarest mulig å fremlegge lovforslag for dette Storting med sikte på å «tilveiebringe en effektiv kontroll med beskatning av ihendehaverobligasjoner blandt annet med plikt for obligasjonseieren til å opgi navn og adresse ved fremleggelsen av rentekuponger til innløsning.»

Knut Jacobsen (h) hadde fremsatt følgende forslag: Odelstinget anmoder Regjeringen om å utrede spørsmålet om en samskatt av bankinnskudd på bankenes hånd til stat og kommune.

Nordanger foreslo Jacobsens forslag oversendt Regjeringen, og dette blev vedtatt mot 32 stemmer.

I Løgtinget blev loven vedtatt mot høires stemmer.

Efter at Stortinget i møte 28. januar hadde vedtatt skattebeslutningen i samsvar med loven blev proposisjonen om *skattefordelingsfondet* fremsatt i statsråd 7. februar.

I møte 24. april vedtok Stortinget efter henstilling av kommunalkomiteén departementets forslag til fordeling av de 10 millioner kroner som blev bevilget på krisebudgettet av skattefordelingsfondet som tilskudd til vanskeligstilte kommuners budgetter og ekstraordinært til påbegynnelse og gjennomføring av skatteutjevning.

Tilskudd skal — efter beslutningen — være betinget av at skatteprocenten for foregående år var over 18 eller vilde vært over 18 ved bruk av en reduksjonstabell hvor normaltabellens tall er redusert med 40 procent. Denne betingelse skal ved fordelingen av de 7.2 millioner kroner som fordeles efter Justisdepartementets skjønn, undtagelsesvis kunne frafalles hvor det ansees påkrevd. Kommuner med over 20 000 innbyggere kommer ikke i betraktning ved fordelingen av de 2.8 millioner kroner som skal fordeles efter faste faktorer.

Videre blev besluttet at resten av den halvdel av fondet som skal utdeles efter regler fastsatt av Stortinget, anslagsvis 3 millioner kroner, avsettes som reserve i fondet til bruk ved senere skatteutjevning.

Foruten de 10 millioner til skatteutjevning blev det av Stortinget bevilget 2 millioner kroner til kommunene som syke- og tuberkuloseutgifter og dessuten 1 million til nedsettelse av distriktsbidraget til riksveiers vedlikehold.

Av spesialkomitéens flertall blev det foreslått at utgifter og inntekter vedrørende skattefordelingsfondet blev holdt utenfor statsbudgettet, da disse inntekter i realiteten var kommunenes. Dette blev også vedtatt mot 38 stemmer.

Samtidig med behandlingen av den nye lov blev offentliggjort innstillingen

av 1935 fra kommunal-lovkomitéen om skatteutjevningen, overføring av kommune-utgifter til Staten og ligningskontrollen m. v.

I statsråd 7. februar blev videre fremsatt *stortingsmeddelelse* om de forskjellige foranstaltninger som var truffet av Staten til støtte for kommunene. Det var den første samlede beretning om disse forhold, med en rekke interessante opplysninger svedrørende de administrerte kommuner, om gjeldsmeglingsinstituttet virksomhet og om statstilskuddet til kommunene.

Statsgarantien til nye arbeidstiltak.

Regjeringen hadde som ledd i kriseforanstaltningene foreslått at det blev stilt en statsgaranti på inntil 10 millioner kroner utover det som måtte være ubenyttet av den tidligere gitte garanti på 5 millioner kroner for å få nye arbeidstiltak i gang eller for å hindre at eldre bedrifter måtte stoppe.

Spesialkomitéens flertall uttalte at det av hensyn til arbeidslivet og de dertil knyttede interesser var av betydning at departementet fikk bemyndigelse til å yde en slik garanti, og stemte for Regjeringens forslag. Høyres og venstres representanter mente at det ikke burde påføres statskassen garantier til så store beløp uten at saken på forhånd hadde vært forelagt Stortinget, og at unntagelser bare kunde finne sted når det dreiet sig om mindre beløp.

Ved voteringen blev innstillingen om 10 millioner i statsgaranti vedtatt mot 39 stemmer. En rekke av venstres representanter stemte efter den førte tlehatt med flertallet.

Videre blev behandlet den foreslåtte bevilgning av 1 460 000 kroner til nye *industrielle tiltak* og 300 000 kroner til fremme av *reiselivet*, herunder til modernisering m. v. av hoteller. Midlene forutsattes tilveiebragt av bevertningsskatten, beregnet til omkring $\frac{3}{10}$ av skattens utbringende.

I komitéen stemte høyre for 500 000 kroner til fremme av reiselivet, mens venstre foreslo 260 000 kroner som utelukkende skulde brukes til industrielle tiltak.

Under behandlingen i Stortinget gikk komitéflertallet over til en slik fordeling at det av bevilgningen kunde anvendes ytterligere 200 000 kroner til støtte for hotellnæringen og reiselivet i tillegg til de reserverte 300 000. Ved voteringen blev den endrede innstilling vedtatt mot 50 stemmer, idet høyre og venstre — på forskjellige premisser — stemte mot.

Efter innstilling av finanskomitéen blev enstemmig gitt bemyndigelse for Regjeringen til for resten av termnen å innvilge andragender om statsgaranti for lån på inntil 50 000 kroner også i den tid Stortinget var samlet, og for øvrig under de forutsetninger som lå til grunn for Stortingets beslutning av ifjor om garantibemyndigelse på 5 millioner kroner. Departementet hadde foreslått maksimumsbeløpet satt til 200 000 kroner. Komitéen fant imidlertid ingen betenkelighet ved å nedsette beløpet som nevnt, da garantispørsmål vilde kunde bli behandlet av Stortinget meget hurtig hvis særlige forhold skulde tilsi det.

Forskjellige garantier.

Efter forslag av Regjeringen vedtok Stortinget mot 44 stemmer en statsgaranti på 4 millioner kroner til anlegg av *en sulfat-cellulosefabrikk* på Union Co.s tomt i Skien. Et utsettelsesforslag av Braadland (b.) blev forkastet mot 50 stemmer.

Dette tiltak må sees i sammenheng med krisen i skogdistriktene og det sammenbrudd som også treforedlingsindustrien i vårt land hadde vært gjenstand for. Reisingen av en moderne sulfatfabrikk som kunde skaffe avsetning for skogstilvirket og dessuten ha meget å bety for en rasjonell skogkultur, var derfor i linje med Arbeiderpartiets kriseprogram. Samtidig vilde det bidra til å avhjelpe arbeidsløsheten i et industricentrum som Skien og omliggende bygder. Den ordning som det var forhandlet om med Union Co., innebar praktiske og økonomiske fordeler til sikring av en heldig gjennomførelse av planen.

Derimot forkastedes med 73 mot 69 stemmer den ansøkte statsgaranti for lån til A/S Nye Flateby Cellulosefabrikk, Enebak. De tre borgerlige representanter fra Akershus var ved sin stemmegivning avgjørende for garantiens forkastelse.

Den foreslåtte statsgaranti for et lån på inntil 275 000 kroner til A/S Hunton Bruk, Gjøvik, blev gitt enstemmig. Ved dette vedtak opnådde man bl. a. at bedriften blev sikret mot pågang fra kreditorer i de 7 år støtten skal vare.

Mot 28 stemmer blev det gitt garanti for et lån på 100 000 kroner til igangsettelse av prøvedrift ved Bleka Gruber i Seljord.

Videre blev enstemmig gitt garanti for et lån av 200 000 kroner til A/S Norsk Soyamelfabrikk, Narvik.

Et par mindre garantiandragender som var fremmet som forslag av departementet, blev forkastet.

I et senere avsnitt er omtalt støtten til *skibsbyggingindustrien*.

I forbindelse med garantiene nevnes vedtagelsen av proposisjonen om delvis statsgaranti ved *kreditsalg av norske varer til utlandet*, hvorefter den nuværende garantibemyndigelse hertil blev forlenget uforandret for et år med samlet beløp av 40 millioner kroner.

15. mai behandlet Stortinget forslaget om statsgaranti for et lån på 125 000 kroner til opførelse av det planlagte turisthotell på Hovden i Setesdal. Tiltakskommisjonen hadde enstemmig anbefalt garantien gitt, ut fra den betydning det vilde ha for turisttrafikken at det blev bygget et tidsmessig hotell i denne landsdel.

Garantien blev gitt mot 32 stemmer, efter at Five (v.) hadde optatt forslag om proposisjonens forkastelse. — I samme møte blev med 80 mot 54 stemmer vedtatt forslaget om garanti for et lån på 60 000 kroner til direktør Harald Rasmussen til modernisering og ominnredning av Alexandra Hotell, Molde.

Under debatten uttalte handelsministeren, statsråd *Madsen*, at han trodde

at vi i løpet av ganske få år kunde øke inntekten av turisttrafikken med f. eks. 30—40 millioner. Men da måtte man ikke bare utbygge kommunikasjonene, men også ha tidsmessige hoteller for den turiststrøm som meldte sig.

Kreditutvidelsen.

I statsråd 17. april fremsatte Regjeringen proposisjon om forandringer i loven for Norges Bank vedkommende utvidelse av seddelutstedelsesretten (lovens § 9), om markedsoperasjoner og aktieeierens utbytte og fondsoplegning.

Norges Bank hadde efter de hittil gjeldende bestemmelser adgang til å utstede sedler til et beløp av 250 millioner kroner utover gullbeholdningen. Det nye lovforslag gikk ut på at Norges Bank fikk adgang til å utstede sedler for et beløp av 325 millioner kroner ut over gullbeholdningen, altså en økning på 75 millioner kroner. Samtidig blev det foreslått at Norges Bank fikk adgang til å drive såkalte markedsoperasjoner — kjøp og salg av verdipapirer i pengepolitisk øiemed. Det skulde videre være adgang for banken til å oprette et kursreguleringsfond hvor gevinst og tap på disse markedsoperasjonene bokføres.

Disse forslag tok begge sikte på å gjøre Norges Bank til et mere skikket instrument i landets og Statens kredittpolitikk og åpnet adgang til den lenge ventede *kreditutvidelse*, hvorved reisingen av landets arbeidsliv kan finansieres.

Finanskomitéen innstilte enstemmig på bifall av proposisjonen, som blev vedtatt av Stortinget — om enn på dels forskjellige premisser — enstemmig.

Under debatten som streift inn på diskonto- og lånepolitikken — og hvor for øvrig også det gamle inflasjonsspøkkelse gikk igjen i høires innlegg — tok *Hornsrud* op Arbeiderpartiets gamle krav om opprettelsen av et finansråd, som skulde ha den øverste ledelse av landets kredittvesen efter Stortingets og regjeringens almindelige direktiver. Hadde vi hatt et slikt finansråd med en riktig sammensetning, kunde meget nu ha sett anderledes ut. Han fremholdt i sammenheng hermed at Norges Bank nu burde løses helt ut fra den private kapital som knyttet sig til banken. Det gjaldt en 30 millioner kroner som måtte utløses. Dette vilde være riktig for å markere det syn at Norges Bank ikke var i første rekke en bankenes bank, men *Statens Bank*.

Lånekonverteringene under arbeiderregjeringen.

I sitt svar på en interpellasjon av Bonde (s. p.) om rentepolitikken uttalte *finansministeren* at hvis man så på diskontoen i forhold til Norges Banks diskonto for vekslar, hadde den stått uforandret siden 24. mai 1933 i 3½ pct. I bankens beretning for 1934 blev dette karakterisert som lavt efter norske forhold. Og man kunde vel si at Norge for tiden hadde en av de laveste diskontoer.

Regjeringen hadde — fortsatte han — hele tiden vært opmerksom på den store betydning av å få renten ned, og det var nedlagt et stort arbeide i den

sak. I løpet av de to siste år hadde det stadig vært arbeidet med konvertering av eldre høiprocentlige lån, som et ledd i bestrebelsene for å få rentenivået ned over hele linjen. I 1935 og 1936 var det således foretatt en rekke store konverteringer av innen- og utenlandske lån, hvad han i detalj gjorde rede for. Hypotekbanken og de andre statsgaranterte banker hadde også optatt nye lån til konvertering. Og for utlån av de offentlige fond hadde renten fra 1. juli 1935 vært nedsatt til 4 procent.

Den relativt lave diskonto vi hadde nydt godt av i ca. 3 år, hadde selvsagt vært til lettelse for det arbeidende næringsliv, og Regjeringen vilde anse det for meget ønskelig om renten fortsatt kunde holdes på et rimelig nivå.

Statens industribank.

Et av arbeiderregjeringens viktigste tiltak til reising av arbeidslivet var forslaget om opprettelse av en statsbank til finansiering av industribedrifter, kraftanlegg og hoteller.

Finansdepartementet hadde oprinnelig foreslått banken dannet som en ren *Statsbank*. I skrivelse til kommunalkomiteén av 15. juni gav imidlertid departementet subsidiært sin tilslutning til at banken blev opprettet som et halvoffentlig foretagende.

I et utkast som fulgte departementets skrivelse var aksjekapitalen satt til 10 millioner kroner. Herav skulde Staten eie 5.1 mill. kroner og aksje- og sparebanker m. v. 4.9 mill. kroner. Staten skulde garantere de private aksjeeiere et årlig utbytte av $4\frac{1}{2}$ procent og ved bankens oppløsning tilbakebetaling av aksjenes pålydende.

Arbeiderpartiets medlemmer av komitéén uttalte sig i innstillingen enig med departementet i at det var en statsopgave å lette adgangen til finansiering av industrielle tiltak, og at denne opgave vilde fremmes best ved at det blev opprettet en ren statsbank. Imidlertid var det så sterkt behov for en særskilt industribank at spørsmålet om bankens form — ren statsbank eller et halvoffentlig institutt — ikke burde stå hindrende i veien for en hurtig løsning. Under hensyn hertil fant fraksjonen å kunne slutte sig til departementets endrede forslag. Da også bondepartiets medlemmer stemte for at dette forslag blev lagt til grunn for behandlingen, blev dette komitééns flertalls *innstilling*.

Venstres og høires fraksjon stemte begge mot industribanken.

Under behandlingen i Odelstinget 3. juli uttalte statsråd *Indrebø*: Regjeringen er fremdeles av den mening at det heldigste vilde vært å få en statsbank for derigjennem å lette adgangen til finansiering av finansielle tiltak. Men slik som det ligger an, skal jeg ikke ta op den side av saken. Når vi har funnet å burde fremsette det subsidiære forslag, er det ikke bare fordi det vilde være lettere å få det igjennem i Stortinget, men også fordi privatbankene mønte at

derved blev sikret best det samarbeide som fantes ønskelig. Det får da stå sin prøve. Om nødvendigheten av et slikt institutt behøver vi neppe å diskutere etter de sterke uttalelser som foreligger. De innvendinger som har vært gjort, med henstilling om ytterligere utredning, kan betraktes som bortfalt i og med fremsættelsen av det endrede forslag. —

Et forslag fremsatt av Knut Jacobsen (h.) om at saken ikke blev tatt under behandling i år blev forkastet med 67 stemmer — Arbeiderpartiet og venstre. Et subsidiært forslag av mindretallet som gjaldt sakens realitet ansåes bortfalt ved avgjørelsen av utsettelsesforslaget.

De enkelte paragrafer i loven blev derpå vedtatt efter innstillingen, idet samtlige endringsforslag som fremkom blev forkastet mot høieres og venstres stemmer. I Lagtinget blev et henleggelsesforslag forkastet med 22 stemmer.

Efter beslutningen skal banken ledes av et styre bestående av 5 medlemmer, hvorav en administrerende direktør, 2 av styremedlemmene opnevnes av kongen og 2 velges i generalforsamling av aktieeierne i serie B (de private aksjonærer). Funksjonstiden er 6 år, for varamennene 3 år. Kongen opnevner styrets formann og næstformann og ansetter administrerende direktør.

Representantskapet skal ha 7 medlemmer, hvorav 4 velges av Stortinget og 3 velges i generalforsamling av aktieeierne i serie B. Funksjonstiden for representantene med varamenn er satt til 3 år.

Som medlemmer av representantskapet valgte Stortinget ingeniør Drogseth (a.) med ordfører Skjaanes, Trondheim, som varamann, direktør Gunnar Jahn (v.) med skipsreder Meling som varamann, ingeniør Sigurd Fougner (h.) med stortingsmann Brinch som varamann og stortingsmann Braadland (b.) med Mjaavath som varamann. Som formann og næstformann valgtes henholdsvis Jahn og Drogseth, begge enstemmig, idet en dissens fra valgkomitéen — hvor Jahn hadde 14 stemmer til formann og Drogseth 13 — blev frafalt.

Støtten til skibsbyggingsindustrien.

I statsråd 24. april blev fremsatt stortingsmeddelelse om fremme av skibsbyggingsindustrien. Det blev i meddelelsen redegjort for den innstilling som det departementale utvalg av 1932 hadde fremlagt.

Utalgets forslag gikk særlig ut på statsstøtte til modernisering av et par større verksteder for at disse kunde overta kontrakter om bygging av store skib, samt at skibsfondet blev øket så det fortsatt kunde fremme den innenlandske skibsbygging.

Da Regjeringen av budgjetmessige hensyn ikke hadde kunnet opføre fornødne midler til økning av skibsfondet for utlån til sådan modernisering av verksteder, måtte støtte skje ved statsgaranti. Arbeidstiltakskommisjonen var derfor anmodet om å opta til behandling utalgets forslag sammen med de andre andragender om statsgaranti som var innkommet fra en rekke skibsverfter.

Hvad angår økningen av skibsfondet for fremme av skibsbyggingen blev det i statsråd 15. juni efter innstilling fra Finansdepartementet fremsatt proposisjon om en forhøielse med 3.5 millioner kroner for at fondet fortsatt skulde kunne være i stand til å yde 2ten prioritets pantelån i skib som bygges ved norske verksteder. Midlene vilde bli skaffet til veie ved lån fondet optok mot statsgaranti.

For ytterligere å styrke fondet blev det foreslått at rentene som for nærværende tas til inntekt på statsbudgettet, for fremtiden skulde tilfalle fondet. Det blev også foreslått at utlån av fondet kunde foregå til utgangen av 1934.

I statsråd 10. juni blev det — overensstemmende med tiltakskomiteéns anbefaling — fremsatt proposisjon om en *statsgaranti for inntil 3.6 million kroner til modernisering av Bergens mekaniske Verksteder, inntil 1 050 000 kroner til Rosenberg mekaniske Verksted, Stavanger, og inntil 2 095 000 kroner til Fredrikstad mekaniske Verksted*. I det foregående statsråd var det videre foreslått 625 000 kroner i statsgaranti til *Trondheims mekaniske Verksted*. Garantiene skulde gå til å få ordentlige beddinge og verkstedbygninger, store nok og gode nok, tilfredsstillende utstyrt med transportanordninger, verktøimaskiner, utrustningskaier m. v., i det hele til å bedre det tekniske utstyr, foruten til å søke produksjonsdriften gjort mere lønnsom.

Stortinget vedtok enstemmig den foreslåtte forhøielse av *Statens skibsfond* med 3½ millioner til utlån på skib. Støtten til *Trondheims mekaniske Verksted* blev gitt mot 1 stemme. (Tidligere var det gitt statsgaranti til Bodø Skibsverft med 60 000 og til Liåens Skibsverft, Alesund, med 50 000 kroner).

I spørsmålet om statsgaranti for lån til modernisering av Bergens mek. Verksteder, Rosenberg mek. Verksted og Fredrikstad mek. Verksted innstilte et flertall i finans- og tollkomiteén på at denne sak *ikke blev tatt under behandling i år*.

Hognestad optok som sakens ordfører proposisjonen om en samlet garanti-bevilgning til de tre verksteder på 6 745 000 kroner, dette i tillegg til de 15 millioner kroner i almindelig statsgaranti til industrielle bedrifter som tidligere i år var stilt til rådighet av Stortinget, og at støtten blev gitt vesentlig på de vilkår som var foreslått av tiltakskommisjonen.

Efter en langvarig debatt besluttet Stortinget 13. juli med 79 mot 71 stemmer å gå til realitetsbehandling av proposisjonen. For utsettelse stemte alle av venstre undtatt Peersen, Rygh, Mjelde og Iveland, høire undtatt Th. Mowinckel, Sven Nielsen og Undrum, bondepartiet undtatt Bjørnson, samt Ræder og Lavik.

Derpå blev proposisjonen vedtatt med 83 stemmer mot 67. Stortinget var fulltallig ved begge voteringer.

Flertallet var Arbeiderpartiets 69 samt følgende 14 av de andre partier: Av venstre Rygh, Iveland, Peersen, J. L. Mowinckel, Mjelde, Myklebust, Kaarbø, Anderssen-Rysst, Kobro og Valen, samt Th. Mowinckel (h), Mjøen, Lavik og Dybwad Brochmann.

Ved vedtagelsen av mindretallets forslag (proposisjonen) bortfalt et subsidiært forslag av Lykke (h) om å begrense støtten til 2.2 mill. kroner.

I beslutningen ligger at den tidligere av Stortinget gitte garantibevilgning på 15 millioner forhøies med 3 millioner av de 6 745 00 kroner til 18 millioner. Forslaget herom blev vedtatt som et kompromiss mellom flertallets og mindretallets innstilling.

Arbeidsledighetsbevilgningen.

Til Regjeringens disposisjon til bekjempelse av arbeidsledigheten og lindring av krisen hadde Regjeringen på det ekstraordinære krisebudgett opført 11 350 000 kroner. Venstres representanter i spesialkomitéen foreslo 7 millioner kroner, og høires representanter mente at det måtte kunne greie sig med 5 millioner.

På denne post mente altså høire at det kunde spares 6.3 millioner og venstre 4.3 millioner kroner.

Ved voteringen blev innstillingen, som før nevnt, vedtatt med 91 mot 45 stemmer.

Derefter forelå innstillingen om en bevilgning på budgettet av 2.5 millioner kroner til hjelp for arbeidsløse ungdom. Her hadde venstre i spesialkomitéen foreslått bare 1.5 million kroner, men under behandlingen erklærte Seip, at venstre ikke vilde fastholde dette forslag.

Under debatten uttalte statsråd *Bergsvik* på spørsmål av høire om Regjeringen hadde tatt op høires forslag fra ifjor om igangsettelse av riksarbeidsskoler, og om det kom noget forslag fra Regjeringen om disse skolene med sikte på innværende termin, at Regjeringen vilde fortsette den linje den tidligere hadde fulgt, nemlig å bygge på det skoleverk som vi hadde av teknisk art. Riksarbeidsskolene falt for dyre og for upraktiske, og man kunde anvende pengene bedre ved å følge den vei Regjeringen hadde anvist. Det gjaldt å utvide de praktiske skoler, og man hadde hatt bare utmerkede erfaringer fra det arbeide som var satt i gang. Han hilste med glede at det i Stortinget syntes å være enstemmighet om den bevilgning Regjeringen hadde opført; ungdommen i vårt land vilde vite å sette pris på det.

Til tross for at venstre i spesialkomitéen erklærte ikke å kunne gå ut over de 1.5 million som blev bevilget ifjor til dette formål, blev proposisjonens forslag vedtatt enstemmig av Stortinget.

I forbindelse med denne sak blev det fremholdt ønskeligheten av at det blev lagt fram en *plan* for hvorledes pengene til ungdommen vilde bli anvendt. Efter foredrag av Socialdepartementet blev det senere av Regjeringen sendt Stortinget meddelelse herom.

Under behandlingen av meddelelsen i Stortinget gav socialkomitéens ordfører i saken, Vik (b.), departementet sin største anerkjennelse for de tiltak som her var bragt på bane. Det viste at Regjeringen hadde et åpent øie for behovet blandt den ledige ungdom. Planene til neste år var til dels en *fortsettelse* av de arbeider

som blev utført ifjor, men ikke lite utvidet. De planlagte veiarbeider var ment å danne grunnlag for bureising i de forskjellige landsdeler, og han refererte opgavene over de felter som var reservert til disse arbeider, fordelt på forskjellige fylker. Utenom de 5—600 000 kroner som var beregnet å medgå til dette, vilde det bli satt i gang skoler og kurser for arbeidsledig ungdom, med praktisk og teoretisk opplæring, i samarbeide med yrkesopplæringsrådet. Alt sammen var utmerkede tiltak som Regjeringen fortjente den største takk for.

Meddelelsen blev enstemmig besluttet vedlagt protokollen.

En tilleggsbevilgning på 2½ million.

I statsråd 6. mars blev fremsatt proposisjon om bevilgning av ytterligere 2.5 mill. kroner til lindring av krisen og arbeidsløshetens bekjempelse i terminen 1935—36. Denne bevilgning var nødvendig, hvis ikke arbeidet skulde stoppe op i en rekke kommuner.

Departementet uttalte at arbeidsløshetens størrelse og kommunenes manglende evne til selv å avhjelpe arbeidsløsheten tilsa at man for den inneværende del av terminen kunde disponere over midler omtrent i samme utstrekning som for de tilsvarende måneder i foregående termin. Det var da forutsetningen at forholdene utviklet sig normalt med årstiden, med jevnt avtagende arbeidsløshet. Etter de erfaringer man hadde, antok man at det vilde være behov for minst 2.5 millioner kroner for de gjenværende måneder, og departementet foreslo som nevnt opført dette beløp.

Tilleggsbevilgningen blev gitt enstemmig.

Jordbruksspørsmål.

De ekstraordinære støtteforanstaltninger.

I sine fellespremisser om bevilgningene til de forskjellige jordbruksformål uttalte Arbeiderpartiets og bondepartiets representanter i spesialkomitéen at de i alt vesentlig kunde henholde sig til hvad de uttalte efter kriseforliket ifjor. De understreket at det hadde vært nødvendig å skape bedre lønnsomhet i jordbruket, også for å gjenoprette den økonomiske ballanse i samundet, og for å øke landbefolkningens kjøpekraft. Utviklingen var også gått i riktig retning, hvilket vesentlig skyløtes prisstigningen på melk, melkeprodukter og kornvarer.

For de andre jordbruksprodukters vedkommende gikk man ut fra at administrasjonen fortsatt vilde ha sin oppmerksomhet henvendt på å anvende de midler som stod til rådighet således at det forutsatte mål med hensyn til jordbruksprisen relative høide kunde nåes.

Av dissensene i komitéen nevnes her de viktigste:

Til organisering av omsetning og eksport av jordbruks- og husflidsvarer samt andre tiltak under landbruksformål hadde departementet opført 450 000 kroner,

derav 150 000 kroner til småindustri. Arbeiderpartiet, bondepartiet og venstre stemte for, høire for 300 000 kroner.

Til øket forbruk av melk hos mindre bemidlede opførtes 1 million kroner som ifjor. Komitéens flertall bestod også her av Arbeiderpartiet, bondepartiet og venstre, mens høire stemte mot. Det samme gjaldt støtten til øket forbruk av flesk og kjøtt hos mindre bemidlede, hvor departementet opførte 250 000 kroner som ifjor.

Til utjevning av melkeprisen og til markedsregulering for melk opførtes 1.7 millioner kroner. Departementet hadde foreslått en noget annen fordeling på de forskjellige poster enn ifjor, men flertallet i komitéen, Arbeiderpartiet, bondepartiet og venstre, var enig om å oprettholde både beløpet og fordelingen.

Til tiltak vedkommende omsetning av gårdssmør opførte departementet 250 000 kroner, og Arbeiderpartiet, bondepartiet og venstre sluttet sig til dette.

Som tilskudd til produksjonsmelk til meieriene og til fjell- og gårdssmør opførtes 3.8 millioner kroner. Hertil kom kraftforavgiften med 3.5 millioner kroner, som er holdt utenfor statsbudgett.

Venstre foreslo margarinavgiften ophevet og at de her nevnte bevilgninger blev opført på statsbudgett som ordinære bevilgninger.

Til øket beskyttelse av norsk korn opførte departementet 4 millioner kroner. Hvis de nuværende trykkesatser skulde oprettholdes — og det mente departementet var riktig — vilde det medgå 4.9 millioner kroner, og departementet opførte de resterende 900 000 kroner på Statens Kornforretnings budgett. Dette sluttet Arbeiderpartiet, høire og bondepartiet sig til, mens venstre foreslo beløpet opført på statsbudgett.

Til bidrag til kunstgjødsel for småbrukere samt til fraktbidrag for kunstgjødsel opførte departementet 1.4 millioner kroner. Arbeiderpartiet, bondepartiet og venstre sluttet sig hertil, mens høire stemte imot.

Til lånefond til meierier var opført 200 000 kroner. Arbeiderpartiet, bondepartiet og venstre stemte for, høire imot.

All forskjellige formål i forbindelse med *nydyrking og bureising* hadde Landbruksdepartementet i alt opført 12.2 millioner kroner, derav 4 350 000 som krisebevilgning. Komitéen sluttet sig *enstemmig* til dette forslag. Til veier i bureisings- og gjødselopsamlingsanlegg blev foreslått 700 000, mens høire stemte for 200 000.

Til bidrag til reparasjoner av uthus på småbruk foreslo departementet 500 000 kroner. Komitéens flertall, Arbeiderpartiet, bondepartiet og venstre, var enig i at det av hensyn til arbeidsløsheten og krisen for øvrig var ønskelig å utvide støtten til småbrukerne med de her nevnte bidrag, mens høire også her stemte imot.

Til bidrag til gjødselopsamlingsanlegg blev foreslått 700 000, mens høire stemte for 200 000.

Til skogkulturarbeider til avhjelp av arbeidsløsheten opførte departementet 1.8 millioner som ifjor, og Arbeiderpartiet, bondepartiet og venstre stemte for dette forslag. Høire foreslo å redusere bevilgningen til 900 000 kroner.

Til forbyggings- og senkningsarbeider samt flomskadearbeider var opført 300 000 kroner. Flertallet i komitéen stemte for dette beløp, mens høire vilde redusere det til 100 000.

Ved behandlingen i Stortinget blev de ekstraordinære krisebevilgninger vedtatt i samsvar med flertallsinnstillingen. En rekke av høires dissenser blev ikke optatt.

Til bedring av *boligforholdene* særlig på landsbygden og i fiskeridistriktene hadde flertallet opført 700 000 kroner. Høire og venstre i spesialkomitéen stemte imot. I Stortinget viste det sig imidlertid at praktisk talt bare høire stemte imot bevilgningen, som blev vedtatt mot 36 stemmer.

Bureisings- og jorddyrkingsbevilgningen.

Av den samlede støtte — ordinært og ekstraordinært — under kapitlet bureising og jorddyrking, i alt 12.2 millioner kroner for terminen, utgjorde 7 850 000 kroner direkte tilskudd til jorddyrking 1 700 000 kroner bidrag til uthus på nye bruk og 500 000 kroner til opførelse av våningshus. Til bureisingslag opførtes i tilskudd 1 050 000 kroner.

Statsråd *Ystgaard* pekte på den enstemmighet det var om de opførte bevilgninger til støtte for nydyrkingen og bureisingen. Det norske Arbeiderparti hadde alltid sett på disse tiltak som en oppgave for samfundet av første rang. De var også uttrykk for en skapende lønnsomhetslinje, fordi de virket til å åpne rum for den ungdom som vokste op i bygdene. Man kunde gjennom denne støtte efter hvert nå fram til å legge landsbygden under kultur og hjelpe til å avbøte den store ledighet som fantes der, samtidig som man tilfredsstillet trangen til egne hjem. Men da måtte den tilslutning nydyrkingsbevilgningen iår hadde fått ikke bare bli en stemningsbølge, men sette sig spor av varig art — en linje som vilde og måtte bli fulgt i årene fremover, uansett partistillingen.

Det ordinære landbruksbudgett blev vedtatt efter forelegget uten at avvikende forslag blev fremsatt. Et forslag av *Lars Moen* med anmodning til Regjeringen om å utrede spørsmålet om en trykdeordning for fjellbygdene mot frostskade på kornet blev enstemmig besluttet oversendt Regjeringen.

Under behandlingen av innstillingen om tilskudd til landbruks-, småbruks- og husmorskoler blev det av Arbeiderpartiet reist sterke krav om opprettelse av et husstellskontor i Landsbruksdepartementet allerede iår, og saken blev tilbakesendt komitéen til ny behandling. Komitéen innstilte derefter enstemmig på kontorets opprettelse fra 1. jull, og dette blev vedtatt uten debatt.

Kraftfórordningen og tørken.

I forbindelse med en stilt interpellasjon om hvad Regjeringen vilde gjøre for å avhjelpe de vanskeligheter som hadde meldt sig på grunn av tørken i enkelte distrikter, reiste *Eiesland* (v.) på venstres vegne kravet om å få vekk kraftfóravgiften og fremsatte et forslag om at Stortinget henstilte til Regjeringen å opta spørsmålet om å ta vekk avgiften for hele landet, eventuelt for de strøk av landet som var herjet av tørken.

Dette forslag blev utlagt til et senere møte. Ved behandlingen i møte 15. juli — kort før Stortingets oppløsning — blev forslaget om ophevelse av avgiften for-

kastet mot 42 stemmer. Et subsidiært forslag om å øke de avgiftsfrie kraftförmengder med minst 50 pct. blev forkastet mot 45 stemmer.

Derefter blev enstemmig vedtatt efter flertallets forslag fra landbrukskomitéen: Da de forutsetninger ansees å være til stede som blev nevnt ved Stortingets vedtagelse av kraftförmengden i 1935, nemlig at visse distrikter får sin avling så sterkt nedsatt på grunn av tørke eller annen årsak at det er fare for en stor og skadelig nedslaktning, bør vedkommende departement gjøre de forandringer i de avgiftsfrie mengder som ansees nødvendige for å oprettholde det vanlige kreaturholdet.

Likeledes blev vedtatt enstemmig Landsbruksdepartementets forslag i skrivelse av 10. juli om å anvende inntil 215 000 kroner for budgettåret til avhjelp av skade ved tørke i år. Av beløpet forutsattes 100 000 kroner tatt av bygdemagasinfondet. Det opplystes at av det nevnte beløp var allerede 115 000 kroner stilt til disposisjon av departementet til billig kunstgjødsel for overgjødsling med sikte på efterslåtten.

Omsetningsloven.

I innstillingen om omsetningsloven stemte de borgerlige medlemmer av landbrukskomitéen mot proposisjonens forslag om, at Arbeidernes faglige Landsorganisasjon skulde være representert i *omsetningsrådet* med et medlem og varamann. Arbeiderpartiets medlemmer oprettholdt proposisjonen, hvorefter rådet utvidedes fra 8 til 9 medlemmer.

Ved lovens behandling i Odelstinget 29. juni blev proposisjonens forslag forkastet med 51 mot 46 stemmer.

Likeså blev forkastet et forslag av departementet om å føre storfekjøtt inn under loven. Forslaget hadde som forutsetning at det ikke skulde settes i gang nogen opkreving av avgift uten at vesentlig forandrede markedsforhold gjorde regulering nødvendig for å undgå sammenbrudd av prisene.

I beslutningen ligger at i strøk hvor forholdene ligger slik til rette at det ikke kan skade eller undergrave utjevningsordningen eller vanskeliggjøre stillingen for meieriene eller føre til undersalg, kan centralene også frita bruk med to kuer for avgift ved direkte leveranse.

I den prinsipielle debatt som blev ført om loven og dens revisjon uttalte *Korslund* som komitéens ordfører at Arbeiderpartiet var klar over at bøndene trengte til sin organisasjon, og partiet var fra første stund gått inn for omsetningsloven. Det beviste dermed at det så større på tingene enn de borgerlige partier hadde evnet, de som ikke så lenger enn til sin egen stuedør. Men når samfundet gav organisasjonen disse maktmidler, måtte det også føre innseende med at de ikke blev misbrukt. Han gjorde i den forbindelse oppmerksom på at komitéen var gått med på departementets forslag om at tilsynsutvalget herefter blev opnevnt av *departementet*, mot tidligere av organisasjonene og Selskapet for Norges Vel. Tilsyns-

utvalget vilde således komme til å stå fritt overfor de organisasjoner det skulde kontrolløre. Etter dette skulde utvalget fremdeles føre tilsyn både med rådet og melkecentralene. En annen sikkerhetsventil hadde man deri at departementet fikk fullmakt til å fritta mindre bruk for melkeavgift. Dette at *virksomheten* kom mer under Statens kontroll, vilde gi større trygghet. Derfor var denne foreløbige revisjon av loven et skritt i den riktige retning.

Videre blev av Stortinget behandlet beretning og regnskap for omsetningsrådet i 1934. I forbindelse med beretningen hadde komitéen også hatt oppe spørsmålet om de bidrag centralene gir Norges Bondelag. Tilsynsutvalget hevdet at det ikke burde gis bevilgning av omsetningsavgiften til Norges Bondelag, så lenge dette på sin side ydet bidrag til et politisk parti, bondepartiet. Komitéen sluttet sig til tilsynsutvalgets bemerkninger, og innstillingen blev enstemmig besluttet vedlagt protokollen.

Driftskreditkassen for småbrukere.

Efter foredrag av Socialdepartementet blev det fremsatt proposisjon om driftskreditt for mindre jordbrukere. Etter forslaget blev opprettet et eget finansieringsinstitutt — «Driftskredittkassen for mindre jordbrukere» — for å skaffe *driftskredittlagene* virkemidler.

De viktigste bestemmelser i loven gikk ut på:

Til driftskredittkassen bevilger Staten et grunnfond på ca. 2 millioner og et reservefond på $\frac{1}{2}$ million. Dessuten garanterer Staten de lån kassen kan opta, nemlig 3 ganger grunnfondet. (Kassen vilde således foreløbig råde over 8 millioner til utlån).

Staten bidrar til å legge op reservefond i kredittlagene med like meget pr. år som laget selv legger op av sitt overskudd. I de første år bidrar Staten dessuten likt med medlemmene til å dekke opståtte tap.

Staten bærer driftskredittkassens administrasjonsutgifter i sin helhet, og skyter til $\frac{3}{4}$ av disse utgifter i de enkelte lag, dog ikke mer enn 1 procent av lagets høyeste lånebeløp i året.

Lån kan ydes til kjøp av husdyr, maskiner og andre redskaper, såfrø og kunstgjødsel — op til 1400 kroner. Til å dekke mulige tap skal lagene legge op reservefond med bidrag av Staten. Men det skal ikke pålegges medlemmene noget ubegrenset solidarisk ansvar for lagets forpliktelser. Det personlige ansvar begrenses til 50 kroner pr. medlemslott. Ikke i noget tilfelle kan det lignede ut større tap enn 10 kroner året pr. medlemslott.

I Odelstinget blev det av Seip (v.) fremsatt forslag om utsettelse. Hertil bemerket statsråd *Bergsvik* at det var mange år siden småbrukerne reiste krav om å få organisert og gjennomført en ordning av driftskreditten. Når så den nuværende regjering la et forslag frem, blev det møtt med det vanlige at saken ikke var «utredet» og moden nok. Han vilde karakterisere dette som talemåter. Regjeringen hadde valgt en linje som var meget forsiktig, ved mest mulig å ute-

lukke tap for Staten og skjerpe ansvaret hos de driftskredittlag som var foreslått dannet. Han hadde selv erfaring for hvordan kredittordningen bl. a. for fiskerne var lagt an, og mente at det foreliggende forslag sikret den beste ordning.

Utsettelsesforslaget blev forkastet mot 20 stemmer.

Loven blev derefter vedtatt som foreslått, med en enkelt endring ved § 7 om sløifning av bestemmelsen om utsendingsmøter hvert 3. år av representanter for driftskredittlagene. Proposisjonen hadde oprinnelig foreslått holdt årlige møter. Bestemmelsen siktet på å skape et nøiere samarbeide mellom lagene og hovedorganisasjonen — departementet — og det blev av Arbeiderpartiet henstilt at forslaget senere blev tatt op igjen, da det utvilsomt hadde sin betydning.

Nybrottsmennene og odelsloven.

Av Regjeringen blev fremsatt proposisjon om enkelte forandringer i *odelslovgivningen*, som skulde lette utskillelsen av hustomter og jord til småbruk. Forslaget bygget i hovedsaken på et privat lovforslag som blev fremsatt 1934 av Chr. Hornsrud, I. K. Hognestad, Oscar Nilssen, Alb. Moen, Torvald Haavardstad, Joh. Mathiassen og Johan Wiik.

Efter at det ved behandlingen i Odelstinget og Lagtinget var fremkommet enkelte avvikende forslag, blev det — i tillegg til innstillingen — vedtatt et endringsforslag stilt av justiskomiteéns formann, Anton Jenssen, efter konferanse med departementet, hvorefter bl. a. følgende eiendommer skulde være odelsfri:

Særskillt matrikulerte småbruk, som er bebygget eller bebygges som selvstendig småbruk, og som er utskilt fra bruk, som er betydelig større enn det fraskilte småbruk, når hensyn tas særlig til dyrket og dyrkbar jord, skog og beitemark.

Jord til utvidelse av småbruk, såfremt den utskilles fra bruk som er betydelig større enn småbruket og den fraskilte jord, når hensyn tas særlig til dyrket og dyrkbar jord, skog og beitemark.

Endringen blev vedtatt som anmerkning av Lagtinget med 18 mot 16 stemmer, og Odelstinget sluttet sig hertil mot 44 stemmer.

Tomtebrukerne og lånekassen.

Av Regjeringen blev fremsatt proposisjon om enkelte forandringer i lovene om gjeldsordning for jordbrukere og fiskere.

Under behandlingen i 1934 blev lovens område utvidet til også å omfatte jordbruks- og skogsarbeidere med eget hus, selv om de ikke selv driver jordbruk. Samtidig blev et forslag om ytterligere utvidelse av loven til å gjelde alle «tomtebrukere» d. v. s. eiere av hus uten jordbruksdrift, oversendt Regjeringen til utredning.

Overensstemmende med et forslag fra Lånekassens styre, som var tiltrådt

av Finansdepartementet, optok proposisjonen forslag om en sådan ytterligere utvidelse av lovens område (§ 25), således at det blev adgang til å gi lån av Lånekassen for jordbrukere også til arbeidere, håndverkere og funksjonærer som hadde eget hus til bolig for familien eller som hadde mistet sådant hus ved gjeldsforfølgning.

Videre inneholdt proposisjonen forslag om en forlengelse av fristen i lovens § 8, således at tvangsfullbyrdelse ikke kunde fremmes før 4 måneder efter at gjeldsmegling er begjært. Denne frist skulde retten kunne forlenge efter forslag fra Lånekassens styre. Dessuten blev foreslått ophevet bestemmelsen om at åpningen av gjeldsmegling skulde tinglyses.

Kommunalkomiteéns borgerlige flertall stemte mot den foreslåtte utvidelse. I Odelstinget seiret proposisjonen med 1 stemmes overvekt, 48 mot 47, mens det i Lagtinget ved partivotering blev besluttet å stryke tillegget til § 25. Ved annen gangs behandling sluttet Odelstinget sig hertil med 56 mot 50 stemmer.

For øvrig blev proposisjonen vedtatt. Et forslag av Mjaavatn (b.) om en forandring av lånebetingelsene i lånekassen for fiskere slik at avdragstiden for lån som ydes mot pant i fast eiendom blev den samme som for gjeldsordningslån i lånekassen for jordbrukere, blev besluttet oversendt departementet, idet justisministeren uttalte sig enig i tanken i forslaget.

Fiskerinæringen.

Av Regjeringen blev fremsatt proposisjon om forhøielse av den ekstraordinære krisebevilgning vedkommende saltvannsfiskeriene for 1936—1937 med 1.6 millioner kroner til 9 250 000 kroner, fordelt på følgende måte:

Til støtte av torskefiskeriene 1936 3 millioner kroner, reparasjon og fornyelse av fiskerflåten 1 800 000 kroner, anskaffelse av nye motorfiskefartøier 1 500 000 kroner, støtte til omsetning av fiskevarer 500 000 kroner, forøkelse av garantifondet for forskudd for lottprocent-fartøier 300 000 kroner, anskaffelse av ekkolodd og radiostasjoner i fiskefartøier 100 000 kroner, nedskrivningsbidrag til innkjøp av fiskeredskaper og småbåter 850 000 kroner, ytterligere bevilgning til lærebruket i Finnmark 130 500 kroner, billigordning for sild og fisk 600 000 kroner, ny bygning for Statens Fiskeriforsøksstasjon i Bergen 269 500 kroner og til støtte av trengende låntagere i Fiskeribanken 200 000 kroner.

3½ million kroner til fisketrygd.

Det blev fremsatt proposisjon om bemyndigelse for Handelsdepartementet til å iverksette foranstaltninger til støtte for torskefiskeriene i 1936 gjennom statsgaranti og minstepriser for klippfisk og tørrfisk samt å treffe de nærmere bestemmelser herom, i det vesentlige overensstemmende med hvad som var anført i Handelsdepartementets innstilling i saken (St. prp. nr. 21).

Sjøfarts- og fiskerikomiteén innstilte enstemmig på den foreslåtte bemyndigelse, idet den blandt annet gikk ut fra at departementet traff foranstaltninger

som hindret eksport av fisk av disse kategorier til priser som vilde virke tryk-kende på den almindelige eksport av samme vare.

I et innlegg i debatten fastslo handelsministeren, statsråd *Madsen*, at det var enighet om at det fra Statens side måtte ydes støtte til avhjelp av de vanskeligste forhold som den handelspolitiske situasjon hadde skapt for vår fiske-utførsel på grunn av gjennomførelsen av sanksjoner overfor Italia. Meget var avhengig av hvorledes de utenriks-handelspolitiske forhold vilde utvikle sig i tiden fremover. Det var blandt annet som følge herav ikke mulig idag for nogen å si hvordan det vilde arte sig med hensyn til avsetningen. Det som under disse omstendigheter kunde gjøres av det offentlige, forutsatte et lojalt og godt samarbeide av alle interesserte — av fiskere, tilvirkere og eksportører, og kanskje ikke minst fra pressens side.

Stortinget vilde senere, uttalte statsråden, få til behandling størrelsen av den bevilgning som det kunde bli tale om gjennom innstillingen fra spesialkomitéen. Han gikk ut fra at det måtte kunne regnes med minst de 3 millioner kroner som var foreslått i proposisjonen. Skulde situasjonen utvikle sig ytterligere ugunstig for eksporten måtte han forbeholde sig å komme tilbake til saken, eventuelt neste år. Om fastsettelse av prisen uttalte han at man av flere grunner ikke burde begynne med å sette den for høit. I de siste år hadde det vært en svingning fra 7 til 14 øre, og det sa sig selv at dette var uheldig for fiskeribedriften som sådan. Som påpekt også av komitéen var en mest mulig stabil pris her av største betydning for det formål man søkte å fremme.

Proposisjonen og innstillingen blev vedtatt enstemmig.

Ved St. prp. av 12. juni blev bevilgningen foreslått øket med en halv million kroner, således at man foreløbig vilde ha til disposisjon for støtteordningen til torskefiskeriene av 1936 3.5 millioner kroner.

Krisemidlønes fordeling.

I møte 15. juli traff Stortinget avgjørelse om fordelingen av krisebevilgningene til fiskerne og fiskeribedriften.

Sjøfarts- og fiskerikomitéen innstilte på at bevilgningen for 1936—37 blev forhøiet med 2.1 million kroner til 9 750 000 kroner, mot i forelegget opført 9 250 000 kroner. I tillegg hertil kom komitéens forslag om at departementet blev bemyndiget til å stille garanti for et beløp av inntil 2 millioner kroner for lån i Fiskeribanken, Norges Bank eller andre banker, til reparasjon og fornyelse av fiskerbåter og til salte- og tørkeplasser til fiskere. Den samlede støtte til fiskerielene blev dermed 11 750 000 kroner.

Saken gav anledning til en lengere debatt, hvorav fremgikk at det var enighet om beløpets størrelse, men forskjellige dissenser om posteringen. I debatten kom man blandt annet inn på sanksjonspolitikken og de internasjonale handelsforbindelser, samt foranstaltningene til å heve det innenlandske fiskeforbruk.

Videre blev det gjort henstillinger om at det blev opnevnt et fiskerikyndig medlem av Statens tiltakskommisjon.

I proposisjonen var blandt annet foreslått 200 000 kroner til rentelettelser for trengende låntagere i Fiskeribanken. Komiteens flertall foreslo dette strøket. Innstillingen blev vedtatt med 74 mot 64 stemmer.

Videre var strøket departementets forslag om avsetning av 269 500 kroner til bygning av ny fiskeriforsøksstasjon i Bergen. Flertallet foreslo at byggespørsmålet utstod til neste år, og at det opførte beløp blev benyttet på annen måte til krisehjelp for fiskerne. Flertallets forslag blev vedtatt mot 47 stemmer.

Til støtte for torskefiskeriene blev enstemmig opført de av Regjeringen foreslåtte $3\frac{1}{2}$ million kroner.

I proposisjonen var videre foreslått 1.8 millioner kroner som garanti for lån (rentefri pantelån) til reparasjon og fornyelse av havfiskeflåten. Komiteens flertall foreslo garantien forhøiet til 2 millioner samt at der til *nedskrivningsbidrag* til samme formål blev bevilget 200 000 kroner, fortrinsvis til motorfiskefartøier under 4 tonn. Som utgift vedkommende garantien på de 2 millioner kroner var i innstillingen opført 350 000 kroner til renter i 5 år og 250 000 kroner til dekking av mulige tap.

Vinje (h) foreslo 1.8 millioner kroner efter proposisjonen og at beløpet blev opført som bevilgning på budgettet.

Berg (a) oplyste at handelsministeren i skrivelse til komitéen hadde tiltrådt komitéens innstilling.

Ved voteringen blev innstillingen vedtatt mot 29 stemmer.

Som nedskrivningshidrag til anskaffelse av nye motorfarkoster blev enstemmig bevilget 1.5 millioner kroner.

Til støtteforanstaltninger for omsetningen av fiskevarer var innstilt 500 000 kroner i tillegg til de 300 000 kroner som tidligere var bevilget på fiskeribudgettets vesentlig til samme formål. Også her blev innstillingen vedtatt.

Forskjellige foranstaltninger.

Likeså blev vedtatt proposisjonen om statsgaranti for lån under de store torskefiskerier i 1937 for et beløp inntil 1 million kroner til fiskere eller lag av fiskere til tilvirkning av egen fangst samt inntil $1\frac{1}{2}$ million kroner til fiskekjøpere til tilvirkning av fisk.

Den gitte bevilgning på budgettet for inneværende termin til avhjelp av krisen blev tillatt overskredet med 300 000 kroner for å anvendes i fiskerikommunene i anledning av det feilslåtte Lofotfiske. Beløpet regnes å tilsvare arbeidslønn for et tusen mann i $1\frac{1}{2}$ måned.

I statsråd blev fremsatt stortingsmeddelelse i anledning av spørsmålet om statsgaranti for saltning av vårsild. Handelsdepartementet tok avstand fra spørs-

målet om å yde sådan garanti og frarådet også at det for tiden blev oprettet en eksportcentral for omsetning av saltet storsild og vårsild.

Med hensyn til den vedtatte *støtteordning for torskefiskeriene* forutsattes denne gjort gjeldende for fangst av all torsk av 1936 års fangst som var fisket av norske fiskere og ilandbragt og tilvirket i Norge. For å være administrasjonen behjelpelig med gjennomførelsen besluttetes opnevnt to råd, et bestående av en fisker, en tørrfisktilvirker og en tørrfiskeeksportør, og et råd bestående av en fisker, en klippfisktilvirker og en klippfiskeeksportør. Støtten skulde gjøres avhengig av at tilvirkerne hadde betalt fiskerne en bestemt minstepris på torsk, og likeledes at tilvirkerne fikk en fastsatt pris av eksportørene, som dekket tilvirkernes utgifter og sikret dem en rimelig fortjeneste.

Spørsmålet om flytning av Fiskeridirektoratet fra Bergen til Oslo blev utsatt også i år fordi departementet ønsket å se saken i forbindelse med opprettelse av eget fiskeridepartement.

Vedkommende den *ordinære* bevilgning på fiskeribudgett var det i komitéen enkelte dissenser, men disse blev ikke optatt under behandlingen av de enkelte poster, og budgettet blev vedtatt enstemmig. Under debatten uttalte *Førre* at han savnet i forslaget til ny havnelov en bestemmelse om innførelse av skatt på ufortjent verdistigning. Han trodde det blev nødvendig å ta op til løsning generelt en lov om verdistigningsskatt og henstilte til administrasjonen å fremlegge forslag herom så snart som mulig. *Thorvik* opplyste at spørsmålet var drøftet i komitéen, hvor man var enig om at det måtte optas på bred basis. Han tilføide at den samlede komité stod bak den henstilling *Førre* hadde rettet, og håpet at administrasjonen snarest tok saken op til utredning og behandling.

Følgende forslag fremsatt under debatten av Romundstad (b) blev besluttet oversendt Regjeringen:

Regjeringen anmodes om snarest mulig å fremlegge for Stortinget utredning — og i tilfelle forslag — til en tidsmessig kredittordning for fiskerinæringen.

Om *Fiskeribankens* virksomhet blev det ført en debatt i forbindelse med bankens styres beretning med kritikk over den hittil førte utlånspolitik.

Salhubæk fremsatte følgende forslag som likeledes blev oversendt Regjeringen:

Det henstilles til Regjeringen å foranledige utredet spørsmålet om en mer praktisk finansiering og kredittgivning for fiskeribedriften, herunder optatt også spørsmålet om hvorvidt det er nødvendig å opprette nye avdelingskontorer for Fiskeribanken.

Av *Haavardstad* blev det under debatten om lånekassen for fiskere henstilt at loven måtte bli fortolket og praktisert slik at den gav adgang til å gi fiskerne hjelp for å sette sine driftsmidler i stand.

Fastere organisasjonsform for sildefiskerne.

Av Odelstinget blev behandlet den midlertidige lov om utførsel av vintersild, som av Regjeringen — med tilslutning av flertallet i sjøfarts- og fiskerikomiteén — var foreslått gjort gjeldende til utgangen av 1940.

I forbindelse med denne sak og under henvisning til utredningen fra den store fiskerikomiteé behandlet proposisjonen og innstillingen forskjellige spørsmål hvorom det har hersket uenighet innenfor de bestående sildelag.

Med hensyn til opbyggingen av organisasjonen for sildefiskerne fremholdt komitéens flertall at skulde man opnå en distriktsmessig avspenning av de motsetningsforhold som hadde hersket, burde ett-lagsordningen bygges på distriktslag, og komitéen fant at det burde være 4 slike. Den henviste her til den distriktsopdeling som var foreslått av den av Handelsdepartementet i 1931 nedsatte 9-mannskomiteé.

Også mindretallet anbefalte ett lag, men uten distriktslag, og med felles styre og representantskap. I henhold hertil fremsatte Kaarbø (v) følgende forslag:

Odelstinget går ut fra at Handelsdepartementet på fritt grunnlag i samråd med de nuværende organisasjoner utformer og bestemmer den fremtidige lagsordning for Sildelaget.

Statsråd *Madsen* frarådet Kaarbøs forslag, som vilde opretholde den nuværende uklarhet med hensyn til organisasjonsformen for landets sildefiskere. Det fantes nu 40 lag, hvis samarbeid ikke alltid hadde gått uten gnidninger. En slik ordning var i sig selv egnet til å svekke organisasjonens styrke, og det var et fremskritt at man nu var enig om å forlate den. Men nyordningen måtte samtidig bygge på distriktslag for å få en fastere organisasjonsform nedenfra. Efter proposisjonen og innstillingen skulde det være én landsorganisasjon av sildefiskere, men de skulde igjen deles op i fire distriktslag. Taleren fremholdt sterkt at fiskerne som andre måtte opdras til selv å ta hånd om sin organisasjon og kontrollen av den, og skaffe sig en ledelse hvis politikk stod i samsvar med fiskernes interesser, og som det kunde stå respekt av til alle sider.

Ved voteringen blev Kaarbøs forslag forkastet med 61 mot 31 stemmer.

Et forslag av Vinje (h) om ikke bifall av proposisjonen var forut forkastet mot 17 stemmer.

Efter endret forslag av komitéen blev det enstemmig vedtatt at loven skal gjelde inntil utgangen av 1939. Den trer i kraft 1. januar 1937.

Kommunikasjonene og arbeidsbudgettene.

Jernbane-, vei- og havnebevilgningene.

På Regjeringens forslag til ekstraordinære krisebevilgninger var opført 11 495 600 kroner til *jernbaneanleggene*. Høire i spesialkomitéen stemte for 5 495 600 kroner og venstre for 9 495 600 kroner. Dissensene blev imidlertid frafalt og bevilgningen gitt enstemmig.

Til nye *veiarbeider* var på krisebudgettet opført 6 485 000 kroner. Seip optok på venstres vegne forslag om en bevilgning på 4.5 millioner kroner, mens Lykke erklærte at Høire ikke vilde opta sitt forslag fra spesialkomitéen på 5.85 millioner kroner.

Ved voteringen stemte bare 12 representanter for Venstres forslag.

Til kabelanleggene m. v. under Telegrafverket bevilgedes enstemmig 5 millioner kroner ekstraordinært, som foreslått av Regjeringen.

Under Handelsdepartementet bevilgedes videre enstemmig 1 million kroner til havnearbeider, 120 000 kroner til fyr- og merkevesenet og 360 000 kroner til anlegg for fyr- og merkevesenet, idet Høire også der frafalt en dissens.

Ialt blev budgettet for *havneanleggene* opført med 3 257 000 kroner som foreslått av departementet. Til anlegg i drift opførtes 2 092 200 og til nyanlegg 761 600 kroner. Ialt var optatt 17 nye havnekrav langs kysten.

Som vanlig var det til komitéen kommet henvendelser om havnebygging fra forskjellige distrikter. Disse henvendelser blev besluttet oversendt regjeringen. For øvrig gikk komitéen ut fra at mindre lokale havnearbeider vilde bli tilgodesett ved bevilgninger fra Socialdepartementet i vesentlig samme utstrækning som tidligere år, for avhjelp av arbeidsledighet ute ved kystdistriktene.

Under behandlingen av veibevilgningene blev det ført en del debatt om fordelingen av de 2.8 mill. kroner som var bevilget på krisebudgettet til utbedring av eldre stamveier. Foshaug optok på et mindretalls vegne forslag om at det av de 2.8 mill. blev ført 300 000 kroner over til de tre nordlige fylker, med 100 000 kroner på hvert. Ved voteringen blev innstillingen som fulgte departementets forslag til fordeling vedtatt. Derimot blev — efter forslag av Foshaug — vedtatt enstemmig en anmodning til regjeringen om til neste år å fremlegge en samlet og detaljert plan for utbedring av stamveiene, hvor det var tatt hensyn til at planen skulde omfatte det hele land.

Den samlede økning av bevilgningene til veivesenet i forhold til inneværende termin var 2 471 013 kroner.

Enstemmig blev vedtatt planen om sambindingsveier i Sogn og Fjordane (den store kompensasjonsplan).

Ved behandlingen av den nye hurtigruteordning (kysthurtigrutene) blev departementets forslag vedtatt enstemmig, bygget på en 6-årig kontrakt med selskapene — gjeldende fra 1. november — om syv daglige hurtigruter. Samtidig var tatt hensyn til nødvendige forbedringer med radioforbindelse ombord, omlasting etc.

Landfly-plassene.

I innstillingen fra post- og telegrafkomitéen om bevilgning til den civile luftfart hadde det borgerlige flertall foreslått *nedsett* den opførte bevilgning på budgettet med i alt 320 000 kroner, derav ca. 166 000 på oparbeidelse av *fly-*

plasser, resten på *driften*. I alt innstilte komitéen på en bevilgning av 1 411 825 kroner, derav 913 125 som tilskudd til oparbeidelse av de 7 fly-plasser Stortinget fastslo ifjor og 300 000 som bidrag til drift av kystluftrutene Oslo—Bergen og Bergen—nordover. Proposisjonen foreslo 1 732 700 kroner fordelt med 1 079 000 på landflyplassene og 455 000 kroner på forsøksrutedriften.

Mindretallet i komitéen, Arbeiderpartiets medlemmer, optok proposisjonen i sin helhet, idet de fremholdt betydningen av — spesielt av hensyn til utenlandstrafikken — at våre flyplasser så snart som mulig blev satt i trafikkmessig stand.

Et av Mowinckel (v.) tidligere bebudet forslag om utsettelse for 5 av flyplassene — undtatt Oslo og Stavanger — kom straks i forgrunnen og gav anledning til en skarp debatt, hvorunder statsråd *Torp* uttalte at det bl. a. kunde være av interesse å få vite hvilke motiver lå til grunn for den fortsatte obstruksjon. Han trodde å kunne si at motstanden lå på et annet felt enn hvor det gjaldt å søke å finne frem til et standpunkt som tjente landet.

Statsråden understreket at proposisjonen bygde på de vedtak Stortinget gjorde ifjor; den linje som da blev lagt burde følges, og i øket tempo. Hvad man enn kunde mene om luftfartens utvikling og fremtid kunde man ikke, som enkelte, sette sig ned og vente til man hadde nådd det fullkomne. Men en vedtagelse av Mowinckels forslag vilde sette oss år tilbake på dette område, og viktige opgaver og interesser vilde bli forsømt. Kommunene hadde også budgettert med de fattede vedtak for øie, og de omfattet de arbeidsopgaver man her stod overfor med interesse. Mowinckel anbefalte Stavanger. Men det forelå nøiaktig på samme måte for Kristiansand. Ved en endring av planen nu vilde det skapes store vanskeligheter.

Komitéens formann, *H. Halvorsen*, optok mindretallets forslag vedrørende stasjonene i Kristiansand, Stavanger og Bergen, hvor flertallet hadde foreslått avknappinger av de foreslåtte tilskudd til oparbeidelse. For Stavangers vedkommende foreslo han dessuten, i samsvar med proposisjonen, bidraget øket fra 50 til 60 procent av anleggsutgiftene.

Ved voteringen i møte 11. mars blev utsettelsesforslaget forkastet med 95 mot 47 stemmer. Det blev så stemt alternativt mellem flertallets og mindretallets forslag i bevilgningsspørsmålet.

I proposisjonen var av departementet som nevnt opført 1 079 000 kroner til oparbeidelse av flyplasser, fordelt slik: Oslo 100 000 kroner, Telemark 80 000, Kristiansand 300 000, Stavanger 122 500, Bergen 251 500, Alesund 100 000 og Trondheim 125 000.

Komitéens flertall foreslo en avknapping med 165 875 kroner, slik at det skulde bevilges 200 000 til Kristiansand, 100 000 til Stavanger og 208 825 til Bergen — for øvrig efter proposisjonen.

Mindretallets forslag blev vedtatt med 78 mot 63 stemmer. Flertallet var Arbeiderpartiets 69 med tilslutning av Rygh, Stavanger, Peersen, Kristiansand, Kverneland, Kleppe, Vinje og Edland fra Rogaland, samt Andersen-Rysst (v.), Sv. Svensen (h.) og Ørud (b.).

Til forsøksrutedrift, iberegnet utgifter til nødvendig sikkerhetstjeneste, hadde departementet opført 455 000 kroner, som komitéflertallet reduserte med 155 000 kroner. Her blev proposisjonen, som var optatt av mindretallet, vedtatt med 67 mot 66 stemmer.

Til slutt blev enstemmig bifalt innstillingen om at forsøksrutedriften til Nord-Norge utstrekkes til Hammerfest.

Den samlede bevilgning på budgettet til støtte for den civile luftfart blev vedtatt efter proposisjonen med 1 732 700 kroner, *en forhøielse fra inneværende termin på 507 175 kroner*. Forhøielsen fordeler sig noenlunde likt på flyplassene og luftkyststruten.

I bevilgningen inngår 100 000 kroner til flytning av radiomottagerstasjonen på Fornebu og 50 000 til anlegg av sikkerhetstjeneste ved flyplassen der.

Militærbevilgningene.

I innstillingen om *hærens* budgett foreslo et flertall i militærkomitéen en økning utover Regjeringens forslag av ca. 2.2 mill. kroner, herunder ca. 11½ mill. til gjennomførelse av fritrekningens ophør og 600 000 kroner til utvidelse av rekruttskolen, fra 72 til 84 dager.

I tillegg hertil foreslo høre-fraksjonen 2 mill. kroner til forskjellige foranstaltninger vedrørende luftvernet.

Bondepartiets representant stemte for fritrekningens ophør, men tok med hensyn til forlengelse av øvelsene den reservasjon, at han bare kunde stemme for det under forutsetning av at man fant en rimelig dekning på budgettet.

Arbeiderpartiets representanter stemte imot alle de borgerlige forslag til økning av budgettet, men sluttet sig til forslaget om at det blev bevilget 267 000 kroner til befalsskolene under forutsetning av at *Leidangen* blev sløifet, slik som departementet hadde gjort forslag om.

De militære fagchefer hadde foreslått bevilget 5.6 mill. kroner til mitraljøser, bombekastere, luftvernskyts, jagerfly, motorer, luftvernkanoner, ammunisjon for mitraljøser, gassmasker o.s.v. Dette forslag som departementet hadde avvist, blev ikke optatt av nogen fraksjon i komitéen.

Kabinettspørsmål på øvelsene.

I den prinsipielle debatt i møtet 24. mars uttalte forsvarsministeren, statsråd Torp, at han gikk ut fra at vårt partis syn på forsvaret var blitt tilstrekkelig klarlagt i de debatter som var gått foran, og han kunde henholde sig til hva

det for så vidt var uttalt. Idag syntes imidlertid interessen for *valget* å være større hos enkelte innen opposisjonen enn interessen for forsvaret som sådant. Men Det norske Arbeiderparti kunde ikke overføres noget av ansvaret for forsømmelser som på dette område tidligere måtte være gjort; her fikk de gamle partier gå i sig selv og ta opgjøret med sine velgere.

Statsråden gikk derefter over til å behandle den foreliggende innstilling. Komitéen foreslo for det første at *loddtrekningen* skulde opphøre helt. Innstillingen for dette punkts vedkommende falt sammen med den opfatning han selv hevdet under trontaledebatten, og det samme syn blev fremholdt i departementets forelegg. Imidlertid hadde man i år av økonomiske grunner ikke funnet å kunne foreslå loddtrekningen ophevet. Mindretallet fulgte departementet, og han anbefalte Stortinget å gjøre det samme. Skulde imidlertid Stortinget ville følge flertallets forslag, vilde han henstille at ophevelsen av loddtrekningen blev tatt i to etapper, slik at ophevelsen blev delt på 2 år. Det skulde hertil kreves en merutgift av 1.2 à 1.3 millioner kroner, og han henstilte til komitéflertallet — i tilfelle — å ta saken op til ny overveielse på det grunnlag.

Hvad angikk flertallets forslag om å utvide øvelsene til 84 dager erklærte statsråden at *Regjeringen ikke kunde akseptere et sådant forslag*. Han uttalte herom: Å finne en forsvarlig dekning for dette beløp uten å skade andre berettigede interesser er meget vanskelig. Bare dette er nok til at jeg finner ikke å kunne akseptere utvidelsen. Innstillingen betyr dessuten et brudd på den linje som er fulgt i budgettoppstillingen i år. Proposisjonen bygger som bekjent i alt vesentlig på beslutningen av ifjor. Å gå lenger finner jeg uforsvarlig — dette ikke minst ut fra det faktum at en utvidelse av øvelsestiden *ingen* betydning har fra eller til i den nuværende situasjon.

I tilslutning hertil uttalte utenriksminister *Koht*:

Regjeringen har vist lojalitet mot Stortinget ved å føre op bevilgning til hærøvelsene så langt som flertallet gikk ifjor. Vi har godtatt hvad man kan kalle den automatiske økning; særlig har man tatt hensyn til alt som kunde holde oppe *arbeidsdriften på det militære område*, likesom enkelte ting er ført op på krisebudgett. Videre har Regjeringen i en skrivelse til militærkomitéen sagt sig enig i at det optas ca. en kvart million kroner til befalsutdannelsen. Men jeg ser ingen grunn til at man i år skulde gå *lenger*. Det skjer dels fordi man ikke vil være med på å ta et nytt steg på veien mot militarisering og dels fordi man ikke vil øke budgettet til skade for andre og viktigere tiltak. Om det i år fastsettes 84 dager, har det ingen sammenheng med den politiske situasjon vi står oppe i. Alle vet at om vi lar guttene gå på moen tilsammen i 84 dager, vil det ikke hjelpe oss det ringeste. Nogen realitet innebærer derfor flertallets forslag ikke. Jeg har i tidligere innlegg advart mot at man utnytter den politiske situasjon til å drive fram større militærbevilgninger enn man normalt ellers vilde være gått til, og jeg holder mig til det som også er den samlede regjerings standpunkt.

I anledning av en uttalelse som falt fra venstres fører om at det burde være grunnlag til stede for et samarbeide mellom alle partier om å *løfte* forsvarssaken

ut fra partipolitikken», uttalte *Støstad*, som partigruppens formann i den fortsatte debatt i møte 26. mars:

Når det gjelder den aktuelle forsvarspolitiske situasjon, slutter jeg mig helt til hvad det er uttalt så vel av forsvarsministeren i trontaledebatten som gjentatte ganger av utenriksministeren her i Stortinget: at vi ikke trygger landets selvstendighet eller gagnar freden ved å la oss trekke med i den agitasjon for oprusting som pågår også her hjemme. Vi mener at vi trygger folk og land bedre ved å gjøre vårt for å skape et godt nøytralitetsvern med politimessige oppgaver, samtidig som vi fremmer landets selvberging ved positive tiltak.

På bakgrunn av de uttalelser som er gitt, sett i forhold til kravene, spesielt fra høire, om en *videre oprusting*, er det vanskelig for mig å skjønne den maning som kom fra venstres fører i debatten. Den slags forsøk fører heller til forkkludring av StridsSpørsmålene og til å gjøre kampen enda mer bitter. Det kan skyldes politisk tretthet eller være utslag av politisk taktikk — jeg skal ikke uttale mig nærmere om de beveggrunner det kan ha at Mowinckel reiste det spørsmål i forrige møte. Men jeg vil presisere at *vårt* parti ikke kan være med på en slik løsning.

Det norske Arbeiderparti har alltid vært og er fremdeles et nedrustingsparti. En opmilitarisering som den der kreves med Forsvarsforeningen i spissen, mener vi er en trusel mot freden, og vi ser denne agitasjon som en direkte fare for landets sikkerhet.

Jeg er enig med Mowinckel i at vi ikke kan bevilge oss til et forsvar som kan sikre oss i krigstillelse; det er i samsvar med hvad Arbeiderpartiet alltid har fremholdt. Som en rak motsetning står høires agitasjon som et typisk oprustingsparti, støttet av Fedrelandslaget, N. S. og det «samfundsvern» som nu skal oppløses. Alle de støttepunkter for borgerne og reaksjonen som finnes, samler sig nu i kravet om militær oprusting. Og så tror man at det mellom høire og Arbeiderpartiet kan bygges nogen bro! Høire selv er sikkert klar over at det er og vil være en umulighet.

Med hensyn til innstillingen erklærte *Støstad* at Arbeiderpartiet av prinsipielle grunner ikke kunde gå med på å forlenge rekruttskolens varighet med de 12 dager flertallet hadde foreslått. Partiet vilde også stemme mot ophevelse av loddtrekningen i år — dog ikke av prinsipielle, men av økonomiske grunner, idet det mente at den halvannen million som dette vilde koste, kunde anvendes til formål som var mere påtrengende.

Ved voteringen i samme møte blev de 12 dagers tillegg til rekruttskolen forkastet med 90 mot 53 stemmer. De 90 var Arbeiderpartiet og bondepartiet (undtagen Jacob Vik) samt Bonde og Lavik.

Til sløifing av fritrekningen var av komitéflertallet innstilt 1 550 000 kroner. Arbeiderpartiet med tilslutning av Bonde stemte mot denne forhøielse, som blev vedtatt med 74 stemmer mot 69.

Av høire blev søkt reist en politisk debatt om *luftforsvaret* gjennom forslaget om å stille 2 millioner kroner til departementets disposisjon for anskaffelse av ildledningsmateriell og lyskastere m. v. for «luftforsvar for Oslo og hærens og sjøforsvarets viktigste anlegg». Under behandlingen av forslaget blev ordene «for

Oslo» strøket av forslaget efter henstilling av Getz (h) som fant at det smakte litt anmasende selv til bruk i en høireagitasjon.

Ved voteringen blev høires forslag forkastet med 103 mot 40 stemmer. Mindretallet var samtlige høire, av venstre Peersen, Alexander og Stray, av bondepartiet Braadland, Vik, Romundstad, Bjørnson, Hegrenæs, Sundby og Østby-Deglum samt Ræder av frisinnede.

Leidangens ophør.

Debatten om Leidangen blev åpnet med en kort uttalelse av forsvarsministeren, som henviste til departementets forslag til komitéen av 27. februar om å opføre 217 000 kroner på kommende budgett til økning av elevantallet ved befallsskolene samt 50 000 kroner til videre utdanning av lagførere og spesialister ved infanteriet. Departementets tilleggsforslag til budgett hadde som sin forutsetning hel sløfing av *Leidangen*. Han oppfattet komitéens innstilling slik at dette var akseptert av komitéen, og at departementet hadde å forholde sig i overensstemmelse hermed.

Efter en lengere debatt besluttet enstemmig at Leidangen avvikles som statsinstitusjon, og at den tidligere gitte bevilgning på 15 000 kroner opphører. Mot 21 stemmer blev videre vedtatt at utlån fra hæren av våben og materiell ikke skal finne sted, og at utlånte våben og effekter inndras.

Overensstemmende med departementets forslag og innstillingen blev det derpå enstemmig gitt en bevilgning på tilsammen 267.000 kroner til ordinær utdanning av befall, idet dette som nevnt var forutsetningen for avvikling av den «frivillige» militære befallutdanning som er drevet gjennom Leidangen med statsstøtte.

Marinen.

Militærkomitéens flertall sluttet sig til Regjeringens forslag til bevilgning for marinen, med uforandrede øvelser. Av høire blev i møte 28. mars optatt forslag om å bevilge 450 000 kroner utover innstillingen til diverse anskaffelser, og dessuten 80 000 kroner til reparasjon av de meget omskrevne motorhalser på fire av undervannsbåtene. Overfor dette blev det fremholdt av våre partifeller at såfremt det ikke i tidligere år var bevilget nok til marinen, fikk de partier som hadde hatt flertallet ta ansvaret for det. Hvad nybyggingen angikk hadde departementet tatt op i år det fulle beløp som var forutsatt i normalbudgett, med ialt 3.5 millioner, hvorav 700 000 på krisebudgett. Da skulde det vel ikke være syndelig grunn til å beklage sig. I det hele var marinebudgett opført med 960 000 kroner mere enn det var bevilget for inneværende termin.

Forslaget om en særskilt bevilgning til reparasjon av motorene blev ved voteringen forkastet med 84 mot 46 stemmer. Forslaget om de 450 000 kroner blev derpå frafalt, og innstillingen for øvrig blev vedtatt uten dissens.

I anledning av en interpellasjon av komitéens formann, *Mjøen*, om sjøoffiserenes farvannskjennskap, uttalte statsråd *Torp* at de ulykker som var inntruffet

i marinen var så alvorlige at departementet selvsagt vilde ta op alle sider som kunde ha betydning for en heldig løsning. Herunder burde man ikke bare se på størrelsen av de gitte bevilgninger, men også granske selve deres anvendelse for å nå fram til de resultater man mente var mest formålstjenlige.

Andre saker under Forsvarsdepartementet

Odelstinget behandlet 10. juli innstillingen fra den kommisjon Forsvarsdepartementet nedsatte ifjor sommer til å undersøke *klagene over marineledelsen*. Protokollkomitéen som hadde gjennomgått meddelelsen, foreslo den vedlagt protokollen og dette blev vedtatt enstemmig, efter at det bl. a. var oplyst av statsråden at det forelå utarbeidet forslag i departementet til nye, faste avansementsregler.

Av den forsterkede administrasjonskomité blev avgitt innstilling om *blyforgiftningssaken* ved marinens hovedverft. Komitéen innstillet på at det blev fattet beslutning overensstemmende med departementets forslag angående de arbeidere som blev å tilstå erstatning eller forhøiet pensjon, så vel som angående kontrollen. Det blev oplyst at departementet på hvert trin hadde pleiet samarbeide med vedkommende og den organisasjon de tilhørte, og man hadde gjennom forhandling i flere møter nådd fram til et resultat som de selv fant å kunne akseptere. Innstillingen blev vedtatt enstemmig.

Stortinget vedtok likeledes enstemmig militærkomitéens innstilling om revisjon av overgangsbestemmelsene for hærens fastlønnede befal. Revisjonen har ingen forbindelse med spørsmålet om mulige endringer i den nugjeldende befalsordning, idet dette vil måtte bli å behandle uavhengig av overgangsbestemmelsene. Departementet hadde tatt denne sak op til særskilt drøftelse på grunnlag av de uttalelser om befalsordningen som var falt under Stortingets behandling av hærbudgettet.

I statsråd 6. mars blev fremsatt proposisjon om bevilgning av 229 500 kroner på inneværende års budgett til utvidelse og modernisering ved Kongsberg Våbenfabrikk. Forslaget omfattet bl. a. bevilgning av 205 000 kroner til anskaffelse av diverse maskiner for en utvidet fabrikasjon av verktøi. Bevilgningen blev gitt enstemmig.

Chefen for skytterkontoret.

I møte 16. juli behandlet Stortinget som siste sak før budgettsalderingen en interpellasjon av representanten Ørbæk om ansettelsen av Arne Hatlebak som kontorchef i skytterstyret. Interpellasjonen var formet slik:

Er Regjeringen opmerksom på de for skyttervesenet — og dermed for forsvaret — uheldige følger av den stedfunne ansettelse av kontorchef i skytterstyret i strid med styrets enstemmige innstilling? Hvad akter Regjeringen å gjøre for å motvirke disse følger?

I sin redegjørelse for ansettelsen henviste statsråd *Torp* til de grunnregler som var opsatt for Statens stilling til skytterorganisasjonene og for medlemskap

der og uttalte at deri også lå at ethvert aktivt medlem skulde ha rett til å søke stillinger, særlig da når ansvaret for ansettelsen lå hos departementet. Så lenge de gjeldende grunnregler ikke var ophevet av Stortinget, måtte følgelig chefen for Forsvarsdepartementet stå fritt overfor avgjørelsen

Vårt parti har — fortsatte han — ingen interesse av å senke kvalifikasjonene. Vi stiller tvert om de sterkest mulige krav til dem som ansettes. I første rekke må komme kvalifikasjonene. Det var talt om politiske motiver ved ansettelsen av Hatlebak. Påstanden var i sig selv en fornærmelse i groveste forstand. Men han vilde legge til at hvis søkeren *ellers* holdt mål, saklig sett, var det et plus at han hadde sin fagforeningsbok i orden. Forsvarsdepartementets chef og den samlede regjering hadde sett det slik at ansettelsen ikke skulde føre til annet enn gode forhold for skytterorganisasjonene. Men det forutsatte at institusjonen også blev ledet av et styre som på sin side *lojalt gikk inn for å løse den samne oppgave*. Imidlertid vilde han ikke legge skjul på at han ikke nært ubetinget tillit til skytterstyrets objektivitet. Det var hendt ting som gav grunn til å trekke den i tvil.

Statsråden var for øvrig enig i en uttalelse av interpellanten om at protokollkomitéen fikk granske saken. Han var ikke engstelig for utfallet av dens dom.

Noget forslag til uttalelse blev ikke fremsatt.

Norge og Folkeforbundet. — Sanksjonene.

I møte 11. februar gav utenriksminister *Koht* en redegjørelse for Norges forhold til den italiensk—etiopiske konflikt og iverksettelsen av sanksjonene. Han la samtidig fram Regjeringens syn på den européiske situasjon i almindelighet og gikk sterkt inn for den aktive fredspolitik som alene kunde avbøte følgene av kapprustingen, og som det hastet med.

Redegjørelsen knyttet sig til den meddelelse utenriksdepartementet 4. februar sendte Stortinget, og hvor det var gitt en fortegnelse over de kongelige resolusjoner og midlertidige anordninger som har vært utferdiget, og som Norge hadde deltatt i som medlem av Folkenes Forbund. I samme stortingsmeddelelse var redegjort for de diplomatiske og andre aktstykker som vedrørte Norges forhold til konflikten.

Disse aktstykker gav, bemerket utenriksministeren, i mange punkter full opplysning om de utenrikspolitiske spørsmål man hadde stått oppe i de siste månedene, og om den politikk Regjeringen hadde fulgt, og hensikten med å fremlegge denne dokumentsamling var å gi Stortinget et grunnlag for den drøftelse som situasjonen naturlig krevde.

Det blev besluttet å utlegge redegjørelsen til behandling og debatt i et nytt møte i forbindelse med meldingen om de skritt som allerede var tatt

I den fortsatte debatt i møte 5. mars konstaterte utenriksministeren at det

syntes å være en enstemmig opfatning i Stortinget når det gjaldt Regjeringens behandling av de politiske spørsmål som forelå for den i høst. Det som statsmakterne da var henvist til, var å opfylle de forpliktelser som pålå Norge efter paktens for Folkeforbundet, og som vi ikke kunde unddra oss.

Senere — 27. mai — blev behandlet beretningen om Folkeforbundets 16. forsamling i Genève i 1935. I tilslutning til den melding som var gitt av Regjeringen og behandlet av utenriks- og konstitusjonskomitéen, gav utenriksministeren ved debattens begynnelse en bred orientering hvori han tok op til drøftelse sanksjonspolitikken virkninger hittil og videre gikk inn på Norges stilling til Folkeforbundet.

Det norske Arbeiderparti har — sa han — fra første stund sett mistroisk på Folkeforbundet. Vi fikk noget bedre tro da Sovjet-Samveldet kom med. Og det må innrømmes at forbundet — tross alt — har gjort meget for å fremme freden i verden. Men de siste begivenheter har vist at vi hadde bare altfor megen grunn til mistro. Sanksjonene overfor Italia har vært et nederlag, ikke så meget fordi sanksjonene ikke førte fram, men først og fremst må vi her se på årsakene til at de hadde så liten virkning. Folkeforbundet kunde ha hindret selve krigsutbruddet hvis det var satt større styrke inn, og i rette tid. Men det blev med halve sanksjoner.

Norge har vist at det er villig til å være med i det mellomfolkelige arbeide mot krigen, og det vil visselig ikke holde sig tilbake om hele verden står enig om å opptre sammen mot en krigsforbryter. Allikevel har vi lært at det finnes ikke ennu forutsetninger for en slik fredspolitik som den Folkeforbundet nu forsøker sig med. De enkelte stater må over på ny grunn i politikken. Det er militærpolitikken som må bli knekket.

Dermed står vi overfor spørsmålet om hvad det kan bli til med Folkeforbundet i fremtiden.

Pakten for Folkenes Forbund har en artikkel som binder alle dets medlemmer til å sette makt inn mot den stat som begynner krig. Men denne artikkel — art. 16 — har man latt sove gang på gang. I tilfellet med Italia blev det, som jeg sa, bare til halve sanksjoner. Småstatene kan ikke sette lit til at dette gir den trygd de søker og har krav på; de møter bare farene og får ikke nytten av de foranstaltninger paktens forutsetter.

Det norske Arbeiderparti har i det program det vedtok på landsmøtet for få dager siden fastslått som uttrykk for partiets opfatning at Folkeforbundet må gå inn for å fremme en gjennomgående avrusting, og at forbundet må utvikles til en internasjonal rettsorganisasjon som kan forhindre krig og løse mellomfolkelige tvister ved meglings og voldgift. Jeg vil understreke hvad det her er sagt. Folkeforbundet skal ikke først og fremst være en straffemakt, men det skal ha til opgave å rydde bort selve årsaken til krigen.

Sanksjonspolitikken må sees i sammenheng med hele paktens innhold og med påbudene i de forskrifter som er gitt. Det fastslås der at det må skje en suksessiv nedvæbning i flukt med arbeidet for å styrke Folkeforbundets arbeide på å trygge freden. Vi må kreve at skal vi ta sanksjonsplikt på oss innenfor Folkeforbundet må denne artikkel endelig engang bli ført ut i livet.

Om en omdannelse av Folkeforbundet som organisasjon bemerket utenriksministeren til slutt at den vilde ha lange utsikter. Men den trengtes heller ikke. Paragrafen i pakten kunde være god nok i sig selv, når den bare blev satt ut i livet. Det var dette vi måtte reise krav om. Og det var dette som var forutsetningen for at vi kunde bli stående i Folkeforbundet.

Debatten gav ikke anledning til fremsettelse av noget forslag.

I statsråd 10. juli blev det besluttet å opheve sanksjonene mot Italia i henhold til Folkeforbundets art. 16 fra 15. juli.

De sosiale trygdelover.

Alderstrygden gjennomføres.

Høsten 1918 innsendte Det norske Arbeiderparti og Arbeidernes faglige Landsorganisasjon til Stortinget fullt utarbeidet forslag til lov om invalide- og alderdomspensjon for det norske folk. Det kom senere forskjellige henstillinger og forslag om saken, som førte til at Odelstinget i 1919 besluttet å utsette den. Samtidig blev administrasjonen anmodet om snarest å tilvelebringe en utredning av spørsmålet om en folkepensjon, bygget på statspensjon eller kommunal pensjon med statstilskudd.

En komité som derefter blev nedsatt, avgav i 1920 en innstilling som bygget på alternativet kommunale pensjoner med statstilskudd. I 1921 blev i forbindelse med denne komiténs innstilling fremmet forslag om alderstrygd, bygget på skattesystemet. Saken kom ikke til realitetsbehandling det år, men Odelstinget besluttet at det skulde utarbeides forslag til en lov om alderstrygd alene (altså uten uførhetstrygd) bygget på innskuddssystemet. I 1922 kom så Ot. med. nr. 2 om utførelse av en lov om alderstrygd, bygget på et tillempet innskuddssystem.

Socialkomitéen delte sig ved sakens behandling i et flertall for skattesystemet og et mindretall for innskuddssystemet. Odelsting og Lagting sluttet sig til flertallets standpunkt, og derved blev loven om alderstrygd av 1923 vedtatt efter skattesystemet. Men loven hadde i § 49 en bestemmelse om at den «trær i kraft fra den tid Kongen med Stortingets samtykke bestemmer». Og ingen regjering hadde i årene fra 1923 til 1936 bedt om Stortingets samtykke til å sette loven i kraft; ingen gamle hadde følgelig heller fått nogen pensjon efter loven av 1923.

Umiddelbart efter at arbeiderregjeringen var tiltrådt, nedsatte den en komité, Sociallovkomitéen, med Inge Debes som formann — som bl. a. hadde til opgave å behandle alderstrygdspørsmålet i forbindelse med loven av 1923. Komitéen fremla sin innstilling 15. mai i år, og det var denne innstilling som dannet grunnlaget for Regjeringens proposisjon til ny lov om alderstrygd.

Forslaget fra Sociallovkomitéen så vel som departementet opretholdt prinsippet i loven av 1923 om at trygden skuld eordnes som *kommunale alderspensjoner med statstilskudd*, men det blev foretatt vesentlige endringer med hensyn til tryg-

dens ydelser, utgiftenes fordeling og hvorledes midlene til å dekke utgiftene skulde skaffes til veie. Endringene grupperte sig om følgende hovedspørsmål: Pensjonenes størrelse, reglene for i hvilken utstrekning det skal tas hensyn til pensjonistens og hans families inntekter ved fastsettelsen av pensjonen (fradragreglene), utgiftsfordelingen og i forbindelse hermed trygdens finansiering, samt administrasjonsordningen.

Under komitébehandlingen i Stortinget våget hverken høire eller venstre å gå åpent mot alderstrygden. Men sakens forkjempere hadde likevel nok av vanskeligheter å overvinne. Imidlertid blev det ved forhandling skapt grunnlag for en sterk innstilling, efter at Regjeringen hadde gjort nogen mindre endringer som flertallet sluttet sig til.

Bl. a. blev foreslått at kommunenes andel — oprinnelig satt til $\frac{1}{4}$ — skulde reduseres til $\frac{1}{6}$. Videre blev gjort den forandring at den personlige trygdeavgift på 1 procent av inntekten blev øket fra maksimum 30 kroner til 100 kroner. Det betyr at de mellemstore og større inntekter måtte bære en noget større del av alderstrygdens omkostninger.

Sociallovkomitéen hadde i tillegg til alderstrygdavgiften også forutsatt en formuesbeskatning, men forslaget om denne blev ikke optatt i proposisjonen — både fordi Regjeringen ikke anså det for heldig å gå så langt som komitéen hadde foreslått med hensyn til fondsoplegging, og også fordi en slik formuesskatt likevel ikke vilde ha gått igjennem i Stortinget med dets nuværende sammensetning. Men på det vis opstod det en viss skjevhet i byrdenes fordeling fra det sociallovkomitéen hadde foreslått. Dette blev nu rettet på ved forhøielsen av grensen for alderstrygdavgiften.

Efter den oversikt man hadde, vilde trygdavgiften innbringe ca. 24 millioner kroner. Disse penger innbetales i *aldersfondet*, som så av det innkomne beløp utreder den andel av trygdens utgifter som skal gå av alderstrygdavgiften.

Alderstrygdens samlede utgifter var beregnet til ca. 43 millioner kroner pr. år de første år. Siden vil utgiftene stige noget fra år til år. Av utgiftene skal Staten bære 50 pct., aldersfondet 37.5 pct. og kommunene som nevnt 12.5 pct. For det første år vil det på Staten bli ca. 21.5 millioner, aldersfondet ca. 16 millioner og kommunene ca. 5.5 millioner kroner. Som videre nevnt var alderstrygdavgiften beregnet til å innbringe ca. 24 millioner kroner. Når fondets andel i trygdens utgifter ikke utgjør mere enn ca. 16 millioner kroner, blev det ca. 8 millioner kroner igjen som overskudd pr. år for å møte en fremtidig stigning i trygdens utgifter.

Det var foreslått at loven skulde tre i kraft straks og at retten til pensjon inntre 1. juli 1937. Alderstrygdavgift utlignes første gang for 1937.

I sitt innlegg under behandlingen kom socialministeren, statsråd *Bergsvik*, bl. a. inn på reformens finansiering og uttalte at hvis man økonomisk maktet det idag, skulde han for sin del vært den første til å gå inn for forbedringer: først og

fremst for å *nedsette aldersgrensen*, dernæst *øke minstepensjonene* og endelig gjøre *fri-intekten* større. Det vilde hver for sig koste mange millioner. Men han vilde ikke ønske å oppleve et tilbakeslag, hvis eneste virkning vilde bli at pensjonene blev gjort ringere. Da var det bedre å begynne forsiktig. Han minnet om at Staten idag til syketrygden ikke betalte mer enn 50 procent av det den pliktet å utrede, og håpet at man ikke kom i den stilling når det gjaldt en sak som alderstrygden.

Særlig overfor høre og dets presse som argumenterte for en ytterligere økning av utgiftene til trygden, vilde han si at det rimet dårlig sammen med påstanden om at Regjeringen førte en lettsindig finanspolitikk, og han vilde legge til at det var å håpe at uttalelser av den art ikke var fremkommet for at man *bevisst* vilde legge an på å *ødelegge reformen*. Statsråden vendte sig derefter til dem som efterlyste Regjeringens dekningsplan og uttalte bl. a.:

Hvordan vilde *venstres* forslag av 1922 til alderstrygd ha tatt sig ut i det virkelige liv om det hadde vært søkt realisert? Forslaget gikk ut på at alle over 16 år skulde betale en premie av 12 kroner året, uansett om de tjente noget eller ikke. Hvor mange snes millioner vilde det ikke ha vært idag i utestående restanser om et slikt prosjekt var satt ut i livet? Det nu foreliggende forslag skiller sig fra det tidligere ved at det er *vesentlig finansieringen* som er ordnet noget anderledes. Og det er nødvendig. Jeg mener fremdeles at en prosentdel av 20—25 på kommunene vilde vært berettiget, men jeg er også opmerksom på at skattebyrden i kommunene er så stor at det er grunn til å lette dem. Når det gjelder Statens andel sier det sig selv at Regjeringen må og vil finne plass for utgiftene der på budgettet, såfremt den nuværende regjering får med dette å gjøre. Det blir da Stortingets sak å ta stilling til budgettet. Regjeringen hverken vil eller kan idag gi nogen bindende erklæring om hvordan budgettet skal settes op til høsten. Men Regjeringen har det syn at det vil være mulig å dekke utgiftene ved alderstrygden uten å gå til økede skatter eller avgifter. Jeg kan også si det slik at mest hele omsetningsavgiften vil gå med til dekning.

Under behandlingen av lovens paragrafer blev bl. a. forkastet et forslag av høre om at Rikstrygdeverket skulde være alderstrygdens styre, idet centraladministrasjonen besluttet lagte inn under departementet med dette som trygdestyre. Videre forkastet et forslag av Vik (b.) om at pensjonsgrunnlaget skulde være likt for land og by. Høre stemte under alderstrygdavgiften mot den foreslåtte fondsoptegging.

Når det gjelder *fradragsreglene*, blev det sterkt fremholdt ønskeligheten av at bedriftspensjoner inntil et visst beløp, f. eks. 600 kroner, blev undtatt for de i loven fastsatte fradragsregler. Det forelå imidlertid ingen pålitelige opplysninger over den økonomiske rekkevidde av eller andre mulige konsekvenser som en slik undtagelsesbestemmelse for bedriftspensjoner vilde få, og *Stortinget* fant derfor ikke å kunne gjøre nogen endring i år. Men socialministeren lovet at spørsmålet skulde bli utredet og forelagt neste år.

Blinde- og vanføretrygden.

I spørsmålet om trygd for blinde og vanføre fulgte Regjeringens proposisjon stort sett det forslag som Social-lovkomitéen fremsatte i 1935.

Efter forslaget skulde *blindepengene*, som utredes av Staten, utgjøre 480 kroner for den som bor i by og 360 kroner for den som bor på landet. Retten til denne hjelp inntreder med fylte 19 år eller når den blinde forlater blindeskolen. Under denne lov går ikke de alderdomsblinde (blinde efter fylte 65 år) eller dem som er over 65 år når loven trer i kraft. Ved siden av blindepenger kan ytes bidrag til yrkesopplæring.

Vanførepengene var satt til samme størrelse som blindepengene, men den vanføre som opholder sig på godkjent vanførehjem skulde få 480 kroner enten han bodde i by eller på landet. Vanførehjelp inntreder efter fylte 18 år. Det forutsettes 90—100 pct. invaliditet.

Det var regnet med at det er omkring 1 000 blinde og 350 hjelpeløse vanføre som vil omfattes av bestemmelsen om rett til bidrag, og at utgiftene vilde beløpe sig til 400 000 kroner for blinde og 150 000 kroner for hjelpeløse vanføre, tilsammen 550 000 kroner.

Statsråd *Bergsvik* oplyste under behandlingen at spørsmålet om hjelp til alderdomsblinde vilde bli utredet og søkt løst i sammenheng med den uførhetstrygd som var under utredning i tilknytning til syketrygden. Den her foreslåtte blinde-trygd var forutsatt å skulle være midlertidig for i sin endelige utformning å kunne tilpasses den almindelige trygd.

Efter at loven var vedtatt av avdelingene, bevilget Stortinget til gjennomførelse av nyordningen efter departementets forslag 550 000 kroner, som tas til inntekt av invalidefondet. Under blindehjelpen blev bl. a. opført på budgettet 7 000 kroner i bidrag til yrkesopplæring, 5 000 kroner som utgifter til sykehusbehandling og 5 000 kroner til stipendier for en øienlæge til nøiere granskning av blindeforholdene, en granskning som også vil omfatte barn under skolepliktig alder.

Likeledes blev vedtatt den av departementet foreslåtte nye *vanførelov*. Ifølge denne opnevnes et centralstyre for vanføre, og helserådene skal medvirke ved vanføreforsorgen. Det innføres meldeplikt og gis forskrifter for undersøkelse og behandling av læge. Hjemstavnskommunen skal utrede omkostningene ved denne undersøkelse, og hvis hjemstavn ikke kan påvises, skal Staten bære utgiftene. Videre inneholder loven bestemmelser om lægeundersøkelse av vanføre og utgiftene hermed, innkallelse av vanføre barn — som ellers ikke får nødvendig undervisning — til skoler for vanføre, bestemmelser om vanføres rett til lægebehandling og utdannelse til selvhjelp og utgiftene hermed m. v.

I spørsmålet om utgiftenes fordeling som det var *dissens* om, blev det vedtatt at de utgifter som må bæres av det offentlige, fordeles på samme måte på fylkene som bestemt i loven for sinnsykes og tuberkuløses forpleining, slik at det ingen nye byrder blir for kommunene ved gjennomførelse av loven.

Utvidelse av syketrygden.

Den gamle syketrygd omfattet når det gjaldt sjøfolk, bare dem som arbeidet i kystfarten eller på ruteskib, som efter planen ikke skulde være borte mere enn 14 dager om gangen fra norsk havn. Ved arbeiderregjeringens proposisjon blev trygden utvidet til alle sjøfolk ogs i *utenriksfart*. Derved blev imøtekommet et krav som lenge har stått på dagsordenen og flere ganger vært reist av sjømen- nenes organisasjoner.

Ca. 25 000 sjømenn og 6 000 fangstfolk omfattes av utvidelsen, nemlig alle norske statsborgere eller personer som har sitt bosted her i riket og er ansatt på norsk skib i utenriks fart eller som deltar i norske fangstekspedisjoner, eller arbeider ved faste norske hvalfangststasjoner utenfor riket. For disse blir det ingen inntektsgrense, således at alle er trygdet uten hensyn til stilling ombord eller inntekt. Hertil kommer deres hustruer og barn som også vil nyte godt av trygden.

Trygdens ytelser blir stort sett de samme som efter den nuværende syke- trygd. Sykebehandling i utland dekkes ikke med høiere beløp enn behandlingen vilde ha kostet her i landet, og sykepenger utredes ikke under sykdom i utlandet. Utgiftene med den nye trygd var anslått til ca. 2 mill. kroner.

Samtidig med innførelsen av denne trygd, som tilknyttes den almindelige sykeforsikring fra 4. januar 1937, blev det efter Regjeringens forslag vedtatt en del endringer i *ulykkestrygden* for sjømenn, slik at visse yrkessykdommer skal kunne betraktes på samme måte som ulykker og gi rett til erstatning. Dessuten en forandring i lovens bestemmelser om foreldelse av sjøfolkenes krav.

Det blev videre gjennomført en del forandringer i loven om den alminde- lige syketrygd. Det gjelder paragrafene 37 og 53. Således skal det herefter være adgang til for trygdekassene å yde *bidrag til sykdomsforebyggende arbeide*, blandt annet støtte skoletannpleie, mødrehygienekontoret og annen sykepleie.

I 1928 nedsatte venstre-regjeringen *inntektsgrensen* for syketrygden fra 6 000 til 5 400 kroner for tjenestemenn. Det var ~~den~~ gang ingen grense for lønnsar- beidere. I 1931 nedsatte regjeringen Kolstad inntektsgrensen for *alle* til 4 5000 kroner i håpet om å få utelukket fra trygden ca. 35 000 medlemmer. Det blev den gang fra forskjellige interesserte instanser, deriblandt Syketrygdens Lands- forening, advart mot denne nedsettelse. I statsråd 16. juli blev inntektsgrensen for pliktig trygd fra 5. oktober besluttet forhøiet til 6 000 kroner.

Arbeidervernloven.

Foran sin avgang fremla regjeringen Mowinckel i mars 1935 proposisjon om en ny lov om *tilsyn med arbeidet*. Proposisjonen hadde i det vesentlige lagt Ar- beidervernlovkomitéens flertallsinnstilling til grunn, men tok ~~dog~~ avstand fra en rekke viktige reformforslag. Venstre-regjeringens forslag betød i det hele et til-

bakeskritt fra komitéflertallets lovutkast, og proposisjonen blev også gjenstand for en inngående kritikk.

Arbeiderregjeringen fremsatte i en skrivelse til socialkomitéen ifjor høst endringsforslag vedrørende nogen av de viktigste punkter, således *lovens omfang, arbeidstiden, ferien og lærlingers arbeidsforhold*.

På dette grunnlag lykkedes det å forbedre lovforslaget, og socialkomitéens flertallsinnstilling som forelå etter behandlingen mellom sesjonene fremtrådte i det hele som en modernisering av lovverket.

Under den almindelige debatt i Odelstinget som begynte 28. april og strakte sig over flere dager, pekte *K. F. Dahl* på at det under arbeidet med saken i komitéen var tatt med en rekke forbedringer som tok hensyn til den organiserte arbeiderklassens krav, særlig hvad angikk lovens område, hvor det i proposisjonen fra den forrige regjering var foreslått undtagelse fra lovens arbeidstidsbestemmelser for flere viktige yrkesgrupper. Han henstilte til Odelstinget å følge arbeiderfraksjonens innstilling på de punkter hvor det var dissens, og uttalte at selv om det borgerlige flertall nedstemte ett eller flere av disse forslag, var dermed ikke det siste ord sagt i disse spørsmål — loven vilde i så fall atter om ikke lenge komme på Odelstingets dagsorden. Han uttalte videre at de krav Arbeiderpartiet stilte i denne lov, var minimumskrav, som enhver bedrift som hadde livets rett vilde makte å imøtekomme.

Dahl redegjorde for de grupper som efter forslaget foreløbig blir undtatt fra loven, og rettet en sterk henstilling om at det snarest måtte bli vedtatt særskilte lovbestemmelser som regulerte blandt annet *hushjelpenes* arbeidsforhold, med effektiv beskyttelse mot urimelig arbeidstid og annen vilkårlig behandling i tjenesten. Proposisjonen i denne sak burde kunne forelegges Stortinget allerede til neste år. Videre måtte optas spørsmålet om *særlover for de andre næringer* som nu var undtatt, for å gi dem en til arbeidervernloven svarende beskyttelseslov.

Socialministeren, statsråd *Bergsvik*, redegjorde for departementets behandling av saken efter at den forrige regjering hadde avgitt sin proposisjon før regjeringsskiftet. Den nuværende regjering fant ikke å burde ta proposisjonen tilbake, selv om man vel ønsket forskjellige bestemmelser anderledes. Imidlertid gjorde departementet nærmere rede for sin opfatning i den skrivelse som blev sendt komitéen 14. oktober vedkommende enkelte paragrafer, og han kunde uttale sin tilfredshet med den behandling komitéens flertall hadde gitt de forslag til utvidelser som her var fremsatt. Hvad angikk hushjelpens arbeidsforhold vilde dette bli optatt til utredning på bredt grunnlag. —

Lovens behandling. — Forslag som blev nedstemt.

Av Arbeidernes faglige Landsorganisasjon var innsendt en rekke endringsforslag til proposisjonen. Enkelte av disse blev også optatt av socialministeren i hans skrivelse til socialkomitéen. De øvrige blev for den største del optatt av

Arbeiderpartiets medlemmer av komitéen. Imidlertid blev endringsforslagene med få undtagelser forkastet av Odelstinget mot Arbeiderpartiets stemmer. De borgerlige partier nedstemte endog flere av venstre regjeringens egne forslag som blev opptatt av Arbeiderpartiet.

Med hensyn til *lovens omrøde* stemte Arbeiderpartiet for å medta blandt annet gartneriene. Disse bedrifter er jo rene industri- og handelsbedrifter. Likeledes foreslo partiet adgang for kongen til å bestemme hvorvidt den offentlige forvaltning skal legges inn under loven. Dette forslag blev forkastet. Det samme gjaldt forslaget om tvungen forhåndskontroll for fabrikkmessige nyanlegg med adgang for kongen til å utvide kontrollen til andre bedrifter.

Under *arbeidstidsbestemmelsene* foreslo Arbeiderpartiet medtatt arbeide i herberge- og bevertningsbedrift, som ikke består i direkte betjening av gjestene. Men de borgerlige partier holdt denne gruppe utenfor det arbeidervern som de uten tvil trenger, kanskje i høiere grad enn de fleste andre.

Arbeiderpartiet foreslo klokkeslettet for *nattarbeidets* begynnelse satt til klokken 18. Det er almindelig praksis både i håndverk og industri at nattarbeide regnes å begynne ved den almindelige arbeidstids slutt, og denne ligger stort sett mellom klokken 16 og klokken 18. Forslaget var derfor både naturligt og rimelig. Allikevel blev det nedstemt.

Arbeiderpartiet foreslo bibeholdt den tidligere lovs bestemmelse om at den *almindelige arbeidstid* som regel ikke må overskride 8½ time. Videre foreslo partiet at forlengelse av den daglige arbeidstid i særlige tilfelle bare kan finne sted efter avtale mellom arbeidsgiveren og arbeiderne eller deres organisasjoner samt at «arbeidsberedthet» blev medregnet i den almindelige arbeidstid, idet alt arbeide som faller utenfor denne må ansees som overtidsarbeide. Dessuten foreslo Arbeiderpartiet at *overtidsarbeide* utenfor presserende tilfelle ikke skulde kunne anvendes uten efter avtale med vedkommende arbeidere eller deres organisasjoner. Samtidig foreslo partiet sløifet undtagelsesbestemmelsen her for Statens bedrifter som det ikke var berettiget å sette i nogen særstilling med hensyn til anvendelsen av overtid. Endelig blev overtidsarbeide foreslått begrenset til høist 200 timer i kalenderåret.

På samtlige disse punkter blev innstillingen fra de borgerlige i socialkomitéen fulgt av Odelstinget.

Arbeiderpartiet stemte prinsipalt for at retten til *ferie* skulde inntre efter 6 måneders sammenhengende ansettelse ved en bedrift. Dette stemmer med de inngåtte tariffier, og lovens bestemmelse om ett års ansettelse vil gjøre ferieretten illusorisk for de mange arbeidere som skifter arbeidsplass i løpet av året.

Når det gjelder *beskyttelsen mot vilkårlige opsigelser* anså Arbeiderpartiet den av flertallet vedtatte nye lovbestemmelse om eventuell erstatning til en uten saklig grunn op sagt arbeider for temmelig verdiløs i den foreliggende form, særlig fordi den ikke ydet de *unge* arbeidere nogen rettsbeskyttelse. Partiet stemte derfor

også på dette punkt for venstre regjeringens proposisjon som kort og godt gikk ut på at en arbeider som i ett år har vært ansatt i samme bedrift, ikke måtte sies opp med mindre opsigelsen hadde sin grunn i bedriftens forhold og ikke var ubillig. Videre stemte Arbeiderpartiet — likeledes overensstemmende med proposisjonen — for at arbeiderne skulde ha krav på lovlig opsigelse ved arbeidsstans som uten arbeidernes skyld foranledigedes ved ulykker eller andre uforutsæelige hendelser.

I tilslutning til venstre regjeringens proposisjon optok partiet ved lovens § 25 forslag om at når arbeidet finnes å være særlig anstrengende eller farlig for *kvinnerns liv og helse*, kunde kongen påby særlige foranstaltninger eller helt forby sysselsettelse av kvinner. Ved voteringen blev sløfing av denne paragraf vedtatt med 57 mot 50 stemmer. De 50 var Arbeiderpartiet plus Mowinkel av Venstre. Etter dette uttalte *Dahl* at han fant det hensiktsløst å opta den av komitéfraksjonen foreslåtte nye § 26, som inneholdt detaljerte forslag til beskyttelse for kvinner mot *nattarbeide* o. s. v., idet han gikk ut fra at Odelstinget gjennom den foretatte votering hadde uttalt sig mot at det i det hele blev vedtatt beskyttelsesforanstaltninger for de kvinnelige arbeidere.

Vedkommende særbeskyttelse for *barn og ungdom* optok partiet forslag om at når ungdom søker teknisk eller faglig aftenskole, må den *almindelige* arbeids- og skoletid ikke overstige den lovbestemte almindelige arbeidstid. Hvis lærlingene skal kunne søke aftenskolene med det nødvendige utbytte, må de være utkvilt etter arbeidet. Og da måtte skoletiden medregnes i den ordinære arbeidstid. Men også her blev innstillingen fra det borgerlige flertall vedtatt.

Ved lovens behandling i *Lagtinget* blev det mot Arbeiderpartiets stemmer etter forslag av Høire vedtatt en anmerkning om at gartnerier skulde være undtatt fra loven. Disse var med i proposisjonen og Odelstingets beslutning. Av Arbeiderpartiet blev ved *Steen* optatt en del forslag til anmerkninger, som alle blev forkastet.

Iblandt nogen av de viktigste bestemmelser i loven pekte *Steen* på to, nemlig om arbeidernes rett til ferie og om erstatningen for uberettiget opsigelse. Arbeiderpartiets dissenterende forslag var blitt stemt ned, og det var beklagelig. Men nu var det nødvendig å få loven satt ut i livet og få den prøvet. Så vilde det bli nødvendig å forbedre den efter hvert som erfaringene gjorde sig gjeldende.

På den annen side måtte det slås fast at loven gjennom den behandling den hadde fått var forbedret på en rekke punkter utover venstre regjeringens proposisjon, både efter forslag av arbeiderregjeringen og efter forslag av sosialkomitéen. Det gjaldt slike spørsmål som ferie, sykepleierskenes stilling, fløtternes stilling, handels- og kontorfunksjonærene og søndagsfrihet i de kontinuerlige bedrifter. Det var store fordeler som her var gjennomført, fordi dette var springende punkter i striden om en arbeidervernlov.

Bortsett fra arbeidstiden for sykepleierpersonalet, hvor det blev vedtatt to års utsettelse med gjennomførelsen, blev det besluttet at loven trer i kraft fra 1. januar 1937.

40-timers-uken.

Av regjeringen blev fremsatt proposisjon om at Norge tiltråtte de av arbeidskonferansen i Genève i 1935 vedtatte konvensjoner om *40-timers-uken*, om *arbeidstiden i flaskeglassindustrien* og om *erstatning for arbeidsledighet ved skibsforlis*.

I det foredrag som lå til grunn for proposisjonen, uttalte Sosialdepartementet om arbeidstidens forkortelse og denne saks stilling her hjemme bl. a.:

Vår gjeldende lovgivning bygger på prinsippet om 8 timers arbeidsdag og 48 timers arbeidsuke.

Den 15. november 1935 opnevnte departementet et utvalg med Riksmeglingsmannen, advokat Clausen, som formann, og direktør i Norsk Arbeidsgiverforening, Finn Dahl, og formannen i Arbeidernes faglige Landsorganisasjon, Olav Hindahl, som øvrige medlemmer, som fikk i oppdrag å utrede spørsmålet om hvilken innflytelse en forkortelse av arbeidstiden i industrien til 40 timer uken antas å medføre for minskningen av den rådende arbeidsløshet, ledsaget med opplysning om den økonomiske virkning dette antas å medføre for industrien, under forutsetning av at det ydes arbeiderne full lønnskompensasjon for den tapte arbeidstid.

Spørsmålet forutsettes utredet i to alternativer:

1. på basis av en generell forkortelse av arbeidstiden i hele industrien, og
2. på basis av en forkortelse av arbeidstiden i industrigrupper, under hensyntagen til de forslag som herom er fremsatt av den internasjonale arbeidsorganisasjon.

Denne utredning tar altså sikte på å skaffe til veie materiale som kan være til veiledning ved avgjørelsen av om det kan og bør gåes til en nedsettelse av arbeidstiden i industrien, enten i sin almindelighet eller i enkelte grupper.

Den nu vedtatte prinsippkonvensjon tar ikke sikte på en aktuell forkortelse av arbeidstiden til 40 timer uken. Den er bare forutsatt å skulle danne en ramme for en senere serie av spesialkonvensjoner vedrørende forskjellige industrier, hvor det almindelige prinsipp om 40 timers uken nærmere skal kjennemføres.

det er depresjonen og den store arbeidsløshet som råder i alle land som har ledet den internasjonale arbeidsorganisasjon til å ta op til behandling spørsmålet om forkortelse av arbeidstiden som et middel til å motvirke og avhjelpe arbeidsløsheten. Praktiske tiltak av denne art er også gjort i en rekke land. Hos oss har det også i de senere år i ganske stor utstrekning vært arbeidet på innskrenket tid for å undgå opsigelse av arbeiderne.

Derimot har det ikke hos oss vært satt i gang nogen undersøkelse med sikte på å bringe på det rene i hvilken utstrekning en forkortelse av arbeidstiden vil kunne skaffe arbeide til nye folk. Det er dette som det foran nevnte utvalg skal undersøke.

I hvilken utstrekning det vil bli mulig å gå til en forkortelse av arbeidstiden kan departementet nu ikke ha nogen mening om, men departementet er av den opfatning at en forkortelse av arbeidstiden er et av de midler som man må vie den største oppmerksomhet når det er spørsmål om å finne botemidler mot den arbeidsløshet som nu råder, og som for en stor del er forårsaket ved en intens rasjonalisering.

Departementet finner det derfor fortjenstfullt at den internasjonale arbeidsorganisasjon har tatt op dette spørsmål til behandling, og departementet vil også foreslå at vårt land tiltrer den vedtatte prinsippkonvensjon om 40 timers uken.

Departementet legger da i en slik tiltredelse, som ikke medfører umiddelbare forpliktelser, et tilkjennegivende av at man fortsatt vil undersøke dette spørsmål, og såvidt det vil vise sig praktisk mulig og formålstjenlig, søke gjennomført tiltak av denne art, og at man forsåvidt også vil støtte den internasjonale arbeidsorganisasjon i dens fortsatte arbeide med denne sak.

I sosialkomitéen tok de borgerlige standpunkt *mot* ratifikasjon, under henvisning til den utredning som pågikk. *Steen* optok departementets forslag om tilslutning til den vedtatte prinsippkonvensjon. Ved voteringen blev denne forkastet mot Arbeiderpartiets stemmer.

Derimot besluttetes enstemmig å ratifisere konvensjonene om forkortelse av arbeidstiden i flaske- og glassindustrien og om erstatning for arbeidsledighet ved skibsførlis.

Folkeskolelovene. — De kulturelle bevilgninger.

I statsråd 31. mars blev fremsatt proposisjon om skolelovene.

Fra *landsfolkeskolen* regnet departementet med at de nye bestemmelser når de om en 12—15 år trådte i full virksomhet, vilde medføre en øket nettoutgift for Staten av ca. 3 millioner. Utvidelsen av lesetiden vilde andra til 3 150 000 kroner, hvorav på Staten 2 300 000 kroner, og bidraget til skolemateriell til ca. 600 000 kroner.

For landsskolens vedkommende bygget proposisjonen på en endret utgiftsfordeling som både gikk ut på å få en forenkling og dessuten en avlastning av kommunenes utgifter. Staten skulde bære fra 50 til 80 pct. av ukelønnen som nu, og dessuten helt bære utgiftene til fylkes- og alderstilleggene. Nyordningen av Statens tilskudd efter forslaget vilde føre med sig at fylker (og derved kommuner) blev lettet for et beløp av ca. 1 850 000 kroner netto.

Foruten lesetidens utvidelse var i proposisjonen optatt nye pliktige fag, som håndarbeide og gymnastikk, og det blev som nevnt foreslått tilskudd til gjeninnførelse av fritt skolemateriell.

De viktigste forandringer vil for øvrig finnes inntatt nedenfor i forbindelse med den komitéinnstilling som lå til grunn for behandlingen i Odelstinget og som bygget på proposisjonen med enkelte utvidelser av denne.

I sitt forslag til lov om folkeskolen i *byene* uttalte departementet at det var nødvendig å få inn en del nye bestemmelser i loven efter at det var vedtatt at folkeskolen skulde danne grunnlaget for de videre gående skoler. De samlede merutgifter for Staten til byskolen var anslått til 737 000 kroner. Herav falt 300 000 kroner på forhøelsen av statstilskuddet til alderstilleggene fra $\frac{2}{3}$ til $\frac{3}{4}$, 210 000 kroner på økningen av det antall timer hvortil det ydes statstilskudd — fra 176 til 196 timer — og 227 000 på bidraget til fritt skolemateriell. Dertil kom en del utgifter som først melder sig efter hvert. Som besparelse måtte regnes det som fulgte av skoletidens avkorting med 1 år i gymnasiet.

Et viktig framsteg i skolepolitikken.

I sin redegjørelse for proposisjonene uttalte statsråd *Hjeltnet* i Odels-tinget 6. juli at den ytre foranledning til at disse lovforslag var lagt fram i år, var den lov som blev vedtatt vedkommende ordningen av den høiere skole. Det blev herunder vedtatt en anmodning til Regjeringen om å komme med forslag til styrkelse først og fremst av landsfolkeskolen. Dette forslag vilde Regjeringen ha lagt fram i alle tilfelle. Det må nemlig stå klart for alle, uttalte han, at folkeskolen, og da i første rekke lands-folkeskolen, ikke på nogen måte holder mål idag, når vi trekker sammenligninger bl. a. med våre naboland. Det avgjørende for departementets behandling har vært at det måtte utarbeides og søkes vedtatt allerede i år det mest *nødvendige* av den skolereform, og da særlig til utbygging av landsskolen som nevnt, idet man innskrenket sig til det som det av økonomiske hensyn var forsvarlig å gå til å gjennomføre *på* det nuværende tidspunkt. Statsråden fortsatte:

Folkeskolen trenger for sin *egen del* å styrkes og utvikles videre. De aller fleste av vårt lands befolkning har fremdeles bare den utdannelse folkeskolen gir, derfor trenger skolen å utbygges av hensyn til de oppgaver og krav som stilles til den. Det centrale her er og blir følgelig økningen av lesetiden, og det er gledelig å se at komitéen uten dissens er gått med på dette forslag. Det er av avgjørende betydning for vår folkeskoles og undervisnings hele nivå at man styrker skolen der den nu er svakest, og det er der hvor lesetiden er minst.

En viktig side ved vår skolepolitikk i fremtiden vil være at folkeskolen mer og mer gir plass for de *praktiske fag*. Jeg hadde her gjerne gått noget videre, for eksempel ved å gjøre husstell til tvungent fag. Men de økonomiske offer blir så store at man ennu noen år får søke å komme fram på den frivillige linje.

Hvad angår fortsettelses- og arbeidsskoler har departementet ansett det for riktig at det blir behandlet som en *særskilt lov*, og jeg håper over nyttår å kunne legge fram et lovforslag i den materie. Jeg regner med at det da vesentlig blir spørsmål om sterkt yrkesbetonte fortsettelsesskoler, men man bør ikke være avskåret fra også å få fortsettelsesskoler med hel og full teoretisk fagkrets. Den riktige linje for utbyggingen efter hvert tør være at vi trekker 1 år av den såkalte fortsettelsesskole inn under folkeskolen, hvorved vi får en sammenhengende tvungen lesetid i folkeskolen på 8 år. Men denne sak får man da komme tilbake til senere når den måtte foreligge.

Stillingen i komitéen.

Ved behandlingen av landsskoleloven gav *Lars Moen* som sakens ordfører en resyme av proposisjonens behandling i kirke- og skolekomitéen.

Det er, sa han, enstemmighet om at minimumsskoletiden på 12 uker i småskolen og 14 i storskolen økes til henholdsvis 16 og 18 uker. Ordningen skal være gjennomført til 1. juli 1942. Departementet har regnet med at det vil være omkring 800 nye lærerposter når nyordningen er gjennomført. Videre er det enstemmighet om å anbefale den nye delingsmåten for utgiftene mellom stat, fylke og kommuner. Staten skal som før bære 50 pct. av ukelønningene, og det kan gis et øket tilskudd på opptil 80 pct. til kommuner som har store skoleutgifter og en vanskelig økonomi.

Den sum Staten skal bevilge til øket tilskudd forhøies fra 25 pct. til 30 pct. Det vil medføre en øket bevilgning på omkring 400 000 kroner. Av disse penger skal 250 000 kroner nyttes til særlig tilskudd for vanskelig stilte kommuner som får store utgifter til bygging av skolehus m. v. efter den nye lov.

Når det gjelder alderstilleggene yder Staten nu $\frac{2}{3}$ (i Finnmark og Troms $\frac{3}{4}$) av første og annet alderstillegg. Av tredje og fjerde tillegg yder Staten nu 35 pct. i småskolen og 40 pct. i storskolen, mens fylket bærer resten. Efter den nye lov overtar Staten det hele. Fylkestillegg som nu skal kalles rikstillegg, har Staten inntil nu bare båret med 35 pct. i småskolen og 40 pct. i storskolen. Efter den nye lov overtar Staten også hele dette tillegg. Men fylket skal overta en del av utgiftene til husbygging m. v. som utlignes mellom fylket og kommunene, mens Staten nu gir tilskudd. Ved nyordningen tjener fylkene 1 850 000 kroner som overføres til Staten.

Til fritt skolemateriell foreslår proposisjonen 2 kroner pr. barn pr. år i statstilskudd. Flertallet i komitéen er enig i dette, men foreslår at det kan gis øket tilskudd på samme måte som ved ukelønnen til lærere i fattige kommuner med op til kr. 1.20 i tillegg. Tilskuddet på kr. 2.00 pr. barn utgjør ca. 600 000 kroner, og det forhøiede tilskudd er anslått til 130 000 kroner. Mindretallet vil yde bare 1 krone efter barnetallet og nytte resten av de 2 kroner til utjevning. Det samme flertall øker samtidig statstilskuddet til fri tannpleie fra $\frac{1}{8}$ til $\frac{1}{4}$.

Ifølge proposisjonen vil økningen i skoletid koste Staten 2.35 millioner kroner, fylkene 100 000, og kommunene 725 000 kroner. Hertil kommer engangsutgiftene ved bygging av skolehus, som herefter faller på kommuner og fylker. Til dette har komitéen disponert $\frac{1}{4}$ million kroner årlig til hjelp for de vanskelig stilte kommuner, likesom tilskuddet til ukelønn økes med ca. 150 000 kroner, tilskuddet til fritt skolemateriell med 130 000 kroner og til tannpleie med 20 000 kroner. I alt blir det ca. 550 000 kroner årlig i økning av statsutgiftene efter innstillingen sammenlignet med proposisjonen.

Odelstinget ferdigbehandlet skolelovene i to møter 7. juli med vedtagelse av kirke- og skolekomitéens flertallsinnstilling. Det blev under *landsskoleloven* optatt en del dissenser fra komitéen, men ingen av dem skapte nogen stor strid. De fleste gjaldt rent praktiske spørsmål, vesentlig av interesse for skolestyrer og lærerpersonale. Politiske *stridsspørsmål* av nogen rekkevidde forekom ikke. I spørsmålet om sammensetningen av *skolestyrene*, hvor det var dissens også i Regjeringen, blev det ikke optatt avvikende forslag fra flertallsinnstillingen.

Byskoleloven blev vedtatt efter en forholdsvis kort debatt.

I Lagtinget blev vedtatt en anmerkning, idet det med 20 mot 18 stemmer forkastet proposisjonens forslag om at læreransettelser skulde kunne innbringes for kommunestyrene, hvis det var uenighet mellom overtilsynet og skolestyret. Lovene måtte derfor tilbake til Odelstinget. Som stillingen var, idet sesjonen om få dager skulde slutte, undlot Odelstingets flertall ved annen gangs behandling å opta forslag om å oprettholde den tidligere beslutning. Lovene besluttedes satt i kraft 1. juli 1937.

Under behandlingen i Stortinget av folkeskolens budgett blev fra flere talere fremholdt betydningen av å få en plan for gymnastikkopplæringen i landsskolen.

Statsråd *Hjeltnes* gjorde i den anledning opmerksom på at man på budgettet hadde kunnet opføre bevilgning til tilsyn med skolekjøkkenundervisningen og håndarbeidsundervisningen, og han håpet til neste år også å kunne få plass for en bevilgning som var søkt til tilsyn med undervisningen i gymnastikk.

Budgettet blev vedtatt med en samlet utgift av 28944357 kroner.

Den nye stilling som inspektrise for skolekjøkkene besluttedes oprettet fra 1. juli. Samtidig skal ansettes 3 mannlige og 3 kvinnelige inspektører for håndarbeidsundervisningen.

Spørsmålet om ordningen av *lærerskolene* blev utsatt til neste år.

Fagskoler, teaterstøtten, kunstnerlønn.

Under behandlingen av universitetsbudgettet understreket *Magnus Nilssen* som komitéens formann og ordfører den betydning det hadde at vår høieste videnskapelige institusjon blev holdt på høyde med tidens krav og behov. Det var på budgettet i år gitt gitt plass til nogen forhøielse av bevilgningene, og denne utvikling til det bedre håpet han vilde kunne fortsette.

Også på budgettene til boksamlingene og det tekniske skolevesen var det av departementet foreslått forhøielser, som komitéen sluttet sig til. Således var posten folkeboksamlinger m. v. øket fra 150 000 kroner ifjor til 188 550 kroner, mens budgettet for det tekniske skolevesen — fagoplæringen — viste en stigning på hele 126 425 kroner. Herunder var foreslått bidrag til tre nye tekniske kveldskoler og til nye skoler ved Bergen og Oslo for- og fagskoler.

Departementet uttalte under dette budgett at når kravene i år var så mange, kunde dette for en vesentlig del tilskrives den stigende tilstrømning til fagskolene, bl. a. av arbeidsløse ungdom. Dette hadde nødvendiggjort utvidelser og økede bevilgninger. Innstillingen blev vedtatt enstemmig.

Stortinget vedtok 16. juni med 89 mot 41 stemmer Regjeringens forslag om en tilleggsbevilgning på tilsammen 150 000 kroner til støtte for driften i kommende sesong av *Nationaltheatret, Det norske Teatret og Den nasjonale Scene*.

I proposisjonen uttalte departementet, at da den utredning teaternevnden har gitt, forutsatte en utførligere behandling fra administrasjonens side enn det vilde bli tid til i år, fant det å burde innskrenke sig til bare å ta op spørsmålet om hvad som burde gjøres for å hjelpe teaterne i den øieblikkelige krise inntil teaternevndens innstilling kunde bli behandlet på ordinær måte. Hertil sluttet universitets- og fagskolekomitéen sig, idet dens flertall — Arbeiderpartiet med tilslutning av Nordlie (h.) — innstilte på den foreslåtte bevilgning.

De 89 som stemte for bevilgningen — 75 000 kroner til Nationalteatret og 37 500 til hver av de to andre — var samtlige av Arbeiderpartiet, av venstre Rygh, Peersen, Joh. Ludw. Mowinkel, Syltebø, Anderssen-Rysst, Valen og Anton

Jacobsen, av høire Gram, Th. Mowinkel, Kollstrøm, J. A. Svendsen, Fjalstad, Getz, Nordlie, Brinch, Wright, Lykke, Sverdrup, Sollie, Undrum og Harald Bakke, samt Braadland av bondepartiet, Ræder, Mjøen og Dybwad Brochmann.

Ved Stortingets beslutning om *kunstnerlønn* blev det bevilget i alt 7 nye, nemlig til forfatterne Oskar Braaten og Sven Moren og malerne A. C. Svarstad og Henrik Sørensen — samtligte efter Kirkedepartementets *forslag* — foruten til komponistene Sparre Olsen og Ulfrstad og forfatterinnen Ingeborg Refling Hagen, hvilke siste var innstilt av universitets- og fagskolekomitéens flertall i tillegg til departementets forslag.

Om diktergasjen til Refling Hagen stod det stor kamp i møtet 2. april — den blev gitt med 81 stemmer mot 48. Flertallet var samtligte av Arbeiderpartiet samt Nordlie, Signe Swensson og Th. Mowinkel av høire, Aukrust, Bjørnson, Braadland og Tandberg av bondepartiet, Valen, Alexander, Fjell, Stray, Rygh, Peersen, J. L. Mowinkel og Caroliussen av venstre, samt Ræder og Mjøen.

Til slutt blev det mot 46 stemmer vedtatt at kunstnerlønnen til diktere og bildende kunstnere skulde økes fra 1600 til 2000 kroner. De 46 stemte for 2400 kroner. Komponistgasjene blev enstemmig satt til 2400 kroner.

Edruelighets-spørsmål.

Statens edruelighetsråd opprettes.

Stortinget behandlet 27. juni innstillingen om bevilgning til foranstaltninger til bekjempelse av drikkeondet. Socialkomitéen anbefalte enstemmig, overensstemmende med proposisjonen, at det ved kgl. res. blev opprettet et Statens edruelighetsråd fra 1. juli, og med en sammensetning og et virkeområde som foreslått av den departementale komité, således:

For å fremme edruelighetsarbeidet oppretter Staten et *edruelighetsråd* på 5 medlemmer med personlige varamenn, opnevnt av kongen.

Tjenestetiden er 4 år. Efter 2 år trer 2 medlemmer ut, første gang efter loddtrekning, senere skiftevis 3 og 2.

Rådet er vedtaksført når minst 3 medlemmer er tilstede. Til gyldig vedtak kreves minst 3 stemmer.

Rådet trer sammen når formannen eller minst 2 av rådets medlemmer krever det.

Rådet skal søke å

- a) skape enhet i offentlig og privat edruelighetsarbeide,
- b) fremme undervisningen og annen opplysningsvirksomhet om edruelighets-spørsmål,
- c) bistå og rettlede edruelighetsnevndene,
- d) være rådgiver for alle offentlige institusjoner i edruelighets-spørsmål.

Som utgifter vedrørende edruelighetsrådet opførte departementet i budgett-forslaget 28 842 kroner, hvorav 8 000 kroner til en sekretær. Til landsrådet for edruelighetsundervisning var foreslått stilt til rådighet gjennom edruelighetsrådet

20 000 kroner, og til fordeling mellom avholdsorganisasjoner m. v. efter rådets mermere bestemmelse 45 000 kroner, hvorav 5 000 kroner forutsattes disponert til fordeling mellom vedkommende sammenslutninger særlig til arbeidet med bekjempelse av gauking, smugling og hjemmebrenning.

Under henvisning til hvad det var påvist av den departementale komité om planløshet og mangel på samarbeide innenfor edrueighetsarbeidet, fant Socialkomitéen det naturlig at Statens bevilgninger til edrueighetsarbeidet i sin helhet blev stilt til disposisjon for Statens edrueighetsråd, som for fremtiden blir det centrale og ledende organ for all opplysningsvirksomhet i alkoholspørsmål. I henhold hertil foreslo komitéen opført på kommende budgett til Statens edrueighetsråd til opplysning og undervisning i alkoholspørsmål 65 000 kroner, hvorav minst 20 000 kroner forutsattes tildelt landsrådet.

Beslutningen om opprettelse av edrueighetsrådet blev fattet **enstemmig** av Stortinget.

I forbindelse med denne sak blev behandlet innstillingen fra administrasjonskomitéen (forsterket) om lønnen for sekretæren i Statens edrueighetsråd. I debatten herom uttalte statsråd *Bergsvik* at forslaget fra komitéens flertall om å nedsette den lønn departementet hadde foreslått for sekretæren, var et forsøk på å amputere edrueighetsrådet og måtte avvises. *Olaf Johansen* optok mindretallets forslag om 7 650 kroner i lønn plus vanlige alderstillegg, og dette blev vedtatt med 73 mot 46 stemmer.

I alt blev på budgettet bevilget som *lønninger* m. v. 28 493 kroner og til *opplysning og undervisning i alkoholspørsmål* 70 000 kroner, — en samlet forhøielse utover innstillingen på 7 900 kroner. I forhøielsen inngår et bidrag på 5 000 kroner for at «Flaskeberget» på Østkantutstillingen kunde bli gjort ambulerende.

Skjerpelse av det pliktmessige avhold.

Av Regjeringen blev foreslått en forandring i loven om *pliktmessig avhold* for å skjerpe det sociale ansvaret. Efter forslaget stilles sterkere krav til at man ikke skal ha nytt alkohol i tjenesten, og at man ikke skal ha nytt det en viss tid før de går i tjenesten o. s. v. Likeledes fastsattes strengere straffer for overtredelse. I det hele tatt skjerper loven kravene fra samfundets side til dem som så å si har andre menneskers liv i sin varetekt.

Lovforandringen blev vedtatt, og likeledes den korresponderende forandring i motorvognloven.

En annen proposisjon foreslått av Regjeringen i forbindelse med *rusdrikkeloven* angående folkeavstemning om øl og vin i kommunene blev besluttet utsatt. Derimot vedtok Stortinget Socialdepartementets forslag om samtykke til at det av A.s Vinmonopolets midler anvendes inntil 5 000 kroner til en komité som skulde utrede spørsmålet om A.s Vinmonopolets overtagelse av eller finansiering av utvidet skjenkerett m. v. i Oslo.

Politiordningen, — De private ordensvern.

I og med den nye politilov som blev vedtatt i år og gjøres gjeldende fra 1. januar 1937, oppløses det hittilværende statspolitikorps, samtidig som det blev lovfestet at de såkalte frivillige ordensvern etter politilovens § 28 ikke må opprettes.

Den siste bestemmelse trådte i kraft straks.

Selve rammen for politiordningen var gitt ved stortingets vedtak av 1935, hvor det i prinsippet var fastslått at Staten overtar hele politiet og stiller det under sin forvaltning, og med dette ophevedes det såkalte «statspoliti»-korps, mens det i dets sted skulde organiseres såkalte utrykningsavdelinger, knyttet til de enkelte politidistrikter.

Planene i detalj for organisasjonen av politiet, med budgettforslag m. v., blev fremlagt senere i proposisjon til Stortinget.

I lovproposisjonen var også behandlet den økonomiske ordning, sett i forhold til *kommunene*, idet departementet hadde foreslått at disse skulde refundere Staten $\frac{3}{4}$ av politiutgiftene i henhold til en beregnet kvote. Dette forslag som Arbeiderpartiet i justiskomiteén optok, var anslått å medføre en merutgift for Staten på vel 2 millioner kroner. Imidlertid blev det på dette punkt efter forslag av justisministeren i Odelstinget besluttet å velge en mellomvei, hvorefter kommunene skulde refundere hele den del av politiutgiftene som faller på dem, mens fremtidig økede utgifter til nye politiforanstaltninger skulde være kommunene uvedkommende. Det man således blev stående ved var at den fastsatte kvote ikke kunde forhøies, og at utgiftene for kommunene så å si blev låst fast — det vil si at kommunene vilde bli fritatt for å refundere utgifter til nye politiforanstaltninger når det ikke var foregått en stigning i folketallet. Man fikk da — som anført av statsråden — se i forbindelse med budgettets stilling om det senere vilde bli anledning til å gå til overføring av en større eller mindre del av utgiftene til Staten.

Det endrede forslag vedkommende fordelingen av politiutgiftene blev vedtatt enstemmig.

Den nye utrykningsstyrke kommer til å bestå av 120 mann med en fast reserve på 100 lensmannsbetjenter.

Efter Odelstingets beslutning legges *ledelsen* av utrykningsstyrken — hvormed det var dissens i komitéén — til en «utrykningschef», som i denne egenskap hører direkte under departementet; for øvrig gjør han tjeneste efter departementets nærmere bestemmelse. Beslutningen herom som fulgte proposisjonens forslag og blev vedtatt med 54 mot 47 stemmer, fastslår at departementschefen vil ha det fulle ansvar for utrustningsstyrkens effektivitet, dens materiell og øvelser. Utrykningschefen vil for øvrig få å virke som polititeknisk konsulent og utføre sådant praktisk politiarbeide som departementet eller Regjeringen måtte bestemme.

Om politiets tjenestemenn fastslås ellers i loven at deres grad og betegnelse bestemmes av Kongen, som også — med samtykke av Stortinget — fastsetter aldersgrensen. Om pensjonsordningen forutsattes fremsatt særskilt proposisjon.

Forbudet mot de frivillige ordensvern.

Videre var foreslått av departementet (§ 28):

Frivillige ordensvern må ikke opprettes. Den som oppretter eller er med i et ordensvern, straffes med bøter eller fengsel op til 6 måneder.

Av Fjalstad (h) blev foreslått opprettholdt bestemmelsen i den nuværende politilov (§ 21), sålydende:

Frivillige ordensvern må ikke opprettes uten politimesterens samtykke, og må bare virke under hans ledelse. Den som oppretter eller er med i et ordensvern som ikke står under politimesterens ledelse, straffes med bøter eller med fengsel op til 6 måneder.

Under debatten uttalte statsråd Lie overfor forskjellige anførsler at han efter konferanse med partiets og Den faglige Landsorganisasjons ledelse kunde erklære at de ordensvern som disse organisasjoner hadde ansvaret for, øieblikkelig vilde bli ophevet når det forslag Regjeringen hadde stillet var vedtatt og lovfestet. Han gikk da ut fra at de andre vern på samme måte vilde bøie sig for vedtaket.

Jeg betrakter det — fortsatte statsråden — som et tidsskifte hvis den lovgivende forsamling vedtar § 28 i den nye politilov. *Det vil i praksis bety at intet privat ordensvern med politiopgaver kan bestå eller kan opprettes.* Jeg henviser til utviklingen ute i Europa, hvor det som har bragt store land til sammenbrudd har vært de små private garder til å begynne med. Det førte som en ubønnhørlig konsekvens til at den ene eller annen av partene blev knust. Vi har hos oss fått gjennomført uniformsforbudet, og det er blitt respektert i den utstrekning det har vært mulig. Når vi også får forbud mot de frivillige ordensvern, håper jeg at vi skal kunne holde oss klar av den utvikling som er foregått i en rekke av landene utenom.

Ved voteringen som falt efter en skarp debatt blandt annet om fagorganisasjonen og arbeideridretten, blev Regjeringens forslag vedtatt mot 34 stemmer (Høire og Bondepartiet).

I Lagtinget blev et forslag av H. Bakke (h) om paragrafens tilbakesendelse til Odelstinget forkastet med 24 mot 13 stemmer. Også her var Høire og Bondepartiet alene om å stemme for opprettholdelse av de private vern.

Efter komitéens forslag vedtokes enstemmig at § 28 settes i kraft straks, mens de øvrige deler av loven som nevnt blir gjeldende fra 1. januar 1937. Fra samme tid opheves lov om politiet av 10. juni 1927.

Statens stilling til idretten.

Helsekomitéen avgav under budgettbehandlingen i vår innstilling om Statens bevilgning til støtte for idretten. Regjeringen hadde opført 85 000 kroner, men forbeholdt sig å komme med forslag om *fordelingen* av disse midler når innstilling fra den tidligere nedsatte idrettskomité. I helsekomitéen stemte flertallet for at det bare blev bevilget 55 000 kroner og at denne bevilgning skulde gå til det *borgerlige forbund*, mens Arbeiderpartiets representanter stemte for 85 000 kroner og forbeholdt sig til å ta stilling til fordelingen senere.

I statsråd 29. mai blev så fremsatt proposisjon om Statens organisering av idretten. Proposisjonen foreslo at idretten blev organisert i samsvar med forslaget fra flertallet i den nedsatte idrettskomité, og at Statens bevilgning til idretten for kommende budgettår blev fordelt mellem de to forbund i forhold til deres medlemstall. Senere var det forutsetningen at statsbidraget skulde fordeles av den komité som blev å nedsette.

2. juli avgav helsekomitéen sin innstilling. Arbeiderpartiets og venstres representanter sluttet sig til idrettskomitéens innstilling, venstre med en del endringer som Arbeiderpartiet sluttet sig til subsidiært, for derved å muliggjøre et ordnet forhold mellem de to idrettsorganisasjoner til gagn for den samlede idrett i vårt land. Dette blev dermed komitéens innstilling.

Bondepartiets representant var oprinnelig stemt for idrettskomitéens innstilling, men blev av sin gruppe pålagt å stemme for det forslag som mindretallet (Landsforbundets representanter) hadde lagt fram. Høires representant sluttet sig likeledes hertil.

Det som venstre-representantene foreslo endret, var bestemmelsen om konkurransen mellem de to forbund. Her foreslo venstre et punkt sålydende: Forbundene bør medvirke til at sådanne konkurranser eller stevner kommer istand i rimelig utstrekning og uten at det oppstilles andre betingelser for avholdelsen enn det rent praktisk og idrettsmessige nødvendige. — Dessuten hevdet venstre at det ved idrettsstevner bare burde brukes nasjonale flagg og forbundenes bannere.

I debatten i Stortinget 14. juli uttalte socialministeren, statsråd *Bergsvik*, idet han gikk inn for forslaget, at Arbeidernes Idrettsforbund, Arbeiderpartiets stortingsgruppe og Regjeringen hadde sagt sig villig til å strekke sig lengst mulig for å utjevne striden og motsetningene. Det var i den foreliggende sak ikke stor forskjell mellem proposisjonen og venstres forslag, som Arbeiderpartiets fraksjon snbsidiært sluttet sig til. Men hvis disse forslag blev nedstemt av et flertall her, vilde han gjøre opmerksom på at det i så fall ikke blev *Arbeiderpartiet* som hadde ansvaret for den kamp som da vilde følge, men de andre.

I tilslutning hertil uttalte statsråd *Torp* som medlem av idrettskomitéen:

Det gier sig selv at innstillingen bygger på bestemte forutsetninger. Den første forutsetning for å skape et godt forhold innenfor idrettsorganisasjonene er at de har tillit til hverandre. Det forutsetter igjen at man må gå ut fra at de løfter som gis også skal holdes. Og jeg har som medlem av idrettskomitéen sagt at hvis Norges Storting aksepterer det grunnlag som foreligger, vil jeg så langt min innflytelse rekker bidra mitt til at overenskomsten holdes.

Et annet spørsmål av stor betydning er spørsmålet om samarbeidet med den faglige Landsorganisasjon. I debatten synes dette av enkelte talere å være oppfattet som en omgående bevegelse. For mitt vedkommende har det aldri vært ment slik. Dette med samarbeidet med Landsorganisasjonen har også en annen side, og den er meget viktig. Jeg har følt det slik at uten å ha den garanti som

ligger i at Landsorganisasjonen kunde øve sin innflytelse for at overenskomsten blev holdt, våget jeg mig ikke til å stemme for den. Et krav om vi skulde erklære at man ikke skulde ha anledning til å pleie samarbeide med Landsorganisasjonen vilde aldri kunne bli akseptert av Arbeidernes Idrettsforbund.

Angående spørsmålet om to forbund eller ett tilstår jeg åpent at jeg tror neppe, idrettslig sett, at det vilde være til skade å ha to. Med et lojalt og forståelsesfullt samarbeide mellom de to nu eksisterende organisasjoner mener jeg at man tjener idretten best. Det er det jeg prinsipielt holder på. Og skal man oppnå det, må man velta innstillingen man er kommet fram til. De to forbund bør komme sammen både i konkurranser og ved forhandlingsbordet ellers. Det finnes her ingen annen vei enn den komitéen har anvist. Så får tiden senere avgjøre i hvilken retning utviklingen vil gå.

Jeg understreker at vårt parti vil gå inn for at den overenskomst Stortinget vedtar skal respekteres og overholdes. Det som foreligger fra idrettskomitéens flertall, og som vårt partis landsmøte har gitt sin tilslutning til, er et uttrykk for at vi vil fred i idrettssaken. De som stemmer for at innstillingen veltes, kan aldri komme vekk fra at de har ønsket at striden skal fortsette. —

Ved avstemningen blev Arbeiderpartiets prinsipale forslag, optatt av *Samuelsen*, som bygget på idrettskomitéens flertallsinnstilling uten forandring forkastet med 79 stemmer — samtlige borgerlige. Med 88 stemmer forkastedes komitéens mindretallsinnstilling (Landsforbundets representanter) optatt av *Müller* (b) på høires og bondepartiets vegne. Derpå blev det stemt over helsekomitéens flertallsinnstilling (venstre fraksjonens forslag med subsidier tilslutning av Arbeiderpartiets representanter). Innstillingen gikk ut på at idretten organiseres i samsvar med idrettskomitéens flertalls forslag med følgende tilføielse angående konkurranseforholdet mellom de to forbund:

Forbundene bør medvirke til at sådanne konkurranser eller stevner kommer i stand i rimelig utstrekning, og uten at det oppstilles andre betingelser for avholdelsen enn de rent praktisk og idrettsmessig nødvendige. —

Innstillingen blev vedtatt med 94 mot 54 stemmer.

Flertallet var Arbeiderpartiet, venstre undtatt Kobro, samt Mjøen, Lavik og Dybwad Brochmann. Mindretallet var bondepartiet og høire samt Ræder og Kobro.

Til slutt blev det stemt over *statsbidraget*. Helsekomitéens flertall innstilte på 62 700 kroner i bidrag til Norges Landsforbund for Idrett og 22 300 kroner til Arbeidernes Idrettsforbund. Efter forkastelsen av *Müllers* forslag foreslo denne bevilget 55 000 kroner til Landsforbundet og intet til A. I. F.

Innstillingen blev vedtatt mot 51 stemmer.

Riksringkastingen.

I innstillingene om Ringkastingen gjaldt dissensen vesentlig ordningen med programbladet *Hallo-Hullo* samt spørsmålet om bygging av det nye *ringkastingshus*, som Regjeringen hadde fremsatt forslag om. Overslaget for selve bygge-

arbeidet lød på 2.4 mill. kroner, hvortil kom leie av tomten i Kirkeveien i Vestre Aker og omkostningene ved forarbeidelsene.

Proposisjonen om bygging blev vedtatt enstemmig av Stortinget, efter at et forslag fra bondepartiet om utsettelse først var forkastet mot 34 stemmer.

I spørsmålet om programbladet blev det vedtatt at det skulde oprettholdes og bringes til å bære sine utgifter selv, i forbindelse med en mulig omlegning av ledelsen. Et mindretall stemte for å inndra bladet fra 1. juli, eventuelt for å bortforpakte det til private.

Den almindelige debatt beskjeftiget sig også iår med spørsmålet om den politiske *nøitralitet* i Kringkastingen, herunder utsendingen av 1. mai-programmene i Oslo og Omegn. Statsråd *Hjeltnaveit* kom i et lengere innlegg inn på den kritikk som var reist fra forskjellige sider overfor programledelsen, særlig foranlediget ved uttalelser om at Regjeringens parti «favoriserte partifeller ved ansettelse i Kringkastingen». Om det siste uttalte han:

Departementet fant i henhold til det som var uttalt under debatten her ifjor, at det burde nedsettes en fåtallig komité med den opgave å gjennomgå Kringkastingens administrasjon for å søke om det var mulig å finne forenklinger og besparelser, og jeg vil si til Bjørnson, at jeg synes det er en helt urettferdig bemerkning likeoverfor departementet at dette å nedsette komitéer har til bakgrunn å skaffe politiske meningsfeller inntekter. I den nedsatte 5-mannskomité er det 1 medlem som tilhører Arbeiderpartiet, og jeg skulde tro at det ikke kan sies iallfall om den sittende regjering, at den har sørget for sine egne partifeller i nogen ubetimelig utstrekning.

Det blev også nevnt noget lignende om Kringkastingens ledelse i det hele. Jeg vil i den anledning gjøre opmerksom på, at det parti som nu sitter med regjeringsmakten har 1 av styrets 5 medlemmer og har 2 av programrådets 15 medlemmer. Jeg synes det er helt uberettiget å karakterisere det som en favorisering av det parti som nu sitter med regjeringsmakten. Men fordi denne kritikk er så helt uberettiget, faller den også død til jorden. —

For øvrig uttalte kirkeministeren at han som chef for departementet ønsket å holde sig helt *nøitral* overfor programmene. Jeg har — sa han — konsekvent avholdt mig og akter å avholde mig fra nogen som helst *slags* påvirkning like overfor Kringkastingens programledelse når det gjelder enkelte programposter. Det er et prinsipp som for mig betyr adskillig. Jeg mener nemlig det vil være en helt uriktig og farlig vei å slå inn på at de skiftende chefer i Kirkedepartementet skulde søke å pådytte Kringkastingens programledelse sin opfatning når det gjelder programutsendingen. Derfor har jeg også undlatt å følge henstillinger fra enkelte som mener sig tilsidesatt, om å øve påtrykk like overfor Norsk Rikskringkasting, så de på ny kan slippe til der. —

Angående klagen over det *gamle kringkastingsselskap* blev det sendt en meddelelse til Stortinget, som besluttet at granskningskomitéens redegjørelse — som hadde vært forelagt Riksadvokaten — ikke gav anledning til nogen forfølgning. Departementet gikk for øvrig ut fra at den komité som arbeidet med spørs-

målet om en omlegging av Kringkastingens administrasjon, også vilde komme til å uttale sig om den side av administrasjonen som angikk kontrollen.

Efter vedtagelsen av en endring i patentloven som var foreslått for å gjøre det mulig å skape en *folkemottager* og bringe det på markedet efter Kringkastingens planer, behandlet Stortinget innstillingen fra et flertall i post- og telegrafkomitéen om at det av Kringkastingens fondsmidler blev stilt til rådighet foreløbig inntil 300 000 kroner til dekning av kapitalbehovet ved fremstilling og omsetning av folkemottageren. Av departementet var foreslått inntil 500 000 kroner til nødvendig finansiering. Ved voteringen blev proposisjonens forslag vedtatt med 67 mot 63 stemmer. Flertallet var Arbeiderpartiet og en del av venstre.

Lønnssaker. — Etatene.

Den midlertidige lønnsavkortning.

I statsråd 20. mars blev fremsatt proposisjon til Stortinget med forslag om:

- 1) At stortinget samtykker i godkjenning av de forhandlingsresultater som er opnådd med tjenestemannsorganisasjonene om forandring i lønnsavtalene av 1933,
- 2) At det midlertidige lønnstillegg til de tjenestemenn (vesentlig befal i distrikts-tjeneste) hvis lønninger ikke blev medtatt ved lønnsreguleringene i 1919 og 1920 blir å beregne fra 1. juli 1936 med 35 pct. av grunnlønnen, dog ikke mer enn 600 kroner pr. år.
- 3) At den midlertidige avkortning av bistillingslønnene fra 1. juli 1936 blir å beregne med 2 pct. i stedet for som nu 4 pct.

Proposisjonen var i samsvar med den av forhandlerne foreslåtte ordning hvorved tjenestemennene fikk 4.4 mill. kroner tilbake av de 6.5 millioner som de frivillig avstod av sin lønn ved overenskomsten i 1933.

Fordelingen av beløpet skulde ordnes slik, at alle som tjener 2000 kroner og derunder får igjen alt det de er trukket for, mens de som har lønninger som ligger over dette beløp får en avkortning svarende til 2.5 pct. av den del av lønnen som overstiger 2 000 kroner. Avkortningen skal dog ikke i noget tilfelle overstige 2¼ pct. av den hele lønning.

Da den overveiende del av statstjenestemennene ligger på de laveste lønninger, vil ordningen bety at flesteparten får tilbake omtrent hele det beløp som de fikk avkortet lønnen med ved overenskomsten av 1933. Det er det samme prinsipp som aksjonsutvalget hevdet ved forhandlingene i 1933, men som det dengang ikke lyktes helt å få gjennomført.

I møte 16. mars vedtok Stortinget enstemmig innstillingen fra Administrasjonskomitéen om godkjenning av de forandringer i lønnssetningene av 1933 som det hadde vært forhandlet om. Ordningen gjelder til 1. juli 1937, hvorefter resten av avkortningsbeløpet automatisk bortfaller.

Lønnsrevisjonen i 1937.

Under innstillingen angående departementets uttalelser om forslagene fra «Spare- og Forenklingsskommisjonen» av 1932 gjorde Moss som komitéens ordfører opmerksom på at kommisjonen hadde uttalt sig for at man bl. a. måtte komme bort fra de militære tillegg. Hertil hadde Forsvarsdepartementet bemerket at personlige tillegg av denne art burde bli behandlet i forbindelse med lønningene i det hele. Administrasjonskomitéen var av den opfatning at dette måtte gjelde personlige tillegg og andre tillegg av *ethvert* slag med henblikk på lønnsrevisjonen i 1937. Regjeringen måtte i alle tilfelle sørge for at det i de nye regulativer blev inntatt slike bestemmelser at lønnens fastsettelse regulativmessig ikke blev til hinder for *sløfing av bistillinger, dobbeltstillinger og tillegg*. Komitéen var enstemmig om å henstille til administrasjonen om til næste år å forelegge en oppgave over de forskjellige stillinger og tillegg dette gjaldt med sikte på en eventuell innregulering i den faste lønn; samtidig burde det tilstrebes å få et så enkelt og oversiktlig lønningssystem som mulig.

Veiarbeidernes lønninger.

Ved Stortingets beslutning av 11. mars blev følgende saker sendt Administrasjonskomitéen forsterket med 4 medlemmer opnevnt av valgkomitéen: Veiarbeidernes lønns- og arbeidsvilkår. Lønns- og arbeidsvilkår for dagarbeidere i Telegrafverket. Lønns- og arbeidsvilkår for personalet ved Statens medisinalanstalter. Lønns- og arbeidsvilkår under hær og marine. Lønns- og arbeidsvilkår for sjømålingsarbeiderne under Geografisk Opmåling. Lønns og arbeidsvilkår for myntarbeiderne på Kongsberg.

I spørsmålet om *veiarbeidernes* lønninger delte komitéen sig i et flertall for godkjennelse av Riksmeglingsmannens forslag og et mindretall imot. Under behandlingen i møte 6. juni fremsatte bondepartiets medlem av komitéen, støttet av høyre, forslag om at det forslag Riksmeglingsmannen hadde fremsatt ikke blev godkjent, og at det blev henstilt til Regjeringen å opta nye forhandlinger.

Statsråd Indrebø stilte *kabinettsspørsmål* på forkastelse av forslaget. Han pekte på at det hittil ikke hadde vært nogen fast linje ved behandlingen av disse saker, idet hver etat hadde arbeidet for sig. Den nuværende regjering hadde ikke brukt nogen annen behandlingsmåte enn de tidligere regjeringer. En hvilken som helst regjering kunde komme op i situasjoner da det var riktig å binde Stortinget, hvis ikke vitale interesser skulde lide *skade*. Det foreliggende meglingsforslag, var også, sa han, det best opnåelige for Staten for øieblikket. Fra Riksmeglingsmannens side var det nedlagt et meget stort arbeide, og det vilde være helt ekstraordinært om Stortinget ikke vedtok det forslag som var fremsatt fra Statens høyeste tillitsmann på dette område. En ny megling nu vilde føre til oprivende arbeidskamper. *Regjeringen hverken kunde eller vilde godta Romundstads forslag.*

Ved voteringen blev *proposisjonen* og innstillingen vedtatt med 88 mot 51 stemmer.

Komitéen sluttet sig ellers enstemmig til departementets forslag til avtaler om lønns- og arbeidsvilkårene for *dagarbeiderne i Telegrafverket*, hvorom det blev ført forhandlinger i august og september ifjor mellem Norsk Telegraf- og Telefonforbund og Telegrafverket.

Likeså var det enstemmighet om forslaget til ordning av lønns- og arbeidsvilkårene for personalet ved *Statens medisinske anstalter*, samt om lønnsreguleringen for arbeiderne ved de militære fabrikker og verksteder og for myntarbeiderne og sjømålingsarbeiderne.

Innstillingen for disse grupper blev vedtatt enstemmig.

Senere blev vedtatt departementets forslag om godkjenning av kretsmeglingsmannens forslag om bedring av lønnsforholdene for arbeiderne ved *Statens Havnevesen og Fyrvesenet*. De nye lønns- og reglementsbestemmelser blir gjeldende fra 1. juli. Samtidig blev bevilgningen til havnearbeider forhøiet med 110 000 kroner på grunn av lønnsavtalen, hvorved arbeidsdriften kunde påregnes oprettholdt uforandret.

Bedringer i avansementsforholdene.

Efter forslag av Regjeringen blev vedtatt at det til bedring av *avansementsforholdene* i forskjellige etater blev foretatt oprykninger av tjenestemenn innen lønnsklasser med videre i hovedtrekkene overensstemmende med forslag fra Statens forhandlere under forhandlingene våren 1936 og ellers efter departementets nærmere bestemmelse.

Til dekning av utgiftene hermed blev av Stortinget efter innstilling av Administrasjonskomitéen bevilget 400 000 kroner som ny post på statsbudgettet.

I forbindelse med innstillingen uttalte komitéen at det var uriktig å oprettholde som midlertidige stillinger som faktisk må kreves besatt fremtidig. Og den gikk ut fra at administrasjonen rettet på dette misforhold snarest mulig. Når de ennu ikke løste spørsmål optas til overveielse i forbindelse med lønnsrevisjonen forutsatte komitéen at forhandlingene også vilde omfatte de midlertidige funksjonærers lønnsforhold, ferier, *tilberegning av alderstillegg ved fast ansettelse med videre* således at de fikk en mer betryggende og sikker stilling.

Til *dyrtidstillegg* for pensjonister blev bevilget 1.7 millioner kroner, foruten 60 000 kroner til *barnetillegg* for tjenestemenn. For pensjonistene blev den begrensning som i det siste har gjeldt, forhøiet fra 350 til 400 kroner under henvisning til stigningen i prsnivået.

Statsbanene.

Under behandlingen i Stortinget av jernbanens driftsbudgett blev Arbeiderpartiets forslag om *representasjon* for det underordnede personale i distriktsadministrasjonene vedtatt mot et par stemmer. Dermed er et mangeårig krav fra jernbaneorganisasjonene om bl. a. å få innflytelse på ansettelsene i distriktene gjennomført.

Arbeiderpartiets forslag om tre ukers ferie for det stadig tjenestgjørende ekstrapersonale blev henvist til administrasjonskomitéen, forsterket med 2 medlemmer av vei- og jernbanekomitéen.

Arbeidsdepartementet hadde innstilt på at samtlige av ekstrapersonalet blev tilstått 3 ukers ferie pr. kalenderår efter samme regler som det fast ansatte personale. Men det strandet på det borgerlige flertall i komitéen, og Arbeiderpartiet fant under omstendighetene å måtte gå med på et kompromiss hvorefter det blev tilstått 3 ukers ferie for de av ekstrapersonalet som har minst 10 års sammenhengende tjenestetid. Det dreier sig om ca. 1 500 av det stadig tjenestgjørende ekstrapersonale, mens vel 800 opplystes å ha en kortere tjenestetid sammenhengende, derav 444 mellom 6 og 10 år.

I sine bemerkninger i innstillingen uttalte Arbeiderpartiets fraksjon at spørsmålet om å gi ekstrapersonalet full ferie — som forutsetningen var ved opprettelsen av lønnsoverenskomsten i 1933 — vilde finne sin endelige løsning ved revisjonen av lønnsoverenskomsten neste år, og fraksjonen hadde derfor akseptert den foreliggende løsning som en midlertidig ordning.

Under boligsaken blev det besluttet å avskrive 150 000 kroner på boliglån i Statsbanenes felleskasse som foreslått av hovedstyret og departementet.

Stortinget besluttet med 93 mot 39 stemmer å utsette behandlingen av *administrasjonsordningen for jernbanen*, hvorom det var fremsatt proposisjon av den forrige regjering, bygget på den såkalte Aas-komitées innstilling.

I forbindelse med utsettelsen — som i realiteten betyr en henleggelse — blev det efter forslag av Wiik vedtatt en anmodning til Regjeringen om å utrede spørsmålet nærmere, også under hensyntagen til de innstillinger som forelå fra trafikkrådskomiteen og komitéen for omordning av departementene. Under debatten uttalte *arbeidsministeren* at det burde nedsettes et utvalg til å behandle saken videre, og i det utvalg burde det sitte representanter for den forretningsmessige side, for jernbanens sociale opgave og for den høieste ledelse av jernbanen. Det skulde da ikke være umulig å få et samarbeide istand.

Grunnlovsforslag.

Stemmeretts- og valgbarhetsalderen.

3. januar blev det i statsråd, ved Justisdepartementet, fremsatt forslag om en del forandringer i grunnloven. Bl. a. blev optatt Arbeiderpartiets forslag om at *stemmerettsalderen* senkes til 21 år og at *valgbarhetsalderen* senkes fra 30 til 21,, alternativt 23 eller 25 år.

Folkeavstemning i grunnlovssaker.

Et annet av forslagene gikk ut på at en forandring i grunnloven skal kunne *behandles på samme storting hvor det fremsettes*. Før har det ikke kunnet behandles før på neste storting. Efter det nye forslag skal en grunnlovsforandring

kunne vedtas av Stortinget tre måneder efter at forslaget er fremsatt. Forslaget skal ansees vedtatt «hvis minst to tredjedeler av Stortinget er enig i sådan forandring, og ikke en fjerdedel eller mer av Stortingets medlemmer straks fremsetter krav om at forslaget skal prøves ved folkeavstemning». Hvis forslaget ikke opnår to tredjedels flertall kan Stortinget straks beslutte at forslaget skal undergis folkeavstemning.

Efter Regjeringens forslag gis grunnlovens § 112 følgende lydelse (det kursiverte er nytt):

Viser erfaring at nogen del av denne Kongeriket Norges Grunnlov bør forandres, skal forslaget herom fremsettes *skriftlig for Stortinget. Forslaget, som straks skal kunngjøres ved trykken, kan ikke vedtas eller forkastes før tre måneder efter kunngjøringen. Forslaget er vedtatt som grunnlovsbestemmelse, hvis minst to tredjedeler av Stortinget er enige i sådan forandring, og ikke en fjerdedel eller mer av Stortingets medlemmer straks fremsetter krav om at forslaget skal prøves ved folkeavstemning.*

Hvis forslaget i Stortinget har opnådd flertall, men ikke så meget som to tredjedeler av de avgitte stemmer, kan Stortinget straks bestemme at forslaget skal undergis folkeavstemning.

Ved folkeavstemningen, som skal holdes innen 4 måneder, ansees forslaget vedtatt, så fremt over halvdel av de avgitte og godkjente stemmer er for det. En således vedtatt grunnlovsbestemmelse trer i kraft, når folkeavstemningens gyldighet er prøvd av Stortinget, hvis ikke bestemmelsen selv fastsetter en senere ikrafttredelsestid.

For stemmeretten og dens utøvelse gjelder ved folkeavstemning grunnlovens regler om stortingsvalg.

De nærmere regler for folkeavstemningens forberedelse og gjennomførelse gis ved lov.

Folkeavstemningen prøves av Stortinget.

En grunnlovsbestemmelse som er endelig vedtatt på en av de anførte måter, underskrives av Stortingets president og sekretær og sendes Kongen til kunngjørelse ved trykken som gjeldende bestemmelse i Kongeriket Norges Grunnlov.

Embedsmenns avskjedigelse.

Videre foreslo departementet at embedsmenn skulde kunne avskjediges uten dom når f. eks. embedet blir overflødig eller ønskes nedlagt. Som begrunnelse for dette forslag pektes bl. a. på at en høi embedsmann for nogen år tilbake oppebar full lønn i flere år efter at embedet var ophevd. I mange slike tilfelle vilde det istedenfor avskjedigelse bli tale om forflytning, men også til dette var lovforandring nødvendig.

Endelig blev foreslått for å forenkle *Høiesteretts arbeidsordning* at retten skulde kunne bestå av bare 5 medlemmer mot nu 7.

(I samme statsråd blev fremsatt proposisjon til Odelstinget om at kvinner under samme betingelser som menn skulde kunne ansettes i Statens embeder).

Revisjonen av valgordningen.

Samtidig hermed blev lagt fram og referert i Stortinget grunnlovsforslagene fra den *valgordningsnevnd* Stortinget nedsatte ifjor, og hvor Arbeiderpartiet var representert ved B. Olsen-Hagen.

I motsetning til flertallets forslag om en «riksliste»-ordning optok vår partifelle, — i det store og hele overensstemmende med sine forslag i valgordningsnevnden av 1927 — forslag i flere alternativer om 150 representanter i 20—22 valgdistrikter. Forslaget bygget på store kretser og ophevelse av det nuværende skille mellom by og land, i samsvar med kravet om den like stemmerett. På dette grunnlag var utarbeidet forslag i flere alternativer som prinsipalt fulgte folketallet, subsidiært med noen avvikelser.

I en gruppe fór sig av forslagene står dem som er fremsatt med henblikk på en sammenslutning av *Oslo og Aker*. Det foreligger også her en serie av alternativer. Fra Arbeiderpartiets side i de to kommuner har det under utarbeidelsen vært tatt sikte på en ordning som stort sett opprettholder Akershus fylkes nuværende mandattall og dertil gir Oslo (Stor-Oslo) fra 11 til 13 tingplasser. Av valgordningsnevnden, er fremmet og anbefalt forslag om 9 for hovedstaden under forutsetning av at det ellers ikke skjer nogen endring i representantfordelingen for distriktene ved en almindelig revisjon av valgordningen.

Forskjellige lover.

Undtagelsesloven for kvinner opprettholdes.

Av Regjeringen var foreslått at kvinner kunde ansettes i Statens embeder under samme betingelser som menn — hvormed ophævedes loven av 1912 som gjorde undtagelse for kvinners utnevnelse til *geistlige embeder, diplomatiske embeder og konsuleembeder, militære og civilmilitære embeder* samt til medlem av statsrådet.

Ved behandlingen i Odelstinget 31. mars blev justiskomiteéns innstilling som fulgte proposisjonen, vedtatt med 64 stemmer mot 38. De 64 var samtlige av Arbeiderpartiet, 8 av venstre (Valen, Alexander, Anton Jakobsen, Five, Peersen, Mo-winckel, Kaarbø og Corneliusen), 3 av bondepartiet (Bjørnson, Hundseid og Aukrust), samt Signe Swensson (h), Knut Jacobsen (h), Ræder og Mjøen. I Lagtinget blev et *henleggelsesforslag* vedtatt med 20 mot 18 stemmer.

Odelstinget fastholdt sin beslutning, hvorpå loven på ny forelå for Lagtinget. Her blev stillingen 19 mot 19 — med presidentens stemme som avgjørende for henleggelse. For Odelstingets beslutning stemte Arbeiderpartiet samt Anderssen-Rysst og Kobro av venstre.

Ved behandlingen i plenum uttalte statsråd Lie som hadde foredratt proposisjonen, at det var den sittende regjerings plikt, ut fra det syn den hadde, å fremsette lovforslaget, og at de formelle betraktninger man hadde hørt fra bor-

gerlig side — under henvisning til at den samme sak hadde vært oppe en gang før i denne valgperiode — bare var et påskudd man søkte for å *omgå* saken. Når resultatet var blitt så nedslående i denne omgang, skyldtes det vesentlig at venstres politiske ledelse ikke hadde større tilslutning innen de meniges rekke enn tilfellet var. Men han følte sig viss på at det var siste gang Norges storting eller avdelingene henla denne sak, og at man om ikke lenge vilde få de gamle lovregler endret overensstemmende med en demokratisk og mer moderne opfatning av kvinnens stilling i samfundet.

Ved voteringen stemte 68 for Odelstingets beslutning, 55 imot. Da det utkreves $\frac{2}{3}$ flertall for vedtagelse, var dermed loven forkastet. De 68 var Arbeiderpartiet, Knut Jacobsen og Signe Swensson av høire, Bjørnson og Aukrust av bondepartiet, samt Peersen, Mowinkel, Anderssen-Rysst, Caroliussen, Jacobsen, Valen, Syltebø og Kobro av venstre.

Stray (v) foreslo en anmodning til Regjeringen om å la spørsmålet om kvinners adgang til geistlige embeder forelegges menighetene til avstemning. Efter at først et forslag av J. L. Mowinkel (v) om å oversende saken til *Regjeringen* var forkastet mot 15 stemmer, blev Strays forslag forkastet med 60 stemmer mot 56. Flertallet var Arbeiderpartiet, Signe Swensson, Bruun og Nordlie av høire, Kobro, Mowinkel, Valen og Ant. Jacobsen av venstre.

Efter Regjeringens forslag blev det vedtatt en forandring i loven om statsborgerrett og stemmerett for *kvinner gift med utlendinger*. Ved loven om statsborgerrett av 1924 og ved grunnlovsendringen i 1925 blev kvinner som før 1925 hadde giftet sig med utlendinger, holdt utenfor. Efter den vedtatte forandring blir det ikke lenger noget skille mellem norske kvinner som før eller efter 1925 har giftet sig med utlendinger.

Sikringsfond for hvalfangstarbeiderne.

Av Handelsdepartementet var foreslått en forandring i hvalloven, hvorefter kongen med Stortingets samtykke kunde bestemme at der skal erlegges en avgift av inntil 3 kroner pr. fat (å 170 kg.) produsert olje av all den fangst som inngår under loven. Av avgiften skulde efter forslaget inntil kr. 2.80 pr. fat avsettes til et *sikringsfond* for fangstekspedisjonenes besetninger og hvalfangstselskapenes funksjonærer i tilfelle av innskrenkning i hvalfangsten. Resten skulde anvendes til vitenskapelig forskning eller praktiske undersøkelser av interesse for norsk hvalfangst og til dekning av utgiftene ved kontrollen. Statuttene for det oprettendes sikringsfond blev å fastsette av kongen med Stortingets godkjennelse.

Innstillingen i saken fra komitéen falt sammen med departementets og det enstemmige hvalråds standpunkt, dog således at spørsmålet om avgiftens størrelse for hver enkelt år skulde forelegges Stortinget.

Med det utbytte hvalfangsten gav under den nu herskende høikonjunktur,

var det — frentholdt våre partifeller — rimelig å pålegge selskapene iallfall i nogen utstrekning å sikre de mennesker som hadde sitt levebrød innen denne næringsgren, overfor et mulig sammenbrudd. De forutsatte at spørsmålet om anvendelsen av fondet blev forelagt til uttalelse av hvalrådet, som i sin nye sammensettning vilde komme til å telle representanter så vel for selskapene og hvalfangstarbeiderne som for de almene samfundsinteresser.

I tilslutning hertil uttalte statsråd *Madsen* at det vilde bli konferert med alle interesserte om avgiften og om statuttene for fondet, likesom det vilde bli forhandlet med de utenlandske fangstselskaper om å gå til en lignede fondsavsetning. Han gjorde ellers opmerksom på at kongen efter lovforslaget kunde eftergi avgiften i særlige tilfelle hvor selskapets økonomi var dårlig.

I Odelstinget blev et borgerlig *utsettelsesforslag* forkastet med 60 mot 46 stemmer. Høyre og bondepartiet stemte for utsettelse, mens venstre delte sig. I Lagtinget blev det optatt forslag om lovens henleggelse, men det blev forkastet med 23 stemmer. Loven blev derpå vedtatt enstemmig.

Boligsparelag opprettes.

I statsråd 7. mai blev fremsatt proposisjon til lov om opprettelse av boligsparelag, hvis medlemmer gjennom kollektiv sparing dermed blev åpnet lettere adgang til egen bolig. Loven inneholdt for øvrig bestemmelser om lagenes stiftelse og registrering, ledelse, virksomhet, kontroll m. v.

Loven blev, *overensstemmende* med Socialkomitéens innstilling, vedtatt enstemmig — med tillegg av en forandring foreslått av K. F. Dahl i Odelstinget om at medlemmenes tilskudd til garantifondet blev satt til 2 pct., overensstemmende med proposisjonen, mens komitéen oprinnelig hadde foreslått 5 pct.

Husleieloven for Oslo.

Av Oslo formannskap blev rettet henstilling til Regjeringen om snarest å forelegge for Stortinget forslag til lov om husleieforhold med sikte på å beskytte leiere mot overdrevne leiepålegg eller andre urimelige leievilkår, så vel som mot vilkårlige opsigelser uten fyldestgjørende saklig begrunnelse.

Socialdepartementet fant at forholdet burde undergis nærmere undersøkelse og nedsatte en komité til å utrede spørsmålet.

I statsråd 29. mai blev fremsatt proposisjon om midlertidig lov om innskrenkning i adgangen til utkastelse av leietagere i Oslo, som skulde tre i steden for loven av 25. juni 1935. I proposisjonen var bestemmelsene i den nuværende lov foreslått gitt forlenget gyldighet med enkelte *endringer*. Den nye lov, som bl. a. gav meglingsnevnden større innflytelse, blev foreslått gjort gjeldende til 1. juli 1937, idet departementet forutsatte at det innen dette tidspunkt vilde bli anledning til å fremsette forslag om en *almindelig husleielov for det hele land*,

med bestemmelser som tok sikte på å hindre urimelige leier og vilkårlige opsigelser.

Sosialkomitéen sluttet sig til proposisjonen om at den nuværende lov blev forlenget til 1. juli 1937, og at den skulde omfatte alle 1. og 2-værelses leiligheter med eller uten kjøkken i Oslo. Innstillingen herom blev vedtatt enstemmig i avdelingene.

Skatteprocenten og mindretallsdiktaturet.

Når skatteprocenten er over 12 i en kommune, kreves efter den nugjeldende lov to tredjedels flertall for å gå høiere, men det skal alltid være adgang til å utligne et like stort samlet beløp på inntekten som foregående år, når skattøret ikke bringes over 15. Bestemmelsen om to tredjedels flertall gjøres imidlertid gjeldende for enhver forhøielse av utligningsbeløpet.

I 1935 fremsatte arbeiderregjeringen forslag om det bare skulde kreves almindelig flertall ved forhøielse av utligningsbeløpet og skatteprocenten, når denne ikke bringes over 15. Forslaget — som dengang blev forkastet i Odelstinget med knepent flertall, 54 mot 53 stemmer — var gjentatt av departementet i år.

Under behandlingen i Odelstinget i år pekte kommunalkomitéens formann, *Nordanger*, på det urimelige i at det måtte være to tredjedels flertall ikke bare for å forhøie skattøren, men også for å forhøie utligningssummen, selv om skattøren var under 15. Det førte til at det måtte bli urell budgettering. Bestemmelsen hadde virket i praksis slik i *Oslo* at når flertallet blev stengt for å øke bevilgningene til det som ansåes nødvendig og forsvarlig, måtte en større eller mindre del da føres over på det ekstraordinære budgett. Loven som den nu var, var et press i mindretallets hånd som ikke var kommunalt sunt. Han optok proposisjonen om at almindelig flertall skulde være tilstrekkelig så lenge skattøren ikke var over 15.

Ved voteringen blev forslaget forkastet med 53 stemmer mot 48 (Arbeiderpartiet).

Våbenloven.

Av Regjeringen blev fremsatt proposisjon til ny lov om våben og ammunisjon. De nye bestemmelser omfattet besiddelse av våben og tilvirkning av våben og ammunisjon.

Flertallet i den forsterkede Skog- og Vassdragskomité, Arbeiderpartiet og venstre, innstilte på adgang for Kongen til å utferdige nærmere regler om fremstilling her i landet av våben, ammunisjon samt deler derav. Videre blev foreslått: Våben, ammunisjon og annet krigsmateriell samt deler derav som innføres, fremstilles eller søkes innført eller fremstillet i strid med hvad derom bestemmes i denne lov eller forskrift gitt med hjemmel av lov, kan inndras til fordel for statskassen.

Flertallet uttalte at det med disse regler som blir gitt ved kongelig resolusjon, ikke skulde legges hindring i veien for den virksomhet som f. eks. bøndemakene driver her i landet. Men dersom organisasjoner enten selv eller gjennom andre skulde begynne å lage våben eller krigsmateriell, burde samfundet ha maktmidler til å hindre det. Så snart resultatet av arbeidet gjennom Folkeforbundet med kontroll av våbenfabrikasjon forelå, gikk man ut fra at det kom forslag til detaljerte *lovregler* i spørsmålet.

Innstillingen blev vedtatt av Odelstinget mot 39 stemmer.

Med hensyn til proposisjonens forslag om at det skulde kreves kort for å *cié* våben, mente et flertall i komitéen — samtlige borgerlige — at det for tiden ikke var tilstrekkelig grunnlag for en slik bestemmelse. Arbeiderpartiets medlemmer vilde heller ikke for tiden ta opp proposisjonen når det gjaldt kapitlet om tillatelse til å ha våben. Mel disse medlemmer vilde ikke være med på så sterkt som det var gjort av flertallet å slå fast at de nye lovregler var unødvendige. Sterke politimessige hensyn måtte, uttalte de, ha gjort sig gjeldende når Oslo Politikammer med en viss tilslutning av Riksadvokaten hadde tilrådet skjerpelse i samme retning som proposisjonen foreslo.

Kontroll med trålfisket.

I statsråd blev fremsatt proposisjon til lov om fiske med bunnsløpnot (trål) til avløsning av den tidligere lov 22. mai 1925. Forslaget gikk ut på at det skulde være forbudt å drive med trål uten å ha konsesjon, og at ingen skulde ha lov til å føre sin fangst i land på norsk territorium uten å være under kontroll.

I den forsterkede Sjøfarts- og Fiskerikomiteé var det dissens, idet 9 medlemmer prinsipalt var av den opfatning at det burde være forbud mot norsk trålfiske også utenfor territorialgrensen, mens 4 medlemmer var for regulering ved konsesjon som foreslått av departementet. Hele komitéen var for forbud når det gjaldt trålfiske *innenfor* territorialgrensen.

Komiteéen blev enig om et kompromissforslag, slik at norske trålere som allerede ved lovens ikrafttreden var i drift eller var kjøpt og kommet til landet, skulde ha anledning til å føre i land trålfisk — norsk som utenlandsk — i norsk havn.

Under behandlingen i Odelstinget uttalte utenriksministeren at han helst hadde sett at man, ut fra de utenrikspolitiske drøftelser som var ført, hadde fulgt proposisjonen, men da det her gjaldt en *midlertidig* lov, gjeldende til 1. juli 1937, hadde han intet vesentlig å innvende mot den redaksjon som var gitt i innstillingen. Forutsetningen for lovens vedtagelse var at spørsmålet om trålfisket blev utredet så tidlig neste år at lovforslag blev forelagt Stortinget innen utgangen av april.

Trustloven utsettes.

I statsråd 20. mars blev fremsatt proposisjon om forandringer i trustloven, navnlig med sikte på adgang til regulering av produksjon og omsetning.

Proposisjonen fulgte i det store og hele flertallet i *trustlovkomitéen*, men tok samtidig med et par dissenser fra mindretallshold i komitéen, således om en skarpere kontroll med bedriftsinnskrenkninger og bedriftsstans. Kooperasjonens representant i komitéen vilde ha en generell undtagelsesbestemmelse for forbrukssamvirket, men dette hadde hverken komitéen eller departementet kunnet gå med på.

Efter enstemmig innstilling av justiskomitéen blev loven besluttet *ikke tatt under behandling idr.* Komitéen meddelte at den hadde mottatt en rekke henvendelser fra næringsorganisasjoner og samvirkelag angående de foreslåtte forandringer, men at den på grunn av arbeidsmengden ikke hadde kunnet rekke å gjennomgå saken.

Likeså utsattes av Odelstinget behandlingen av proposisjonen om opprettelse av en *Statens huslånbank*. Beslutningen herom blev fattet med 43 mot 43 stemmer, idet presidenten, Hundseids, stemme gjorde utslaget. For behandling stemte Arbeiderpartiet undtatt C. Enge og Alfons Johansen, samt Dybwad Brochmann (S.p.).

I statsråd blev fremsatt meddelelse til Stortinget angående *Stortingets lovbehandling*. Meddelelsen fremkom i henhold til en anmodning fra Stortinget om å få utredet spørsmålet om behandlingsmåten for lovforslag i Stortinget. I meddelelsen blev redegjort for istandbringelsen av vår grunnlovs regler på dette område og for de endringsforslag som har vært fremsatt.

Budgettsaker og annet.

Kommunene.

Under behandlingen av Regjeringens meddelelse om kommunenes økonomiske forhold uttalte *Nordanger* som komitéens formann, at den første betingelse for at Statens støtte til kommunene kunde fordeles rettferdig, var en god kommunalstatistikk. Det hadde vi ikke, og det var nødvendig å få det. Han pekte på at ved årsskiftet hadde vi 36 kommuner under administrasjon. I inneværende år var ingen nye kommet til, mens to var gått fra. Man burde nu komme bort fra administrasjonsforholdet så snart som mulig.

Justisministeren opplyste at siden meddelelsen var avgitt var administrasjonsordningen ytterligere hevet for 4 kommuner, nemlig Drangedal, Valsøyfjord, Velfjord og Lenvik, og han trodde det skulde lykkes å få frigitt flere i løpet av de nærmeste måneder.

Kirkeministeren opplyste i en annen forbindelse at i inneværende budgettår var bare 2 kommuner under «massekonkurs», nemlig Vardø og Drangedal. I forrige budgettår var det 70—80 massekonkurs, som altså ved Statens hjelp til kommunene var bragt ned til 2.

I spørsmålet om gjeldsordning for Aust-Agder fylke blev vedtatt departemen-

tets forslag om at fylkets gjeld, deriblandt jernbanebidraget, skrives ned med 40 pct. til 60, og at den nedskrevne gjeld forrentes efter 3 pct. p. a. og amortiseres i 30 år.

Under krisebevilgningene blev opført de foreslåtte 2.5 millioner kroner som lån til kommuner til konvertering av gjeld som kommunene ikke kan forrente og avdra, og 700 000 kroner til nedsettelse av renten i Kommunalbanken til $5\frac{1}{4}$ pct.

Forskjellige statsbedrifter.

Av Arbeidsdepartementet blev sendt meddelelse til Stortinget angående spørsmålet om salg av *Nore Kraftverk*, med redegjørelse for de forhandlinger som hadde vært ført mellom kraftavtakerne og Hovedstyret for vassdrags og elektrisitetssvesenet. Skog- og vassdragskomitéen innstilte enstemmig på å fraråde salg. Innstillingen blev vedtatt uten debatt.

I statsråd blev fremsatt proposisjon vedrørende *Røros Verk*. På kapitalbudgett for Statens skoger blev foreslått bevilget 180 000 kroner til kjøp av Røros Kobberverks skoger m. v. Dette var en del av kjøpesummen, som forutsattes fordelt på flere terminer. Den fremsatte proposisjon som var et ledd i arbeidet for å utnytte skogene på en mer effektiv måte enn hittil, blev vedtatt enstemmig.

Under *Kongsberg Sølvverks* budgett forutsatte departementet at det skulde arbeides full arbeidstid ved sølvverket, og dette sluttet et flertall i Skog- og vassdragskomitéen sig til. Et mindretall foreslo at budgettforslaget skulde gjøres op på den basis at man innskrenket arbeidstiden for arbeiderne med 20 pct. — Statsråd *Madsen* uttalte at arbeidstiden inntil ifjor hadde vært innskrenket betydelig, men at den fra den tid den nuværende regjering trådte til, var utvidet til full arbeidstid. Han understreket at hvis flertallets forslag, som var overensstemmende med Regjeringens, blev vedtatt, vilde det bli full arbeidstid ved verket selv om sølvprisene falt ytterligere. Ved voteringen blev innstillingen vedtatt mot 51 stemmer.

Av Universitets- og fagskolekomitéen blev avgitt innstilling om opprettelse av *bergskole* (stigerskole) i Kongsberg fra 1. juli. Når komitéen i samsvar med departementets forslag hadde tatt standpunkt for å legge skolen dit, var det fordi den mente at Kongsberg vilde gi de beste betingelser både for den teoretiske og praktiske undervisning. Stigerne selv mente også skolen burde være i Kongsberg, som hadde hatt den gamle stigerskole. Ved voteringen blev innstillingen vedtatt mot 51 stemmer, som blev avgitt for et forslag om å legge skolen til Trondheim.

Under *postvesenets* budgett meddeltes at komitéen hadde fått en skrivelse fra departementet med opplysning om at spørsmålet om postverkets check- og girovirksomhet vilde bli tatt op til drøftelse med Finansdepartementet, og at det var mulig at det vilde bli nedsatt en komité.

Stortinget vedtok enstemmig Regjeringens forslag om Statens overtagelse av Valdresbanen. Likeså blev vedtatt forslaget om Vestfoldbanens ombygging. Begge saker blev avgjort uten debatt.

Embedsutnevnelser.

Odelstinget behandlet 2. juli Regjeringens embedsutnevnelser i 1935.

Ødegaard redegjorde som protokollkomitéens ordfører for komitéens behandling av utnevnelsen av dr. P. D. Hegbom til Møre og Romsdal fylkeslægeembede og til distriktslægestillingen i Molde. Det var i denne sak dissens i Regjeringen, som delte sig med 5 mot 3.

Statsminister *Nygaardsvold* imøtegikk den kritikk som var reist, bl. a. i den borgerlige presse, og forsvarte utnevnelsen som riktig og helt saklig begrunnet.

Jeg har, sa statsministeren, ikke kjent Hegbom, og har aldri sett ham; hans politiske standpunkt har jeg ikke undersøkt, og det er mig ubekjent. *Uansett hvilket parti han måtte tilhøre, vilde jeg ha tatt den stilling jeg har gjort.* Jeg fastholder at utnevnelsen kan saklig forsvares, og jeg vil si at den dom som overgikk dr. Hegbom i 1931 var uforholdsmessig hård efter min mening.

Maastad (b.), protokollkomitéens formann, vilde avvise at det hadde forekommet noget som kunde kalles politisk korrupsjon ved embedsbesettelsene ifjor. Det som kunde sies i denne sak, var kanskje at statsministeren hadde latt sitt gode hjertelag løpe av med sig. Men man kunde ikke se bort fra at tilfellet også rørte ved et prinsipp, og her fant han å måtte tiltre den uttalelse komitéens flertall hadde formet. Det som var skjedd kunde ikke lates upåtalet, og Odelstingets opfatning burde fastslåes ved en votering — helst enstemmig.

Debatten sluttet med at saken blev vedlagt protokollen, idet komitéens formann undlot å opta sitt antydende forslag.

Videre blev det nogen debatt om enkelte militære utnevnelser. I debatten uttalte statsråd *Torp* at han anså det berettiget å senke aldersgrensen for avansement til general. Regjeringen hadde festet sig ved grensen til 57—58 år, og han gikk ut fra at Stortinget ikke hadde noget imot denne grense. For øvrig fremholdt statsråden at departementet måtte ha anledning til å anvende et visst skjønn når det gjaldt utnevning av flere generaler samtidig.

Interpellasjoner.

Stortinget behandlet 28. mai følgende interpellasjon av Hambro (h.): Hvad akter Regjeringen å gjøre for å hindre gjentakelser av optøier som de på Gjøvik, og for å sikre den politiske møtefrihet?

Justisminister *Lie* besvarte interpellasjonen. Efter å ha omtalt den rettslige side av affæren — hvorom undersøkelser pågikk ved politiet — uttalte han at departementet allerede før dette inntraff hadde overveiet et lovforslag, hvorefter det ikke blev tillatt friluftsmøter med mindre det var meldt til vedkommende politimester. Han fortsatte:

Møtefrihet skal det være. Men man må da få slike bestemmelser som gir sikkerhet for at politimesteren kjenner til de ansøkninger som innsendes. Videre vil et møteforbud ikke bli ansett gyldig uten at det er innrapportert til departementet. Vi har også hatt oppe spørsmålet om de høitaleranlegg som benyttes i propa-

gandaen, og vi overveier forbud mot bruken av slike utenom det møtested som er godkjent av det stedlige politi.

Statsråden sluttet med å si at han helt delte interpellantens syn angående møte- og ytringsfriheten. Det var en rettighet som måtte beskyttes, og som det ved ethvert middel måtte skaffes respekt for.

Videre interpellerte Hambro om planene for et oprettendes sukkerraffineri. Utenriksminister *Koht* svarte at det blev arbeidet med saken, uten at Regjeringen hadde tatt noget endelig standpunkt.

Av Bruun (h.) blev i forbindelse med en interpellasjon om forsert legging av faste veidekker stilt forslag om at Regjeringen blev bemyndiget til, i den utstrekning den fant formålstjenlig til avhjelp av arbeidsløsheten, å påskynne byggingen av permanente veidekker ved å la arbeidet utføre og forskudtere av private firmaer.

Statsminister *Nygaardsvold* uttalte, at forsåvidt som administrasjonen ikke kunde ansees *bundet* ved vedtagelsen av forslaget, kunde han ikke ha noget særlig å innvende mot det. Men han forbeholdt sig å stå fritt overfor beregningen av om det vilde være økonomisk forsvarlig å gå med på en slik transaksjon med lån og forskudtering av private firmaer som inneholdtes i Bruuns forslag.

Bruuns forslag blev vedtatt mot 15 stemmer.

Diverse.

Som stortingsmeddelelse — St. med. nr. 35 — var trykt departementenes uttalelse om de forslag som var fremsatt av *Spare og Forenklingskomitéen* av 1932. Det opplystes i meddelelsen at i og med innstilling VII, som også nu var avgitt, var komitéens arbeide avsluttet.

Flere av dens forslag opplystes å være under undersøkelse og behandling i administrasjonen.

Fra 1. juli trådte den nye *ankeordning for civile saker* i kraft, hvorefter lagmannsrettene — foruten straffesaker på samme måte som nu — også skal behandle civile saker. Fra samme tidspunkt ophevides de nuværende overretter. Budgettet her — som blev vedtatt enstemmig av Stortinget — var opsatt under hensyntagen til den besluttede omorganisasjon.

Ved Stortingets behandling av ny forsvarsordning i 1932 og 1933 blev den tidligere fastsatte organisasjon av *utskrivningsvesenet* i det vesentlige opprettholdt. I sitt forslag i år til nyordning optok Forsvarsdepartementet rasjonaliseringsutvalgets forslag vedrørende utskrivningsvesenets organisasjon og generalkrigskommis-særrens forslag til sløifning av formannsstillingene i Bergens, Stavangers og Trondheims innrulleringsnevnd. Den samlede årlige besparelse ved disse forslag var ca. 10 000 kroner.

Militærkomitéen sluttet sig til departementet, hvis forslag blev bifalt enstemmig.

Efter forslag av Regjeringen vedtok Stortinget at det av de bevilgede krisemidler blev anvendt 150 000 kroner til foranstaltninger for å øke forbruket av *innenlandsk brensel, særlig ved*. Beløpet disponeres av Landbruksdepartementet, som vilde organisere et samarbeide mellom skogeiere og det brenselsforbrukende publikum. Samtidig som man derved kunde bidra til en rasjonalisering av skogsdriften, opnådde man å bremse på den store økning i import av brensel fra utlandet, som blev opgitt å være tredoblet i tiden 1921—33.

Fra representanter fra samtlige partier blev det sendt følgende skrivelse til Stortingets presidentskap:

Da denne stortingssesjon på grunn av den store arbeidsmengde må fortsette sine forhandlinger utover det vanlige, vil dette medføre en betydelig merutgift for Stortingets representanter. Undertegnede tillater sig derfor å henstille til det ærede presidentskap at diétgodtgjørelsen derfor forhøies med 500 kroner utover det tidligere fastsatte.

Presidentskapet oversendte skrivelsen til Kommunalkomiteén, som innstillet på en midlertidig lov hvorefter stortingsrepresentantenes godtgjørelse for innværende sesjon blev forhøiet fra 5 500 til 6 000 kroner.

Loven blev vedtatt enstemmig.

Skatter, avgifter og toll. — Budgettoppgjøret.

Av Regjeringen blev fremsatt proposisjon om visse forhøielser av *beskatningen av arv* til Staten. Efter de beregninger som lå til grunn, ansloes forhøielsen å ville bringe en merinntekt for kommende termin av ca. 2 millioner kroner, hvorav 1.8 på avgift av arv til livsarvinger.

Nogen innflytelse på inntekten i 1936—37 vilde de nye satser ikke få, og heller ikke for terminen 1937—38 vilde de komme til å få full virkning på inntekten på grunn av reglene om arveavgiftens forfallstid.

I Finanskomiteén stilte de borgerlige partier sig imidlertid mot forslaget. Venstres medlemmer fremholdt bl. a. at forhøielsen i tilfelle måtte brukes til å kompensere andre tyngende skatter. Det blev også gjort innvendinger mot proposisjonens forslag om senkning av det avgiftsfrie beløp for de små arvelodder fra 3 000 til 2 000 kroner.

Under behandlingen i Stortinget 29. mai uttalte *finansministren* bl. a.:

Det som foreslås her er en meget beskjedne og rimelig regulering, og jeg trodde virkelig at hele Stortinget vilde gått med på den. Det er jo ikke bare innenfor Arbeiderpartiet at det har vært anerkjent som rimelig og formålstjenlig å øke inntekten av arveavgiften noget mer. Jeg har selv vært inne på den tanke, som venstrefraksjonen nevner, at forhøielsen bare sikres for spesielle formål, f. eks. til en nedsettelse av den urimelig høie sukkertoll. Men man kan ikke ta op et forslag om det på det nuværende tidspunkt, fordi det vil gå over et år før denne forhøielse virker på Statens inntekter. Overfor innvendingene mot at det avgiftsfrie beløp senkes, er det jo full adgang til å foreslå at denne bestemmelse tas ut, hvis venstre er så interessert i reguleringen. Men ellers må det vel

innrømmes, når man ser på hvad de små arvelodder betaler i avgift, at innvendigene her er uten reell betydning.

Regjeringen har vært opmerksom på flere urimelige sider ved vår nuværende beskatning, og den har bl. a. foreslått å nedsette fondsskatten og innføre lempeligere regler for rederibeskatningen. Men noget forslag om reduksjon av forbruksskattene eller andre er utelukket i år av den grunn jeg har nevnt. Jeg anbefaler mindretallets forslag, men kan man, som jeg sa, holde åpent spørsmålet om å sløife senkningen av det avgiftsfri beløp hvis det er stemning for det.

Til dette bemerket Five (v) at det som venstre var interessert i var å få skattene ned, og det var minst av alt interessert i å medvirke til å få proposisjonen vedtatt, selv i den subsidiære form som var antydnet. — Finansministeren uttalte at det hørtes utmerket dette å innrette sig slik at man kunde nedsette alle urimelige skatter uten å forhøie andre; det falt bare litt vanskelig for en sittende regjering å praktisere det. Den regjering Five sist var medlem av, etterlevet det f. eks. på den måte, at den foretok en veldig forhøielse av sukker- og kaffeskatte.

Ved voteringen blev innstillingen — ingen forhøielse — vedtatt med 63 mot 57 stemmer. 30 var fraværende.

Den lettelse i *beskatningen av skibsfarten* som senere blev vedtatt efter departementets forslag, var beregnet å utgjøre 518 000 kroner for kommuneskatten, 362 000 kroner ved rederienes fritagelse for tilleggsskatten på større inntekter og 175 000 kroner ved den foreslåtte nedsettelse av fondsskatten fra 8,8 til 7 procent, tilsammen ca. 1 million kroner. Alt i alt blev rederienes skatt til stat og kommune minsket med 14,5 procent.

Et forslag av departementet om samtdig å senke inntektsgrensen for tilleggsskatten fra 12 000 til 10 000 kroner blev forkastet av Odelstinget med 57 mot 52 stemmer.

Enstemmig besluttet å opkreve den *ekstraordinære formuesskatt* for 1936 — 1937 med samme satser som for inneværende termin, svarende til 50 procent av de opprinnelige satser, idet dog høre forbeholdt sig ved *budgettsalderingen* å foreslå ytterligere 10 pct. nedsettelse.

Også den ordinære *statsskatt* besluttet utlignet med uforandrede *satser*, idet dog fondsskatten blev besluttet nedsatt i samsvar med Regjeringens forslag. Nedsettelsen utgjorde effektivt 1,3 pct. (fra 8 til 7 pct. mens krisetillegget, 0,8 pct. utgikk).

Den midlertidige *omsetningsavgift til kriseformål* blev besluttet utlignet også for 1936—37. Vedtaket var enstemmig, om enn på forskjellige premisser. Såvel høre som venstre henviste til sin tidligere stilling i spesialkomitéen, men fant ikke å kunne stemme mot avgiftsbeslutningen.

For kommende termin var avgiften opprinnelig opført med 24 mill. kroner, hvilket beløp departementet senere hadde forhøiet til 27 mill. kroner efter beslutningen, om overgang til innbetaling hver annen måned, idet man da ved over-

gangen vilde få 1 måneds inntekt mer. Høire og venstre stemte for innbetaling kvartalsvis som før.

Efter innstilling fra Kommunalkomiteén (alle undtatt høire) blev besluttet innvilget skattefrihet for melkecentralene.

Sukkertollen nedsettes.

I statsråd 30. juni blev i henhold til Stortingets beslutning av 26 juni utferdiget kunngjørelse om tollavgifter og midlertidige tolltillegg fra 1. juli.

Det lyktes Regjeringen her å få plass for en nedsettelse av *fiskaltollsatsene*, idet en av de mest tyngende forbruksskatter, sukkertollen, kunde foreslås satt ned fra 1. august.

Forslaget lød oprinnelig på en nedsettelse av det ekstraordinære tillegg fra 25 til 15 pct. Efter statsregnskapets gunstige stilling blev forslaget under forhandling mellem Finanskomiteén og departementet forandret til at nedsettelsen skulde være fra 25 til 10 pct. — en nedsettelse som betyr 4.5 øre pr. kg. Sukkertollen som efter den voldsomme forhøielse venstre regjeringen drev igjennem hadde vært 37.5 øre pr. kg. blev dermed nedsatt til 33 øre.

Behandlingen i Stortinget som blev ført for lukkede dører, var meget smertefri, idet Regjeringens forslag blev enstemmig vedtatt. De borgerlige partier som hadde gjennomført forhøielsen, turde under de nuværende politiske forhold ikke motsette sig nedsettelsen.

Budgettets saldering.

Av Finans. og tollkomiteén blev avgitt innstilling om salderingen av statsbudgettet. Komiteén sluttet sig enstemmig til departementets forslag i skrivelse av 8. juli, hvorefter inntekt og utgift opførtes med en balanse av 483 800 000 kroner.

Efter de under behandlingen foretatte endringer skulde budgettets sluttsum stige fra 482.4 mill. kroner, som anført i Finansdepartementets skrivelse til komiteén av 6. februar, til 495.6 mill. Imidlertid besluttet Stortinget som før nevnt at skattefordelingsfondet, 12 millioner, skulde holdes utenfor budgettet.

I forhold til skattebudgettproposisjonene og skrivelsen av 6. februar var det under driftsutgiftene tilkommet i alt ca. 12.6 mill. kroner og under kapitalutgiftene ca. 9.5 mill. kroner. Hovedpostene under driftsutgiftene var: Lønnsreguleringer, herunder bedring av avansenmentsforholdene, ca. 5 687 000 kroner, politireformen, ca. 5 mill. kroner (motsvarende inntekt 4.8 mill.) og øket krisebevilgning til fiskerierne 2.1 mill. kroner.

Efter den foretatte saldering vil statsgjelden i terminen stige med ca. 20.1 mill. kroner, mens stigningen efter skrivelsen av 6. februar var beregnet med ca. 12.5 mill. Økningen skyldtes de nye kapitalutgifter til grunnfond og reservefond i driftskredittkassen for mindre jordbrukere (2.5 mill.) og tegning av aktier i Industribanken, (5.1 mill.)

Av de av Stortinget besluttede forhøielser utover *Regjeringens* forslag med ca. 2 millioner kroner, (vesentlig på hærbudgettet) forutsattes 1.5 mill. dekket ved forhøielse av forskjellige inntektsanslag og en halv million ved reduksjon av det samlede utgiftsbeløp under Statens forretningsdrift, idet samtidig anslaget på Postverkets inntekter sattes op tilsvarende.

I alt opførtes tollinntekter med 117.5 mill. kroner og den direkte *statsskatt* med 80 mill. kroner.

Som tilfeldige utgifter opførtes på budgettet 1 480 314 kroner.

Innstillingen om budgettoppgjøret blev vedtatt enstemmig efter en kortere debatt.

I forbindelse med *salderingen* uttalte *finansministeren*, at departementet vilde ta op til overveielse å foreslå sløifet 4 promille-bestemmelsen i loven om beskatning av bankinnskudd. Han nevnte videre de lånekonventeringer som var gjennomført, og som hadde gjort mulig en betydelig nedgang i renteutgifter for Staten; dette hadde ikke minst medvirket til at salderingen hadde kunnet foregå så vidt smertefritt til tross for de forhøielser som var foretatt bl. a. av Stortinget i forhold til *Regjeringens* forelegg.

Statsråden pekte på nedgangen i arbeidsledigheten, den fortsatte bedring i utenrikshandelen og andre faktorer som var bestemmende for den finansielle stilling og fastslo at den aktive planmessige arbeids- og konjunkturpolitikk som var innledet, hittil hadde svart til forventningene og måtte fortsettes.

Partigruppens formann, *Støstad*, pekte på virkningene av den økonomiske politikk som var ført under arbeiderregjeringens ledelse og uttalte i tilslutning til finansministeren at denne politikk måtte fortsette med øket kraft. Når man så hen til den voksende bæreevne i folket, var det ingen grunn til å beklage stigningen i statsutgiftene som var gått til produktive formål. De tiltak budgettet hadde gjort det mulig å iverksette både for stat og kommuner, hadde ført til en tilfriskning av arbeidslivet som man neppe kunde tenkt sig muligheten av for 1½ år siden. Men fremdeles stod *kampen mot arbeidsledigheten* som det alt overskyggende spørsmål, og Statens støttetiltak måtte ikke på noget punkt slippe av så lenge det fantes ti-tusener som manglet arbeid og fast utkomme.

Oslo, januar 1937.

Gruppestyret:
Sverre Støstad.

Alfred Aakermann.

Register til Stortingsgruppens beretning.

	Side
Gruppens konstituering	96
Stortingets sammentreden	96
Trontalen	97
Arbejderregjeringens første budgett	99
Trontale- og finansdebatten	104
De ekstraordinære krisebevilgninger	106
Beskatningen av bankinnskudd	108
Statsgarantien til nye arbeidstiltak	111
Kredittutvidelsen	113
Statens Industribank	114
Støtten til skibsbyggingsindustrien	115
Arbeidsledighetsbevilgningen	117
Jordbruksspørsmål	118
Driftskreditkassen for smabrukere	122
Fiskerinæringen	124
Kommunikasjonene og arbeidsbudgettene	128
Militærbevilgningene	131
Norge og Folkeforbundet. — Sanksjonene	136
De sosiale trygdelover	138
Arbeidervernloven	142
Folkeskolelovene. — De kulturelle bevilgninger	147
Edruelighetsspørsmål	151
Politiorðningen. — De private ordensvern	153
Statens stilling til idretten	154
Rikskringkastingen	156
Lønnssaker. — Etatene	158
Grunnlovsforslag	161
Forskjellige lover	163
Budgettsaker og annet	168
Skatter, avgifter og toll. — Budgettoppgjøret	172

